

ლიტერატურა და ხელოვნება

N5

5/2007

1522
2007

63

ქათამ

გურამ
დოჩანაშვილი

შაყულაძე

გია გუგუშვილი

ქრისტეფორე

ენიო
მამარლაშვილი

ქათამ

ვაჟა
ოთარაშვილი

თაყაიშვილი

ეროსი მანჯგალაძე

ქინთაშვილი

ნათია
ამირაჯიბი

გია გუგუშვილი

სიტარისტი

კარეტა

გარეუბანი

ლიტერატურა და სეროვნება

ISSN 1512-3189

N5(17)

05/2007

ყოველთვიური ჟურნალი

Author and publisher of project:
VAZHA OTARASHVILI

Literature And Art

დამფუძნებელი, პროექტის
ავტორი და გამომცემელი:

ვაჟა ოთარაშვილი

მთ. რედაქტორი

ტარიელ ხარხელაური

პასუხისმგებელი

მდივანი

ზურაბ თორია

რედაქტორი

ვერიკო ზამთარაძე

მხატვარ-დიზაინერი

მალხაზ თავაძე

გარეკანის მხატვრობა

გია გუგუშვილი

რედაქციის მისამართი:

რუსთაველის გამზ. 42

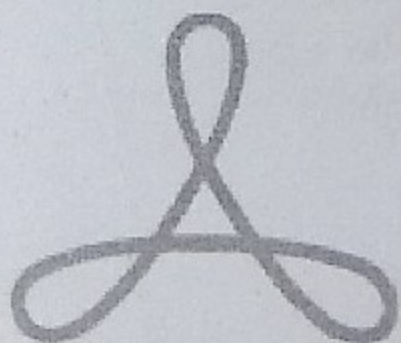
ტელ.: (+995 32) 93 18 69;

(+995 99) 25 60 14.

E-mail: vajao@mail.ru

Web: www.litandart.com.ge

გამოცემის სპონსორია

მ ა გ თ ი ა ო მ ი

ს ა რ რ ე ჯ ი

წილობა, წილობა

3 გუჩამ დონანაშვილი

- ჩაც უფრო მახსოვს,
და მეტად მაგონდება /ჩემი/

20 ვაჟა ოთარაშვილი

- ლექსები

24 გიორგი შიხვაშიძე

- სხვისი ცხოვრება

36 შოთა ცოგონიძე

- ლექსები

38 ნათია გოგიტიძე

- სივ ლეს დაღვდა ჯადი...

39 გიორგი ჩოხელი

- ლექსები

თარგმანი

41 ვლადიმერ სოლოგუბი

- ჰუმანის შესახებ

/თარგმანა ნანა ნოზაძემ/

49 იოსებ ბიძინაძე

- დიდი ენაა ჯონ დონს

/თარგმანა ბათე დანელიამ/

წილობა

53 იუზა ევბენიძე

- ვაჟას პოეტური „ანაჟელი“

56 ნინო მამახდაშვილი

- ილიას ჯვლევა გიძელება...

თარგმანი

60 ნათელა უჩუაძე

- უხსნი მანჯარაძე

წილობა

67 ნათია ამიხუჯიბი

- ქართული ენო 50-იან წლებში

მუსიკა

72 მანა გოგოხიშვილი

- „მოცაჟის პატაჟა და“

მხატვრობა

75 ქისტინე დაჩია

- ფეხნეჟის აღქმია

78 გია გუგუშვილი

- უმშვენიერესი დაბიხინთი

არ-ქივიდან

79 სიცინა ტაბიძე

- ჩემოღვთა და პოეტები

მკვდრის მზე

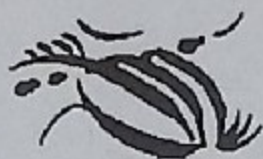
82 ზურაბ გოგოხიძე

- ლექსები

84 ფოტოაქტივიდან

საქართველოს
საგარეო
საგარეო

ქართული
საგარეო
საგარეო
საგარეო
საგარეო
საგარეო
საგარეო
საგარეო
საგარეო
საგარეო

ქართული
საგარეო
საგარეო
საგარეო
საგარეო
საგარეო
საგარეო
საგარეო
საგარეო
საგარეო

24926

კურამ დოხანაშვილი

ჩან უფრო მახსოვს, და მახად მახონდავა:

(ეპროტესტოლოგიური
„ავტობიოგრაფიული რომანი“)

თავი IV
(გაგრძელება)

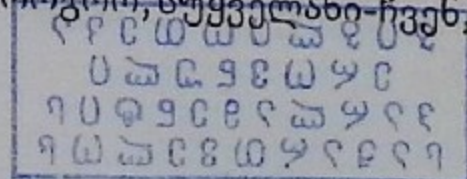
როგორ-ქართულად, ქართული-როგორ ეს
რა უბრალო და ვრცელი სიტყვა ეს მოხდენი-
ლი, — ნუთისოფელი...

მე ხან ვითომდაც-გაკვრით და ხან შეძლე-
ბი-სამებრ საფუძველისა-მოძიებით მოვაფა-
თურებ ხოლმე გონებისა თვალს ამ ტევადს-
როგორ, სიტყვაზე და, აი, ახლაც, ჰო — ეს მე-
რამდენედ მივადგები და, ვიმეორებ:

აი ხომ რა ლამაზად რადგან ლამაზად-და-
ნანებითი ნუხილით გეყურს რომ, რა ხანმოკ-

ლეა ჩვენი სიცოცხლე, რაღაც ჩქამობით ჩამ-
ჩურჩულებელ-აღმაზევებელი, ვითომ და ხომ
კარგია ახალგაზრდობა და მისი ჯანი და რა
ნელა გადის ჭაბუკობისას, დრო და მაგრამ მა-
ინც როგორ ვითომდაც მითომითურ-ჩუმჩუმე-
ლურად მაგრამ როგორის სიჯიუტით გვეპარე-
ბა სიბერისაკენ ჩვენი როგორი განუბრელად
დამძვრელი და რა სწრაფად გადის ასე-ბო-ს
თუ გადასცდები და მერე მთლადაც გაგვეპა-
რება ეს-ხანმოკლე ნუთისოფელი და ამქვეყ-
ნად კი აღარ ვიქნებით მაგრამ — ვიქნებით,
იმა უდიდეს და უვრცეს და ნათელს-როგორ
მაგრამ ანდაც-და ცეცხლითაც ვერ-განათე-
ბულ იმ შავქვეყანაში რადგანაც ცეცხლი ეს
აქაა რომკი აალებითა რომ ბრიალებს და იქ კი
ცეცხლის კიდება თუ ანათებს, მთლად უარესი
და რაგინდ ტევადი, ვრცელი სინორჩე და ბავ-
შვობა და ყრმობა და სიყმაწვილე და მონიფუ-
ლობა და ჭაბუკობა და კაცობა გვექონდეს მერე
მაინცალ ვნუხვართ ეს ჩვე-ბერიკაცები რომ ეს
მაინც რა-სწრაფად, როგორ უჩუმრად და უც-
ნაურად, კი, გაგვსვლია გინდაც იმდენ-დღეება
და თვეება-და-ნელინადება სიცოცხლე, ჩვენი,
და როგორ-მართლიად ყოფილა გამოთქმა ეს
— „ნუთისოფელი, რომელიც მარადიულობას-
თან ნუთი კი არა მთლადაც ცალ-ნამის ნაპობ-
ნამსხვრევების ანატკეჩების ჩრდილიც ვერაა,
ხომაა ასე, ეს და მაინც, მაგრამ, ჩვენი ვერ-რა-
ძალიან განსხვავებული თავებისა არჩასაქინ-
დრად, შევხედოთ მოდით ისეც-ახლურ რომ
— რა ტევადია, რა ფართოდ ვრცელი და დიდრო-
ნია ვითომც ეს ჩქამად-ნუთისოფელი,
რადგან,

სხვა თუ არაფერი, კუთვნილ მიწაზე ხომ
ვადგამთ ფეხს და ვდგამთ ჩვენ, ხეიბარებიც
კი ასიათასობით ჩვენს-ჩვე ნაბიჯს და, ხომ
არაა უმნიშვნელო და კნინი-რიცხვი ეს, თავისი
ნაღმა-უკუღმურ მიმოსავლელი ფართით ბენ-
ვისოდენა კი არა და, რარიგ ტევადად აუარება
და ზღვა-ნაბიჯია ეს ის მერე რა რომ თვალთ
ხილული ნაკვალევებით — დასაშრეტი მაგრამ
როგორ სამინყივ-ისოდ დამლა-ესი სამარადი-
ულედ და, როგორ მყარად უნდა აღვითქვათ
რომ — არ გადადგმულა არც ჩვენამდე და
ვერც ვერასოდეს გადაიდგმება ისეთი ნაბიჯი
რომ ან სიკეთისაკენ ან ბოროტებისკენ არ მივ-
ყავდეთ რადგან საშუალო რამ-რამისკენ მიმა-
ვალი ნაბიჯი — არ არსებობს, არა, არაა რად-
გან ეს ორი ბატონის მსახურება იქნებოდა —
ესა „ვითომცი“-საშუალებისაკენ მიმავალი ბი-
ჯი რადგან თვალთმაქცები და რაისი ორპირი
— ბევრპირულად გაიძვერები აკი-ხომ ვითო-
მსახურებენ ორ ბატონს: სიტყვით — სიკეთეს
და საქმით კი — ბნელს მაგრამ მო“საშუალო“
ნაბიჯს ამადაგვარი „ვითომ“-ითაც ვერ წარ-
სდგამენ ფეხს ღმერთისაკენ რადგან ღვთის
წინარენი ვართ როგორ, სუყველანი-ჩვენ, რად-

გან, ღმერთო რომელიც რომ „მაღალთა შინა მკვიდრ-ხარ და ყოველსავე მდაბალთა ხედავ, რომელიც დაფარულთა კაცთასა მეცნიერ ხარ, და გულთა და გონებათა მოქმედებანი უწყნი“, და მაღალი რადგან „სუყოველივეს მდაბალთა ხედავს“ როგორის ვრცელი გამუდმებით, ამ-რა უწყვეტი მარადისობით სუმუდამ მყოფნი მიწყვივობაში აქაც, დაა — იქ, და კი „გვეთქვა“ — გვებოძა-სი გარდა „აგვეხსნა“ კიდევ, გადასარჩენად, გარდაუვალობა ამ-ქვეყნიდა იიმ-ქვეყნისაკენ რომელიც, რომ, რაცაა სულსუ სუყველაფერზე მყარად და სანდოდ უცილობელი ასახდენ-ობა, ეს,

ასე რომ ესი ვითო-პანუა წუთისოფელი რა ვრცელია-სი გარდა უდიადესი გამოცდაცაა დიდად გაბმული წამისწამობით, და წუთისოფელით დადგინება იმისა თუ სად უნდა მოვხვდეთ და დავდგინდეთ იმ განუზომელს წუთის კი არა არამედ ყოვლითურ-ყოვლად განუზომელ, რადგან ნაღდად, კი, იმ უტყუარსა და უკუნითი უკუნისამდე-ში რადგან ეს ამქვეყნიური ცხოვრება-ჩვენი მხოლოდლა ამქვეყნიური კი არაა, — არა, იმდენად ვრცელადა გვაქვს რომ მთლადაც ყოვლად-განუზომელ იმქვეყნიურობად დასამკვიდრებელი იქნება ჩვენი და აბა ვინა თქვა მარადისობის გონებით გინდა თუ სიტყვითა გვსურს და თვალით მოგვსურდ-მოგვინდა ჩადენა იმისა რომ — რომ უღირსებმაც შევიცნოთ იგი — კიგვაქვს იმდენი ჭკუა ამ-ჩვენთ, რომ არ ვითვალთ ზღვების ფსკერზე ის მრავალი ქვიშა რომელიც ამ ჩვენს მარადიულობასთან რომ — ოკეანეში წვეთიც ვერაა თან სანახევროდაც კი არა და მთლად სულისღაფვა-მდე აორთქლებული მაგრამ გვაქვს გული რადგან გვგონი რომ სამარადისოდ მიდრეკილება უფრო მზეა ვიდრედ სხვა-რამ როყოდნათება და დაბინდულობაც ხომ მთლადაც არა — მზე თუ არა-და, — მთლად კუნაპეტი ვიქნებოდით უკიდევანოდ და მზე ხომ — გულია, — თვალით ხილული სამყაროსი, მე ასე მგონი კი არა და — მარადიული წიგნით ვიცი ეს, და,

და, ამდენ ლაპარაკს ის არ მიჯობდა რომ მხოლოდ ასე მეთქვა:

„სწორად გვევლოს“

მაგრამ, ვირწმუნებდით კი, ორიოდ სიტყვას?

მოსახვედრად-მთლად იმა-ვრცელსა მარადისობაში, იმ? —

სადაც უმზეოდ ალბათ უფროც როგორი მზეა,

ხოლო ამას რომ გულით რამდენად უფრო ვყვები ვიდრე გონებითა და, ხელით, არ გეგონოთ რომ მომაქვს თავი იმით რომ მე სწორად ვვლიდი ამ ჩვენს ქვეყანას, საქართველოს, თუმცა როგორ წყალობად მებოძა რომ იმ-ჩემსა წარსულისეულ არქეოლოგიით რამდენი ნაბიჯი გადამიდგამს იმ ქვეყანაში სადაც რომ...

რომელი ერთი! — ეს მე არ მომდის იმით რომ: „რაც კარგები ვართ, ქართველები ვართ“ არამედ იმით, რომ, რომ, თუ არა ჩვენი რწმენა — მართლმადიდებლური ქრისტიანობა და ჩვენი ბუნება — მთაგორიანი, მწვერვალებ-როგორ-დათოვლილი და ზღვიანი და ჩანჩქერებიანი და უდაბნოც კი, ყოვლად-მრავალფეროვნებისათვის, ჩვენს, ბოძებული გვაქვს და რა მიწა გვაქვს, რა ნოყიერი იმდენად რომ თავად ვაზის ქვეყანა ვართ და მაინც-რა გარეგნობის ხალხი, ხალხნო, აქ გლახთა შვილებიც წარჩინებულთა შვილებს რომ ჰგვანან ეს დიდმა ქართველმა კი-ბრძანა და ხოლო ქართველი ნაღდად არ იყო დიუმა, გადავიკითხოთ რომ განვმტკიცდეთ და როგორი ძველი სიღრმეებიდანვე ამკინდავები ვართ იმისა რომ — ვერავინ მღერის, და ვერც ვინ ცეკვავს მთელს ქვეყანაზე ამ-ჩვენსავით და ეს მხოლოდ ჩვენი შეხედულება რომ იყოს — როგორ დავძრავდი-აჰ, ამაზე კრინტს — მაგრამ იკითხეთ, გაიკითხეთ რომელ ქვეყანას აღიარებენ სუ-მთლადაც უცხო უცხოელები მთელი მსოფლიოს დედაქალაქად ჩვენი ხალხური, სიმღერებით და ცეკვით-ჩვენი, —

დედაქალაქად, კი, კი,

და რომ თანაც გვაქვს ხალხურ-გლახური პოეზია ისეთ-ისეთი, რომ?

და, რატომ გვიდგას მრავლად, გარეთუ შიდა მტერთა მიერ გინდ დანგრეულნი? — არა, —

ტაძარის გინდაც რომ საძირკველი-ლა აჩნდეს მიწას, ის ხომ მაინც სავსებით, ვსებით დგას, როგორ, —

ვინა თქვა ქრისტეს სულის და იესუსი სხეულის აღგვა და რამდენ-იმდენად მყარად და ბუნებრივად გვიდგას სალოცავად ჩვენი ტაძრები რომ ზოგს როგორის გაუმჭრიახობით ისეც გვგონია, რომ... მაგრამაც არა, არა, — თავისით არ აშენდებოდა ჩვენი ჯვარი და სვეტიცხოველი, ალავერდი და მონამეთა და რაოდენნი, რამდენნი, კიდევ, და მთლად აგერ, დღეს, ჩვენი სრულიად საქართველოსი უწმიდესის და უნეტარესის როგორი წვითა და რუდუნებით წმიდა სამება რომ აგვიშენდა — მაღლობა ყველას, იმ დიდ ერისშვილს ჯვარით შუბლზე ვინც უდიდესი წვლილი შეიტანა აღმშენებლობაში წმიდა სამების და როგორ გმადლობთ, შეძრული ვარ დიდ-ქვრივო, შენით, შენი როგორი ნაკლულოვანებიდან ორი წულილი ერთი აგურის ფინჩხად რომ დასდე, წმიდა უწმიდეს სამებაში რომ შეიტანე შენი წვლილი, და, —

არ გადავრჩებით?

და ეგება ესაც ლტოლვაა-ჩემი ჩემი გინდაც ნაკლებად-ღირსი მარადისობისაკენ, რადგან, ერთმა დიადმა ოკეანისა-გადაღმელმა იმ მწერალმა, რომელსაც რალაცა-ისეთი ჰქონდა კი არა და — აქვს ყოველ სიტყვაში, თარგმანშიაც კი, მბრძანებლური, და პროზის იმა ერთ-ერთმა დიადმა ჯადოქარმა დაახლოებით ასე თქვა

რომ რომე მწერლობა ეს ისაა რო ისე აღწერო მოძრაობა რომ ბევრი წლის შემდეგ, როცა ამქვეყნად აღარ იქნები და თუ გადაგშლის და წაგიკითხავს ნდომის-და-ნდობის კარგი მკითხველი ეს თავად სიტყვებით გაქცევებული უმოძრაობა რომ ისევ ძალიან უნდა ამოძრავდეს ოღონდაც, — ნაღდად,

და თუ იმასაც აღმოვაჩინო და მივხვდებით რომ სახარების ყოველი ლექსი ეს — მხატვრული პროზის, რაც დაწერილა — გადამწონია,

და თუმცა ვაჟას არ გამოუთქვამს იმ მწერლის ეს აზრი სიტყვით მაგრამ თავისის გლახურის ხელით? —

გამოხატა და, და მერე, როგორ, — მთლად გულით, კაცოო,

და ფიროსმანმაც მხოლოდ ისა თქვა რომ ყველა მხატვარი უნდა შევიკრიბოთ ხოლმე ერთ სახლში და ერთად ვსვათ ჩაი,ო, და ვილაპარაკოთ მხატვრობაზე, ო და ამით, თვით მან, ფიროსმანმა —

უბრალოებით? — ჩვენიც ურთიერთ-თანადგომა ბრძანა, დიდი, არა მგონია წაკითხული ჰქონოდა სადმე მას ეს, ეს —

თანადგომა, ეს, და ხოლო ჩვენი ეკლესიაში თანადგომა? — ნუ ეწყინებათ ჩემს ძმებს მხატვრებს და...

რამდენად მეტი, მეტი, მეტია, თანა-ყოფნობა სულიერებით ადამიანებისა, ჩვენი,

ხოლო შენ, წმიდავ, წმიდაო სულო, უდიადესო, ეს თვით თავად შენ გაქებ უღირსი — უსათნოესო, —

ეს ხომ თავად შენ გამოჩხრიკნე უფაქიზესი თითით-შენით ვაჟა-ფშაველა, —

ბედნიერებავ, ჩვენო, და რა გავბედე და შეგბედე კიდევ — რომ თავად ეს თვით-შენ შემიშინაურე და ვერც მეშინია იმისაც კი ვინმე-ჩემზედაც კი უღირსმა რომ თქვას რომ ეს რა შეგკადრე მაგრამ ეს შებედავ კი არა და, ეს ქებათა-ქება არის შენდამი, შენი, და ჩემ თავს მივმართავ — გავიტვრინე, ხომ? ხომკი გავტვრინდი, მთლად, ხომ? — მე შენთა ფერხთა მტვერმა როგორ უვრცესად უღირსმა-მე-მ, დიდოო, დიადად უდიადესო, — შენ!, უზესთა-ესოვ, რას გიბედავ და რომ ეს თვით გლახაკი შეძლებისამებრ ჩაგკირკიტებ, უუმთავრესო ავლადიდებავ, ნაბოძებო — ღვთით, და გლახაკურადვ მაგრამ მთელ-ჩემიგულით გაქებ და გაქებ შევრდომილი, შენ, და თუ შემიბედავს შენთვის რაიმე, — თუ რატომ? — რატომ? — რადგანაც ვაარ, ეს მე-უღირსი შენივ წყალობით — შენი ჯიბგირი! — და ოღონდ ისევ, ისევ-და შენით, ვ...,

ბედნიერებავ, ჩვენო!

და მე, ვისაც მსმენია ჩვენი საგალობლებისა და სიმღერების გარდაც ბახი, ჰენდელი

ვისაც მინახავს ფიროსმანის გარდა ველასკესი, ბრეიგელი,

მე, ვინც კითხულობს გურამიშვილის მთლად გვერდიგვერდ სალტიკოვ-შჩედრინს რომელიც რომ მხოლოდ თავისი ერის კი არა ჩემიც, ჩემია,

და, კიკოდ-მწერლობას ამა-ჩემსას, არც შევეჭიდო? —

დიდი ამბავი...

და ნუ ჩავიქნევთ ხელს იმაზე რომ რაოდენ-რამის რომ ვერ გაგვაჩნია ჩვენის-ჩვენითი შეფასებისა კი არა და,

მხოლოდ სწორ-აღქმისა რომ ვერ, არ შეგვწევს შნო და უნარი,

და მაგრამ, მაინც, ნუ ჩავიქნევთ ამაზე ხელს, რადგან მშველელად კი არა და მთლადც გადასარჩენად?

ჩვენს ხელთაა, კი, დიადი წიგნი, რარიგ წყალობად ჩამობოძებული

თქვენგან —

სამებავ, —

ერთიანო და,

განუყოფელო...

***

წინასწარ უნდა გამოგიტყდეთ და მოგახსენოა რომ აქ, ქვემოთედ, ეგებ არამცთუ ძნელი არამედ ვაითუ მოსაბეზრებელიც კი წასაკითხი მასალა გელით მაგრამ რაც იყო და როგორც იყო ხომ ვერ გადავალ ამას, და ამიტომაც, მაინც ჩემსას უნდა ვეცადო...

მერე, გურამ სხირტლაძეც რომ ველარ მოდიოდა რაღა თქმა უნდა დიდად არ გამკვირვებია ეს, და საახალწლოდ ცოტათიც გამოვიხედე კიდევ და გამეხარდა, ალბათ ჩქარა მეც ბიჭებთან ვიქნები-მეთქი და, 31 დეკემბერს რადიოთი მეთორმეტე ზარს წამომდგარიც კი შევხვდი რადგან მამას ვთხოვე პალატის კართან მიმიყვანე და გამახედე სად ვარ-მეთქი და, მხარში შემიდგნენ და იქით-აქეთ ათიოდ ნაბიჯი გადამადგმევინეს, სიცხეც — მხოლოდლა ჩემთვის მოგრილო 38,5 მქონდა და ორიოდ ყლუპი ღვინოც შევსვი — იმ ახალ წელიწადს სრულწლოვანი, 18 წლისა უნდა გავმზადარიყავ და ამიტომაც შევეგებე ამა-წელიწადს, ფეხზე.

მერე კი, აღარ მახსოვს პირველ თუ ორ იანვარს სხვასთან მისული მნახველი თანაგრძნობით მომიბრუნდა და მითხრა ეს რა ოხრობა დაბეჭდეს შენს ამხანაგებზე და შენზე და თან მთელი გვერდი და თანაც კომუნისტშიო (იმდროინდელი დიდად წამყვანი ის მერე რა რომ „პრავდა“-სი თელათნაბიჭვარი, გაზეთ-ორგანო), და, ავტყედი, გინდა თუ არა წამაკითხეთ ის გაზეთი-მეთქი და, მამასაც, სხვა რა გზა ჰქონდა, მომიტანა დიდათე-მსუყე (ბევრგვარია) სტატია სახელწოდებით „სარეველა“.

დიდად უნიჭო (ესაცა აგრეთვე-ბევრგვარია) ვილაც ნაძირალასი მთლად ძაგებათა ძაგება იყო ჩვენზე მაგრამ ბოროტებით სუმთლად უნიჭო არ უნდა ყოფილიყო ისი-ავტორი რადგან იმავე საღამოს ისეთი კრიზი და კრიზისი დამენყო რომ... თუმც, დიდად არ შეგანყენოთ თავს, მაგრამ არ შემოძლია უღრმესი მადლობით არ მახსენდებოდეს ჩვენი (—ჩვენი, კი, მართლა!) საავადმყოფოს ექიმები და, აგრეთვე, გამოჩენილი, მართლა — აკადემიკოსები ბატონები კონსტანტინე ერისთავი და ეგნატე ფიფია, რომლებმაც მამაჩემის ხათრით გამოძებნეს დრო და დიდად-გულდასმით გამსინჯეს — საერთოდ კი ექიმები დიდად ერიდებიან მათთვის „სხვა“ საავადმყოფოში მისვლას რადგან ეს „სხვა“ საავადმყოფოს ექიმებისადმი ავადმყოფების თავზემდგომი ახლობლებისაგან გარკვეულწილად რაღაც უნდობლობისადაგვარს ნიშნავს ეს მაგრამ ჩემები — ჩემები იყვნენ აბა რა? — ნება მომეცით, კვლავ ჩამოვთვალო მხოლოდ ჩემთვის კი არა, საერთოდაც დიდბატონები:

იოსელიანი,
გორდეზიანი,
ტყემალაძე,
მესხი,
კუზანოვი

და ახალგაზრდა ქალბატონი ლორთქიფანიძე,

და, ТЕТЯ АНЯ, ჩემი ძვირფასი გადია-ჩემი, ბებიაჩემის მარჯვენა ხელი ძალიან დიდის პატივისცემით შეხვდნენ მათ, და სამსახურში საერთოდ კი სიტყვაძუნუნმა ბატონმა დავით იოსელიანმა — რაც მეტნი ვუმკურნალებთ უკეთესიაო მაგრამ მოსულეებს სხვადასხვა, დიდად განსხვავებული მეთოდებით მკურნალობა შეუთავაზებიათ დამხვდურებისათვის, ჩემს თაობაზე სამი საკმაოდ განსხვავებული აზრი შექმნილა, აი ასეთი გამოცდილი ქირურგებიც კი — იოსელიანი, ერისთავი, ფიფია — ვერ შეთანხმებულან ისეთ — მარტივად რომ ვთქვათ — ისეთ რთულ მდგომარეობაში ვიყავ, და ისევ თუ ამევსებოდა პლევრა-ფილტვი უჟმური სითხით და ძალიან გამიჭირდებოდა სუნთქვა, ჩემი ერთ-ერთი ც განსაკუთრებით-მაცოცხლებელი ისევ პუნქციას მიკეთებდა და ველარ ადგა საშველი ჩემს იმა-ყოფას

ხოლო ერთიც რომ კიდევ ახალი ჯერ მთლად-უცნობი თეთრ ხალათიანი მოვიდა ჩემთან მაგრამ რატომღაც ყოვლად უთანხმებლოდ — მხოლოდ პალატის ექიმი ძია მესხი ახლდა, როგორღაც ძაან ხამუშიანად ეჭირა თავი — მაგრამ ჯერ მხოლოდ ერთი კი გავიფიქრე ნეტავ ვინაა ასეთი შედარებით ახალგაზრდა და უკვე თვით ერისთავსა და ფიფიაზე-დ მაგარი-მეთქი და თვით იმანაც კი მომაყურადა, გახედა ბატონი მესხით მიწოდებულ რენტგენ-

ნის სურათს, განსაკუთრებულ-ძალიანობით შეამონმა სანოლის ფეხებთან ჩამოკიდებული სიცხის აღმნუსხავი აღმავალ-დაღმავალი ხაზებით დაღარული ფურცელი, — რაც მე საღამოს 5-7 საათი არა მსურდა — იმ დროს დამდაღავ მწვერვალს აღწევდა სიცხე; და ერთი ის-კი გამიკვირდა ფონენდოსკოპი რომ არამცთუ უხმარია ჩამოკონწიალებულიც არქონდა, გულზე და ამით იქვე გულიც კი მომეცა — ალბათ ისეთი მაგარია რომ უფონენდოსკოპოდაც იოლას გავა-მეთქი, გავა, მარა, ამა-გავაზე თუ გამახსენდა:

პატარახანში თვალთა სინათლეიმდენად მოვიკრიბე რომ ამ ახალი მედიცინისა-დიდოსტატის სახის ნაკვთების გარჩევა რომ მკაფიოდ შევძელ? — დიდად გამიკვირდა, — რატომღაც სულ ვერა ჰგავდა ექიმს ანუ ჰიპოკრატესა ფიცის მიმდევარს:

მკურნალისა და გადამრჩენის თვალეები სულ ვერა ჰქონდა — უშნოდ ყავისფერ რადგან ბლანტედ ბინდდაკრულ თვალეებში სულ ვერა-ედგა მკურნალის რაცგინდ დაღლილი მაგრამ მკაფიო მაინც, შუქი, თვალეები ძლიერ მიბნეოდდა რადგან თვალეებით მე კი არა როგორღაც თავის შიგანში უფრო იცქირებოდა რაღაცისა-და-ჭკვისმოსაკრეფად რომელი შიგანიც ნაღდად ვერ უნდა ჰქონებოდა სანიმუშეთე-ანიკნიკებული

რადგან ძლივსგამჭვირვალედ ლიბრ-გადაკრული თვალეებისა სამაგიეროდ როგორ ბილნურ-ძალუმად ულაპლაპებდა როგო-აშკარად სარიდალ-ზეთებით უხვად ცხებული რა ზადიანი, იქამდისინა ზადიანი რომ (რომე - „ზადნიცა“ - სახე? — ეგებ...) იმ ლაპლაპობით — უზადოდ (აქ — „უ-ზადნიცოდ?“ — ამდენი რავი...), თან პირის ნაცვლად შიგნი-და-შიგან სულაცე-თლათე დახშულ-ნცხვირითა ლაპარაკს-ჰქამდა და გაოცებას ვიყავ-ვიყავი-ვიყავი იქამდე რომ, რომ, რა მეშველებოდა თუ არა რომ — ყელთან ძალიან მჭიდროდ შებნეული თეთრი ხალათი არ შეხსნოდა თუ, ეგებ განგებაც შეიხსნა და სამხედროული ღილისაც აგრეთვე ყალბ-ბზინვა რომ გაიკლაკნა, მივხვდი მაშინვე — ასე განსაჯეთ რაღაც მოუცნაურო შვებითაც კი რომე-ექიმი არა ჰყოფილა არამედ მთლადაც ძალიან სუკ-ა, ხოლო იმისისაც-კი დასაზუსტებლად ისაც გავიგე პატარა ხანში რომ, რომა, როო — ვინა-ვინა და, კერძოდ, თურმე, სრულად-მაიორ-საპოდპოლკოვნიკე (ეს რავარცმინიმუმ) და, ეგებ, ჩემისთანების დაკითხვებისა მახვილგონივრულ-წარმართვისათვის საპოლკოვნიკეც კი — ესი ჟ.გ.-ა

ბებიაჩემის ძველი დოსტი.

თურმე. კი. კი-კი. დოსტი. —

იმდენადდოსტი, რომეე, რომაა, დოსტაქარობამდეც კი ჩამოლექენანტებული — ოლონდ,

კაგებესი, ბესიი,ეე... ეე, ეგიდი-თო თუ რა სიტყვაა ამდენი აბა საიღამ ვიცი და ხედავთ ხომე აი აქაც კი, ამდენ-წლის შემდეგ იმისი ღილის დანახვითე აი ახლაცკი როგორ-მაინცა ვიკატუნებ, თავს, — როგორც სრულიად ყოველისფერში რაღაც მაინც ძევს კაგებეს ღილი იქნება ეს თუ ფოლაქი და, —

სადაურსა სად მიიყვანო და ვინ აღარ შემოგხვდებო-კი იმან გამახსენა რომ, აბა სად უ.გ.-ა და სად ბებიაჩემი კ. (ორძაი)-ა, რამ დაადოს-ტათ... —

ის მერე რა რომ ხევსურულთ-წესით დაძმობილების განსამტკიცებლად — თავს ვდებ ამაზე — ნამდვილად არა-გაუჭრიათ კავკასიური ხანჯლით — თითები.

გურამ დოჩანაშვილის ბებია — მერი (ფაცა) კორძაია-ემხვარისა

***

თურმეე, ყმანვიილს-ს, როგორც ასევე შემდგომ გავიგე განსაკუთრებით მყარგისოსებიან (— „ვაჟკაცსა გული რკინისა გისოსი თუნდა თეთრ-ხალათისაო“ (ც) საავამყოფოში გადაყვანაი ჰსურვებიაყე, ჩემი, მაგრამ ვინ გამატანდა მაიორს კი არა გინდც თლათ-პალკოვნიკ-მეტ-ვნიუშიტელნის — მფარველებად და დამცველებად ყველა ექიმი და მათ სათავეში კი თვით ბატონი დავით იოსელიანი, რადიდი კაცი, მყავდა,

მერე კი, კიდევაც მეტად განსაკუთრებით დიდად სასტიკსა „კრიზის“ში რომ ვიყავ (არ შეპიცოდოთ, ეს იმდროინდელი 17 წლისა აგერ 67-ს გახლავთ უკვე) — ვიმეორებ, იმა სტატიის დამსახურებით, ახლაც არ ვიცი იმ კაგებეშნიკისათუ კაგებესი დამქაშ-მონა-მესტატიესი ვინაობა — დროდადრო სხვასა და სხვაზე ამბობ-

დნენ რაღაც-რულაცეებს მაგრამ რა მნიშვნელობა ჰქონდა მისსა გვარ-სახელს ანკეტაურსა — იმასაც, ერთ-ერთც-ჟანრისა იქ-კალამ-კალ-მისტაროსანსა მეშენგეტყვი და მიგელ სერვანტეს საავედრა-II ერქმეოდა თუ რა თუმც სერვანტესი ჩამორჩენილურის ბატის ფრთითა თუ რაცხაამგვართ,წერდა, ხოლო ეს-კი ვეჩნი-ავტო-რურკაიანი უპასპორტ-უგვანრსახელი-ანოდაც აკი ისედაც როგორ საკმაო-მშვენივრადა — ისე რომ ჩანდა რომ იდგა-კიდევ მისი ლორწოთი შეკონინებული სულის ყრალისუნი და, ხანდახან კი მაინც ითქმევა ხოლმე იმისთანებზე ორგვარი რამ-რამ,ჯერ — ერთგვარად? — ვიციით იმათ როგორც იმათე-ვიხსენიებთ და მეორეგვარად კი, ააი, ასე:

„და რა ექნა იმასაც, ოჯახი ყავდა სარჩენი და რო მოეხსნათ შენ ურჩენდი იმას ოჯახს და აბა განა, ცოდო არ იქნებოდა-ო? სხვა რა გზა ქონდა რომ არ გაკაგებეშნიკებულიყო“ — ო,ვოო, ვუიიმ, — არის ხომ, არსებობსა და გვხვდება აკიც ხომ, — ლხსნორ-გამართლება, ეს,

და, კი-ც დამენყო ხანგრძლივი კრიზი მისი ოჯახის კარქა-ყოფნობით, ჩემი პირველი კრიზისისას რაღაცა-მაინც გამოყოლილი მქონდა წინა-სიჯანმრთელიდან, ახლა კი, იმა სულ-ლაფვას გამოვლილი, ძალიან ძლიერ უმწეოდ ვიყავ მაგრამ როგორი ზრუნვით დამცქეროდნენ და მესიტყვებოდნენ ექიმები — სიტყვავე, დიადო, ქრისტესმიერო!, — ჩემი კეთილი თეთრხალათება (ნეტა უ.გ.-ას თეთრსა ხალათს ამოუყვანეს დაშხეფ-ზეთები? — აჰ... გადააგდებდნენ ნაგვის ყუთში,და,იმა-ყუთმაც რა დააშავა...) მხოლოდ თავით მდგომი და კი არა და მთლად თანამდგომიც, ექიმები და გადიებიც, განსაკუთრებით ТЕТЯ АНЯ, რომელსაც გული თურმე ძალიან ანუხებდა — რაც ეტყობოდა, ფერზეც... — მაგრამ სადღა ახსოვდა თავისი გული, — ჩემით... რამდენად მეტად, ჩემზე-იყო, კი... და ვინ-რომელმა ვიცოდით ჯერ, რომ, რომ თვით თავად ღვთით, რომ საკმარისი არ ყოფილა ის რაც გადამხდა ეს კი სწორედაც თურმე იმა-იმისათვის რომ შემდგომ ყოველი ყოვლად მორიგი და მორიგი გინდ მეთასე თოვლი და წვიმა და მზე და ქარი და ნიავიც კი, მეთასეთასე? — გამპირველებოდა, - და რა ძალიან, უკიდევანოდმესურვილება განმეორება, ამის...

და მაგრამ მაინც მაპატიეთ რომ, ვიმეორებ და ვიმეორებ ამას, მაგრამ წყალობა იმდენად დიდი იყო, ღვთით, ეს დაჭრა-ესი, და თვით ბუნების ლამაზი-როგორ — უნატიფესი გამოხდომების გარდა მე ჩემმა იმა-ძნელყოფამ თავად სრულიად-ადამიანიც როგორ ძალიან შემაყვარა ჩემ-ექიმებით და როგორ არ ვთქვა აი ისიც კი რომ —

„შენ კი გენაცვალე მაგ ბრძნულსა ხელში ჩემო დანით თუ ატვიორტკით დამჭრელო“-

მეთქი, მაგრამ ამითე-ვაჰითუ არ მივადგე რაცხა-ნამეტნავს.

და, რა წყალობად ამავე მძიმედყოფნით, რა ვაჟუკაცობის მიზეზიც გავხდი ისეთადდაგვარისა, რომ, რომ რომელი ჩემი ბავშვობისეული და გმირობის მთლადაც დამამასწავლებელი თუ არა მამბიდგებელნი მაინც, გმირობისაკენ, რაინდობისაკენ, თავდადებისათვის მიმდრეკნი როგორ-ლამაზად კეთილშობილი კინოფილმები „დედოფლის მეკობრეები“, „მრისხანების ველი“, „რობინ ჰუდი“ - რა იყვნენ იმასთან, რაც ვრცელმა ბატონმა დავით გიორგის ძე იოსელიანმა — როგორძალიან მსიამოვნებს კი არა მთლადაც როგორსა სავსე-ბედნიერებამდე მიხარია მისი ასე ვრცლად მოხსენიება — არ ვიცი თორემ მისი ქალბატონ-დედის გვარსაც რა-მონინებით, დავაყოლებდი ხოლო მთავარი მისი სიმალლე — ეს ჭეშმარიტი ექიმის თავის-გადადება იყო ისეთი ყოველმხრივ რთული ავადმყოფისათვისაც კი, როგორიც მე ვყავდი ანუ ჩემთვის? —

რა ჩაიღინა? —

მოსულა თურმე მასთან შედარებით რამდენად-კნინაჟ.გ.-ას შემდეგ კაგებესი-ბესიმთავარი თავმჯდომარე თუ მინისტრი თუ ვუმფროსი კონტრა-ადმირალი თუ თელათკამერჰერ-დირექტორი თუ რაერქვა ამას არა-აქს-ქს დიდმნიშვნელობა, და ვერც თავ-კაცსა ვერ ვუნოდებთა. ინაურსა და ვერცაც ტვინ-კაცს არამედ მოსკოვიდანე-დამრიგებლურის საქციელებით გამომდინარეზედ? — ვთქვათ ასე: „იმოსკოვისე განმმართლებელი“ და „ცუდადამიან-ელემენტთა აღმომჩენ-და გასასამართლებელი“ ოლონდ სხვებისა უფრო, კი, იყო, ესა ხომ — კი და ჰო და ხო და მათ და მეტიც, სამოსკოურით — ოჩინ კანჩინა, მოკლედ, თვით-ისა-ა მოსულა ორი მანქანით და ამოუვლია თავისი საკუთარფეხით-გენერალურით ძაანც-უბრალო მნახველსავითა კიბეები და შესულა მთავარ ექიმთან და, და საშუალოსა-ხმით უთქვამს რომ ეგ ავადმყოფი ჩვენს საავადმყოფოში უნდა გადავიყვანოთ (ეს ორიოდ დღეში გავიგე),

არ შეიძლებაო, — ბატონ დავითს, იოსელიანს.

რაო? როგორ თუ არ შეიძლება კაგებეს გენერალი გეუბნებითამას. ქვემოთ ჩვენი სასწრაფო დახმარების (— „დახმარების!“) მანქანა მიცდის და უნდა ჩვენთან გადავიყვანოთ განსაკუთრებით საშიში დამნაშავეა ეგა-ო, — ჩემზე.

რა და როგორი დამნაშავეა ეს მე არ ვიცი მაგრამ როგორც ექიმი გეუბნებით მისი ადგილიდან დაძვრა და მანქანით გადაადგილება არ შეიძლება, მერცხლის ბუდე აქვს ფილტვებშიო (ეს „მერცხლის ბუდე“-დ წოდებული, რალაც აპკისადამაგვარით გარსშემორტყმული ჩაჩირქება მართლაც მედგა და მცირედ შე-

ჯანჯღარებაზედაც კი შეიძლება გამსკდარიყო და ჩემს ფილტვებს და ლეიკოციტებს კიდევ ჩირქი უნდოდა? — მერე და მერე კი, შეუშფოთებლად თუ იქნებოდა გაინოვებოდა, თვით იმ უურთულესი მონყობილობითა და მუშაკობით ადამიანის სხეული რომ ჰქვია).

არაფერი არ ვიცი, ახლავე ამოვავზავნი სანიტრებს-ო, — შინაურ-ინაურს.

აქ კი ბატონ დავით, გიორგის ძე, იოსელიანს თავად კაგებეს-ს მინისტრისათვის კონტრულ-გენერალ ა. ინაურისათვის ფეხი მკაცრად დაუბრაზუნებია — დიდი, მძიმე, დარბაისელი კაცი ბრძანდებოდა, და ამდენი ლაპარაკიც თუ შეეძლო ვერ ვიფიქრებდი — ძლივს დავუჯერე ეს ამას-შემსწრე ექთანს და, აი ასეც დაუყოლებია: სანიტრები მე მეტი მყავს ავადმყოფის გადასარჩენად და ვნახოთ როგორ წაიყვანთ, მე თქვენს სანიტრებს ჩემებს არ შემოვაშვებინებ, და თუ კი იკადრებთ საავადმყოფოში თქვენი შეიარაღებული ჯარისკაცები შემოიყვანეთ და ისე წაიყვანეთო.

აქ, ინაური, რაცგინდ ფრთამალი კავალერია, თვალსაჩინოდ შეფიქრიანებულა — ესლა უნდოდა, ისედაც როგორ-მყვირალა „ამერიკის ხმა“-სა და „ბი-ბი-სი“-ს, მასალად? — „ატეპლენი“-ს გზაზე დამდგარ საბჭოეთში მძიმე ავადმყოფის, გინდაც პოლიტიკურად-დამნაშავის, შეიარაღებული ჯარისკაცებით ასე სახიფათოდ და ძალით გადაყვანა? — არადა, მთელ საავადმყოფოს ხომ ვერ დააპატიმრებდნენ — არც ისე იყო საქმე — და, მთელ ქალაქში გავრცელდებოდა ანუ იმ რადიოსადგურების როგორ-დაცქვეტილყურებიანთა (კაი ხვითოებია, ისინიც) სმენამდე ოუცილებლად მიაღწევდა ეს ამბავი.

და, ატსტუპლენით დაუხვევია, თვით გენერალსა და კაგებეს თავმჯდომარეს თუ ანტირადაცას და ასე შემდეგ კამერჰერულად, დიდი დავით იოსელიანის წინაშე, რომელიც, მგონი, მლადშიი სერჟანტიც კი არ იყო.

ასე გადაგირჩენივართ, როგორ ძვირფასო დავით გიორგის ძევ, იოსელიანო, როგორ-ად, გმადლობთ, და თანაც, როდის — 1957 წელს, როცა კვლავ იდგა ტავარიშჩ-სტალინის ჩვენ რომ ბოლომდე ახლაც ვერ აღვიქვამთ ის საზარელი, მყაყე სული რომელიც მგონი ახლაცა-აგერ, დატივტივებს, კი...

და რაკი სიტყვამ მოიტანა, რაოდენ დიდი გაკვირვებით ისიც ხომ უნდა გავიფიქროთ რომ ის „ამხანაგი“, ტავარიშჩ სტალინ თან რაოდენ დიდად ნიჭიერებით აღსავსე კი არა მთლადაც უუნიჭიერესი და გამჭრიახი თუმცა იყო მაგრამ აბა რა-ღ გამჭრიახი: საჯოჯოხეთოდ, ავტო-ურობით? — მილიონობით ადამიანს ისე განირავდა რომ შუბლის ძარღვი ერთხელაც არ შეუტოკდებოდა, რომ-კი ჰქონოდა.

რამ გამახსენა... რამდენად კარგი კი არა და, უკიდევანოდ გასაბედნიერებელ გახსე-

ნებად მე ისა მაქვს, რომ, თუ როგორ აიი, ასე გაისტუმრ-გაუშვა, უფრო სწორად კი პირში როგორი ჩალაგამოვლებული გააგდო მისდამი რწმუნებული საავადმყოფოდან თვითე კაგე-ბურ-სუკის თავმჯდომარე თუ რასეძახიან არა და რაცვინდა ეძახონ კიიყო იკაცი დირეხტური ერთ-რალაცისა და თავად კა-კამერ... არა, სა-კანთ-ჰერ-ინსტრუქტორულ-კონსტრუქტორულ-ლიც თვით იმა-შავი სესერასი, მოკლედ, ვინც იყო, იყო (—თუ, „რაც იყო — იყო“?!...)

ხოლო მესამე თუ მეოთხე დღეს სიმართლე სიმართლედ და, სულაც-არამოგვდგომლარიან ვრცლად-გაყიდულთა-სავაჭროსის დირეხტორისაანტი-ნოქრული ჯარის-კაცები), მიუხედავად იმისა რომ თავად აღარ ატარებდა ქირურგიულ ოპერაციებს — თითები ძალიან დაუმსხვილდა და გაუუხეშდა მაგრამ არც ერთი ძნელი ოპერაცია არ იყო ის რომ ექიმისაც და ავადმყოფის თავით არ მდგარიყო და სიტყვიერად არ წარემართა თავის ექიმთა ისედაც მაღალი ოსტატობა და თუმცა პუნქციის გაკეთებისა შემძლე ექიმების მეტი ვინ ჰყავდა მაგრამ პუნქცია თავად ჩამიტარა და, რომკი მოვედი ბოლო გულის-ნასვლისა შემდგომ, გონზე, როგორ უზომოდ გახარებულმა რომ პუნქცია აკი დამთავრდა და მეც შვებით-როგორით, ამოვისუნთქებდი და მან კი, ბატონმა დავით, გიორგის ძემ, იოსელიანმა, მხარზე დამადო ხელი და ოდნავ, სულ ოდნავ გამიღიმა და საერთოდ კი ერთის შეხედვით ვითომდაც გოროზი, კუშტი კაცი იყო? — არა, აარა, მის მიერ ჩემს ტყავ-და-ძვალა მხარზე დიდი და მძიმე ხელისგულის როგორ-მსუბუქად, რა-ჰაეროვნად ჩამოდება რომელ-ერთ გულში ჩახუტებას და კოცნა-ხვევნებს არა სჯობდა, —

დიდო ქირურგო, დიდო კაცო, ახლაც, 50 წლისა შემდგომ? — რა განუზომლად, როგორ-არ, გმადლობთ...

აქ კი, პანუას-შესასვენებლად, მოდით ცოტათი გადავუხვიოთ, არა გვჩვევია ესა თუ რა...

ზემორედ ასე ორ-სამგან მაინც ნახსენები სიტყვა „კამერჰერი“ თურმე გერმანულია (იმა „Словарь иностранных слов“-ის მიხედვით — სუყველაფერი მართლა ტყვილი კი არ წერია, იქა... ეე, არამედ - „იმაში“...), და თურმე ნიშნავს იმას რომე თურმე ამ-ესი სიტყვით გამოიხატებოდა ერთ-ერთი „პრიდვორნოე ზვანიე“ (— ბიჭოს! პატარათი-მეც ხსნორი ვყოფილვარ შინაურულსა-ა.-ი.-ისადმი მიმართებაში, ვეჰ... — რა აღარ ხთება,) მეფის რუსეთში, მაგრამ,

კაცოო, ეს გერმანული სიტყვა თუკია, პირველსა-რიგში მაშვინ რუსეთში საიდაძლა ერქვათ კამერჰერებსა კამერჰერი, ჰა? — და კიდევ რომ იმ „словарь“-ს ამა-კონფუზის ყოვლად-ძალიან უნებურულად გამოსასწორებ-

ლად ისიც კი ააქვსაა რომ — რომ ეს წოდება აგრეთვე-ჰყოფილა ზოგიერთულა სხვათაც მონარქიულსა ქვეყნებში.

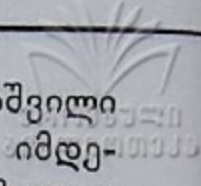
მაშ.
და ასეცა, კიი, — დიდ-უცნაურად კიიცინან ლექსიკონურის-მიერულა ზოგირუსებმა ზოგიერთულა სიტყვისა ახსნა:

ასე მაგალითად, სიტყვა „კომბაინ“-ი ისევ და ისევ იმავე ლექსიკონით (რას ჩავაძვიდით...!) ინგლისური-თუმც, ნაყოფილარა, მარა, თვარა ნუმერ-1 კომბაინი გამოუგონია 1868 (რაკაცი ფრები რაც მართალია მართალია...) ნელს რუს ა.რ. ვლასენკოს — ?!

და კიდოკაი ის მაინც-რო დაგვიწერეს (დაგვიბეჭდესაც), როომ, რომაა „კომბაინი“-ეს ინგლ. — სიტყვაა, და კიდევ იმას დავეძებთ რომ სამაგიეროდ ის დაგვიძალეს რო „კომბაინ“-ი გვარი ჰყოფილა იმ ინგლისელისა ვისაცა-რომა იიმანქანა გამოუგონავს? და ესი-ამბავი კი ისე დამალ-მიჩქმალეს აგრეთვე სხვაცაც ლექსიკონებში რომ? მოგჭამაჭირი, მაგრამ (ჰ)ალალ-რუსებზე რამდენად მეტად ამდაგვარი კაზუს-შეგნებულ ლაფსუსებისა ჰაავ-ტორები შემფარებელსა რუსებს საერთო ჯამში რბილათ რომა ვთქვათ ძალიან ხშირად თავიანთს ბინძურ-ჭკვაზედა ატრიალებდნენ (- და ატრიალებენ-ც?), თან ისე რომა თვით შეფარებულებს ცალწვეთი რუსული სისხლიც რომ არ ჰქონდათყე (— ლენინ-სტალინი და იმათი დროშა, ტროცკი, სვერდლოვი, კამენევ რიკოვი, იაგოდა და ვინ მოსთვლით, კიდევ რამდენ-რამდენნი-რაოდენნი ძალიან ბევრ-სხვა),

ხოლოო, ახლა კიი, ამ შედარებით უწყინარულსა იმა „словарь“-ისეული კამერჰერებისა და კომბაინ-ბაი-ნებისა ნაცვლად საქმესა მივყოთ ძლიერ ერთგული ხელი (— ვითომ? — ნეტაი...) დაა, ახლააა, ისევ კა-გე-ბესს (-ესესს) დავუბრუნდეთ — არ მოგვანატრეს, ი-გოთურ-ნებმა, გოთურან-თავი?

ასე მაგალითად, ამ კაკა-გეგე-ბებე-სს-ს გამოჩინებულთ (გამოჩინებული-ც? — აგრეთვე კაი ბევრნაირია,) ამ შემთხვევაში კ.გ.ბ.-ს სუკ.-თა დიად წინაპართ — ჩე-კა-სა და ენკავედეში თურმე ძალიანც აუგი იყო და თავისმოჭრად ეთვლებოდათ აბა თუ იცით რა... — რა დაა — ჩე-კა-სისა თუ ენ-კა-ვე-დუ-ურისა მძლავრს ბუკეტიდამ უანრობრიულად ერთ-ერთიც ნაზ-ყოილისა წარმომადგენელი სახეობით-იმ, რომ შენიღბულად „გადაცმული“ რომ გაყიდულიყო ხალხისა თვალში ენკავედურის თუ ჩეკა-სის წევრობითა? — აჰ, დაუშვებელი იყო ყოვლად ესა, აჰჰ, და, ამიტომაც, ამა-უანრწნოსანნი გრიმსაც ისობდენ თავ-თავიანთსა ჭკვურ-სახეზედა ხოლო ადეკალონ-კი არ ისხამდნენ ზედა-თავზედა რადგანაც სუნითა „ტრაინოი“სა „ოდეკოლონი“საგან მეტ-ყურადლება არ გამუენვიათ ჰარიფებისა და, კიდევ-მეტად შესა-

ნიღბავად? — თუ გურულები იყვნენ, არა? — მთლადაც კახურად, „ბჯოო“-თი უქცევდნენა და კახელები კი თლათ-წამდაუნუმ „გოლუაფირო“-ს გაჩაბოდნენ დალბილებულის „ლ“-თითა და, თუ ქართლები ან იმერლები — რაჭვულსა „ქვეშენიჭირიმე“-ს იფრქვეინებოდენ დალბილ-მოუბარად მეგრელები კი ძაანაც მჭახურ-თანხმოვნებიან სვანურსა სცრიდნენ საღვინაც-დამპალ კბილებშუა და ასე შემდეგ,

მაგრამ,

წარმოიდგინეთ,

მაინც ვიყვნით მათა-მკვიდრულა სალკლდეება ზოგ-მთიულები თუ მოხევეები თუ ბორცვებიან-ლერხუმელებიან ტაფობისატეზერელები (სოფელიარიხაშურისმახლო ქვიშხეთთან, კი, ოღონდ ქვიშხეთი მომალლოდაა — ყიფიანებისსოფელიიყო,) იმათიძირულ-ფესვისასა ამომცნობები... კი... და როგორ თუ რითა — კოჭებზედ, კაცო, ეტყობოდათ რაგინდ პაჭიჭნიც ორ-ორნი სცმოდათ პედიკურიან ფრჩხილკოჭებზედა ხოლო ამისი დიდოსტატი? — იმაგობრების ამოცნობით? — მეგობრის, როგორი მხატვრისვახტანგრურუას მკვიდრი-ბებიაისეთი რომ ვახტანგი თავისი კაცობით ძირითადულად მთლადაც ქალბატონ ფრანცოვნა-სი გაზრდილი იყო ვერისა უბნის ერთ-ერთ ჭერქვეშა, ქალბატონ ბებო-ფრანცოვნას კი, თავისი-ს სიკეთით, ჯერ კიდევ როდის, თავისი უსაყვარლესი შვილიშვილის, ვახტანგი-ვახოს დაბადებამდე რამდენად ადრე, თურმე ბევრ-ბევრი ისეთი-მწარე ხვედრი არგუნა ბედმა რომ სხვა მის ადგილას თუ მოტყდებოდა, ქალბატონი ელენე ფრანცისასული ბეთანელი არამცთუ გაუზზარავი, სხვებისათვისაც კი რალაცა დიდად უცნაური, როგორი მაღალი მაღლისა-მფენი, მთლად მიმომფენი ირგვლივ, იყო, ეს ჩემს თავზედაც უხვად განვიცადე, უკვე სტუდენტი ვიყავი, ბებო-ფრანცოვნა? — აჰ, რა ლამაზად რა ნატიფად შემართული რამხიარულად ცქვიტი მოხუცი ქალბატონი მაგრამ ამასთანავე რალაცნაირად უნებურად მაღლა-დგომა, გამომუშავებული და ამპარტავნული კი არა, ღვთით დაყოლილი ახლდა რადგან როგორ უბრალოდ და უშუალოდ — მაღალი იყო ის მერე რა რომ დაბალი, ტანად, და ამასთანავე როგორილაც თან აშვებული და თან ბრძნული მხიარულებით მუდამ თავთ ადგა ღვთის ეს მაღლი არადა, რეები, აღარ, გადაუტანია, ამ ყოვლად გაუზზარავ დიად ქალბატონს:

ბოლშევიკები იმთავითვე დიდად მტრობდნენ გვარ-ბეთანელი-ს მატარებლებს, იმიტომ, რომ:

ქველმოქმედება სჩვეოდათ და ძალიც შესწევდათ ამისა და ასე-მაგალითად დიდ ისტორიკოსს, მიხეილ თამარაშვილს საარსებო თანხას მუდამ უგზავნიდნენ იტალიაში;

მათი უახლოესი მეზობელი და მთელი მათი

ოჯახის მეგობარი დიდი ვანო სარაჯიშვილი მათ პირდაპირ ცხოვრობდა და მათი იმდენად უზომოდ მოყვარული ყოფილა რომ თუკი დროს ოდნავ მოიხელთებდა სულ მათთან იყო და ისე-უბრალოდ კი არა — ეს დიადი ვოკალისტი მოკინტაურო არღანის (—არადა, რა საკრავია!) თანხლებით მუდამ მღეროდა მათ სუფრაზე და როგორ ლხინობდნენ, ლხენდნენ, მაგრამ, მომხდარა რევოლუცია „დიდი ოქტომბრის“-ა (ბრჭყალებისეულადაც კი? — ისემც!) და მერეცკი „იმ“ (და არა „ამ“) მენშევიკების ჯერი დამდგარა ქვეყნის დასაქცევად ხოლო მერე კი ჩამოწოლილა ბოლშევიკების კიდევაც-მეტად მწარედ დასაქცევი დრო — დაქცევას კიდევ ვინ დაეძებდა მთლად ამობუგვა ნანდომათ, ჩვენი, და, ბებო ფრანცოვნას ქმარი, გიორგი ჩიკაშვილი დაუხვრიტეს რომელიც რაშემართულად მებრძოლ ქაქუცა ჩოლოყაშვილის ერთ-ერთი ოცეულის, კერძოდ ვერისუბნის რაზმის მეთაური გახლდათ და იმავე რაზმში იბრძოდა ბებო-ფრანცოვნას ძმა, ფერდინანდი, რომელიც ძლივსძლივობითლა გაუპარებიათ კეთილისმყოფელებს საფრანგეთში მანამდე კი ოჯახის მეგობარი — გამოჩენილი მხატვარი ვარლამიშვილი, რომელსაც ისეთი მაღალი, დახვენილი გემოვნების კაცი როგორიც ბატონი რეზო თაბუკაშვილი ბრძანდებოდა დიდ პატივს სცემდა ხოლო მთელი ჩეკა-კი (თუ, ჩექა-ქი,) ენაგადმოდგებული დაეძებდა მათ, ისეთები-რამ მწარედ ახსოვდათ მათგან მაგრამ რაცგინდა ჩე-ქაქი მაინც ძნელია ვერისუბანში საფრანგეთში მყოფი ამ-დიდ კაცებისა, აღმოჩენაი, და ჩავლება,

ბეთანელების დევნა 1951 წლამდე მთლად განუწყვეტილ გრძელდებოდა რომელ ამწელსაც ბებო ფრანცოვნას ბიძაშვილები ჩვეულ-სიავით გადაუსახლებიათ ბოროტეულებს, ბებიაჩემის დოსტ-ჟ.გ.-სა უმფროსსა ძმებსა

ხოლო ბებო-ფრანცოვნა აბა რაისი-ღ ვახტანგის აღმზრდელი შეიქმნებოდა მის დაბადებამდეც მასავით რომ არ ამოსდგომოდა როგორ-მებრძოლ, თავისიანებს:

1924-25 წელს, უუმძაფრესად ავზნიანსა დროს, დანაშაულისათვის კი არა წარჩინებული ქართველებისყოვლადუმიზეზოდაცამონყვეტის წლებში, რომელი წლების უბედურებები სიშორის გამო ნაკლებად ვიცით ისე კი 1936-37-38-39 წლებზედაც კი ტვინშხამიანადაც გულმანკიერი წლები ყოფილა და სწორედ იმ წლებში ქალბატონ ელენე ფრანცისასული ბეთანელს თავისი სახლის სარდაფში მძიმე საბეჭდ-მანქანებიანი სტამბა შეუთხზავს ვითომდაც სუსტი, ნაზი ხელებით რომელ სტამბაშიაც ანტისაბჭოთა პროკლამაციებს ბეჭდდნენ, ეს ახლახანლა გავიგე და, თავმოწონებად ნუ ჩამომართმევთ მაგრამ აღარ მიკვირს რატომ

შემხვდა ისე გულითადად მე, უკვე სტუდენტს, ვახტანგის ბავშვობის კი არა, მოგვიანებით-მეგობარს, მაგრამ, რა-სიამაყით:

თურმემ-ჩემი პროკლამაციებით თვითბე-ბო-ფრანცოვნას უმცროსი ყოვლად და ყოველ-მხრივ მაგრამ „კოლეგა“-სავით თანამდგომი მაინც, ვყოფილვარ

და ეს ყოვლად ძალიანაც-უდავო დასახვრე-ტობის ხიფათიანი (ცოტასიტყვაა, როგორ...) სტამბა ქალბატონ ელენეს, დაქვრივებულს რომ დაუარსებია ოთხი შვილის დედა ყოფილა, და, არ გაგვახსენდეს? — „სარეველა“-სი დამ-წერზე გასამართლებლად თქმული: „რა ექნა იმასაც, ოჯახი ჰყავდა სარჩენი“,ო,

და ხოლო დიდი ხნის შემდეგ, როცა ვახტან-გი უკვე მოზრდილი ჰყავდა, სამხატვრო გალე-რეის წინ ჩაუვლიათ და, ბებო-ფრანცოვნას დიდის გულისტკივილით უთქვამს: „აქა მარხია ჩვენი ბიჭის ცხედარი“ო, და დიდად გაკვირვე-ბულა კი არა მთლადაც გადანცვიფრებულა ვახტანგი: იქ, სამხატვრო გალერეასთან (-უპოვიათ, გამოუძებნიათ რაღა, შესაფერისი ადგილი...) მართლაცადა პირსისხლიანი, ხელ-სისხლიანობის გარდა კანიბალურიც მინადაყ-რილი კომუნისტებიც ჩალაგებულყვენ, იქა: ფაბრიციუსი, მოგილევსკი რომელი მოგილევ-სკიც ძნელი წარმოსადგენი კია მაგრამ სის-ხლისმსმელობის საქმეში თვით ორჯონიკიძეც კი სადღაც-მუცლამდისინ და იმისდაბლამდეც ჩამოუტოვებია არადა ხო-ნაქონებარა გვა-რი-შესატყვისი, და თავიანთი კი არა არამედ სხვათა, მაღალთა სისხლით დაძმაკაცებულ-დაძმობილებულ-დაჯალათებულები აგრეთვე მიახნიკოვი (თურმე **МЯСНИКИЯНЦ**-ი, გარუსებუ-ლა ყასბურის გვარით — მიახნიკოვი), ათარ-ბე-გოვი თუ ბეკოვი ერთი იმათიც... — ანტიკ-ტა-ლიკ ბიჭ-ნაბიჭვრები, ნაძირალები კი არა და, — ძაანაც ბნელ-ბნელ უფსკრულეთელები — საჯოჯოხეთოდ ბოლშ.კომ.-პარტ.სოც.-ები-სულითა და,

„ჩვენი ბიჭიო? — თვით ფრანცოვნამ და,

რაში ყოფილა თურმე, საქმე:

იქვე, იმათთან დაკრძალული ყოფილა თურ-მე ბებო-ფრანცოვნას მაშინდელი იატაკქვეშა წრის როგორი ერთგული და თავდადებული წევრი, „ბიჭი“ კი არა — ეს ბებო ფრანცოვნას მოფერებით უთქვამს — ნალდი ვაჟკაცი, უვაჟ-კაცესი კაცი მფრინავი ამბაკო საღარაძე, რომელსაც მარჯვე მფრინავობით იმიტომ გამოუ-ჩენია დიდად თავი, რომ, რომ ნდობოდნენ და აგრეთვე მფრინავისეული დიდი ოსტატობისა გამო ეს სოც.-ებისათვის მეტად ძვირფასი ჯა-ლათები (ოლონდ ეს — სანამ იმათაც დახვრეტ-დნენ, ალბათ... კიდოკაი რომ, ერთმანეთს არანაკლებ მტრობდნენ თორეე, ახლაა? — ბუნდლა ველარა იქნებოდა ვერც-ერთის, ჩვე-ნი... ვგულისხმობ მკითხველს, ისინი შვაგულ-

ბოლშევიკები ძირითადად ხომ უნიგნურები დიდათე, იყვნენ) და მწამებლები და დროებით ძვირფასი ჯალათ-ძალიან-ქონდაქარები, თუმ-ცა... ჰეი, „ჯალათი“-ც კი თუ შეიძლება იყოს მორბილო სიტყვა ესა ხომ აკი ძალიან ძნელად წარმოსადგენია, მაგრამ, იმათისა გათვალისწი-ნებით? —

ყოფილა, კი,

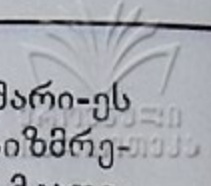
რადგან ჯალათმა სხვისა-მიერ სიკვდილმის-ჯილს თავის მოჭრის წინ შესაძლოა თუთუნიც მოაწვეინოს სხვისითმისჯილ მსხვერპლს და კონიაკიც კი აგემოს ორიოდ ყლუბი, ხოლო ყველა ისინი?

ყოვლად მიუსჯელ-უდანაშაულოთა მტარვა-ლებიც კი იყვნენ და, ახალგაზრდა ფრანცოვნა კი? — მაპროკლამაციათ-ბეჭვდით-საქმეში თურმე ჩვე-9-თა როგორი ნალდი წინაპარი და, წინამორბედი? — მაგრამ მგონი რომ არც მან იცოდა შთამომავლობითობა მისით ჩემი მაგ-რამ მცირე-უბრალოდ კი არა და, ალბათ თვით გულის მთავარი ძარღვით გავუგეთ ერთმა-ნეთს ეს — მე მასთან როგორმა დაბალმა (სიგ-რძეში აკი არაა საქმე) და მან კი, მაღალმა, მა-ღალმა-როგორ, ბებო-ფრანცოვნამ რომელმაც დიდად იცოდა თავისი ჯილა-ვახტანგის (თურ-მე სხვა ახლობლებივით არასოდეს დაუძახია მისთვის „ვახო“ არამედ — მუდამ ვახტანგ-ით მიმართავდა თურმე) ამხანაგების თვალთ ერ-თადერთი მცირე-შევლებითაც კი აწონ-დანონ-ვა და შეფასება? — წამში:

ასე მაგალითად ერთი ჩვენი მართლა დიდი შემოქმედი (არაა აუცილებელი მისი ვინაობისა და ხელობის თქმა) ვახტანგთან ასულა და კი-ბის ხის კიბის თავთან მდგარ ფრანცოვნას ყუ-რი მოუკრავს რომ იმ შემოქმედმა (ვიმეორებ, ნამდვილად დიდი, მნიშვნელოვანი, საამაყო ხე-ლოვანია თავისი რთული ოსტატობით მაგრამ თითოჯერ ვის არ შეგვშლია...) — და რომელს არ წაგვცდებია ხანდისხან ფეხი — თურმე ფრან-გულად რაღაცა უთხრა ვახტანგს არადა ბებო-ფრანცოვნამ აკი მშვენივრად იცოდა რომ თავი-სი მხრიდან იმ შემოქმედმაც კარგად უწყოდა ვახტანგმა ფრანგული რომ არ უწყოდა და, ასე არ უნდა ჩემი შვილიშვილის გინდაც ამ-ერთი-კუთხით ანუ ფრანგულით დაჯაბნაო, და

სწორედ ფრანგულად ისეთ-ისეთები შეუგი-ნებია იმ ხელოვანისათვის, რისი 18 მთლად 38-სართულიანადაც, კი,

და იმ გაოგნებულსა ისე რომ მთლად გა-მოფრანგებულ-გაბითურებულს იმა-მომენტში ფრანცუზულათე დიდად განაფულს მაგრამ იმა-მამენტში ექს-ხელოვანისა — აბა რომე-ლი დიდოსტატი გინახამთ თქვენე შეშინებუ-ლი-გაკვირვებისაგან ისე დამფრთხალი როო? — პირდაფჩენილი — მერე და მერეე კი, თურმეე, ფრანგულისაგან მგონი თვით საფრანგეთშიაც კი შეძლებისგვარად იკავებდა თავს სადაცა

რომ, სხვათაშორის, სხვა განხრით ანუ მისადმი კუთვნილი ერთ-ერთი სახეობის შემოქმედებით და არა პოლიგლოტ(კ)ური ენათმეცნიერებით თავი ძალიანაც ისახელა და,

სამაგიეროდ კი, მაღამ ფრანცოვნამ ისეთ მაღალ შემოქმედსა და პიროვნებასთან, როგორიც... — ვაჰ, ერთმაგულსა გადახვევასაც არ ვაცლი, თავს? ვინა ვარ მაინც ესა-ასეთიმეტი-მეტი-ბრეტისბრეტი ყბედისყბედი... მაგრამ, გადავუხვევ კი არა, არამედ ძალიან მინდა რომ თქვენთან ერთად ჩავუღრმავდე ქალბატონი ელენე ბეთანელის გაუტყეხლობას რაცგინდ იმ მძიმედ წყეულ წლებში, თუმც, ამასთან ერთად, ეგებ მთლადაც წყეული წლები არ იყო ის, რადგან — ასამალლებელიც და ბედნიერების წლებიც იყო რადგან მაშინდელ ელენეობას, ბეთანელობას იმა-სიძნელით რამდენად მეტი აღფრთოვანების მიზეზები რა მყარად აძევს:

მამამისი, ბატონი ფრანცი როგორც მოგახსენეთ გამოჩენილი (მაგრამ თვითონ და თავად კი არ ჰფენდა ქვეყანას ამას,) ქველმოქმედი ბრძანდებოდა და დიდ მიხეილ თამარაშვილზე მაღლის დადების გარდაც — მთლად 1911 წლამდე, როდესაც თამარაშვილი გარდაიცვალა და ბატონმა რეზო თაბუკაშვილმა კი რამდენი ხნისაშემდგომ, იტალიიდანსაქართველოშიგადმოასვენა, და ბატონმა ფრანცმა რამდენ აუარება სიკეთესთან ერთად დიდი მხატვარი ვარლამიშვილი, რომელსაც, როგორც უკვე მოგახსენეთ მაგრამ სიხარულში მხვევს ამისი განმეორება — თვით ბატონ რეზო თაბუკაშვილს დიდად ეამაყებოდა და მონინებულ თაყვანს სცემდა, საფრანგეთში გაუპარებია, თავად კი ვერ დაუტოვებია მისი, ჩვენი-ესსამშობლო, საქართველო და რამდენნი ბეთანელები რომ დახვრიტეს და მათი სიძეც, გიორგი ჩიკაშვილიც, მოკლეს — გამორჩეულად ცოდვილები აკი მთელის ნანლაგებიან-შიგანითაც და აღნაგურა-რელიეფურობითაც აჰ-როგორ გლახათ ცაბცახებენ მაღალი ხალხის არსებობით — ჭინჭარ-ბოროტის მთლად-ერთიანად ციებაა, ეს —

და, ქალბატონი ელენეს უფროს ქალიშვილს, ვახტანის დეიდას, ქალბატონ ნინოს დიდ-უცნაურად დასიზმრებია მამა-თავისი, გიორგი ჩიკაშვილი მაგრამ სიზმარსაც ხომ გააჩნია — ხანდახან სიზმარში ვეფხვი ან ურჩხული რომ მოგდევს გონგადასული ჩეკისტივით... — აჰ! — ვთქვი მეც, რაღა — ჩეკისტი ყველა გონსგადასულია რადგან რაღას არ სჩადიანა და იგონებენ სამარადისოდ, ჯოჯოხეთში რომკი გამწესდნენ, არამედ ვითო-უბრალოდ უნდა მეთქვა: ზოლებსა-გარდაც რომბიკ-ებიანი (ანუ ზვანიის აღმნიშვნელი) საყელოებით ყელსშემოჭერილნი აფთარებევით რომ მოგდევს დასალენად და შესახრამუნებლად და მთლადაც ძვლების გამოსატკვერად მაგრამ, რაცგინდ ცივ-ოფლდასხმულს რომ გაგედვიძება

ხუთიოდ წამში აღარც კი ვახსოვს სიზმარი-ეს მაგრამ ქალბატონ ნინოს არამცთუ დასიზმრებია, მამათავისის მაღლივი და როგორ მკაფიოდ გამონათქვამიც ჩაესმა თურმე: მოდით, მოგვხედეთ, სოლანლულის გზაზე მეცხრამეტე კილომეტრზე ვართ,ო

და, მთელი ოჯახი რომ წასულა იმ უკაცრიელ მე-19-ე კილომეტრზე, მიმოუხედავთ და გზიდან მოშორებით, ტანჯულ გიორგი ჩიკაშვილის გარდა სხვათა ცხედრების ნაფლეთე-ბიც დაუნახავთ რომელთაც ღამით მგლები ჯიჯგნიდნენ, დღისით ძაღლები და, მეორე გზაზე ბებო ფრანცოვნას და მის ქალიშვილებს — ვახტანგის დედა, როგორი სათნო დეიდა თათა მთლად ბავშვი ყოფილა — მიუტანიათ ბარი, წერაქვი, ნიჩაბი და, აუკრეფიათ, დაუმარხავთ ჩეკისტებისა და მგლებ-ძაღლების საკბილოები, და, მოუსვენია ბატონ გიორგი ჩიკაშვილის ხორცსა და, სულს —

თავის მინაში, იწვა,

...
ფრანც ბეთანელი თურმე დიდად ამხანაგობდა ზაქარია ფალიაშვილთან, და ქუთაისში, დიდ ფისგარმონიაზე დაკვრას როცა მოამთავრებდა „აბესალომ და ეთერი“ -სა და „დაისი“-ს ავტორი, მერე თვითონაც უკრავდა, ფრანცი, მის შვილს ფერდინანდს კი მეფის დროში ასტრონომიული ფიზიკის ის სახელმძღვანელოები უთარგმნია გიმნაზიის უფროს კლასებში გიმნაზიელები რომ სწავლობდნენ, —

ეს საჯარო ბიბლიოთეკაში აღმოაჩინა ვახტანგმა, თავისი ნაღდი-ნინაპრების ნაღდმა, მემკვიდრემ,

ხოლო ვახტანგი თურმე ბებია-სა და ბებუის კი არა ფრანცოვნა-ს გარდა ხანდახან დიდე-ედ-ოსა და ელენე-საც ეძახდა ხანდისხნობით, და ვახტანგისა დიდედოსი გამორჩეულად საყვარელი მწერლები კი თურმე ყოფილან დედანში-ფლობერი(!), დედანში — ჩეხოვი და რაღავ თქმა უნდა დედანშივ ჩვენი კლასიკოსები — ჩვენი ამაღზევებლები და, სენკევიჩი რომელიც ადრე თურმე გაცილებით ხშირად იკითხებოდა და ბატონ ავთანდილ ვარაზის მამასაც, ვახტანგი ვასო-პაპას რომ ეძახდა დიდად ჰყვარებია სენკევიჩი,

ხოლო დიდ-დედა-ფრანცოვნასთან ვახტანგის დაბადებამდე 15 წლით ადრე რომ მისულა ჩეკისტი მათი მოზრდილისახლის ჩამოსართმევად — ერთადერთილა მცირე ორი ოთახი დაუტოვებიათ და ჩეკისტს რომ ნაგონებარა და შიშობდა ვაიჰ ისე არ გადაირიოს ეს ოთხშვილიანი სახლჩამორთმეული ქალი თავში რამე არ ჩამიშვასო — მაგრამ ფრანცოვნას ჩაი-ზედ დაუპატიჟნია თავისი მურაბით, და როგორ დიდად გაოგნებული ჩეკისტი-ისი, რადგან — სახლის ჩამორთმევის გამფორმებელს და, მურაბიანი ჩაი? — აჰ, არა, ვერა, — ჩეკისტამდეუუ აბა ვით-როგორ დავიდოდა, ეს...

ფერდინანდს კი, რომელიც საფრანგეთიდან გერმანიაში გადასულა, 1941 წელს კი თურმე გულმა ველარ მოუთმინა და იანვარი მდგარა — საქართველოში ჩამოსულა — ფაშისტური გერმანიიდან! — ადრე ისედაც დევნილი, და ქალბატონმა ელენემ რაღა თქმა უნდა კი-ნახა ძმა მაგრამ რაღა თქმა უნდა დიდად ფარულად და ენკავედესაც (თუ რა ჯახნაბა ერქვა მაშინ) უყნოსია მისი ჩამოსვლა და დიდი-დედო ფრანცოვნა თურმე მათი აივნისა-ნინ ატუზულ ჩეკისტს რომელსაც თურმე სიცივისაგან რაღაც-ნამეტურ აჟრიალებდა, თავიდან აივნიდანა ჯულიეტასავით კი არ გადადგებოდა და არც ჩეკისტი უხმობდა ასე:

ჩეკისტი, ანუ პირობითად-შეყვარებული რომეო: — ვინც არ დაჭრილა ის იარასაც არაფრად აგდებს.

(ფანჯარაში გამოჩნდება პირობითი ჯულიეტა)

პირობითი რომეო: —
ეს რა ნათელი აელვარდა იმის სარკმელში?
აღმოსავლეთი არის იგი, მზე-ჯულიეტა.
ამოდი, მზეო, დააბნელე მოშურნე მთვარე,
ისედაც მკრთალი და მოშურნე მწუხარებისაგან,
მაგრამ პირობით ჯულიეტას ის კი არ უთქვამს:

ოი რომეო, ო, რომეო, სად ხარ რომეო?
მამა უარჰყევ, დაჰგმე გვარი, გამოიცვალე;
მაგრამ თუ არ გსურს, სიყვარულის მომეცი აღთქმა,
რომ შენი გავხდე, აღარ მერქვას მე კაპულეტი,
მაგრამ, რისი მონტეგი და რაისილ კაპულეტი,
ქალბატონი ფრანცოვნა ბალკომ-აივანზე მართლაც კი-გამოდგებოდა ჩეკისტისაკენ და, არც ის უთქვამს:

შენი გვარი მმტრობს მარტოოდენ, შენ არ ხარ მტერი;
შენ ხომ — შენა ხარ. სრულებითაც არ ხარ მონტეგი!,
არამედ, მაღამ ფრანცოვნასა?: შუალამობით?
— ღამით ხმა აკი მეტად ისმის —

— ამოდი ბიჭო ის მერე რა რომ ჩეკისტი ხარ (მუდამაც იმ ძველის-სახელწოდებით მოიხსენებდა იმ-„საგანგებო კომიტეტს“), მაინც ხომ ადამიანი ხარ შენცა და ჩემი ძმის გული-სათვის ტყუილად აბა რატომ უნდა იკანკალო, და მეტი ჭკუა არა გაქვს? — ხომ იცი შინ რომ ნამდვილად არ მოვა, შენა სულელი ხომ არ გგონია ფერდინანდი, ამას ის არა სჯობიან ჩაი და-გალევიანო ეგება გათბე შე საცოდავო,ო,

და, იმდენი უძახნია ეს მითომაც განზედ-მყურებლისათვის, რომ, ჩეკისტი მართლაც ასულა მასთან ოღონდ ჩვეულებრივი კიბეებით და არა თოკის კიბით ხოლო

დიდ-დედა ელენეს კი მისთვის ჩაი დაუღევიანებია და ლოლუებ-მრავლადდაკიდებულ ჩეკისტს რომეო გახსნია სიცივით გათანგული კრიჭა და ენაც ძლივ-რო ამოუდგამს, უთხოვნია:

— თუ შეიძლებოდეს, ძალიან გთხოვთ აღარ დამიძახოთ, არ გამთქვათ, ო,
ქალბატონ ფრანცოვნას კი:

„ფრანცოვნა“ ელენე ბეთანელი —
ნახ. ვახტანგ რურუასი

— აბა რად გაგთქვამ, შვილო, ჩეკისტები ხომ აკი ისედაც სახელგანთქმულები ხაართ, ნადი შინა და არხეინად დაიძინევი, ოღონდ შენი ტელეფონის ნუმერი აუცილებლად დამიტოვე, ფერდინანდი თუ შეცდება და შინ მოვა, არა? იმ წუთასვე დაგირეკავ და დაგაჭერინებ შენმა მზემა აი, ო, —

აიი, ასე გაუბითურებია თავისი ჭკუით „არალეგალური“ ჩეკისტ-მეკისტი,

ხოლო დიდ მფრინავს, ამბაკო საღარაძეს რომ აუფრენია მალლა, ცაში ის არამცთუ ხელ, — პირსისხლიანიც ჩეკისტები, მეორე პილოტისათვის, საქართველოში გაზრდილი გერმანელისათვის უთქვამს: „გადი იმათთან, შეასრულე ჩვენი საქმე“ო და, იმ გერმანელსაც, ასევე დიდად-შენიღბულ ვითო-ბოლშევიკს, ყველასათვის გულში უსვრია და, მერე კი, — ვინა თქვა კამიკაძეები მხოლოდ იაპონიაში იაპონელები არიანო — ქართველ ამბაკო საღარაძეს და იმ გერმანელს მინაზე დაუნარცხებიათ თვითმფრინავი, ხოლო მინამდისინა სხვათ-დამხვრეტავები იმიტომ დაუხვრეტიათ რომ აღარავის ჰგონებოდა ვითო-შემთხვევით განიცადეს ავია-კატასტროფა, — ჩეკისტებს აკი საგულდაგულოდ შეუსწავლიათ გვამები — აჰ-მაპატიეთ — ლეშები და, მართლა მთლად-აც-გამოთაყვანებულები კი არ იყვნენა, მიჰხვედრილანა ყველაფერს და, კაპიტალისტურე-უცხოეთებში რომ არ მოსჭროდათ თავები, ვითომ შემთხვევით მოხდა ესაო და ცხედარში უ-ტყვიო საღარაძესაც დიდ-„პატივი“ სცეს

იმით როომ იმა დიდად გამოჩენილი (სხვადასხვაგვარია) ბოლშევიკების გვერდით ისიც დაასაფლავეს და ამითომდაც დიდად საიმედო რკინისა ფარდა გადააფარეს ამ ამბავს, მაგრამ — დიდმა ფრანცოვნამ ხომ იცოდა ეს ამბავი და, თავის ვახტანგს, უკვე მოზრდილს — „აქა მარხია ჩვენი ბიჭი“,ო,

ხოლო ქალბატონ ელენეს ისე ეახლოებოდა და დიდებლობრივად უყვარდა ვახტანგის ის მერე რა რომ ასაკით კარგა-უფროსი, როგორი მეგობარი — დიდი მხატვარი და პიროვნება ბატონი ავთანდილ ვარაზი რომ — მის უნაპიროდ სევდიან-სახის კეთილშობილებაზე გული თუმც დიდად ეწვოდა მაგრამ ამას ხომ არ დაიმჩნევდა და, მხოლოდ ფრანცოვნას თუ შეეძლო ეს — 80 წლის მოხუცს ავთო ვარაზი ვალსის საცეკვაოდ მიუწვევია და, რა უნახავს ვახტანგს უკეთესი: დიდება ფრანცოვნა — მხნე, შემართული, 40-ოდე კილოგრამი წონისა, დაბალი, ცქვიტი, ტანით რამდენად მაღალ, უკეთილშობილეს და მარადდარდიან მაგრამ იმ ცეკვით თვალეში უჩვეულო სიხარულით თვალეგაბრწყინებულ ავთო ვარაზთან — როგორ ცეკვავდნენ და რა ჩაუქად დატრიალებულან ის მერე რა რომ, მცირე ფართობზე, თანაც შტრაუსის ყველაზე ცნობილ ვალსს მთლადაც თავადაც გაიმღეროდნენ, თურმე,

და, წარმოიდგინეთ ჩემი როგორ-უზომო ბედნიერება როცა ვახტანგმა მხოლოდ ახლახან მითხრა, რომ, თურმე ფრანცოვნა ვახტანგის ყველა ამხანაგსა თუ ნაცნობს, მათ სახლში მისულთ, სუყველას საოცრად კვიმატ და ზედგამოჭრილ მეტსახელებს არქმევდა თურმე ოღონდ იმათ კი არ მიმართავდა მეტსახელებით, მხოლოდლა ვახტანგს ეუბნებოდა და გულიანად აცინებდა, თურმე ყველანი, ბევრი-ძალიან ჰყავდა ასე-“დახასიათებულები“ გარდა ორისა, ეს ორნი კი, ყოფილან? —

ავთო ვარაზი, და... მე, წარმოიდგინეთ ეს უდიდესი ბედნიერება, ჩემი, და მე, ვისაც რომ როგორ-დიადი ქალბატონი ელენე ბეთანელი მყავდა კი არა, მყავდა — ერთია და, — მყავს! — მე ამ-უღირსმა ავად თუ კარგად — საშუალო აქ არ არსებობს — ესი პროზა-ეს, აი ესაც კი, არ უნდა ვწერო?

და, საერთოდაც როგორი უფროსი მეგობრები, მყავდა და მყავს, ახლა კი, მხოლოდ მათი სახელ-გვარების ჩამოთვლით მინდა, გავიხარო, დიდ-ბატონები, ეს:

- რეზო თაბუკაშვილი,
- რეზო ჩხეიძე,
- ნიკო ჭავჭავაძე,
- რეზო ინანიშვილი,
- გურამ ასათიანი,
- რეზო ჭიჭინაძე,
- ჭაბუა ამირეჯიბი,
- რომან მიმინოშვილი,
- ოთარ ნოდია,

რამდენი მაღლი მახსოვს მათგან, მაგრამაც, კაცოო? —

ალარ შემისვებთ, გენაცვალეთ, კაგებეთ-სუკ-შიიი?

***

და აქაც, ერთი გადახვევა — მე აკი დიდად გადამხვევი, ვარ...

ჩვენი გამოჩენილი მწერლების ერთი ჯგუფი, რომელთაც მწერალთა კავშირის იმდროინდელი თავმჯდომარე, როგორი კაცი და პოეტი — სულზე მისწრება — ბატონი ირაკლი აბაშიძე თავკაცობდა, კონსტანტინე გამსახურდიას (და აგრეთვე დეიდა მირანდას პატივისცემით და სიყვარულით) ხათრით გადაუდიათ თავი და, მუჟავანაძისათვის უთხოვიათ როგორმე ეგებ თვით ხრუშჩოვმა მიგვიღოსო და მუჟავანაძემ, რომელიც ბუნებით ნაღდად არ იყო ბოროტი, იმანაც გადადო თავი და ხრუშჩოვისათვის უთხოვია ეს და, რომ შესულან დიდის ფეხაკრეფითად და მაგრამ მაინც როგორი დიდის-გამბედაობით მოუხსენებიათ ჩვენი ამბავი, ხრუშჩოვს უკითხავს:

— რამდენი წლისა არიან?-ო,

აქ კი გახარებულებს უთქვამთ, 3 მათგანი მხოლოდ 16-საა, 6 კი — 17-საო, ყველანი არასრულწლოვანები არიან,ო,

დააა, აქ ხრუშჩოვს, „ატეპლენიე“ს ვითო-კაპელმაისტერს, უთქვამს:

— არ გამოძიჩდნენ მტრები? გაყარეთ ახლავ-ახლავე,-ო,

ბატონ ირაკლის კი:

— ჩვენ როგორ გავყაროთ ძვირფასო ნიკიტა სერგეევჩი,-ო,

აქ ხრუშჩოვს უხვ-მეჭეჭებში ჩასცინებია და,

— ნადით და მშვიდად იყავით,-ო.

ასე გადამწყვეტილა ჩვენი ამბავი. — 1957, ანუ — „ვითო სრულწლოვანები“, ჩვენ არასრულწლოვანები სრულწლოვანებიც კი ვართ, — ხანდახან,

დიახ, —

„ვითო არა სრულწლოვანობისა“ მიუხედავად,

...

მე ბატონ ირაკლი აბაშიძეზე ბევრი რამ კარგი მსმენია თუნდაც მამაჩემისაგან, ვისი ამხანაგიც პოეტის ძმა, ბავშვთა ქირურგი, შესანიშნავი პიროვნება ბატონი ანდრო აბაშიძე იყო, — იმ მძიმე წლებში ყოვლად უხინჯოდ იქცეოდა ხოლო ეს აზრი საბოლოოდ გამიმტკიცდა მწერალ მამია ასათიანის ქალიშვილმა, ქალბატონმა მანანამ, კარგმა ფილოლოგმა და მოქართულემ:

როდესაც მამა გადასახლებიდან ჩამოვიდა, ახლო ნათესავებიც კი ერიდებოდნენ, ბატონმა ირაკლიმ კი, ქუთაისში, ზედ თეატრისწინა ბაღში რომ დაინახა მამაჩემი, მარტოობაულ-

კაცობით უზომოდ დაღვრემილი, თურმე მივი-
და და უთხრა: მამია, როგორ მომენატრე და მო-
დი და ბალის კიდეზე ერთად ავიარ-ჩავიაროთო
და, გადაუხვევია ხელი და, დღისით-მზისით, ახ-
ლახან-გადასახლებიდან ჩამობრუნებულთან
ერთად სახალხოდასე აუვლ-ჩაუვლია რამოდენ-
ნიმეჯერ, - აი, ასეთი კაცი ბრძანდებოდა, და
საერთოდაც როგორ ეხმარებოდა მწერლებს,
იმათი ოჯახის წევრებსაც კი მძიმე გასაჭირის
დროს...

ხოლო რაც შეეხება ხრუშჩოვს ?

ცნობილია რომ ფაშისტებს, გესტაპოელებ-
საც კი, სხვათა-სანამებელი საკნები-დან
("სხვათა"...) რომ მიბრუნდებოდნენ შინ, ძალ-
ზე ძალიან მთლად ნაყვარებათ-არა მაგრამ
დიდად კი, უნდებოდათ კლასიკური მუსიკა,
განსაკუთრებით კი მოცარტის, შოპენის (— პო-
ლონელობის მიუხედავად!..) და მათთვის ასე
შემდეგ კომპ.-ტორების მოსმენა, ასეა —

დიდ-ცოდვიანებს, შვებისათვის, — რაღაც,
სიკეთედ ამალღებული მუდმივ უნდოდათ,
ხრუშჩოვსა კი, რომ ამოუხრჩვია სისხლში უკ-
რაინა, სტალინი ამას როგორ დაუკარგავდა და
მოსკოვსა და მოსკოვის ოლქის თავკაცად დაუ-
ნიშნავს, და მონდომებულ ხრუშჩოვსა კი? —
მოსკოვის ოლქში 10 ათასი კაცი უნდა გავაკუ-
ლაკოვოდა დავხვრიტ-გადავასახლოოდა, მოს-
კოვის ტელევიზიით ახლახანდა გამომხეურა
ეს ერთმა პოლიტოლოგმა და, დასძინა რომ ისე-
დაც უკვე გადაშენებული კულაკები და უფრო
მეტად ყალბად-გაკულაკებული პატიოსანი
შრომით შეძლებული მშრომელები როგორ
შეიძლებოდა აღმოჩენილიყვნენ მოსკოვის
ოლქში, ეს მხოლოდ ნოყიერ მინაზე მცხოვრებ-
ლებში შეიძლებოდა ვთქვათ-და მომხდარიყო
და არა ისეთი მცირე შესაძლებლობების მინა-
ზე როგორიც მოსკოვის-ირგვლივაა, და, თვით
სტალინსაც კი აუკრძალავს მისთვის, ეს,

და იმავე სტალინს, ვისაც აგარაკზე მიუწვე-
ვია მაღალი სასულიერო პირი ხოლო გამომ-
ტყვრალ ხრუშჩოვს იმ სესერეკასათვის მიუ-
ღებელი „მიმართულების“ პირისათვის მეტად
უზრდელური შეურაცყოფა რომ მიუყენებია,
სტალინს იქავე ისეთი სილა გაუნწავს თავისი
(ისემც...) ნიკიტუშკასათვის რომ მაგიდაზე სი-
ფათით ჩაუმხვია, —

უცნაურია, წუთისოფელი ... ი-სტალინსაც
კი, რაღაც ძალიან შორეული და უცხო მაგრამ
სასულიერო სემინარიის მაღლი გამოყოლილი,
ჰქონდა,

თუნდაც ის რომ ილიჩის (ისემც ...) შემდეგ
მართლმადიდებლური ქრისტიანული ტაძრე-
ბის აფეთქება შეუწყვეტია,

და ხოლო ემ-ხრუშჩოვმაც კი, რომელმაც
თვით ბერიას აჯობა და მას კი, ბერიას მჯობ-
ნელს კი ყოვლად-მეტადაც გამოსადებილე-
ბელმა ბრეჟნევმა გადაუჯოკრა, ეს უცნაური-
რამ კი არაა, არა —

სესერეკაში სესერეკასი სათავეში მოსაქცე-
ვად, არ არსებობდა არავითარი კანონზომიერე-
ბა ოლონდ ბოროტების გარდა,

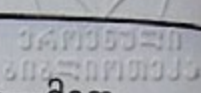
ჩვენ კი, სწორედაც ამა-ხრუშჩოვის, ამისთა-
ნასი მოჩვენებითი კეთილშობილებით, გათავი-
სუფლება გადაგვენწყვიტა, იმ-სისხლიანით —
მოდი და ეცი, ჩემისთანას, ახლა, პატივი ...

***

საავადმყოფოდან რომ გამომწერეს, ყველას
ცრემლები ადგა თვალზე, — შემომეჩვივნენ
და შემიყვარეს იმ 55 დღეში, თან იქ დიადმა
მსახიობმა, ფაცა-ბებიას მთელი ჩვენი ოჯახის
ახლობელმა, მინახულა მაშინ როდესაც ძალი-
ან ერიდებოდნენ ახლობლები ჩემს ნახვას —
ჯერ, შორით რომ მოვკარი თვალი, მთელი სა-
ავადმყოფოს მედ.-პერსონალი მოსდევდა და,
ნეტავ ვინაა ასეთი ექიმი-მეთქი, იმდენი ხალხი
თვით ერისთავსა და თვით ფიფიას არ ასდევნე-
ბია (უ. გ. —ზე არაფერს ვამბობ) და, ჯერ ვერ
ვიცანი — თვალეში მაშინ ბინდი მედგა და,
რომ დამადგა თავთ და დაიხარა და მაკოცა,
მერე—ლა გავარჩიე — თვით დიდი ჟორა ბრძან-
დებოდა, შავგულიძე, მასზე წვრილად ჩემს
„ისედაც დასავლეთელები ომარა და გივია და
პლანეტა პოლივუდი“-ში მაქვს საკმაოდ ვრცე-
ლი ადგილი — ეს ოდა გახლავთ გიორგი-ჟორა
შავგულიძეზე, მაგრამ ოდა თუ ასე ვთქვათ „სე-
რიოზნულია“ აქ თავად ჟორა შავგულიძე მთელ
თავის ნიჭთან და დიდ და მაღალ-კაცობასთან
მისი უნიჭიერესი „ციგნობები“ თაცაა აღწერი-
ლი და იმედი მაქვს თავს დიდად არ შეგანყენთ
თუ მოინდომებთ და ამა ურიგო ადგილს (— ჩე-
მი დამსახურება არაა ეს, ბატონი გიორგი შავ-
გულიძის მაღალმა მაღლმა დამანერინა ეს) ნა-
იკითხავთ, — ბოლოსკენაა, აბა ისე „ომარა და
გივია“ თავით-ბოლომდე . . . . აჰ!,

და მთელი ჩემი საავადმყოფო აღფრთოვა-
ნებული იყო იმით რომ თვით დიადმა-ჟორამ
მინახულა — ახლაც და განსაკუთრებით მაშინ
რა მსახიობები იყვნენ საქართველოში მაგრამ
არასოდეს მგულეობია ისეთი, ყოველი სპექტაკ-
ლის შემდეგ 200-მაინც თაყვანისმცემელი რომ
არ დალოდებოდა და ასდევნებოდა, ჩემი „სამო-
ქალაქო ნათლია“ ჟორა („ომარა და გივია“-ში
მაქვს ახსნილი თუ რატომ იყო ძია ჟორა ჩემი
„სამოქალაქო“ ნათლია,) კი მარჯანიშვილის
თეატრიდან იქავე, ელბაქიძის ქუჩაზე, ბლარტ-
ჩემთან აუცილებლად შემოივლიდა და, არ ვიძი-
ნებდი მის მოლოდინში და ვერც მაძალეებდნენ,
და

როგორ უღრმესად გმადლობთ, ძია ჟორა,
თქვენ კი ჩემი მონახულების შემდეგ ორიოდ
წელიწადში გარდაიცვალეთ და რითი მერე —
ტროლეიბუსით, რომლის უდანაშაულო მძლო-
ლიც თურმე კედელს როგორ-გამწარებული
ურტყამდა თავს — ვინ გავიტანეო, არადა,

თურმე ისე-ძალიან დამთვრალი ყოფილხართ მაშინ? — მე მთლად-არასოდეს მინახიხართ მთვრალი ხოლო სუფრასთან კი, თქვენი თაყვანისმცემლების მიერ მორთმეული ღვინით შემოსული და მოლხენილი — როგორ რა-ხშირად და ბებია ფაცას და-ქალები — ყელ-ბაბთიანი გიტარებით აღჭურვილი დები იშხნელები რა გემრიელურ-მშობლიურად მღეროდნენ „სულიკო“სა და „ტურფავ, ტურფავ“-ს, მაგრამ ყოველი სუფრის მთლადაც მთავარი სულისჩამდგმელი ეს თქვენ ბრძანდებოდით, ჩვენს თუმც ღარიბულსა მაგრამ თქვენითა და დები-იშხნელებით და ძმებ-ძიძიგურებით როგორ მდიდარ, კი, ძლიერ, სუფრაზე,

ხოლო, ჩემი გამოწერისას ისეთი ზე-უცნაური ამბავი მოხდა, რომ? —

როგორ-ძალიან გულისამაჩუყებელი:

საავადმყოფოდან რომ გამოვედით და მამამ ტაქსით ჩემი მიცილება გადაწყვიტა, ბებია იმდენი ივაჟკაცა რომ, არ გადმოვარდნია წვეთიცრემლი და, მამაჩემს უთხრა:

— პეტრე, მე დავბერდი (არადა, 56 წლისა, 45-ოდეს ჰგავდა), და ველარ ვუვლი... შენ წაიყვანე, — და გულიც გაიმაგრა, — თანაც, გურამის ხათრით ცოლი არ მოგიყვანია,-ო,

აჰ, სასწაულთა სასტაული! — ბებია თვითონ დამთმო, მამასთან ...

მთელ სამიოდ დღეს კაგებეშნიკებიდან თვალნათლივ არავის მოუკითხავს, მამაჩემი კი? — ფრინავდა კაცი, მეორე დღესვე მაშინ დიდად უცხო-რამ ხილი — ტელევიზორი მომიტანა და, ვუყურებდი და, მაგრამ, თვით კაგებე-საც რად დავავინწყდი, ნეტავ ბიჭები მაჩვენა-მეთქი,

ბებია მთელ-დღეს ჩემთან იყო, და, საღამოობითლა ბრუნდებოდა შინ, და სწორედაც იქ თავისი ნებით მტოვებდა, სადაც ბავშვობისას როგორი მწარე არჩევანის წინ მაყენებდა მამა-ბებია,

და, როგორც იქნა და ამოვიდა ჩვენთან, ჩვენს სხვენში საპოდპოლკოვნიკე ჟ. გ. (ნეტაი როგორ იგებენ სახლთ-მისამართებსა კაგებე-ურნი მაიორები, — ჰა?), და წამოდიო, მითხრა, მეც — „საგარეო“დ ჩავიცვი და, თვით თავის „პობედა“ში ჩამსვა ბებიაჩემისაც დოსტ-და-შოფერმა ჟ. გ.-მ, და, არავითარი ლენტი არავითარი მაკრატლით ჩემთვის არ გადაუჭრევინებიათ —

ისე-უბრალოდ შემეყვანეს კა-გე-ბე-ში, კი.

პირველ დაკითხვას სუკ-ის საგამომძიებლო განყოფილების უფროსი, პოლკოვნიკი თუ პოდპოლკოვნიკი ნადირაძეც ესწრებოდა, და მაიორებმა, როცა მითხრეს — აბა აღიარე რას სჩადიოდით და აკეთებდითო, —

ხალხი იძახდა ბიჭები არ ტყდებიანო და, მე იმისი ჩიტი ვიყავი ჩემიბიჭები რომ ჩამეშვა?

არაფერს-მეთქი, რაუნდამეკეთებინა — მეთქი, და ამაზე კი ჩვენი პროკლამაციები მაჩვენეს, სადაც მ-ვესი ხელმოწერით იყო — ეს პროკლამაციები მე, ამა და ამ გვარ-სახელისამ დავბეჭდე და გავაკარიო, მაგრამ, ამას მათობლავებდნენ და, გამაცურებდნენ? — სუკ-ში ხომ აბა რა ენდომილებოდა ჩვენი ხელწერის მიმსგავსებას, და აქ კი, მე-მ?

არ ვიცი ვისი-რა ხელმოწერებია მაგრამ აბა რად გინდათ ბიჭებს ტყუილად რომ ადანაშაულებთ-მეთქი.

ერთიერთმანეთს გადახედეს — ნადირაძემ, თოფურიამ და ჟ. გ.-მ, — ეს ლანირაკი თავისი ჭკუით ვითო-გვატყუებსო? და ასე-ოც წუთს რომ არაფრით გავტყდი? —

რომელიმე ამოიყვანეთო, ნადირაძემ ბრძანა.

გაილო კარი და, შემოვიდა გურამ სხირტლაძე, და, რომ დამინახა? — არც სცოდნია თუ ავადმყოფობას გადავურჩი თუ, პირიქით — ესა „პირიქით“ მაინც როგორად მოქნილი სიტყვაა „ისემც“-სავითა არ იყოს, „ისემც“-ს რომ იტყვი მხოლოდ, რაბუნებრივად რაღაიღარ იგულისხმევა — „ისემც დაგიმშვენდა ცხვირი“, „ისემც შეგიცხვავა ულვაში“, აგრეთვე „ისემც-ც — დიდედო ფრანცოვნასავით რთულა-ფრანგულად კიბე-კიბეობრივი მაღალ-ჰმ-სართულიანი“ც, არს, და ასე შემდეგ, მოკლედ, ჩემს დანახვაზე გურამს ჯერ ისე გაუბრწყინდა სახე, ისეთი შვება და ბედნიერება იგრძნო რომ, ატირდა კიდევ, რაცაც სიშჩიკებს ნამდვილად არ ესიამოვნებოდათ ... და გამომძიებლებს — ხომ შეიძლება, გადავხვიოო, და იმათ, მიუხედავად იმისა რომ მუდამა ჰზარავთ ის ორადამიანს ერთმანეთი თუ უყვარს და, უგულოდ კი არ და — ნაწყენის გულით, მაინც — კიო და, გადამეხვია გურამი და ტირის, ტირის, სლუკუნებს კიდევ შვებით, როგორი მოლხენისაგან იქვე კი ჩვენით გაბითურებულები სხედ-სხედან მაიორები და კიდომეტიც, და, დაგვსვეს მერე ერთმანეთის პირისპირ და, გურამს რომ უთხრეს — აბა, სხირტლაძე, უთხარი რომ ყველაფერი ვიცითო და, გურამმაც, სევდით — სუყველაფერი იცინო, და აააქ კი, მე-ფანტაზიორს ისეც წარმომესახა რომ გურამის ნაცვლად მოყმე-ვინმე აქტიორი-რამ ხომ არ შემომიყვანეს-მეთქი და, ჯერ იყო და დიდად დავუთვალე რე გრიმ-პარიკისა აღმოჩენის იმედით, სახე, მერე კი, როცა ძალიან დავრწმუნდი რომ მართლა გურამი იყო, ისეთი ზიზლითა და სიძულვილისაგან მთლად გულისაყრით ოლონდ სახე-ძალიანდალმეჭილმა შევხედე რომ, თურმე როგორსა-ყოვლად უდანაშაულოს, და ახლა ჩემგან დაუმსახურებელი შეურაცხყოფისათვის აუტყდა ტირილი ოლონდ ამჯერად ყოვლადუსუსური და უქვითინო, როგორღაცნაირად მშრალად ტიროდა, ზისა და, — სტირიის, არადა, გურამი რომ დაი-

ჭირეს უკვე ნათქვამი ჰქონდათ თურმე ბიჭებს ყველაფერი მაგრამ კი არ ვსაყვედურობ და ვამტყუნებ — ისეთი დამტკიცებულეხანი გადმოულაგებიათ — ტყვილათე კი არ აჭმევდენ და ასმევდენ კაის და არ უშვებდნენა სანატორიებში და ახელფასებდნენ კარქა — თურმე დაჭერამდეც ყოველმხრივ დიდად გამოწვლილვით გვსწავლობდნენ უ. გ. და უ. გ. —სავით ჰასანინაურებელი სუკისტები და,

— კარგით-ო, — უ. გ.-მ, — ჩაიყვანეთ კამერაშიო.

ნადირაძე ჩუმად იჯდა, ხმას არ იღებდა.

ფერ.

დიპლიპიტოსაფერ...
ჩააბრუნეს გურამი საკანში, ატირებული — როგორ შეგცოდე, აი დღესაც კი იმა-დღისათვის პატიებას გთხოვ, გურამ, 16 წლისას მე აგერ-უკვე 67-სა, ბებერი, მაგრამ რა ვიცოდი თუ მთელი ხალხი გულმოდგინედ ტყუოდა თუმც არა, არა — კი არ ტყუოდა არამედ როგორებიც სურდათ რომ ვყოფილიყავით, ამიტომ შეთხზეს ჩვენი ყოვლად გაუზზარავობა და ეს ტყუილი კი არა, — ოცნება იყო რასაც ტყუილთან ვერა, ვერ აქვს მაინცდამაინც სათნო კავშირი

მაგრამ ერთი დიდათე-ჰუმანურ-საქმეამ-ჩემი მოქცევით? მაინც ჩავიდინე:

ახლა გადახვევისანაცვლად მთლად უკან დავიხევ — მოკლეთ, გვატყობენ რომ ერთმანეთთან არამცთუ კარგადა ვართ არამედ ერთმანეთიც რომ ძმურად გვიყვარს დაა, ამითე? — ძრი-ალ უკვდებათ ჰაზიზი გული, და განა ცოდვები არ იყვენ? თვით ქალბატონმა ფრანცოვნამაც აკი ძალიან შეიცოდა გაყინულებული „მზვერავი“ ხოლო ამ ჩემი საქციელით კი? — ალბათ როგორე-მოეფონათ გულს, ცოდო არ იყვენ როარ გამხურ-გამხნევებულიჰყვენ? — ადამიანებია, მაინც, იგინი ხოლო გურამი რომ გაიყვანეს? —

— ახლაც არ იტყვიო? — უ. გ.-მ.

რა გინდა რომ თქვა, არადა, ერთი გაბზარულ-გატეხილისა გამო მთელ ბიჭებს ორმაგად ხომ არ ჩავყრი-მეთქი და, გამახსენდა: ერთი დიდათე-დუპლეთური არაბული ფილმი გამახსენდა სადაც ნაავარიალი ადამიანი მახსოვრობას ძალიან ჰკარგავს ხოლო მისი მისგან სათაყვანებელი შეყვარებულის შვილი თურმე იმის-თავისიც შვილი-ც აღმოჩნება და:

— მერა ჩავიდინე და რა არა აღარაფერი მახსოვს, ჩემი ტრავმული ძნელი დაჭრის შემდეგ მთლად წამეშალა მახსოვრობა-მეთქი,

არადა, კაგებეშნიკებსაც კი მართლა ჩაეცი-ნათ, და:

— მიდიმიდი-ო, თქვი-ო,

— რა უნდა ვთქვა როცა აღარაფერი მახსოვს-მეთქი და, იმდენი ვიძახეთ „თქვი-თქვი“ და „არაფერი ვერაფერი მახსოვს“-მეთქი, რომ,

საბოლოოდ ისი ფილმი მოვიშველიე დოკუმენტურათ, — თქვენ ალბათ სულაც არ გინახავთ ის დამაჯერებელი არაბული კინო და ეს რა თქმა უნდა ცუდია-მეთქი, და,

აქ კი? ნადირაძემ? რომელიც მინამდე დიპლიპიტოსავით ჩუმად იჯდა და ხმას არ იღებდა? — აი აქაა კიი, სწორედაც რომ ძალიან-ზუსტათ ანტიდიპლიპიტოსავით? — აი აქა კიი? გამჭვირვალურად მომწვანო თვალები ზე-მრისხანება-გავეშებისაგან ძალიან ძლიერ აუკიაფდა და, :

ის მერე რა რომ დაბალი იყო, თავზე ისეთად დამალრიალა როო? გძელიც ჰყოფილა იკაცი კაცო, ოლონდთ გლახათე:

— შენ მე სულელი ხომ არ გგონივარ ვილაცა ხარ შენისთანები დამიმუშავებია!!!!!!?-ო, და დააჭირა კიდეც რალაც ღილაკს ხელი და

— ახლავე ამოდით და ახლავე ჩააგდეთ კამერაში — ო.

არადა, ხურუმ-ხრჩობისგან (— უკრაინა, მოსკოვის ოლქი, პოლონეთი, უნგრეთი, ჩვენი 9 მარტი ...) თურმე უკვე გამოსაშვებები ვართ, მხოლოდღა გამოძიების დასასრულსა და სასამართლოს უცდიან და, მე კი, თურმე, იგივე **домашний арест**-ისთვისა ვარ გამწესებული როგორც მძიმე ტრავმა-გადატანილი მაგრამ, ისე გამწარდნენ, რომ, —

— ახლავე ჩააგდეთ კამერაში-ო.

და, ჩამიყვანა ვინცხა-ყოვლადუცნობმა ჯარისკაცმა, ქვევით, და რალაცა ისეთ ოთახში შემიყვანეს კამერას სულაც რომ არ ჰგავდა, იქ კი ვილაცა დამხვდა და, :

— სუყველაფერი გაიხადე-ო.

აა, ახლა კი დამინყებენ წამებას-მეთქი, მთლადაც ისეთი დარწმუნებით გავიფიქრე რომ გამიკვირდა სატანჯველ იარაღებს რომ ვერ მოვკარი თვალი და, — „ალბათ მერე შემოატანინებს“-მეთქი, მაგრამ, თურმე, არამცთუ წამება, არავითარი მსუბუქი მუჯლუგუნიც კი არ წაუკრავთ არც ერთ ჩვენთავანისათვის, ის კი არა და, ჩვენი „გაყრის“ გამოხრუმროვობამდეც თვით ინაურს ციხის მაღაზიით ყოველდღე სარგებლობის ნებაც დაურთავს, არადა იმ მაღაზიით სარგებლობა მხოლოდ კვირაში-ერთხელ შეიძლებოდა — თავისა არ ეყოფოდათ მე რომ მათი ეს-საქციელიც, დავმალო? — ხოლო მაშინ მე თურმელა მხოლოდ უნდა გავეჩხრიკეთ — ასეთი ყოფილა კაგებეში საკნად შეყვანისათვის უუმყარესი წესი — მთლად უცოდველად შეუიარაღებელი უნდა ყოფილიყავ საკანში... აჰ!! რალა თქვენ მოგმართავთ, განგებამ დაგიფაროთ... - ყოფილიყავით საკანშიო... — აჰ, მაპატიეთ, — ესლა გაკლდათ? ისედაც ისი არ გეყოფათ, — მერომკითხულოფთ? —

და, საათს და ფეხსაცმლის შეხსნილ თასმებს ვინღ დაეძებდა და, მაგრამ ი-კაცი დიდათე ჩვილიგულისი პატრონი აღმოჩნდა და,

საქართველოს
პარლამენტი
პროსესორი
გიგლიოთვაძა

თურმე ჩემს ზურგსა და ასე-ქვემოთს რომ მიადგა გინდც-შეუიარაღებელი თვალით და ჩემს მონითალოდ ალაპლაპებულ ნაიარევს რომ მოჰკრა თვალი? — „аах мамочка“-ო, მე კი მეგონა იარაღსა-სანამებელსა ანუ რალაც — „პლასკაგუბცი“-ში თითი ხომ არ მოიჭეჭკა, მეთქი, და — მაგრამაა, თურმეე, იმის დედასა უნდა ეთქო:

„ერთი შვილც კი ვერ გაგზარდე
შრამებსთან მეომარია“,ო,

და, მერე მაინც-კი რომა მოიცა ვაჟკაცურ-გულიი, ისე გამჩხრიკა? — ქვიშაში ისე გულ-დასმით არ დაეძებენ ოქროს-ფინჩებს და, მერე კი, ჩაცმა მითხრა და, — ჩავიცვი, ვირჩევდი ჯერ თავი და თავი — ტრუსებისასა, და ჩაცმულ-აღჭურვილს? — ყოვლად უფასოდ გადამიღო ფოტო-სურათი (აი, სადა ჰყოფილა ცხოვრება-იეფი, იფ), თან ორმაგაულად — ანფას-პროფილში, და ის სურათი რომ ვნახე მერე, ჩვენსა-საქმეში ჩანებებული? — 190 სანტიმეტრისა 54 კილოგრამილა ვიყავ, და 17 წლისას კი არა და, ღრმად მოხუცებულს ვგავდი ისე ძალიან ჩამცვივნოდა ლანგები, პირი, ცარილადა ცხვირ-და-თვალეები, ვიყავ; მერე — „პიანინოზე დამაკვრევენეს“ მე-ვიოლინეს ანუ საგულდაგულოდ ამიღეს ხელის ათივე თითის ანაბეჭდები — ოლონდააც ოლონდ? — ფეხის თითებსა არ შეჰხებია რაც მართალია მართალია, კაგებე-შიც აქვთ თითო პლუს-პლუსი და, ამიყვანეს კიდეც საკანში.

ამასობაში, მომშივნოდა, და, რკინისა კარის „ფორტუჩკა“ რომ გამოაღეს, ძალისძალათი შეეჭამე რალაცა ბორში და რალაც კატლეტი, არადა, საავადმყოფოდანვე „XI მაგიდა“ მქონდა დანიშნული — დღეში ექვს კვერცხს მაძალებდნენ — მერელა გავიგე რომ ლენინის დედა ნორჩ-ვალოჰდიასა პანიობიდამ მთლად დიდობამდე (ისემც...) დღეში სწორებ ექვსს კვერცხსა აყლაპებდა, ეს იმ ილიჩს (ისემც...) რომ, რაც სტალინ-ქონდა პირისგემო იმას ძალიან თურმე პირიქით — ლენინისათვის ერთი ჰყოფილა კაიმეგრული კუპატი თუ ფუნის გულიაში ხოლო კვერცხსა-კი? — მიჰსჩვევიყო და, იმდენმა ცილამ, განუნყვეტლივმა, აკი ისე გამოათაყვანა ეს პროლეტარიატისა-ბელადი მამალი ვაარო, გაჰყოფდა, კრუხივით მაინც ეკაკანა და მეცკიდე კილოკაი კაი ჭკუაზედ ვარ იმდენი კვერცხის გადამკიდე და, სამაგიეროდ, ძალზე შემიყვარდა ღორის ქონსა-ზედა ხიზილალა მე წითელი ხიზილალა და არა შავი ისე მიყვარს როო, რომაა, მთლად სტენდალივით — აკი იმისსა რომანს ჯერ წითელი და მერელა ჰქვია, შავი — „წითელი და შავი“, —

მოკლედ, დავნაყრდი როგორღაც იმ უგემურობებით და, როგორც კი მოვრჩი,

„Дочанашвили передача-ო და, დავხედე იმა-დანაყროვანებულზე და, რასა ვხედავ — სულო და გულო, და, ერთი ოცი წუთით ადრე ვერ მოიტანეს-მეთქი? — და, ამოვარტყი „პერედაჩს“ ფეხი, მაგრამ, ორიოდ საათში ვიკადრე და, ჯერ მწვადს დავწვდი საკანის არაცუ განკრიალებულ იატაკზე, მაგრამ რაც მართალია მართალია შევუბერე სული და — მიდიი;

მეორე დილით სიცხე მქონდა, სულ რალაც 37,5 მაგრამ, ნაშუადღევს, უკვე 38-ზე მეტი და გადამიყვანეს 57 საკნიდან 54-ში (ანდა პირიქით, საკნების ციფრები თანმიმდევრობით აღარ მახსოვს), იქ კი ჭალარაშერეული კაცი დამხვდა, თურმე იმიტომ იჯდა (ინვაც) რომ II მსოფლიო ომის დროს, პოდპოლკოვნიკს (რალაცა ხშირად ვიმეორებ ამ-ზვანიასა), რალაც არასწორი მანევრი ჩაუდენია და რამდენიმე წლის შემდეგ დაუჭერიათ, ვის რას შეარჩენდა კაგებე (თურმე ჩვენები-სადა, გარდა), და ისი კაცი მხრუნველივით უნდა ყოფილიყო ჩემი და თუ სიცხით რაიმ-გასაჭირი შემემთხვეოდა ექიმი უნდა გამოეძახა თუმცა ნამლებს ისედაც მასმევედნენ და, ჩემისთანას გაფრთხილებისა ნაცვლად? — ჩემი ლექსები უნდა ნაგვიკითხოვო, ექს-პოდპოლკოვნიკმა (ა! — კიდო, კიდო, — პოდპოლკოვნიკი... თუგინდაც ექსი...) აქა დავინყე ლექსების წერავო — აჰ, სულ არ მეღექს-მეღექსებოდა, მაგრამ ზრდილობისათვის? — გისმენტ-მეთქი და, მაგრამ, არა, ჯერ არაო იმ მომენტს დავუცადოთ მზე რომ უნდა შემოვიდესო — არადა, ისედაც კარგა-შუქი იყო საკანისა-და-პირობაზე-დ, ხოლო მართლაც რომ შემოვიდა, სხივი, შეუშვირა თავი და, დაიწყო ამა სტრიქონით, კი:

„და მზე დაადგა ჭალარა შუბლსა“

არადა, „შუბლზე ჭალარა“-ს რა უნდოდა, არამედ „თავსა“-ო უნდა წარმოეთქვა, მარცვალთა წყობა დაერღვეოდა ამით თუ რა — უცნაურია, წუთისოფელი, და აგრეთვ-დიდად-უცნაურიაა მისგან გამომდინარე პოეზიაცა, კი, მერე კი, 39-ს რომ ასცდა სიცხე — ასე მესამე თუ მეოთხე დღეს, მე-ნაპოეზიარი — არიქა არ შემოგვაკვდეს თვით ხრუმჩოვის მიერ შეწყალებული მძიმედ ნაავადმყოფარი ელემენტით, და, თვით უ. გ.-მა, ბებიაჩემის გარდა ახლა ჩემმაც დობტურ-ექიმმა მიმიყვანა შინ ისე რომ შაურ-კაპიკიც არ გამოურთმევი (აკი აღვნიშნე ეს-რა იეფად გვყავდა თავად კაგებე-მეთქი), ზედ მელიქიშვილის 45-თან ისე მშვენივრად, თანდათანობით დაამუხრუჭა მანქანა ისე რომ, მშვენივრად — სახიდან ზეთის ერთი წვეთიცა არ ჩამოჰვარდნია; რამდენიმე დღეში კი, რომ გამოვჯანსაღდი, — არადა, საკანში ელექტროლუმელს და მით უმეტეს შეშისა ლუმელს ვინ დამიდგამდა და, კვლავ მომაკითხა ყოველგვარი გამოძახების გარეშეც ერთგვა-

რად-ტაქსისტ-მზრუნველმა (ისემც... — თვით-
მადამ ფრანცოვნასებურივით, კი,) ყ. გ.-მ დია-
ახსთ, და კვლავ წამიყვანა თავისსა სუკში და
არც იმჯერად გაუჭრევეინებიათ მაკრატლით
არავითარი ლენტი კვლავაც ადასე-უმბრალოდ
შემიყვანეს სუკათსუკებშია და, დაღლილის სა-
ხით, მაგრამ ძალიან მკითხა:

— მაინც რომელი გინდა დაგიპირისპიროთ,-ო.

ჩემ-ბიჭებიდან, რომელი-ერთი არ მიყვარდა
ბავშურიანუნად-სიყვარულითმაგრამ განსა-
კუთრებით? — ვოვა და ჯონდო, მაგრამ ჯონ-
დო ვარჩიე — ესი-ჯონდო ხო, გორგასლიან-ში
მიღებისა რეკომენდატორი იყო, ჩემი, და, ამო-
მიყვანეს,

და, ყ. გ.-სისა დიდად ჰსევდიანი თანხმობით
გადამეხვია, გადამკოცნა და, —

კაცოო, ყ. გ.-სა თავისი დარდი არ ეყოფოდა
აი-იმით რომ ჩვენ-ისედაცა თელათ-მთავარი-
ნაჩაღნიკისა მიერ გამოშვებულები, ვიყავით?
არადა, ცხადლივ წარმომიდგენია, ჩვენი გაშვე-
ბის თაობაზედ, თუ ყ.-სა და გ.-სა რაც დიემარ-
თებოდა:

ყ. გ.-მა, ალბათ, ალბათ კი არა ნაღდურ-ნამ-
დვილად? — ჩვენი გამოშვებისა ანბავი რომ-
რო შაიტყო? — აქ აღარ მყოფნის უბრალო-
პროზა, პოეზიაზედ უნდ-გადავიდე, კი:

ეს რომ ყ. გ.-მა შაიტყო,

ქოში უკუღმა ჰყარაო,

ხოლო ქოში-კი იმიტომაა ჰყარა — ანუ შტიბ-
ლეტი იმიტო ჰყარა უკუღმისაკენ რომ, რომ,
— ... ყ. გ. ჩვენისთანებს თავისი ოხრულ-ემ-
მაკობით ათობით თუმც კი გვიყიდ-გაგვიყიდ-
და, მაგრამ ჩვენთან კი მაინც იბნეოდა — ყ. გ.
ჩვენი წაანყდა იმ უუმთავრეს ღვთის წყალო-
ბას რომელსაც სიტყვით, განუზომლით, თვით
სიყვარული ჰქვია და მისთვის, სიყვარული-
საგან აცდენილისათვის, დიდად-ყოვლად, კი,
ამოუხსნელი და ამიტომაც და მიუღებელი იყო
ღვთის ის უმთავრესი წყალობა-რამ — ეს სიყ-
ვარული და, იბოღმებოდა კი არა და, მთლად
ჰუკვდებოდა ჰაზიზი გული (აჰჰ, ჩემო — ისემც
...) ხოლო ჯონდომ კი:

— რა კარგია რომ გარეთა ხარ, ჩვენც ალ-
ბათ ჩქარა გაგვიშვებენ,-ო.

აქა? ელდანაკრავმა ყ. გ.-მაც კი, ისი-თავისი
თვალეები სჭყიტა;

— რა იცი, გარეთ რომაა?!-ო

— საათი უკეთია უმფროსოვო, — ჯონდომ.

ვაჰ, — სად მოასწრო ...

— აა-ო, — ყ. გ.-მ.

აქა, მინამ ყ. გ.-ა ქაღალდ-კალმისტარს გა-
იმზადებდა (— ჰალალი იყო, მასზედ, ისი ქა-
ღალდი რომელსაც აგრეთვ გ. ფლობერიცა რო
ჰფლობდა? — ისემც!) და კ. თოფურის ვითო-
გაკვრითა, ჰკითხა: კაცო, ჩარლზ დიკენსის რო-
მელი ტომი გვაქვს გამოსატანი?

— აღარ მახსოვს-ო.

აქა კი ჯონდომ, თუქსუსმა:

— თქვენ გაისიდან აბიზატელნათ უნდა გა-
მოიწეროთ გიდე მოპასანის თორმეტტომეული
რუსულად ხოლო ახლა კი გამოსატანი გაქვთ
ჩარლზ დიკენსის მეორე ტომი სადაც პიკვიკის
კლუბის ჩანაწერები იქნება ისიც რუსულად —
ვაჰხ! — როგორ ძალიან გაკვირვებულემა
(ოლონდ კაგებეს პირობაზედ) გადახედეს ერ-
თიერთმანეთს, სდუმდნენ კარგა-ხანს, და, რო-
გორც იქნა და, ჯონდოს შეკითხვა ქართულად
ჰკითხა ანუ დაუსვა, ყ. გ.-მ:

— საიდან იცი შენ, ეს ...

— თქვენს გარდა აბა საიდან მეცოდინება,
— ჯინდომ, ოხერმა, შემოვევლე, — აბა გარეთ
მე არ დავდივარ და არაფერი, თქვენ თვითონ
არ თქვით ერთი თვის წინ, თქვენი პირით, ეს?
— ჯონდომ, გროსს-ციგანმა.

და, იქვე, ჯონდომ მისსა შეკითხვას არც
დაუცადა, ისე მითხრა: Они всё знают до
величайших подробностей — არ შეანუხა,
თარგმანისათვის, ვითომც იმათთდა მიმართაც
კი, ჰაზიზი გული, ჰქონდა, — ჯონდოშებერტყი-
ლო! — არადა, მეცინება და მეცინება ჯონდოს
ხომ, მოხარშულს ვიცნობ — ნაღდი ძმაკაცი!
რეკომენდატორი!

ხოლო ყ. გ.-სა ერთი უდავოდ ნიჭიერული
(ნამდვილად სხვადასხვაგვარია) თვისება
ჰქონდა; თითქოს ზუსტათე ჰსთარგმნიდა
ჩვენს ქართულად ნათქვამს ოქმში მაგრამ ისე
რომ, რაღაც სიბილწეობისაკენ მთლად არა
მაგრამ რაღაცა შედარებით გარკვეულკუთხ-
ით უარესისაკენ ისე უქცევდა ჟღერადობას
რომ, ვერც შეეკამათ-შეესიტყვებოდი, ეს იმა-
სა-ვინც რუსული წესით გინდაც-უბრალო
хлеб-соль-ითაც არ დამხვედრიან, ძაანა ჰქონ-
და განცდა იმისა რომ ჩვე-ცუდბიჭები გარეთ
უნდა გავსულიყავით რადგან ესაა, იმიტოო,
როო, რადგან ძლიერ უკვდებოდა ნაკვდავი
— ანუ ამაგდადებული გული იმისათვის რომ,
ჩვენ-ესი-ანტისაბჭოთაები სასამართლოსი
შემდეგ ყველანი უნდა გამოვსულიყავით და თა-
ნაც სად — ქვეყანაში, ჩვენს, და იმდენად ჩვი-
ლი იყო წარმოდგენისა, ამ, აამხრივა, რომ, გუ-
რამ სხირტლადის ჩემთან დაპირისპირება ჩვენ-
სა საქმეში-ექვსტომეულსაში არ შეუტანია —
არადა, როგორი სქელი, დიკენსის ЛЮДИ ტომ-
ზედა სქელი ტომები, იყო,

მაგრამ ეს თავი, ესი IV თავი ისე ძალიან გაგ-
ვიგრძელდა (არადა, თქვენ რა შუაში ხართ,
თქვენ ხომ — პირიქით ... ჩემით ყოვლად უდა-
ნაშაულო ...), რომ, რომა, რომააა, —

აქაა, ცოტათი შევის-ვენოოოთ ...

(გავრძელება შემდეგ ნომერში)

ვასუ
თბილისში

დავით გარეჯის მონასტერი

გაირუჯა გარეჯი,
მწველი მზით და ქარებით...
ანგელოზთა თვალები,
ცრემლით ამოქრალეები...
გაირუჯა გარეჯი
და ჯეჯილი გადახმა...
ჯაჭვის პერანგს — გაგლეჯილს,
ძვრა ვერ უყო ალაჰმა...
მოძალებულ ურჯულს
თავი არ დაუმდაბლო!
მონასტერი გარეჯის,
შეხიზვნია უდაბნოს...
თიბათვის ცის თავანზე,
ღრუბლის არ ჩანს ნაგლეჯი...
სასოებით ამავსებს,
ჩემი დავით გარეჯი...

20016.

***

ვ...ს
ვიცი, მალე მიმატოვებ —
ისე გამთელ,
ტკივილები
სტრიქონ-სტრიქონ მშორდებიან...
ჩემი სული
მაცხოვარის ხედავს ნათელს
და ლექსები
შემოკრული შოლტებია...
მომავალში მომინატრებ —
ისევ მოხვალ,
მერე... მტკვარი
ხელს შემოხვევს წელზე მცხეთას...
ჯვართან წვიმა
იყო ღრუბლის ამოხვრა
თუ ღვთისმშობლის
თვალებიდან ჩამოწვეთა?!

***

ცოცხალ პოეტებს ვერ იტანენ,
მკვდარი პოეტები უყვართ...
და ავსებს სუფრებს ელიტარულს
ხორაგი ტკბილი და მსუყე...
პოეტი ლექსების ქურუმია
და აგებს ზეციურ კარავს...
სიტყვებსაც კაცივით უომიათ,
ბედს წყვეტდა: ხან „ხო“, ხან „არა“...
ო, ენავ უფლის საგანძურო,
ჯვარზე გაკრავენ და გკორტნიან...
უნდათ პოეტები შეაძულონ,
ბრბოა თუ მსტოვრების კოლტია!
ცოცხალი პოეტების ეშინიათ,
ოღონდაც მოაშთონ როგორმე...
პოეტი ღვთიური შეშლილია,
მკვდრებიც დგებიან და ომობენ...

***

ღვინისფერი სიმთვრალე
შენში ისე შემოდის,
თითქოს ბავშვობისაკენ
დაკარგულ გზას მიადექ...
მერე სადღეგრძელოთი
საკუთარ დარდს შველოდი,
მაგრამ სარკის ოვალში
კვლავ რჩებოდი იაქე...
გაურბოდი ღამეებს...
მარტოობა გბუგავდა
და ნათაზებს ფილტვები
ვერ ხვდებოდა გულცივი...
მონატრებებს გაათბობ
კვლავ სიზმრების ბუხართან
თუ მძინარე ბავშვივით
ანგელოზებს უცინი...

***

ჩაგებული ქარქაში,
ჩაუანგული ხმლები...
ყოფავ, დარდებს ამიშლი,
უომრობით ვთვრები...
და ნაჩოქილ ბედაურს
ქარი უწყვეტს უზანგს...
ვედარაფერს ვბედავო,
დროსაც ვერას უზამ...
გულო, ნუ გამიტყდები!
მიერთგულე ნეტა?
მე ხომ ციდან სიტყვების
კორიანტელს ვხვეტავ...

***

ისევ დარდის მინდორი,
ისევ ნატვრის სასახლე...
შენ რომ აღარ ინდომე
ლურჯი კაბა ცას ახლავს...
ღრუბლის თეთრ ამაღლაში
ისე დანისლულია,
როგორც სრუტე ლა-მანშის...
მერე თეთრი ღრუბლები
მთებზე ჩამოფანტელდა,
შენი თმების სურნელი
გახსოვს, ძალას მმატებდა...
მოდის, და ძველებურად
სიზმრად შემომიარე...
და სევდის დედოფალი
მომიშუშებ იარებს...
რა წამებით დაინვა
შენი ყველა ბარათი,
ბრილიანტის ბეჭედი
მორგებია არათითს...
კართან მიჭედელია
ნაჩუქარი ყვავილი,
დამჭკნარი იდილია
მოდუნულა ნალივით...
როგორ მალე დასრულდა
ის ბავშვური თამაში...
თვალეზიც დაგნისვლია,
ცრემლებით დაგნისვლია,
როგორც სრუტე ლა-მანშის...

***

სვეტიცხოველი, სამთავრო, ჯვარი,
შუაში გზა და მიმსვლელ-მომსვლელი...
გარშემო მტერი... ურჯულოთ ჯარი,
კლდეები სისხლით შესამოსელი...
წინამურს იქით მტკვართან არავი
და გაფრენილი ნისლში ქედები...
კვლავ წინაპართა ექო მამაგრებს
და ქართლის ზეცა ანამტრედები...

***

სიყვარული ყაყაჩო და ენძელა,
სიყვარული ნვიმა, ტრფობის ლალატი...
უშენობა ერთხელ ისე მეძნელა,
რიბირაბოს ზეცის ფერებს ვპარავდი...
და გხატავდი სათუთად და ალაღად,
განთიადმა ზეცა ააალუბლა...
უხდებაო ტრფობას გულში დამალვა,
მაგრამ ლექსებს რომ ვერა ვწერ მალულად...

***

დავშორდეთ უნდა,
მე ამ ტანჯვას ველარ ვუყურებ!..
არ გინდა ხურდა...
გამონვდილი ხელი მათხოვრის...
კუთხეში ჩვენი სიყვარული
დგას და სლუკუნებს,
კვლავ ემატება ჭრილობები
ტანზე მაცხოვარს ...
ნადი! იპოვე ვინც იქნება ქმარი მორჩილი,
ლოგინშივე რომ მოგიტანოს
ყავაც, მანონიც...
იქნება შენი ტკივილების შეძლოს მორჩენა,
რომ გაგიღალოს და
გაგიტბოს ღამის სანოლი...
მე, ძველებურად მარტოსულმა უნდა ვიარო,
უნდა ვიგვემო ბედნიერი წყვილის ყურებით...
გარიჟრაჟზე თუ ჩამოუტყდათ ნისლში ირაო,
რა გულსაკლავი
კვნესა მესმის მოლადურების...

***

დღეს, როგორც არასდროს
მე ისე მარტო ვარ,
დღეს, როგორც არასდროს
სამყარო გუგუნებს...
და ფილოსოფოსებს
(ჰეგელი, კანტია)
ვუტოვებ ამქვეყნის
ნათელს და უკუნეთს...
ვერავინ გამიგო, თუმც ბევრი ეცადა,
საკუთარ თავს ზოგჯერ
მეც ველარ ვუგებდი...
და ქარი ტკივილებს ფოთლებად კეცავდა,
ცრემლებმა ჩაძირეს თვალების გუგები...

თვალები ამევსო ქალებით,
ქარია და სცივათ ბელურებს...
რუსთაველს მივაპობ წვალებით,
ამდენი ქალების შემყურე...
გედები, გნოლები, კაკბები,
მოდიან წყვილები, ცალები...
ღირსებით, ჯინსებით, კაბებით —
ქალები, ქალები, ქალები...

***

ისევ აევსოთ ღრუბლებს ჯიქნები,
წვიმას წველიდნენ სველი ქარები...
როცა ამქვეყნად აღარ ვიქნები,
თავდავინწყებით თუ გეყვარები...
განიბანება საყდარიც წვიმით,
გამონათებს ცრემლი ბზებიდან...
და ნაჩუქარი სპილოს ძვლის მძივი,
ყელს მოეჭდობა ძველი გზებითა...
კვლავ აევსებათ ღრუბლებს ჯიქნები,
ჩამოწველიან ქარის ხელები...
როცა ამქვეყნად აღარ ვიქნები,
თუ გეყვარები კვლავ გახელებით...

***

იღრუბლება... ვიქნები
მარტოდმარტო დღესაც,
ქარმა გრილი თითებით
თმები ამინენა...
დარდებშემოგრაგნილი
მეგებება წვიმა
თითქოს შენი მანდილი
ციურ ცრემლად ცვივა...
გუბებში ჩადგომას
კვლავ ბავშვივით ვცდილობ,
მაგრამ ეს შემოდგომა
მაჩენს სასაცილოს...
მორჩა, გაქრა ცისკარი,
ზეცა აღარ ფითრდება...
რა ძნელია მითხარი
მიზნის გადაფიქრება...
მივაბიჯებ, თან მომდევს
წვიმის ლურჯი ტრამალი,
ყელზე თითქოს მაბია
შენი თმების დალალი...
მერე მე ჩემს ორეულს
მოვუღერებ დაშნას,
ჩემი ნატვრის გუბურა
როგორ მალე დაშრა...

***

ვერ გაგაცილე, მიდიხარ მარტო
და ვრჩებით ისევ უერთმანეთოდ...
არავინა მყავს შენსავით სანდო—
უნატიფესი ტრფობის სამეფო...
აჰა, დაბრუნდი და გული გტკივა
და გეჩვენება შეგხვდი გულცივი...
დრომ მონატრება გაამარტივა
თუ განშორების ტკივილს ვუცინი...

ქალის მონოლოგი

გმადლობ, რომ გული კიდევ დაკოდე,
გმადლობ, რომ თავსაც მაძულებ უკვე!
შენს სახელს როგორ ფუჭად ვაბოდე
და სიყვარულის კვლავ ვითვლი ლუკმებს...
ო, რა კარგია სიტყვით მომკალი
და შემაზიზლე ტრფობა, ფერება...
ყველა ხანჯალი ლექსმა მორკალა,
რა ხანმოკლეა ბედნიერება!..
მძულს შენი სიტყვაც, შენი ალერსიც!
ის სიყვარულიც გაჰქრა, წავიდა...
და გინვდი მახვილს — სიტყვით ალესილს,
მომკალ, რომ მერე ვიშვა თავიდან!

***

და ჩემს დარდებში ისე შემორჩი,
როგორც ქორწილის სუფრას თამადა...
წლებმა წაიღო გრილი სინორჩე
და ყველაფერი ისე დალაგდა,
ვით პირამიდა ნაძვებზე წინვის
და გაფრენილი შუბლზე ნერვები,
ჭალარა თმაში ვერცხლისფრად იწვის...
(შენ ჩემს თმას ველარ მოეფერები...)
მტკნარი წყალივით უგემურია
ერთფეროვანი დღეთა ქაოსი...
ღმერთის ხელებში ჩემი გულია,
როგორც მძევალი სააქაოსი...
ყამთასვლის სარკეს ვეხ(ლ)ები შუბლით
და იჭიმება სულის სიმები,
უკვე გავცივდი... შენ ახლა მჩუქნი
მკერდს — ჩამობანილს წელთა წვიმებით...
„ირემო, მთასა მყვირალო
რამ ჩამოგაგდო ბარადა?“
დაიგვიანე, თუმცა იყავი
ჩემი დარდების სუფრის თამადა...
დარდებმა, ისე დამალბო კარგო,
ვით ღვინის ჯამში პურის ნატეხი...
მე ახლა სხვისი თვალები მათრობს,
შენს სიყვარულზე სულ გულგატეხილს...

***

ჩამოძვრნავენ ცივი ქარები,
მარტოსულეთში კლდეებს პიტალოდ...
კვლავ სიყვარულით გავენამები,
რომ უშენობა გადავიტანო...
შენი სხეულით სამყაროს ვსუნთქავ
და მაგ ცრემლების მაკრთობს მძივები...
ალარ მოგკვდები, რადგან ხარ სულთქმა,
თუკი შენს სულში ჩავიძირები...

***

ქენატრები... გაიცრიცა კუნაპეტი,
უშენობა სასაფლაოს მოჰგავს...
შორი მთები თეთრმა თოვლმა გადაპენტა
თუ ზამთარი უკრავს ფიფქის ორღანს...
მენატრები... და სიჩუმე ისადგურებს
გულში, თორემ გარეთ დიდი გნიასია...
ქალაქში წვიმს,
ზოგჯერ თოვლსაც გამოურევს —
ეს ამინდი ენძელის და იასია...

***

ვიცი, უკვე ველარ მიტან,
ვიცი, ალარ გინდივარ...
ჰო, დაადე გრძნობებს კლიტე,
მომავალში ბინდია...
ზოგჯერ დარდი ძალას გვმატებს,
როგორც ნისლებს მინდორი...
უცნაურად მიღალატე,
როცა ძლიერ გინდოდი...
გამახსენდა კვლავ ის წამი,
ის ღამე და ის ყინვა...
იუდას ვერ მივუსწარი,
მამალმა კი იყივლა...

***

კვლავ ჩვენს სიყვარულს ეომებიან,
წყვილებს ვერ იტანს რადგან სამყარო...
ქაჯეთის ციხის ირგვლივ მთებია —
მინიდან შუბად ამონაყარი...
გავისვრი დარდებს კვლავ ხელუკულმა,
როგორც ჩვარს, სველს და ოდნავ ქონიანს...
მზეს სხივი მოსჭრა წყევლის უკუნმა,
დამალბობს ღამის მელანქოლია...
უნდა გიშველო, დაგიხსნა უნდა,
ამ ჯოჯოხეთს და ავთა ბორიანს...
ეს მწველი კვნესა მიფეთქავს გულთან
თუ შენი ცრემლის ცხელი ბროლია...

***

შენ თურმე ფლირტებს ჩვეული იყავ,
მამაკაცების კოცნას და ხვევნას...
მე შექსპირულად ეგ სული მიყვარს,
(მოაშთოს მერე ოტელოს ხელმა)...
ველარ ავიტან ვერვის ნაჩუქარს
ან ყელსაბამს და ან ოქროს ბეჭედს...
მერე კი... დავრჩი ისევ ჩაუქი,
ლამაზ შუბლს ტყვია რომ დავაჭედე...

***

შენც მიმატოვებ, მე კარგად ვიცი,
ჯერ ელოდები დროსა და მომენტს...
ნულარ დაინყებ ტყუილა ფიცილს,
ნულარც მომიძღვნი ცრემლიან სონეტს...
განგება ყველას დატოვებს მარტო,
ვინც ღვთიურ ენით შეძლებს ლაპარაკს...
თუმცა კი შენმა ღიმილმა, სათნომ —
ჩემი ცხოვრება გააზღაპარა...

***

მთებმა ღრუბლები ერთად ჩაბლუჯეს,
გამოქცეულან ქვევით ველები...
აჰა, და ზეცა ჩამოალურჯე,
შენი ზღვისფერი თვალთა ცრემლებით...
მერე, აივსე ნისლით ჯიქნები,
მიართვი სახლში საყვარელ ქმარ-შვილს...
როცა ამქვეყნად ალარ ვიქნები,
როცა მწვერვლებს ბურუსი წაშლის...

***

ისევ მარტომ, ისევ მარტომ გასწი,
თანამგ ზავრით ვერ მიუხვალ უფალს...
ხომ დასცალე გამოწვდილი ყანნი,
ყველა შენი ახლობელი გლუპავს!
ისევ მარტო, ისევ მარტო წადი,
ღრუბლებს იქით უსაზღვროა სივრცე...
ერთი ხელის განვდენაა ცამდი —
მთელი შენი სიცოცხლე რომ მისცე...

***

ზოგჯერ სიკვდილი გაქცევს წმინდანად,
ზოგჯერ სიკვდილი გაქცევს არარად...
ამ ქვეყანაზე არა მინდა რა —
საქართველოში დამასამარა...

გიორგი
შენგელაია

სხვისი სმოვიება

„ირონიული“ მოთხრობა

დილის შვიდ საათზე უკვე რკინიგზის სადგურში იყვნენ. მატარებელი ჩამომდგარიყო და გამცილებლის მტკიცებით თხუთმეტ წუთში დაიძვრებოდა. მგზავრობა ისედაც ეზარებოდათ და ახლა, ორთქმავლის ამ ღირსეული შთამომავლის შემხედვარეთ, საერთოდ, ყველანაირი ხალისი დაეკარგათ. უხეში დაანგარიშებითაც კი შეიძლებოდა იმის გამოთვლა, რომ სავარაუდოდ, მეორე მსოფლიო ომის დამთავრების პატივსაცემად უნდა ყოფილიყო გამოშვებული ეს შემადგენლობა და მის მერე ბევრი არაფერი შემატებოდა. ამის დასტურად ისიც კმაროდა, რომ მატარებლის ვაგონებს ძირიც კი დამპალი ხის ჰქონდა, სხვა რამ ღირსშესანიშნაობას რომ აღარ შეეცხოთ. ისეთი შთაბეჭდილება იქმნებოდა, თითქოს ამ სადგურზე თუ არა, შემდეგზე უკვე უეჭველად, მთელი მატარებლის უძრავ-მოძრავი „შიგთავსი“ ლიანდაგებზე იქნებოდა გაფენილი.

— ეს რა არის, გაფიცებ, თუ არ მითხრა, ამითი აპირებ მგზავრობას? — უსაყვედურა ცოლმა და ალბათ, რომ არა მატარებლით მგზავრობის აუცილებლობა, სირცხვილისაგან დამუნჯდებოდა კიდევ, მაგრამ...

— მე რა ვუყო, მაგის დედაც... აბა, არ ჩერდება ეს ბავშვი მანქანა-მარშუტკაში და ურმით ხომ არ წავიყვანთ? შენ გგონია, მე მეხალისება ამ ჯართით მგზავრობა? — თავი იმართლა ქმარმა და მზერა ბავშვისკენ გადაიტანა, აქაოდა, ამას მოკითხეო. ეს უკანასკნელი კი გაფართოებული თვალებით შესცქეროდა კაცობრიობის ამ მართლაც უჩვეულო „ხელთუქმნელ“ ქმნილებას. „ბოჟე უპასი“ (ფაქტობრივად, ის იყო მოწმე რკინიგზის მამონტის უკანასკნელ გზაზე სვლისა, ბალნიან სპილოთა სასაფლაოსაკენ).

— გეხვეწები, ნავიდეთ ავტობუსით, ცხენით, თუ გინდა ხარებით, ოღონდ ამ საშინელებაში ნუ ჩამსვამ! — ცოლი აშკარად მას ამტყუნებდა, ამ არცთუ ისე მომგებიან-სასიამოვნო გადაწყვეტილების მიღებაში და გარკვეულწილად მართალიც გახლდათ. ეს იდეაც, როგორც სხვა მრავალი წარმატებულ-წარუმატებელი, მის გამჭრიახ გონებას ეკუთნოდა და ალბათ, პასუხიც მას მოეთხოვებოდა, რადგან ოჯახის უპირობო „ცენტრფორვარდი“ სწორედ ის იყო.

— კარგი რა, მორჩი ახლა წუნუნს. იცი, რამდენმა ადამიანმა დადო სასწორზე სიცოცხლე და ჯანმთელობა, რომ ეს რკინიგზა აეგოთ? თანაც ისინი რა, ადამიანები არ არიან, ვინც ჩვენთან ერთად იმგზავრებს, თუ მარტო შენ გიყვარს კომფორტი? ღმერთს ნუ სცოდავ. ხომ იცი, სხვა რამით რომ ნავიდეთ, ეს ვაჟბატონი თხუთმეტ წუთში ისეთ ამბავს ატეხავს, რომ ან მძლოლი დაიმტვრევა და ან ჩვენ ჩავგყრიან. ამას აქ გაატარებ-გამოატარებ მაინც და ადრე თუ გვიან, დაიძინებს. ჩვენ კი სამ საათს როგორმე გავძლებთ, აბა, რას ვიზამთ. — მართლაც რომ, ძალზე ძლიერი არგუმენტ-სამხილ-ფარატინა ქალაღდის შინაარსი ეპყრა ხელთ და მშობელი რას აღარ იზამს შვილისთვის, მატარებლით მგზავრობაზე რომ აღარაფერი ვთქვათ.

— ნუ დემაგოგობ. როგორმე ეს შენ გაძლებ, თორემ მე უნდა ვენამო. ნახე, შიგნით რა სიბინძურეა და ამ ვაგონს კიდევ მე მგონი, საერთოდ არაფერი არა აქვს. აი, აქ, შენ დაჯდები, ან დადგები. ისე, ნეტა რა ჯანდაბისთვის ჭირდებათ ეს სიცარიელე, ცხოველები ხომ არ უნდა გადაიყვანონ? — ცოლმა, მართლაც რომ, გამოუვალ მდგომარეობაში ჩააყენა, რადგან ვაგონის არჩევისას უეცრად აღმოაჩინეს, რომ ერთ-ერთ შემადგენლობას ჟანგიანი სახურავისა და ზემოხსენებული, დამპალი ხის ძირის მეტი, მართლაც, არაფერი ჰქონდა. აშკარა შეიქნა, რომ ვაგონის შიგნით არსებული სივრცე, სხვა არაფერს გულისხმობდა, თუ არა უაზრობას. ის არც სატვირთო განყოფილებას წააგავდა და მით უმეტეს, არც რესტორანს. ჭიდაობით კი არა მგონია, რომ მაინცდამაინც გაქანებულ მატარებელში კოტრიალი მოენდომებინა ვინმეს.

— ეს საპირფარეშოა. — თქვა ქმარმა და ფარდა ახადა ამ ბუნდოვანებით მოსილ ამბავს „გამოფატრულ ვაგონზე“, უთავო მხედრის

არ იყოს და, ცხვირზე ხელი აიფარა. ახლა კი ყველაფერი ნამდვილად გაცხადდა. შემადგენლობის კუთხეში მდგარ ამ პატარა, თუმცა კი „ძლიერმყოფელ“ ფეხსადგამს, თავისი შინაარსის მიხედვით, ეს სივრცეც კი არ ჰყოფნიდა და ფორმაზე მსჯელობას ვინ დაიწყებდა, როდესაც სიმყრალე თვალეხს წვადა. ნამდვილად ჭეშმარიტი გადანყვეტილება იყო, რომ ამ უხერხულსახელიანი სა-პირ-ფარეშო-სათვის მთელი ვაგონი გამოეყოთ. ალბათ, ესეც ომის-დროინდელი სტრატეგიის ამბავი იყო და წესით, ამ მოძრავი ჩეჩმის კარის ზედა კუთხეში უნდა დაენერათ: „მტერი ჰექტარზეც კი ვერ მოგეკარებათ“, მაგრამ სამწუხაროდ, ეტყობა, ან საღებავი დააკლდათ და ან მერე, მეორე მსოფლიო ომი იმდენად პოპულარული თემა აღარ იყო. დასანანი.

— ნადი და სადმე ისეთი ადგილები შეარჩიე, სადაც არც შუშა იქნება ჩამტვრეული და არც არსაიდან დაუბერავს. — გასცა განკარგულება ცოლ-გენერალმა და რიგითი ქმარიც სამწყობრო ნაბიჯით დაიძრა შემადგენლობის დასათვალისწინებლად. დავალება საკმაოდ რთული აღმოჩნდა, რადგან ოპერაცია „მთელი შუშა“, სიმართლე ითქვას და თავიდანვე განწირული იყო. ამიტომაც გამჭრიახმა რიგითმა-ქმარმა მას სახელი გადაარქვა და „გაბზარული შუშა“ უწოდა, ხოლო რაც შეეხება ახსნა-განმარტებებს, ისინი სამომავლოდ გადადო. ოპერაციაში „გაბზარული შუშა“ კი მართლაც გამოიკვეთა რაღაც ალტერნატივები. რიგითმა-ქმარმა საუკეთესო ვარიანტი შეარჩია, ანუ უარესზე უკეთესი და უმალ ცოლ-გენერალს უპატაკა, ჩვენი დისლოკაციის ადგილი ბოლოს წინა ვაგონშიაო.

— ნამო, იქ ერთი ნორმალური ადგილი ვნახე და ვილაცას ვთხოვე, დამიკავე-მეთქი. გარწმუნებ, ნანახს შორის საუკეთესოა და დროზე თუ არ მივედით, იმაზეც ჭიდაობა მოგვიწევს. ოღონდ, ახლა არ დამიწყო, სიბინძურე არისო და ეგეთები, თორემ, რომ დავიწყებ ყვირილს... — ხმამაღლა იმუქრებოდა ქმარი, ხოლო ცოლს თბილად ეღიმებოდა. ეღიმებოდა, რადგან ძალიან უყვარდა, თორემ ისე, ქმრის ახირება რომ არა, საათნახევარში მანქანითაც მშვენივრად ჩავიდოდნენ და ბავშვსაც რაღაცას მოუხერხებდნენ.

მატარებელი დინჯად დაიძრა. ქაოსურად მოძრავი მგზავრები უმალ ადგილებზე მოთავსდნენ. დაჯდომა ვინც ვერ მოასწრო, იმითლა დაიწყნარა თავი, სამაგიეროდ ფანჯარაში შემოძლია თავის გაყოფაო. მთელი ეს ადგილებზე დაჯდომის პროცესი ძალიან ჰგავდა აი, იმ თამაშს, ბავშვებს რომ საბავშვო ბაღში ათამაშებენ: მასწავლებელი პიანინოზე უკრავს რამე სისულელეს, ანცი პატარები წრიულად მდგარ სკამებს უვლიან გარშემო და ცქმუტავენ, რადგან იციან, რომ დასაჯდომი ადგილი ერთით ნაკლებია, ვიდრე თვითონ არიან. უეცრად მუსიკა წყდება, ბავშვები გიჟებივით ეხეთქებიან სკამებზე და ერთი-ორი ძირს გდია. აქაც სწორედ ასე მოხდა, ვინც მოასწრო, დაჯდა, ვინც არა, კარგად მეყოლე, სიმაღლეში გაიზრდებიო. მათ წინ მდებარე ადგილები ასაკოვანმა ქალმა და კაცმა დაიკავეს. მართალია, „სავარძლები“ სამად-

გილიანი იყო და მსურველიც ბევრი გამოჩნდა, მაგრამ დაჯდომა ვერავინ გაბედა, გარდა ორი კუთხურ კილოზე მოლაპარაკე მანდილოსნისა. სამწუხაროდ, არც მათ გამოუვიდათ რამე, რადგან უმალ „მოუგვარეს“. აქაოდა, აქ ბავშვი უნდა დავდოთ და იქ კი გასატეხი ბარგი წამოვანვინოთო. არადა, მზრუნველი მშობლები გულში ფიქრობდნენ, რა გაუძლებს ახლა ამათ ქაქანსო და ერთმანეთს ასწრებდნენ უარის თქმას. თუმცა ჯერ სად იყვნენ. საუბრის დრო მაინც დადგა და ამ საქმისთვის კი ეს ორი ერთმანეთისთვის უცნობი ხნიერიც სრულიად საკმარისი აღმოჩნდა. დაიწყეს ბავშვის ზნით და გადავიდნენ მისაღებ გამოცდებზე, ოღონდ მთელი ეს საუბარი მიმდინარეობდა ისე ზედმინევენით და თემასთან ახლოს, რომ პატარა მათ თვალწინ გაიზარდა, დაჭაბუკდა და შემდეგ დაკაცდა კიდევ. ცოლ-ქმარი მაქსიმალურად ერიდებოდა დისკუსიებში ჩაბმას, რადგან სამსაათიან „გამორეცხვას“ ნამდვილად არ ესწრაფვოდნენ, მიუხედავად იმისა, რომ ცდუნება ძალიან დიდი იყო. ისინი იქ სისულელეებს აბრაზუნებდნენ, ცოტაც და „თეთრი გაშავდებოდა“.

ორთქმავლის „წინმავალმა“ შთამომავალმა პირველსავე სადგურზე მიაგდო თავისი „მერანი“ და შვებით ამოიხვნეშა. არადა, ჯერ ქალაქსაც არ გასცილებოდა. ბავშვმა თავი წამოყო და „მუუ“-ო, ძროხას დაუნყო ძებნა. მშობელ-შამქმნელმა ჯერ ადრეა და დაიძინეო. იმან „ნანა-ნანაო“ და ამათმა კიდევ რიგრიგობით ჭანჭყარ-გამოლაყება დაუნყეს. ამასობაში კი, საუბარსა და რწევაში გართულმა მგზავრებმა, ვერც კი შენიშნეს, როგორ შემოემატათ კიდევ ერთი „თანამჯდომი“ მანდილოსანი, რომელსაც აზრადაც არ მოსვლია, რომ ვილაცის იურისდიქციას არღვევდა. გაპროტესტებისთვის, „ადე ზე-ზეო“, გვიანი იყო და თურმე, სწორედ ეს ერთი აკორდი აკლდა, მათ ვერშემდგარ სიმფონიას.

***

პირველი ფრაზა ახლად შემოერთებული თანამგზავრისა: — ეგ თქვენი ბავშვი ძალიან ცოცხალი ვინმე ჩანს. აბა ის, ბოლო სავარძელზე რომ უზით, საერთოდ ხმას არ იღებს, დონდლოა.

ცოლის ფიქრ-რეაქცია: — ნეტა ჩემი ეგეთი მშვიდი იყოს.

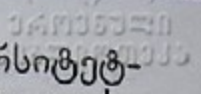
ქმრისა; — ალბათ. — რა შუაშია? დავაი, რა, ქალბატონო დეიდა.

ხნიერი კაცისა: — ეს ნამდვილად იელოველია.

მომსუქნო ქალისა: — ეს ეტყობა ქალაქელი ინტელიგენტია და ამასთან ცოტა უფრო ჭკვიანურად უნდა ვისაუბრო (მისი ინტელიგენტობა როგორ და რის საფუძველზე დაადგინა, თანაც პირველივე სიტყვიდან, არავინ უწყის. სასწაული თუ გინდა).

თავად ბავშვისა: — პატივცემულო, ერთი ახლოს მოინი, თმაზე უნდა დაგქაჩო.

მეორე ფრაზა უცნაური ქალისა და თანამგზავრთა პირველი შთაბეჭდილება-შეფასება: — ჩემი შვილი სინგაპურში იყო ფიზიკოსთა

ოლიმპიადაზე წასული და ოქროს მედალი ჩამოიტანა იქიდან, მაგრამ რად გინდა?! მისაღებ გამოცდებზე არ უშვებენ ეს ბედოვლათები, დაიგვიანეო. სამართალია ახლა ეს? დაფასების მაგიერ, ადექი და გარეთ დარჩიო. ესე იგი, ჩემი შვილი უნივერსიტეტში სწავლის მაგივრად, ჯარში უნდა წავიდეს და ვილაც ცარიელთავიანები კი, ლექციებზე სიარულის მაგივრად, მზესუმზირას უნდა აკნატუნებდნენ სასწავლებლის კიბეებზე, არა?! ეს მოგვიტანა ამ ახალმა მთავრობამ? ეს არის ჩვენი ნაქები მინისტრი? გეკითხებით, ასე უნდა მოექცნენ ნიჭიერ ახალგაზრდას?

ცოლის პასუხი: — დაუკავშირდით განათლების სამინისტროს და აუხსენით თქვენი მდგომარეობა და არა მგონი, ასეთი შემთხვევისთვის გამონაკლისი არ დაუშვან. ან საერთოდ აღარ გაიყვანენ გამოცდაზე და ან მოგვიანებით დაუნიშნავენ.

ქმრის დუმილი და მის მზერაში ამოკითხული ფრაზა: — შრილანკაა თუ სინგაპური, იქ რა ჯანდაბა დარჩენია? რა ფიზიკის კონფერენცია - ოლიმპიადა აუტყდა? პირველად მესმის. ჩემი მეზობელი იქიდან ელექტრონიკას ეზიდება და მეცნიერება საერთოდ არ უხსენებია. მგონი, იქაურებს ვინრო თვალები, თუ ყვითელი კანის ფერი აქვთ. რა მნიშვნელობა აქვს, მკიდეა. ისე კი, რა კარგი სანახავი იქნებოდა ამისი დურბინდსათვალისანი და ღინღლ-ულვაშიანი ყმანვილი ყვავილებით მორთულ სინგაპურელთა შორის. თუ ეგ უკვე იამაიკა-კანარის კუნძულებია? გეოგრაფიაც მკიდეა.

ხნიერი კაცი: — დიახაც რომ, შენი შვილი უნდა წაიყვანონ ჯარში. ყველა მამაკაცმა უნდა მოიხადოს სამხედრო ვალდებულება სამშობლოს წინაშე. აბა, მარტო ფიზიკა-ქიმია რა ვაჟკაცობაა? აბა, ერთი წარმოიდგინეთ, რომ დავით აღმაშენებელს თავისი ლაშქრის მაგიერ ფიზიკოსების ათეული ინსტიტუტი ჰქონოდა გახსნილი. განა გახდებოდა რამეს ზღვა მტერთან? არა, ჩემო ბატონო, და გეკითხებით, ფიზიკოსების ხარჯზე გაძლიერდებოდა სამშობლო? რაღა თქმა უნდა, ვერა და აბა, ერთი ისიც წარმოიდგინეთ, რომ ორმოცი ათასი ყივჩაღის მაგივრად, ქიმიკოსების ორმოცათასიანი ურდო ჩამოესახლებინა თავისი ლაბორატორიებითურთ. გამოვიდოდა რამე? ის ქიმიკოსები დაიცავდნენ ჩვენი ქვეყნის საზღვრებს? არა, არა და არა. ამიტომაც, უკლებლივ ყველა ჯეელმა უნდა იმსახუროს ჯარში და დარწმუნებულიც ვარ, რომ მაგ თქვენ ბედოვლათსაც გამოუძებნიან იქ სასარგებლო საქმეს.

მომსუქნო ქალი: — იცით, ქალბატონო, აი, ჩემი შვილი უნივერსიტეტში სწავლობს და იმისი ხაზეიკის ვაჟი, ვისთანაც ქირით ცხოვრობს, ინგლისში იყო ეგრე წასული, ეგეთ ესტაფეტაზე და მერე იქ ბინაც მისცეს, სამსახურიც და სწავლის ფულსაც უხდიან.

ისევ იმ ახლადდამგზავრებული ქალის პასუხი ყველას: — კი ბატონო, დავრეკე იმ სამინისტროში და იქ ვილაც სულელმა მდივანმა გოგომ, იცით, რა პასუხი გამცა? ეგეც გასარკვევია, ეგ თქვენი მედალი ნამდვილად ოქროსია, თუ უბრალო სინგაპურული ლატუნია მოოქროვილიო.

გესმით თქვენ, იმ ტუტუცმა და უნივერსიტეტი-დიპლომიანმა გომბიომ, აქ თქვენნაირი ათასი რეკავს და ყველა რომ დააკმაყოფილონ, მაშინ მისაღები გამოცდები რაღა საჭირო იქნებაო. წავიდეს თქვენი შვილიც ჯარში, დიდი ამბავი, აბა, მარტო დებილებმა ხომ არ უნდა იმსახურონო. დავიჯერო, ათასს ჰყავს ასეთი ნიჭიერი შვილი? და რაც შეეხება ჯარს, პატივცემულო, თქვენ წარმოიდგინეთ, ყველასთვის იქ სამსახური სულაც არ არის სავალდებულო. ინტელიგენცია ხომ უნდა ჰყავდეს ერს? თქვენი თქმით, ახლა განათლებული ახალგაზრდობა საერთოდ აღარ გვჭირდება, და რა ვქნათ, დავდგეთ ყველა და ხმალი ვიქნიოთ? აი, წარმოიდგინეთ, რომ ახლა ჩემი ბიჭი ადგეს, ჯარში წავიდეს და ორი წელი მოცდეს. მერე კი, როცა დაბრუნდება, გულზე ხელები დაიკრიფოს და უსაქმურობით გაიტანჯოს? გეკითხებით, ამდენი მოცდენილი დროის შემდეგ, გამოვა კიდეც მისგან რამე? არ ჯობია ახლა, ეს ორი წელიც ისწავლოს? განა განათლებული ადამიანი ნაკლებად არგია თავის სამშობლოს? არა, არ გეთანხმებით პატივცემულო. ვისაც სწავლა შეუძლია, იმან უნდა ისწავლოს, ვისაც არა და, კი ბატონო, იმსახუროს. ხოლო, რაც შეეხება იმ თქვენი ხაზეიკის ბიჭს ქალბატონო, იმას, დანამდვილებით გეუბნებით, რომ პატრონიც ეყოლებოდა, თორემ ჩემი ნაკლები ბეჯითი კი არ არის, სინგაპურში რომ არ დაიტოვებს. უბრალოდ უპატრონოა და მამით ობოლი. და აბა, მარტო ქალი რას უნდა გავხდე? თორემ, ხომ ხედავთ, ბიჭი ოქროს მედალოსანია და აქ კიდეც გამოცდაზეც არ უშვებენ, სხვა რომ აღარაფერი ვთქვა. ყველაფერს ბედი და პატრონი სჭირდება ამ დასაწვავ ცხოვრებაში, ჩემო კარგო ადამიანო, თორემ, მარტო ნიჭით ვერას გახდები.

პოლემიკა შედგა, ნავსი გატყდა და ახლა უკვე უკან დახევას აღარანაირი აზრი აღარ ჰქონდა. უცნაურმა ქალმა სადავეები ხელთ იგდო და ხმადაბალ შენიშვნას, ბავშვს სძინავსო, შემართებით შეაგება, სძინავს კი არადა, ეს შუშანიკი საერთოდაც უნდა ამოიღო სასკოლო პროგრამიდანო. აბა, რა მიმდინარეობაა ეს ჰაგიოგრაფია, არც ლიტერატურულია და მით უმეტეს, შინაარსობრივი დატვირთვა ხომ საერთოდაც არ გააჩნიაო. ამაზე ხნიერმა მამაკაცმა სულ იელოველი უძახა, რითაც ცხადყო, რომ არცთუ უსაფუძვლოდ ეჭვობდა ოთხივე თანამგზავრის ზემოხსენებული სექტის ნევრობას. რაღა თქმა უნდა, ბავშვის გამოკლებით, რადგან ის ჯერ კიდეც იმდენად პატარა იყო, რომ დამოუკიდებლად არ შეეძლო ფერადი ბროშურების გავრცელება. მომსუქნო ქალმა კი, შუშანიკი რა შუაშია, ახლა ეროვნული გამოცდებიდან მოვდივარ და იქ ისეთი სირთულის კითხვა მოვიდა, რომ თვით მინისტრიც ვერ გასცემდა პასუხსო. ამათ, აბა, როგორიო და იმან კიდეც, სიტყვა „როყიოს“ განმარტებაო. ხნიერმა კაცმა, ვაი, თქვენ მართლა აბდლებო, და ატეხა ხარხარი. ცოლ-ქმარი დიდხანს არიდებდა თავს ამ პაექრობას, მაგრამ ზემოთ ხსენებული სცენის შემხედვარე სიცილით გაიგუდა. უცნაური ქალი კი არ ცხრებოდა და კვლავინდებურად თავს დებდა, სწორედაც რომ უპატრონო ბავშვებს მოუგონეს ეგ კითხ-

ვა, თორემ პატრონიანებს ტესტის სულ სხვა ვარიანტები მისდითო. მომსუქნო ქალმაც, ვაი დედა, ჩემს შვილსაც ეგ კითხვა მოუვიდა და მე მგონი, დამრჩა ბავშვი გარეთო. არადა, ჭკვიანი გოგოა, ჯერ ახლა აბარებს და უკვე ინგლისურში რეპეტიტორობსო. ხნიერმა კაცმა, ვაი შენ და როყოსიო. სად ისწავლა მაგ შენმა სოფლელმა გომბიომ ეგრე კარგად ინგლისური, რომ ახლა სხვასაც ცოდნის შუქს ჰფენსო? თქვენი სოფლის სკოლაში, თუ სექტანტების კოშკურაში, სადაც დახმარებისათვის განკუთვნილ შექარსა და ფქვილს აფასობდით?

ამ ყაყანასა და ცოლ-ქმრის მოურიდებელ ხარხარში, პატარასაც გამოელვიდა და ყველას თითის ჩვენება დაუნყო, ვითომც ერთი წლისა ვარ და ცოტა ყურადღება მეც მომაქციეთო. უცნაური ქალი რატომღაც უკვე „ვეფხისტყაოსნის“ საზეპიროებს იძახდა და თან მჯიღს იცემდა მიღეულ მკერდში, აქაოდა ძალიანო. მომსუქნო ქალბატონმა, მოდით, ერთმანეთს ხელები ჩავჭიდოთ და ეროვნული გამოცდების კომისიის წევრების თავები შევავედროთ უფალს, განა ეგენი „ხალხები“ არააო. ხოლო ხნიერი კაცი მთელ ხმაზე გაიძახოდა, თქვენ რჯულძაღლებო, მაგ ყველას, მე პირადად, „არსენა მარაბდელი“ მირჩვენია და თუ გინდა, მომკალითო. ის ფაქტობრივად ჩვენს მთავრობასავით იყო — „მდიდარს ართმევს, ღარიბს აძლევს და აბანოშიც მხოლოდ ტუსაღობისას დადის“, ოღონდ ერთი განსხვავებით, რომ მას სოროსი არ აფინანსებდაო. მოკლედ, სიტუაცია აირია და ყველა თავისას მიანვა. ხნიერი კაცი მოურიდებლად იგინებოდა და გულმოსული ირტყამდა ხელს მუხლის თავებზე. მომსუქნო ქალბატონი რატომღაც ჩანთას ჩაბლაუჭებოდა და პირზე იფარებდა. სავარაუდოდ, ან კბილები აკლდა და ან კი ზედმეტი ჰქონდა, თანაც ოქროსი. ხოლო უცნაური ქალი კობტად დავარცხილ თმას ინუნავდა და ვიღაც გამომძალველ მღვდელს აქილიკებდა, რომელმაც თურმე ბავშვები იმიტომ არ აზიარა, რომ ამ უკანასკნელთ ძღვენი არ მიართვეს. ცოლ-ქმარი უკვე ვაგონის სხვადასხვა მხარეს გარბოდა სიცილისაგან ჩაბჭირებული და იმასაც კი ვეღარ ამჩნევდა, რომ მათი ნანატრი პატარა, სრულიად დამოუკიდებლად იდგას სავარძელზე და ფანჯრის რაფაზე დაყრილ მზესუმზირის ნაფრცქვენებს გაახლებოდათ. მთელი შემადგენლობა, პატარა სასაცილო ბიჭის ჩათვლით, რომელიც დედას ეჯდა კალთაში და უწმანურ შაირებს იძახდა, ხალისობდა. არავინ იცის, როდემდე გაგრძელდებოდა ეს არეულობა, რომ კონტროლიორს არ ჩამოეარა, უცნაურ ქალთან არ შეჩერებულიყო და ბილეთის ჩამორთმევის შემდეგ, მომდევნო ფრაზა არ დაებრეხვებინა: — ეს გიჟია და თქვენ კიდევ სულელები ხართ, რომ ამას აყოლიხართ. — ამის თქმა იყო და ყველა ერთბაშად დადუმდა, თითქოსდა რალაცნაირად დაიმორცხვესო. არადა, რომ გეკითხავ, ეგ ამბავი, ანუ მისი შეურაცხადობა, არც ერთის გამჭრიახ თვალს არ გამოპარვია, თუმცა პოლემიკაში ჩაბმა არავის უთაკილია. მატარებელმა კი, რალაი სიჩუმე ჩამოვარდა, დრო იხელთა, აქაოდა ჩემი ჯერიც დადგაო და

არიხინდა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა. ჯერ ანრიპინდა, თითქოს ბევრ მინდვრის თავს გადაუარა ერთდროულადო, შემდეგ სვლას უმატა და აქოშინდა ნამთვრალევი კაცივით, ბოლოს კი თითქოს ამოახველა სასულეში მომდგარი ნამცეციო, შვებით აგუგუნდა... ცა — ფირუზ, ხმელეთ — ზურმუხტო, ჩემო ლამაზო მხარეო... მიდიოდა, მიიმდეროდა და თან თავის ფიქრს ფიქრობდა. „თავშესაქცევ“ ფიქრს, რომელსაც მისთვის უკვე თამაშის სახე ჰქონდა მიღებული. ფიქრი, რომელიც არავინ უწყობდა, თუმცა კი ის სხვა არც არფერი იყო, თუ არა მგზავრთა მზერაში ამოკითხული ამბები. ანუ თამაში სახელად: „სხვისი ცხოვრება“. აი, ისიც:

„უცნაური ქალი“ მახრო ეხე ტუჩზე

მატარებლის კარები გაიღო და ვაგონში შემოაბიჯა შუახნის ქალბატონმა. მას ეცვა ლურჯი პიჯაკი, თეთრი გრძელსაყელოებიანი პერანგი და ნაცრისფერი შარვალი. შორიდან მატარებლის გამცილებელს შგავდა კობტად დავარცხნილი, უკან აწეული და მრგვლად დამაგრებული თმით. ტუჩზე ნითელი ფერის საცხი ესვა და უჩვეულოდ ნაზი სახის კანი ჰქონდა. დიდი შავი თვალები ნახშირის მუგუზლებივით უელავდა და ისე მალიძალ დაურბოდა, თითქოს რაღაც მნიშვნელოვანს მალავსო. ახლოდან ეს სურათი უფრო ფერმკრთალდებოდა. ტანსაცმელი ძალზე გაცრეცილი და გახუნებული იყო, თმა ჭაღარაშერეული და თვალები კიდევ ოდნავ ჩაცვენილი. ფეხსაცმელი უხეში, სათრახუნო, დიდცხვირიანი და დახეული. მთელი მისი სიკობტავე ერთ ძველ, ჩაყვითლებულ ფოტოსურათს ნააგავდა და რა გასაკვირია, რომ სულის მდგომარეობაც გათანგული ჰქონოდა, მაგრამ არა. გამხდარ, გადატკეცილ სახეზე, შავი მაყვალევით დიდი თვალები უელავდა. თვალში საცემი თვალები. საოცარი ნაპერწკლით ანთებული თვალები და თან რალაცნაირად საშიში. პირველი, რაც მის იერსა თუ სახეში იკითხებოდა, ეს იყო სწორედ მისი მზერა და არა გახეხილი ტანისამოსი. ოდნავ თავხედური, გამჭოლი და დამატყვევებელი გამოხედვა. ათასობით ადამიანი ისე ჩაგივლის, თვალი არავისკენ გაგექცევა, ხოლო მისი მზერა, მეორედ მოხედვას აიძულებდა ყველაზე ზარმაც თვალსაც კი. ის ღია იყო ყველასათვის და უძირო ოკეანეთა ფსკერივით, რითაც ერთგვარ ფარულ შფოთსაც კი ინვევდა წამიერად დატყვევებულებში. რატომ? უჩვეულო სხივი ედგა მზერაში და თითქოს ამ სინათლეში ყველა თავის მწვალეებელს პოულობდა. მწვალეებელს, რომელიც თავისი ბუნებით არც ცუდია და არც კარგი. სწორედ ამიტომაც, ერთი შეხედვაც საკმარისი იყო, რომ მისი მზერა ძალიან დიდხანს გაგყოლოდა თან და შემდეგ კი, ყოველ მის გახსენებაზე დაგუფლებოდა განცდა ამქვეყნიური ზღვარის წაშლისა.

— ეგ თქვენი ბავშვი, ძალიან ცოცხალი ვინმე ჩანს. აბა ის, ბოლო სავარძელზე რომ ზის, საერთოდ ხმას არ იღებს, დონდლოა — ქალმა თითქოს თავისთვის ჩაილაპარაკა და აწრიალდა, რათა უკეთ მოკალათებულიყო.

— ალბათ. — უღიმღამოდ წარმოთქვა ქმარმა და ცოლს გადახედა, ახლა ამას რა გაუძლებსო. იმას კი გაეღიმა, ჯერ სადა ხარო და მართალიც იყო. კაცმა უნებურად ქალს ახედა, რათა უკეთესად შეესწავლა თავისი მწვალებელი და სწორედ მაშინ დაიჭირა მისი უცნაური მზერა. ძალიან არ ესიამოვნა და თითქოს გულზე რაღაც შემოაწვია. მიხვდა, რომ არსებული სიმძიმე იმ ქალის თვალები იყო, ხოლო უსიამოვნო შეგრძნება, მისი მზერა.

უცნაური ქალი თვრამეტი წლის იყო, როდესაც სულის საუცხოო მოძრაობა იგრძნო. დააჯდა რომელიღაც რაიონის რომელიღაც სოფელში მიმავალ ავტობუსს და ეს თავისი მგზავრობა გასეირნებად მონათლა. ორ საათში ჩამოქვეითდა და ტყისკენ მიმავალ ბილიკს გაუყვა. მიუხედავად იმისა, რომ საერთოდ არ იცოდა სად იყო, თავი მაინც ძალიან თამამად ეჭირა. ტყის ბილიკმა ხევში ჩაიყვანა, ხევმა კი მდინარის პირას. მდინარეს ფართო და ქვიანი კალაპოტი ჰქონდა. წყალმარჩობა იყო და შიშველი რიყე ურცხვად აფიცხებდა მზეს თავის თეთრ გვერდებს. სეირნობით კმაყოფილმა და განწყობამაღლებულმა ქალმა ქოლგა გაშალა, აქაოდა თავში მზე არ ჩამივარდესო, მაგრამ ვაი, რომ მზის ჩავარდნა ერჩივნა, იმ მოგონებებს, რომლებმაც სიცოცხლე გაუმწარეს. რიყეზე ვიღაც ორი კაცი ფუსფუსებდა. სატვირთო მანქანა გაეჩერებინათ და ბრტყელი ქვეებით ტვირთავდნენ. ეტყობა, ყორეს აშენებდნენ და ამიტომაც, ქვას საგულდაგულოდ არჩევდნენ. ცნობისმოყვარე ქალმა გეზი მათკენ აიღო, გამოველაპარაკები და იმას მაინც გავიგებ, სად ვიმყოფებიო. ნელი ნაბიჯით მიუახლოვდა სატვირთოს და სწორედ იმ დროს, როცა ძარას გაუსწორდა, შეამჩნია, რომ მძლოლი მანქანას ამოფარებოდა და შარდავდა. ქალი იმდენად ახლოს აღმოჩნდა მამაკაცთან, რომ ცხელი შარდისა და სველი ქვის სუნიც კი ეცა. ცხვირზე ხელი მოიჭირა და "ფუ, შე საქონელოო" მიაძახა კაცს. ის კი ძალიან დაიბნა, რადგან ნამდვილად არ ელოდა ამ უკაცრიელ ადგილზე ქოლგიან მანდილოსანს და იმის ნაცვლად, რომ უხერხულად შეშუმუნულიყო შარვლის ელვის ძიებისას, პირდაფრენილი მისკენ შებრუნდა. იდგა ასე გაქვავებული და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, ხელს უჭერდა ისედაც გაღურჯებულსა და თითქმის მუხლამდე ჩამოკონწიალებულ სარცხვინოს. ამის დამნახავი ქალი კი საერთოდ აირია. განითლდა და განინმატდა. შეიცხადა ისე, როგორც ეს მაღალი წრის პატიოსან ქალიშვილებს ჩვევიათ და მყისვე იერიშზე გადავიდა. ქოლგა დაკეცა და თავდასხმისთვის გაემზადა. ჯერ ერთი-ორი მკლავებზე მოსცხო და მერე კი კარგი ქოქოლაც დააყარა. კაცი იდგა გაღუნებული და ვერაფერს ხვდებოდა, მაგრამ როგორც კი ქალმა ნელს ქვემოთ სცადა დამაგვირგვინებელი დარტყმის მიყენება, უმაღ გამოფხიზლდა და თავდამსხმელი მსხვერპლად აქცია. ინსტინქტურად ხელი უშვა სარცხვინოს და მოიერიშეს მაჯა დაუჭირა. ქალმა სიმწრისგან შეჰკივლა და გამოთავისუფლება სცადა. კაცი დაეჯაჯგურა და ის იყო, ხელი უნდა გაეშვა, რომ მის მზერას გადააწყდა. თვა-

ლებში ჩახედა და თითქოს ეგრევე ყველაფერს მიხვდა, თავისკენ მიიზიდა. ქალი აფთარივით იბრძოდა და ალბათ, ამიტომაც გამოეპარა კაცის ამღვრეული მზერა და სველი ტუჩები. შემდეგ, თითქოს, სულ რაღაც ერთი წუთით, ორივენი შედგნენ და სწორედ ამ მოჩვენებითი სიმშვიდის დროს, კაცმა ხელუკულმა გასცხო და მანქანის საბურავთან მიაგდო. ქალს თავბრუ დაეხვა და ერთი ამოიკვნესა, ვაი დედაო, ხოლო კაცი ნადირივით მიახტა, ერთი შენი დედაცო. ხელეები ზურგს უკან გადაუგრიხა და ტანსაცმლის შემოხვევა დაუნყო. კოპლებიანი ჩითის კაბა რომ გააძრო, მერე საცვალს სწვდა და ერთი ხელის მოძრაობით შემოაძარცვა. თეთრმა ძუძუებმა მზე აირეკლეს და კაცის დაბინდულ გონებას ახლა მხედველობა წაართვეს. რეტდასხმულმა მოძალადემ შლეგივით აძგერა ქალს ხელი ლაჯებში და ისიც გატყდა. სისველეს გააყოლა მთელი თავისი წინააღმდეგობა. მართალია, დიდხანს ებრძოდა, მაგრამ მერე ტკივილმა გააბრუა და სიამოვნებამ გათანგა. კაცის მხურვალე თითები გაუგონარი სისწრაფით დარბოდნენ მის ტანზე და უმოწყალოდ ჯმუჯნიდნენ მის ნაზ კანს. მთელი სხეული წითელი ლაქებით დაეფარა და ნირნამხდარი ქალიც მინებდა. მინებდა და ვგონებ, იმ წუთს არც არაფერი უნანია, რადგან ბედნიერება სწორედაც რომ დიდი უბედურების ყამს ეწვია. გონებადაბინდული ქალი სიამოვნებისაგან ცხოველურ ხმებს გამოსცემდა. კაცი კი სულ უფრო გაშმაგებით ლოშნიდა მკერდზე, ულოკავდა ტუჩებს და ქვეებისგან დაკანრულ ღუნდულებს ძალზე ძლიერად უსრესდა. ქალი თავდავიწყებით კვნესოდა და მისი ჟინიანი ამოხრებელიც წელს სულ უფრო მძლავრად იქნევიდა, თითქოსდა შუაზე გაპობას უპირებსო. კაცს ორჯერ, ერთმანეთზე მიყოლებით გააკანკალა და ქალმა კი ვინ მოსთვლის რამდენჯერ დაიპყრო სიამოვნების მწვერვალი. მათმა შემყურე მზემაც თითქოს დაბლა დაინია და ჰაერი ათმაგად დახუთა. არემარე სქესის სუნს გაენაყოფიერებინა.

თხუთმეტ წუთში კაცი მუხლებზე იდგა და „გასისხლულ“ მსხვერპლს დასჩერებოდა. ქალი გაუნძრევლად იწვია და საჩვენებელ თითს წუნნიდა. სადღაც შორს, ცაში იცქირებოდა. მამაკაცი რაღაცნაირად, უნიათოდ წამოდგა და ეგრევე მანქანის კარებს მიაშურა. გიჟივით ჩააფრინდა საჭეს და ცალყბად გამოსცრა, "აბა, მე რა ვიცოდი, შენ თუ ქალიშვილი იყავი". ამ სიტყვებს ქალის გონებამდე არ მიუღწევია, რადგან ის მხოლოდ მაშინ გამოფხიზლდა, როდესაც სატვირთოს ძრავის ღმუილი შემოესმა. უაზროდ წამოჯდა და დაღურჯებულ-გასიებული თითები სახეზე მოისვა. თმა შუბლზე მიკვროდა და ლანვები საშინლად უხურდა, რადგან კაცის გაუპარსავ პირისახეს დაესუსხა მისი ნატიფი კანი. მანქანა გამეტებით მიქროდა რიყეზე და უმისამართოდ ისროდა ქვეებს ბორბლებს ქვემოდან. ქალს ეგონა რომ ძველ, შავ-თეთრ კინოსურათს უყურებდა, რომელშიც რიყეზე მსრბოლ სატვირთოს ვიღაც ჯმუხი კაცი მისდევდა. შემდეგ იმ კაცმა ძარას ხელი ჩაავლო და მანქანას შეახტა, ხოლო მძლოლმა ფანჯრიდან გადმოყოფილი ბალნიანი

ხელი მოიფხანა და გადააპურჭყა. ქალს მერელა გაახსენდა, რომ ისინი ორნი იყვნენ, თუმცა კი იმ მეორესთვის საერთოდ თვალი არ მოუკრავს, როდესაც ის პირველი მას აოხრებდა.

ქალი მძიმედ წამოდგა და მდინარისკენ წა-
ლასლასდა. მკლავებზე ჩამოძენილი კაბის
ნარჩენები მოიძრო და წყალს მისცა სხეული.
მდორე მდინარე სხეულს მხოლოდ ნახევრამდე
უფარავდა, მაგრამ მისთვის ესეც საკმარისი
იყო, რათა ღრუბლებისთვის ეცქირა და სხვა
არაფერი ეგრძნო, გარდა სასიამოვნო სიგრი-
ლისა. მომხდარზე ფიქრი არც კი უცდია, რად-
გან გუმანით ხვდებოდა, რომ ამისთვის მთელი
ცხოვრება წინ ჰქონდა. უბრალოდ იდგა, ძუ-
ძუებს მზეს აფიცებდა და დამბალი ბოქვენის
თმას გულგრილად იგლეჯდა. წყალიც უმალ
ღერებად შლიდა ერთ მუჭად მცურავ თმას და
სხვადასხვა მხარეს მიასრილებდა. თითქოს ტი-
როდა, მაგრამ არა თვალებით, რადგან ცრემლე-
ბი დაშრობოდა. თითქოს მომავლის სჯეროდა,
თუმცა არა გულით, რადგან ის ცარიელი ჰქონ-
და. თითქოს ბედნიერიც იყო, მაგრამ არა სხეუ-
ლით, რადგან უცნაური იარებიდან ცოდვილი
სისხლი სდიოდა. წყლიდან ამოვიდა და კაბის
ნაგლეჯების გადაბმას შეუდგა. ერთგვარი პე-
რანგი გამოუვიდა, რითაც სიშიშვლე დაიფარა.
წელში გაიმართა და მარცხენა ხელით მზე მოიჩ-
რდილა. მოშორებით გამავალი გზატკეცილი შე-
ნიშნა და მისკენ აიღო გეზი. დამტვრეული ქოლ-
გა გაშალა და წავიდა...

მერე ძალიან დიდხანს ეგონა, რომ ფეხმძიმედ
იყო. ერთი თვის თავზე, დაუინებელი ფიქრისა,
თუსხვარამმანქანების გამოისობით, ციკლი და-
ერღვა და ამან რწმენა ორმაგად გაუძლიერა. გა-
დანყვიტა, რომ სუსტად იყო, თავბრუ ეხვეოდა
და გულიც ერეოდა. წოლითი რეჟიმი დაინიშნა,
რადგან ნიშნები აშკარად ტოქსიკური ფეხმძი-
მობისა ჰქონდა და ხანგრძლივად წამონვა. იმ
კაცზე და რიყზე მომხდარის შესახებ არავის-
თვის უამბნია, ამაზე ფიქრით თავი დიდად არც
შუნუხებია, რადგან ახლა უფრო მნიშვნელოვან-
ი საზრუნავი გასჩენოდა. მიუხედავად იმისა,
რომ ჩანასახი სულაც არ იყო სიყვარულის ნა-
ყოფი, მას მტკიცედ ჰქონდა გადანყვეტილი ბავ-
შვის გაჩენა, რადგან მისი მრწამსიდან გამომდი-
ნარე, ის ღმერთს ვერ შესცოდავდა და მუცელს
არ მოიშლიდა. იმდენად მოინადინა მოლოგინე-
ბა, რომ კუჭში გასვლისაც კი ეშინოდა, აქაოდა
ჭინთვისას ნაყოფი პლაცენტას არ მოშორდეს
და დენა არ დამენყოსო. იმდენი ითმინა, რომ
კარგადაც გაიბერა და ნაღდ ფეხმძიმეს დაემ-
სგავსა. სამი თვე ასე შეკრულმა ცოტა იარა,
მეტწილად ინვა და მერე კი საერთოდ ძმასთან
გადავიდა საცხოვრებლად. მარტო ცხოვრები-
სა და გულყრების შეეშინდა, თავსა და ნაყოფს
რამე ხიფათი არ მოვნიოო. რძალს კი ტყუილი
უთხრა, წელკავი მჭირს და დამოუკიდებლად
მიჭირს ცხოვრებაო. ჯერ ისედაც არ ჰქონდა
ნერვები დალაგებული და ახლა კუჭში გაუსვლე-
ლობის ფონზე, ნამდვილ „მამალ“ გიჟად იქცა.
მართალია, შიზოფრენიკი მამიდა არავის ეპიტ-
ნავებოდა, მაგრამ ერთი პატარა ფარდული
ზრდილობის გულისთვის მაინც გამოუყვეს, შე-

წუხდება და მალევე წავაო. თუმცა კი ცდებოდ-
ნენ, რადგან მეტი ფართი არც მას სჭირდებოდა
და კომფორტით ხომ არც ადრე უცხოვრია. ინვა
მთელი დღე ფიცრის ნარზე და მომავალ შვილ-
ზე ფიქრობდა, ნეტა ქერა იქნება თუ შავტუხაო.
დღე დღეს მისდევდა, საათი საათს და მისი ყო-
ფა კი სულ უფრო ემსგავსებოდა დავინყებულ
სიზმარს. სიზმარს, რომელიც დილითაც აღარ
გახსოვს. ალბათ, ამოტომაც, შეწუხებით მას
არავინ აწუხებდა და ჭამით კი, ძირითადად, ლო-
გინის უკანა კედლიდან ჩამოფხეკილ თაბაშირს
გეახლებოდათ, ვითომდა კალცი მაკლიაო.

ასე ინვალა სამი წელი „სანახევროდ კუჭში
გასულმა“, ციკლდარღვეულმა და ვედროებით
თაბაშირნაჭამმა, მაგრამ არაფერი გამოუვი-
და. ბოლოს მიხვდა, მგონი მუცელი მომეშალაო
და ძალიან ეწყინა. დეპრესიისთვის თავი რომ
დაეღწია, საქმე გამოიგონა. გულის გადასაყო-
ლებლად მატარებლით დაინყო „სეირნობა“.
არა, იმ კაცს სულაც არ ეძებდა და არც რიყის
დანახვაზე უჩქარდებოდა გული. უბრალოდ,
მგზავრობდა და საუბრობდა. ლაქლაქებდა გა-
უთავებლად და ჰყვებოდა ათას ტყუილსა თუ
მონაგონს. ამბობდა, რომ ვითომ, ორი შვილის,
ქალ-ვაჟის, დედა იყო. ქმარი ტერიტორიული
მთლიანობისათვის ომში ჰყავდა დაღუპული და
ახლა გარდაცვლილი მეუღლის „დამპალ“ ნათე-
საობას ეჭიდავებოდა კუთვნილი ბინისათვის.
თუმცა, ვგონებ, თავადვე სჯეროდა საკუთარი
გამონაგონის და ეს, ალბათ, მისგან გასაკვირიც
არ იყო. ასე და ამგვარად, აბრუნებდა ერთსა და
იმავს, გაფუჭებული პატეფონივით. დააყენებ-
და ხოლმე უშველებელ ბაქიბუქს და მერე, სა-
დაც თავში გადაუტრიალდებოდა, იმ სადგურში
ჩადიოდა, ყოველგვარი „ნახვამდისა და კარგად
მენახეს“ გარეშე. მოიცდიდა რამდენიმე საათს,
სანამ მომდევნო მატარებელი ჩამოდგებოდა და
მერე კვლავ იგივე მეორდებოდა, ოღონდ ახლა
უკვე უკანა გზაზე. ბოლოს, მივიდოდა სახლში
დაღლილ-გაოხრებული და მიეგდებოდა თავის
ფიცრულ ნარზე. გადაჰკიდებდა თავს უკან
და იწყებდა ახალი ამბის თხზვას ხვალინდელი
დღისთვის: „ჩემი შვილი სინგაპურის ფიზიკოს-
თა ოლიმპიური ოქროს მფლობელია, და...“

ხნიერი კაცი

რალა თქმა უნდა, ის ყოველთვის ხნიერი არ
გახლდათ და იყო დრო, როცა ჭადარა უღვაში
შავ ზოლად „გადაკვანწოდა“ ტუჩზემთო. ჰქონ-
და მკვრივი სხეული, მაგარი მუხლი და ძლიერი
მკლავი. კოლმეურნეობაშიც იყო განევრიანებუ-
ლი და აგრონომობაც ენადა, მაგრამ იქ, საბჭოს-
დამაგვარობაში უთხრეს, რომ ჯერ ჯარი და
მერე კი ციტრუსებიო. იმანაც, რა გაენყობაო
და მოირგო „სალდათის“ ჭაობისფერი(გონივ-
რულად შერჩეული ფერია) ფორმა. საკუთარი
ინიციატივით ისწავლა მწყობრში სიარული და
ხმამაღალი შეძახილი ურააა!.. იმთაც, უფრო-
სობამ, „მალადეც ზა მოტივაციუ“-ო და ჯერ
თავი გადაპარსეს, მერე კი ციმბირს იქით რომ
ქვეყანაა, იქ გაამწესეს, აქაოდა საბჭოეთის
სასაზღვრო ზოლი, შენ თუ არა, აბა, სხვამ ვინ

უნდა დაიცვასო. იმანაც „ნაჩალნიკის“ გულისა-
მაჩუყებელი სიტყვებით შთაგონებულმა, მჯი-
ლით მოინმინდა სიხარულის კურცხალი და ყოვ-
ლად ძალდაუტანებლად თავი დურთა უკარ-
უფანჯრებო მატარებლის ვაგონში (არადა,
ცოტათი ადრე, სწორედ მაგ ვაგონებში ხალხს
სულ ძალით ტენიდნენ და ხელში მხოლოდ „ცა-
ლი“ გზის ბილეთს აძლევდნენ). მთელი ორი კვი-
რა იმგზავრეს, ჯერ ჯოჯოხეთურ სიციხეში და
მერე კიდევ ძვალში გამჯდომ სიციხეში. პირვე-
ლი კვირა ნიფხვის ამარა იტანტალეს ნახევრად-
ბნელ ვაგონში, აქაოდა, გვცხელა და იმიტომ,
თორემ კაცის სიშიშვლე რა მოსაწონიაო. ხოლო
მეორე კვირას, სულ ერთმანეთს ეხუტებოდნენ
ეს ჯან-ლონით აღსავსე ჯელები, ოფიცრებმა
რაც უნდა ის იფიქრონ, მთავარია, ჩვენ გავთბე-
თო. მერე როგორც იქნა, მიატანეს იმ საზღვარ-
სა თუ დედამიწის კიდეს და შეუდგნენ სამხედ-
რო ვალდებულებას. უფრო სწორედ კი, ერთი
სამეთვალყურეო ჯიხურიდან მეორემდე მანძი-
ლის ნაბიჯებით ზომვას. აბა, დასაცავი იქ არა-
ფერი იყო და გადავარდნით კიდევ არა მგონი,
ვინმე მაინცდამაინც იქ გადაჩეხილიყო, მიუხე-
დავად იმისა, რომ დედამიწის კიდე ერქვა. რაც
შეეხება მტრის მოულოდნელ თავდასხმას, ეს
ხომ გამორიცხული გახლდათ, რადგან ყველამ
დანამდვილებით იცოდა, რომ თვით უძლეველი
ქიმერებიც კი ვერ გაბედავდნენ იერიშის მიტა-
ნას, მითუმეტეს, იქამდე ჩასვლაც ხომ იყო საჭი-
რო? ჰოდა, ასე ზომა ნაბიჯებით მთელი სასაზღ-
ვრო ზოლი ორი წლის განმავლობაში და რომ გე-
კითხათ „კაზარმიდან“ ჩეჩმამდე რა მანძილიაო,
დაზუსტებით ვერაფერს გეტყოდათ, რადგან
კარგად უწყოდა თეორემა, რომ ჰქონდათ ნივ-
თებს სიციხეში დაპატარავებისა და სიციხეში
გაზრდის თვისება. იქ კი ისეთი სიციხეები იცო-
და, რომ მკვიდრი მოსახლე მეტრ და ოცზე მეტი
სიმაღლის არ იზრდებოდა. აბა, ჩვენთან რომ აი-
წონებთან ალვის ხეებივით, ეგრე კი არ იყო. იქ
გამუდმებით ყინავდა.

რაც იქ იმსახურა, მზე სულ სამჯერ ნახა და
ისიც ნახევარი საათით. ბედნიერი ხარო, ეუბნე-
ბოდა „კეთილი შურით“ (სინამდვილეში ეგეთი
განცდა არ არსებობს და არავინ მოგატყუოთ)
წვრილთვალა მეგობარი, რადგან ამ უკანას-
კნელს საერთოდ არ ენახა ამგვარი მოვლენა
საზღვარზე ყოფნისას. სამივეჯერ ღამენათევე-
ნამორიგევი იყო და ეძინა. დანარჩენ დროს კი,
როცა მზე არ იყო და ის „პოსტზე“ არ იდგა, „სა-
მაგონს“ სვამდა, რომელსაც ვგონებ, ქერის ჩექ-
მებისგან ხდიდნენ. შემდეგ თვრებოდა უმოწყ-
ალოდ და ფანჯარასთან მდგარ ზედა ნარზე
წვებოდა. ფანჯრის მეორე მხარეს კი მისი, ეგ-
რეთ ნოდებული მეგობრები, ბოძებით ხელში
დარბოდნენ გათოშილები წინ და უკან, რითაც
ძმაბიჭს კაეშანს უქარწყლებდნენ, ვითომცდა
არხეინად მგზავრობ მატარებელით და ფანჯა-
რაში იყურებო. მერე ესეც ბეზრდებოდა და რო-
დესაც უკვე უზომოდ მოეძალებოდა თბილი მი-
ნის ნოსტალგია, იწყებდა ოთხკუთხედთავიანი
„ჩუჩმეკების“ ნიხლებით ცემას. თქვენ რა იცით
ღვინის ფასი, თქვენი დედაც კი ვატირეო. ასე
გრძელდებოდა თითქმის მთელი ორი წელი და

ბოლოს იმდენი ქნა თავისი თავნებობით, რომ
ერთი უსიამოვნებაც შეემთხვა. ნამთვრალევი
საცვლების ამარა სიგარეტის მოსაწევად გავი-
დაეზოში და სანამ ერთი ღერი „ჩაკლა“, მარცხე-
ნა ფეხის სამი თითი გაეყინა და ფილტვში წყა-
ლი ჩაუდგა. იქაურ „მედპუნქტში“ ბევრი ატრია-
ლეს წინ და უკან ცარიელი ჯამივით და ბოლოს
დაასკვნეს, აქ ჰავა არ უხდება და უმჯობესი
იქნება, სახლში გავგზავნოთო. „უ ვას ტამ სოლ-
ნცე ი გაზიროვანნაია ვადა“, თქვა სათვალეები-
ანმა ექიმმა და სამედიცინო სპირტი გადაჰკრა,
ხოლო „ზაკუსკად“ გაჭვარტლული მუყაოს ნაგ-
ლეჯს უყნოსა.

ახლა უკვე აქეთობისას იგრიხინა ორი კვირა
და როდესაც სამშობლოს მიატანა, იმის ნახევა-
რი იყო, რაც იქიდან გამოგზავნეს. ძლივს მილას-
ლასდა მშობლიურ ეზო-კარამდე და ზედ ზღურ-
ბლთან მუხლებზე დაეცა. გულამომჯდარმა
ჯერ მიწას დაუკოცნა „სითბო“ და მერე კი დე-
დას ემთხვია კალთაზე. მოხუცმა რუდუნებით
ჩაიკრა გულში და ჰკითხა, რა ქენი შვილო, რო-
გორ მოიარეო? ამან კი მიუგო, ბევრი ვერაფერი
დედიჯან, მაგრამ ერთი „პადაროკი“ მაინც ჩამო-
გიტანე, მოჭრილი სამი თითი და ფილტვებით
იქაური წყალიო. რალას იზამდნენ, ჯერ ბევრი
იტირეს და მერე უმკურნალეს. სახელმწიფოც
გვერდში ამოუდგა. ნამსახურები ორი წელი
ოთხად ჩაუთვალეს მკაცრი პირობების გამო
და ინვალიდობის პენსიაც დაუნიშნეს. ჰოსპი-
ტალში წამალი არ დააკლეს და შტაბში კიდევ —
მედალ-ეპოლეტები. ბოლოს ერთი საგზურიც
გამოუყვეს „მინვოდში“ და თან ხელის ჩამორ-
თმევით დამოძღვრეს, „ბარჟომ, ნარზან ადინ
ჩორტ, სერნაია ვადა ლუჩშე ვსეხ“. აქაურ ექიმს
კი ნითელი ღვინო და მრგვლად მოხარშული დე-
დალი უყვარდა და საერთოდ არ უწყოდა, სადმე
შებოლილ მუყაოზე თუ ქეიფობდნენ.

დასვენება კარგი გამოვიდა, ოღონდ ერთი კი
იყო, რომ მოხუცი დედა ხშირად იჯდა „წინკარ-
ში“ გვიანობამდე და შარას გასცქეროდა, ნეტა
ასე ძლიერ რად იგვიანებს ეს ჩემი ბიჭი, რამე ხი-
ფათს ხომ არ გადააწყდაო. ბიჭმა კი ნამდვილად
დაიგვიანა და თანაც კარგა ხნითაც. იმდენი ქნა
და ივაჟკაცა, რომ ორკვირიანი საგზური სამი
თვით გააგრძელა და ლამის ცოლიც მოიყვანა.
დაისვენა, მაგრამ რა დაისვენა?! ჩავიდა თუ
არა დანიშნულების ადგილზე, იმ ღამესვე დაე-
რია უცხო ტომის ქალებს და სულ „ახ ტი კაკოი
შალუნო!“ აძახებინა. იქაურ მანდილოსნებს
თურმე „სამაგონზე“ ეკეტებოდათ ჭკუა და რა
ანახა ამან მშობლიური ჭაჭა და თანაც ათი ლიტ-
რი, იმ დღის მერე სულ ზედ ეჯდნენ, როგორც
მას, ასევე ბალონს. ისიც ძალიან კმაყოფილი ამ
ამბით, ბედს არ უჩიოდა და ქვეყანა თავისი ეგო-
ნა, მაგრამ ცხოვრება ხომ აღსავსეა მოულოდნე-
ლობებით და არც მას შეერგო დიდხანს ეს ბედ-
ნიერება. ნუთისოფლის ირონიით, თუ სხვა რამ
მანქანებით, გადაეყარა ერთ არამსმელ ქალს
და როგორც ინდივიდუალიზმისა და ორიგი-
ნალობის დიდი მოტრფიალე (ჯიმ-ჯილაგ-ერი
ჰქონდ-ჰყავდა ეგეთი), უმალ მას დაეძგერა.
რით აღარ სცადა ქალის გულის მოგება, ხელებ-
ზეც კი გაიარა და ოთხი უდანაშაულო თავისზე

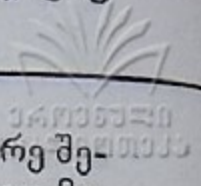

დიდი მუტრუკიც მიბერტყა ცალი ხელით, მაგრამ სულ ტყუილად. ის ქალი სხვა ზნე-რჯულ-რწმენისა გამოდგა და იმის მაგიერ, რომ ყოველ საღამოს მისი საჯიშე გაენებოვრებინა ზღვა ალერსით, იჯდა ლამპიონის ქვეშ და ბიბლიიდან ამოკრეფილ ნაწყვეტებს უკითხავდა. ამან ეგენი ისედაც სულ ზეპირად ვიცი და მოდი, რამე სხვა მასწავლო. იმან კიდევ, უშნოდ ნუ იკრიჭები და შენ რაც იცი, ეგ მცდარია, მართებულს მე დაგანახებო. კაცმა მართებულს და სწორი ჩემი მეორე სახელია და წამო ჩემთან ნომერშიო. ქალმა ნურას უკაცრავად, მისამართი შეგეშალათო. მამრი არ მოაშვა და მაშინ დედაკაცმა სიტყვა უთხრა, რახან შენსას არ იშლი, იცოდე, რომ სანამ ჩემს ღმერთს თაყვანს არა სცემ, მე შენი ვერ ვიქნებიო. არადა, მაგარი ქალი იყო: ქერა, მაღალი, მკვრივი, გამობურცული გავითა და დაბალი, მოსული მკერდით. თანაც განწყობითაც „კეთილად“ იყო მის მიმართ და იმისი რჯული კიდევ ძალიან ახლოს იდგა მის რწმენასთან. სულ რაღაც სამ პარაგრაფსა და ოთხ დოგმაში იყო სხვაობა(ეს, რაც მან დათვალა). ნაღდად არ ღირდა ხელიდან გაშვება.

ბევრი ფიქრისა და ბჭობის შემდეგ, ადგა და ერთ მშვენიერ დღესაც ეახლა. ყვავილებითა და შამპანურით ხელდამშვენებულმა კარშივე სიტყვა უთხრა „დავაიო“. თქვენი მიმდინარეობის ძმად და მოხალისედ მიგულეთ, ოღონდ „პოსლენო“. იმან ნისია სხვისია და წამო, ძმაო, ჩვენს „ზამ-დირექტორთან“ ვიბაზროთო. ამან, რაღა „ზამთან“, წამო ეგრევე დირექტორთან, კარგი ბიჭი ვარ, ჩემი დედა ვატირე, შიში თუ მქონდეს რამისაო. ქალმა, დირექტორი კოშკშია გამომწყვდეული და შენ კი არა, ყველაზე წარჩინებულთაც თვალთ არ ჰყავთ ნანახიო. სამაგიეროდ, „ზამი“ იმყოფება აქ, გვერდზე პანსიონატში დასასვენებლად თავისი ჯალაბითურთ და ეგ „გაგიიასნებსო“. თანაც ჩემი ჰალალი და ტკბილი ბიძაშვილია და მაგრად ჩაგეხუტებაო. არ გაჭრა ფანდმა და კაცმაც წამიერად ჩამოყარა ყურები. რაღაც ცუდს უგრძობდა გული და ფეხს ითრევდა მეორედ მონათვლაზე, რადგან კარგად ახსოვდა თავისი ცხონებული ნათლიმამის სიტყვები „ენა, მამული, სარწმუნოებაო“ (ცხონებული სიმთვრალეში სულ მაგას გაიძახოდა ჩახვეულივით, სანამ გადასახლებაში არ უკრეს თავი. მერე კიდევ სულ „დრუშა, მირ და ტრუდს“ ყვიროდა). ამ ფიქრებში იყო გართული, როდესაც ცბიერმა ქალმა, ვითომცდა ხურდა დამივარდაო, დაიხარა და ბოლომდე ჩაახედა თავის ძუძნარ-სამფლობელოში. შამპანურს თავი გასძვრა მეტი მღელვარებისგან და ამოვარდნილი ქაფიც პირდაპირ მის ტუჩს დაეძგერა. ამანაც მოსვა და წავედით, ერთი მაგის დედაც, რაც იქნება, იქნებაო და ძუძუ-გულმიცემულმა ქალს ხელკავი გამოსდო. გზად კი, აი, ასეთ ფიქრს ჩმახავდა: სამშობლო ორი დღის სავალზე მაქვს, ენას ვერავინ წამართმევს და სარწმუნოებას კიდევ ვინ შემიმონმებს, ეგეც მოჭრილი ფეხის თითი ხომ არ არის, რომ გამომიჩნდესო. ეგ ქალიც მე დამრჩება და გულზე რომ ჯვარი მიკიდია, ისიცო. მაგრამ ვაი, რომ მწარედ ცდებოდა.

იმისი „ბიძაშვილ-ზამდირექტორი“ კი ძალიან ტბილად მოუბარი და სტუმართმოყვარე ვინმე გამოდგა. არა, ახლა, სუფრა არ გაუშლია, რადგან წესად არ ჰქონდათ ქეიფი, მაგრამ რაღაც მყუდრო ოთახში შეიყვანა და ძალიან ბევრი ელაპარაკა. სულ თვალეებში შესციცინებდა და ცდილობდა, რაც შეიძლება ნელა ესაუბრა, რათა მას ყველაფრის დანვრილებით დამახსოვრება მოესწრო. თუმცა სულ ტყუილად ირჯებოდა, რადგან ვაჟკაცს თავში წყვილი ძუძუს მეტი არაფერი არ მოსდიოდა. ისიც თითქოს მიუხვდა გამოცდილი პედაგოგივით და უთხრა, ამ ჯერზე საკმარისია და დანარჩენ სიღრმეებზე მერე ვილაპარაკოთო. ახლა შენ უკვე ერთ-ერთი ჩვენთაგანი ხარ და აბა, შენ იცი, ჩვენს ღმერთს როგორ ემსახურებიო. იცოდე, ჩვენ უმცირესობაში ვართ და უნდა ვიმძლავროთო. ამისთვის კი ბევრი უნდა მოვაქციოთ ჩვენს რწმენაშიო. შენი საქმეც სწორედ ეგ იქნება და მარტო რომ არ დაიჩაგრო, დამხმარედ და დამრიგებლად ჩემს კობტა ბიძაშვილს გამოგაყოლებო. თან თვალი ჩაუკრა, როგორც გინდა ისე დაიხმარ-მოიხმარე, ჩვენმა ღმერთმაც შეგარგოსო. ოთახიდან გამოსულ ახალწვეულს კი გულზე რატომღაც რაღაც სიმძიმესავით შემოანვა და სახე ჩამოეღვენთა. ერთი პირი იქიდან გაქცევა და ყველაფრის დავინყებაც იფიქრა, მაგრამ რა იხილა ქალის მოცინარი სახე და ვნებიანი ტუჩები, უმალ ყველაფერი გადაავიწყდა. ისიც წრფელად ჩაეკრა გულში და ნახალისების მიზნით, ხელიც კი შეუცურა მაისურის ქვეშ. „ზამდირექტორმა“ გულითადად დალოცა მენყვილეები და იმდენი ილაპარაკა, რომ ლამის ყველაზე მნიშვნელოვან სულთა მებადურებადაც დასახა მათი დუეტი. იმათაც მოთმინებით მოისმინეს მისი რჩევა-დარიგება და რა იგულეს ტელეფონის ზარით გამონვეული მცირე პაუზა, უმალ თავისი, ახლა უკვე საერთო, პანსიონატ-ოთახ-შტაბისკენ მოკურცხლეს.

დადგა ნანატრი ღამე. მიჯნური მამრი გაილექსა ქათინაურებით და ქალმა კი რატომღაც თავისი ხელნაწერები გადმოალაგა(ბუკლეტები მაშინ ჯერ კიდევ არ იყო მოდაში). კაცმა შარვალის გაიძრო, წირვის გამოტანას ახლა განახებო. იმან საეჭვოდ ჯერ არა, ჯერ ვილოცოთო. ამან, რა დროს ლოცვაა, ქალო, შენ ფაქტობრივად ჩემი ცოლი ხარ და ახლა მე შეკუთვნიო. ის კი თავს აქანცარებდა, ღმერთი მაღლიდან გვიყურებს და „ზამდირექტორმა“ მენყვილეებად გვაკურთხა, განა ცოლ-ქმრადო. კაცი საიდან არ მიუდგა და სად არ უჩქმიტა, მაგრამ ვერაფერს გახდა. ქალმა დაიჩემა, ჩვენში ყველაფერი ეგრე მარტივად არ არის, როგორც შენ გგონიაო. კაცი აიჯაგრა, ახლა შენ არ მანერვიულო, თორემ მე ვიცი შენი ტყავის ამბავიო. იმან კიდევ ბოლოს წნეხს ვერ გაუძლო, ჯანდაბას შენი თავიო და ძუძუ მისცა სათამაშოდ. აქაოდა, ჯერ ამას დასჯერდი და როცა ვიქორწინებთ, მერე დიდზე ვქნათო. ისიც ებღღვნა კერტებში და განელ-გამონელა, თუმცა კი ლლაბუცს ვერ გასცდა. ასე აწვალ-ათამაშა მთელი კვირა და ხან რა მიზეზი მოუგონა და ხან რა. კვირის თავზე კი, როცა კაცი მიხვდა, მე მგონი, ძუძუს ასაკიდან გამოვედიო, განანყენ-

და და მკერდზე ხელი აუკრა. დანადგლიანდა და ძლიერ მოინყინა. მიხვდა, რომ ქალთან კამათს აზრი აღარ ჰქონდა, რადგან ის უკეთ იყო მომზადებული ახალი სარწმუნოების დოგმატიკაში და პოლემიკასაც ყოველთვის უგებდა. ძალას ის ვერ დაატანდა და გინების კი ერიდებოდა, მართლა ცოლი ხომ არა არისო. ჩამოყარა კაცმა ყურები და მიეძალა ფიქრს, მგონი შევცდიო. უკლო ლოცვას და ნაცნობ-უცნობი ძუძუების წელვას. ქალმა უმაღლეს აუღო მისი სულის შფოთს და ახლა მოდი დუნდულეებზე მეთამაშე, ესენი ხომ უფრო უცხო და ახალიაო. იმან იუარა, ქალო შენ „ბოვში“ ხომ არ გგონივარ, რომ მარტო სიშიშვლით გავიდე ფონსო. ურთიერთობა დაეძაბათ და მიდგა დიაცი მიჯნაზე. ან უნდა დანებებოდა, თუ არადა თავისი ეკლესიისთვის მრევლი დაეკარგა. გადანყვეტილებამაც არ დაიგვიანა და მეორე ღამეს პირველი ის დანვა სანოლში. გაშიშვლდა და საბანი ისე წაიფარა, რომ სხეული რაც შეიძლება მეტად გამოსჩენოდა. „იდი სუდა მოი კოტიკო“, უხმო თავისთან გულისწორს და ჩაიგორა სარეცელში. კაცმაც აინყვიტა. ოღონდ ეს იყო რომ, ქალი ჯიუტად ზურგს უმარჯვებდა, აქაოდა ასე უფრო მომწონსო. კაციც არ უძალიანდებოდა, მაგრამ გათანგულმა ქალმა თვალი რომ მოხუჭა, უმაღლე გადმოატრიალა და ბარძაყებს შორის ხელი შეუცურა. ის იყო, თითებით უნდა გასთამაშებოდა მის იდუმალებას, რომ სახტად დარჩა. შუბლზე ცივმა ოფლმა დაასხა, საფეთქლები აენვა, რადგან ხელში ზუსტად ისეთი სიამაყე შერჩა, როგორითაც თავად იწონებდა თავს სუსტი სქესის წარმომადგენლებთან. ერთი ხელის მოძრაობით გადააძრო საბანი და რა იხილა, მუქი ფერისა და უსიცოცხოდ მიგდებული „მისნაირობა“, ერთი-ლა აღმოხდა, „საშა, ტი ჩტო, მუჟჩინა!“

მერე დიდხანს იჯდა ლოგინზე და შესცქეროდა პარტნიორის ხან ერთსა და ხანაც მეორე სარცხვინოებს. რამდენადაც ის ერთი ბუნებრივი და სასიამოვნო შესახედი იყო, იმდენად ის მეორე, მამაკაცური სანყისისა, არაბუნებრივად და შემზარავად გამოიყურებოდა. არასოდეს ენახა ერთ ადამიანზე ორი სასქესო ორგანო და გულში ფიქრობდა, ახლა მე ვინ ვარ, ნულ-თმხრწნელი თუ მამათმავალიო? ქალი კი დუმდა და ალენილ სახეზე ნაკვთი არ უკრთოდა. თითქოსდა თვალებით ეუბნებოდა, მიდი და შენ თვითონ გადანყვიტე, რომელი სად და მერე როგორო. ხოლო კაცმა მცირეოდენი ფიქრის შემდეგ, ერთი შენი ქალ-კაცა დედაც ვატირეო, უჯრიდან წინოს ჯვარი ამოიღო, ემთხვია, გულზე ჩამოიკიდა და სიტყვებით: ღმერთო, შენ შემინდეო, კარში გავარდა. ქალ-კაცა გამოეტირა, „ნი ბრასაი მენია, ლიუბიმი“-ო და აქვითინებული დაემხო ბალიშზე. კაცმა კი სადარბაზოდან მიაძახა, სადმე არ გამიბაზრო, თორემ დედას მო.....ვო.

იმავე საღამოს დაადგა სამშობლოსაკენ მიმავალ გზას და ამ ამბის სამუდამოდ დავინყება აღუთქვა საკუთარ „მე“-ს. სირცხვილი სწავდა, როგორც რჯულის, ასევე სქესის უარყოფისა. მწარედ ჩაეცინა ტამბურში სიგარეტის წევისას, ამისთვის ვიცვალე რწმენა და ზნეო?!

მწარე იყო გაკვეთილი, მაგრამ უფრო მწარე შედეგები აღმოჩნდა. ამას კი განსაკუთრებით მაშინ მიხვდა, როდესაც საპირფარეოში შევიდა მოსაშარდად და რა დახედა თავის სარცხვინოს, უმაღლეს ქალ-კაცას უსიცოცხლო ორგანო გაახსენდა და პირღებინება აუტყდა. მას მერე ასე ემართებოდა მოშარდვისას და მარტო ეს რომ ყოფილიყო მისი თავსატეხი, კიდევ რალაცას მოახერხებდა, მაგრამ ამასთან ერთად ქალის შიშიც დასჩემდა. სოფელში ჩასულს, მართალია, არავისთვის მოუყოლია თავისი სასირცხვილო ამბის შესახებ, მაგრამ ბედმა საბოლოოდ უმტყუნა, მის მერე აღარც ოჯახი შეუქმნია და არც ქალს გაჰკარებია. დადიოდა ასე ეულად და ყოველ მოსახერხებელ გარემოებაში ლანძღავდა თავის შემაცდენლის რჯულსა და მიმდევრებს. ამ საქმეში კი ისეთი აკვიატება დასჩემდა რომ, ყველა მათი მიმდევარი ეგონა და თანაც ორსქესა. აკი იძახდნენ, რომ უნდა ვიმძლავროთო და ისიც ყოველთვის მიყურადებული იყო სხვის საუბარს, რათა სადმე საეჭვო სიტყვა დაეჭირა და უმაღლეს შეტევაზე გადასულიყო. თუმცა კი ძნელი გასარჩევი იყო, ყველაფერ ამას საკუთარი გულის მოსაოხებლად აკეთებდა, თუ სინა-ნულის განცდით.

მომსუქნო ქალი

ლოყებლაჟდაჟა და ჩანთაპირაფარებული არსება მეცნიერული თვალსაზრისით, არც თავი იყო, არც ზაზუნა და მით უმეტეს არც მაჩვი. ევოლუციური ტაბულის მიხედვით, ის სწორედაც რომ, განვითარების უმაღლეს საფეხურზე იდგა. ჰქონდა ოთხი კიდური, ორზე დადიოდა და ორსაც ჩანთის პირზე ასაფარებლად ხმარობდა. ეს ოთხივე კიდური კი, თავის წილ ება ეგრეთ ნოდებულ ტანს, სხეულს. წესისა და რიგის მიხედვით, ამ ტანსა და სხეულს უნდა ჰქონოდა მრავალი გამობურცულობებ-ჩაბურცულობანი, თუმცა კი ამაზე თავს ვერავინ დადებდა, რადგან არა მგონი, რომ ვინმეს სურვილი გასჩენოდა, ეგრე დაწვრილებით დაეთვალე რეზინამისი ტან-სხეული. რალა თქმა უნდა, ალტრუისტი, ოთხმოცს გადაცილებული, პარანოიკი მეცნიერის გარდა, რომელიც სამწუხაროდ მას არსად შეხვედრია. თუმცა კი, რაც უნდა გასაკვირი იყოს, ჰყავდა მეუღლე და ორი შვილი, სავარაუდოდ, ისინიც ადამიანის მოდგმისა(ეს ყველაფერი, რალა თქმა უნდა, შავი იუმორითა და ბოროტი ცინიზმით). ისე კი, ამ ჩაფსკვნილ ქალბატონსაც ჰქონდა ერთი თავისი ამბავი, მართალია, ცოტა უცნაური და ნაკლებად დამაჯერებელი, მაგრამ მაინც მისი და თანაც ძალიან პირადი.

განვლილი გზიდან მოსაგონარი ბევრი არაფერი ახსენდებოდა და ერთადერთი, რითიც საზრდოობდა მისი ცნობიერება, ეს იყო მოგონებები წინარე ცხოვრებიდან. ცოტათი უცნაურია, მაგრამ მას სჯეროდა, რომ ჰქონდა წინა ცხოვრება და თანაც ზედმინევნით ახსოვდა იგი. მართალია, ამაზე ლაპარაკი არ უყვარდა და ძირითადად, ფიქრით იქცევდა ხოლმე თავს, მაგრამ მისთვის ესეც საკმარისი იყო. იგონებდა წინარე ცხოვრების ეპიზოდებს და მისი ცარიელი ყოფი-

ერებაც იმდენად ივსებოდა აუარება ემოციით, რომ გული საგულეს აღარ ედგა. ერთხელაც, ველარ მოითმინა და მეუღლეს უამბო ყოველივე იმან კი ქალს ჯერ ეპილოგი არ გაესრულებინა, რომ თავში ცომის საზელი ჯოხი რეკა, აღარ მოეშვები ამ ტელესერიალების ყურებასო. მართალია, ამის მერე მთელი თვე ლოგინში იწვა და თვალებში გაჩენილ შავ წერტილებს ითვლიდა, მაგრამ დიდად არ უნანია, რადგან კარგი ვაკვეთილი მიიღო ცხოვრებისგან. მიხვდა, რომ ფიქრს ვერავინ დაუშლიდა და იგივე შეცდომას კი აღარასოდეს დაუშვებდა. არადა, ის ძალიან მოკლედ, თითქმის დაკონსპექტებულად აპირებდა თავისი ამბის მოყოლას.

თექვსმეტი წლის იყო, როდესაც გათხოვდა (ბავშვობა მეტად ხანგრძლივი ეჩვენა და საერთოდ ამოიღო კონსპექტიდან), უფრო სწორედ კი მოიტაცეს. მისი მომავალი მეუღლე (რალა თქმა უნდა, წინარე ცხოვრების), ერთი თავქარიანი, მოქეიფე, დამრტყმელი და ნაღდი ქალაქელი ვაჟკაცი იყო. ყარაჩოხელების ღირსეულ შთამომავალს, თავისი მომავალი საცოლედ ერთი კვირის ნანახი ჰყავდა და უკვე მის ხელს ითხოვდა. გულისსწორის უფროსი დებისთვის შეეთვალა, მზითვებზე ნუ იზრუნებთ, მე მართო ქალი მჭირდებაო. იქიდან კი შემოუთვალეს, შენ ცოტა გიჟი ხომ არ ხარ, ეგრე ხელალებით ქალს ვინ გაგატანსო. გოგო ობოლია და მარჩენალი სჭირდებაო. ჯერ პატარა ფხა გამოაჩინე და თამასუქები გვანახე, აბა, მოძულეებული კი არ გვყავს ეს ჩვენი გულის ვარდიო. იმან კიდევ ეს უღვაში მომპარსეთ, კვირის ბოლოს ეგ ქალი გვერდით თუ არ დავისვაო. ადგა და ისეთი ამბავი მოიფიქრა, რომ ერთი კარგი სასეირო სანახაობაც გამართა და თან ქალიც მოიტაცა. იქირავა ფაეტონი და სულ შავი „ლენტებიტა“ და „ვენოკებით“ მორთო. გამოკიდა ზედ ვილაც ზორბა ქალის შავჩარჩოიანი სურათი და ერთიც მგალობელი შემოსვა კოფოზე. ჩასვა შიგ ორი ძმაბიჭი და თან დაუბარა, ჩემს ნიშანს დაელოდეთ და მანამდე მანდედან ცხვირიც კი არ გამოყოთო. დაძრა ეს სამგლოვიარო პროცესია თავისი ჩირისუფლებისა და საგალობლების თანხლებით და მიაყენა გულის სწორის სასწავლებლის კიბეებს. ქალი მეცადინეობების შემდეგ გარეთ გამოვიდა და რა იხილა ჩაშავებული ფაეტონი, გული შეუღონდა, აქაური ვინმე ხომ არ დაობლდაო. თავჩაქინდრულმა ჩაუარა გვერდით ჩირისუფალს და როგორც კი მედროგეს გაუსწორდა, გული კიდევ ერთხელ შეუქანდა, უი, რა ახალგაზრდა ქალი ყოფილა ეს საცოდავიო. სწორედ ამ დროს, ისკუპა კოფოდან ორმა ჯეელმა და ხელი სტაცა. გონსაც ვერ მოასწრო მოსვლა, ისე ამოჰყო თავი სამგლოვიარო ფაეტონში. თავიდან ცოტა არ იყოს დაიბნა და შეშინდა კიდევ, ჩემმა დებმა ხომ არ მოინიეს რამეო, მაგრამ რა იხილა შიგნით თავისი პირდაღრეჯილი თაყვანისმცემელი, გააბა ერთი ნივილ-კივილი, რას მიშვები შე ავარაო. ეგრევე მიუხვდა ჩანაფიქრს, რადგან აკი შემოთვლილიც ჰქონდა, დღეს თუ არ ხვალ მაინც, ჩემი ცოლი იქნებიო. მაგრამ რას იფიქრებდა, ის თუ მართლა მაგ მუქარას

აასრულებდა, როდესაც სულ ორჯერ ჰყავდა ნანახი, ისიც სასწავლებლის კიბესთან ატუზული და თავის ძმაბიჭებთან ხმაურთანადა მოსაუბრე. რალას იზამდა, ატეხა ერთი ვაი-ვიში, მიშველე დედიკოო. მოჰყვა ხელების შლასა და მუჯლუგუნების რტყმას, ცოცხალი არ დაგნებდებიო, მაგრამ რად გინდა. ეს აქედან ყვიროდა, ხალხო დავილუბეო და გამვლელები კიდევ ნნ... ნნ... რა ნაადრევად დაობლდა საწყალი გოგოო. ასე მოატარა ამ კაცმა გულისსწორს მთელი ქალაქი და კაციშვილს თავში არ მოსვლია, აქ რამე ურიგო ხომ არ ხდებაო. ბოლოს გააჩერა ერთ პატარა, მტკვრისპირა დუქანთან და ნამო ახლა ჩვენი ოჯახი დავლოცოთო. ქალმა მეხი კი დაგაყარე მაგ გასიებულ თავზე, მანამდე არაფერი გეტკინოსო. იმან, თუ არ გამომყვები, იცოდე, ახლავე წყალს მივცემ თავს და წუთითაც აღარ ვიცოცხლებ უშენოდო. ამან თავში ქვა გიხლია და მუცელში სამართებელიო. კაცი გაქანდა და ეგრევე თავით გადაეშვა მდინარეში. ქალმა ატეხა ტირილი, ეს რა ცოდვა ვქენი და რა შარში გავყავი თავი, არ მერჩივნა დავთანხმებულიყავიო. იქ კიდევ, მდინარეზე, თურმე საბანაო ადგილი ყოფილა და წყალი კისრამდე იყო დაგუბებული. კაცმა, ცოტა აცალა ტირილი და მერე იქიდან, ქვევიდან ამოსძახა, ჰა რალას შვები, მომყვები თუ არა, გავიყინეო. ქალმა, ვიცოდი ოინბაზი და მატრაბაზი რომ იყავი, მაგრამ ამდენს თუ გაბედავდი, ნაღდად ვერ ვიფიქრებდიო. მოკლედ, ასე და ამგვარად გათხოვდა და სიმართლე უნდა ითქვას, აღარც უნანია, რადგან თავდავინყებით შეუყვარდა ქმარი და არც იმისგან მოკლებია რამე.

მისი მეუღლე სახელმწიფო სამსახურში დიდი პატივით მიიღეს სამუშაოდ. ადგნენ და ბევრი ფიქრის გარეშე, მთელი ციხე ჩააბარეს, აქაოდა ეგეთი ამბებისას ეგ უფრო კარგად გაიგებს, ვიდრე ვინმე ქალაღდის ჭიაო. მართლებიც აღმოჩნდნენ და შედეგმაც ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა. დადგა ეს მათი ნაქები ტოლუმბაში და საახალწლოდ, ათი სამუდამო პატიმრობამისჯილი გაუშვა შინ სამ-სამი დღით, დღესასწაულების შესახვედრად. ძნელი წარმოსადგენია იმდროინდელი კაცური სიტყვის ძალა, მაგრამ რაც უნდა გასაკვირი იყოს, სამ იანვარს ათივე მსჯავრდებული ციხის კართან იდგა. მართალია, ეს ამბავი ზემდგომმა ორგანოებმაც გაიგეს და ლამის გადასახლებასაც გამოჰკრა ხელი, მაგრამ ძმაბიჭებმა შეუნახეს ნამუსი და მთელი ეს გაურკვევლობა სხვა სამსახურში გადაყვანით დასრულდა. ადგნენ და ახლა რომელიღაც ხე-ტყე-პარკის უფროსად დანიშნეს, აქაოდა, ხეებსაც სხვაგან ხომ ვერ გადაიტანსო. ისიც შეუდგა ახალ სამსახურს და მიუხედავად იმისა, რომ ძალიან არ მოსწონდა ტყე-ღრე ბორიალი, იხტიბარს არ იტეხდა, რადგან აქეთ ოჯახი და ორი პატარა გოგო ედგა, ხოლო იქით კიდევ შეგონება — ტყე შეუნახე შვილებსაო. ისიც დადგა და თავდაუზოგავად დაიწყო მუშაობა, რათა პატიოსნად შეესრულებინა თავისი მოვალეობა. სახლის გასათობად საჭირო შემაზე მეტს, ტოტსაც კი არავის ანებებდა უნებართვოდ და ამიტომაც იყო, რომ მრავალი მოიმდურა. ეს ამ-

ბავი ეტყობა, ვიღაცას ზედა ეშელონებიდან ძალიან არ მოეწონა და ერთ „მშვენიერ“ დღესაც გაიხარეს მისმა მტრებმა.

სალამოს დაღლილი მივიდა სახლში და მძინარე ცოლ-შვილი გაუღვიძებლად ჩაკოცნა. ის იყო ტანთ უნდა გაეხადა, რომ კარზე კაკუნი შემოესმა. ზღურბლზე შეზარხოშებული მეზობელი იდგა, რომელსაც ხელში ქალაქში გადახვეული „კარეიკა“ და ერთი, შემწვარი წინილა ეჭირა. ამანაც შეიპატიჟა და გამოალაგა ღრჭიალა „შიფონერკიდან“ პური, ყველი და ორიც, იმ დღით სამსახურში ნაჩუქარი, წითელი ღვინის ბოთლი. გაშალეს სუფრა და მიუსხდნენ. ქეიფი გაუგრძელდათ. გვიანობამდე ისაუბრეს და ღვინოც ნება-ნება წრუპეს. მაღალი ღმერთი მრავალჯერ ახსენეს და სხვისი კარგი საქციელიც აღნიშნეს. ბოლოს ის ბოთლებიც დაცალეს და მეზობელიც თავის გზას გაუდგა. ოჯახის უფროსმა კი ლოგინი ცალკე ოთახში დაიგო, ცოლ-შვილი ხვრინვით არ შევანუხოო და დასაძინებლად დანვა. დანვა და აღარც გაუღვიძია. სიზმრადვე ჩააბარა სული მამაზეციერს და ისე წავიდა ამქვეყნიდან, რომ კაციშვილმა ვერ გაიგო მისი გარდაცვალების მიზეზი და გარემოება. ოღონდ ერთი კი იყო, რომ ის მეზობელი, იმ ღამით მაგრად მოიწამლა და ბარე მთელი თვე საავადმყოფოში იწვა. თუმცა, აბა, იმ ხანებში, ვინ გაბედავდა და ეჭვს გამოთქვამდა, მგონი, მოწამლესო. ვერც ვერავინ და აბა, გარდაცვლილის რომელი რაგინდ ყოჩალი ნათესავი იტყოდა, სამსახურში ნაჩუქარმა იმ ორმა ბოთლმა ღვინომ მოკლაო. აქაც ვერავინ. ასე ჩაიფარცხა ეს უცნაური საქმე და მერე აღარც ქვრივს გახსენებია მეუღლის მონამვლის ამბავი, რადგან სწორედაც რომ ქმრის გარდაცვალების შემდეგ დაიწყო მის ცხოვრებაში ყველაზე დიდ განსაცდელთა უამი.

მართალია, განსაცდელი არასდროს დაჰკლებია ცხოვრებაში, მაგრამ დაქვრივებულს ორმაგად გაუჭირდა. პირველი გოგონა, ექვსი წლის ასაკში მიაბარა მინას. სანყალი ბავშვი სულ რაღაც ხუთ დღეში გააქრო ტვინის ანთებამ. მერე დისწული საკუთარი ძმის მაყარში მოყვა ავარიში და ადგილზე გათავდა. მაგრამ ამ ენითაღუნერელ მწუხარებას ისიც დაერთო, რომ მეორე მანქანაში, რომელსაც დაეჯახნენ, თვით მისი ძმა და რძალი ისხდნენ. ასე გადაიქცა ერთი დიდი ლხინი ძალიან დიდ მწუხარებად და თითქოს წინასწარ განზრახულად დაირაზმა მთელი მისი ნათესაობა მარადიულობისკენ. მის მერე შავები აღარ გაუხდია, რადგან ყოველ მომდევნო წელს, ვინმე ახალ მოყვარეს მიასვენებდა სასაფლაოზე. არადა, ძალიან ახალგაზრდა იყო, როცა დაქვრივდა. მის მერე არც გვერდზე მდგომი ჰყავდა ვინმე და არც შემწე. მარტომ დაუნყო ობლებს აღზრდა. მართალია, მთხოვნელიც ბევრი გამოუჩნდა და მოსარჩლეც, მაგრამ ქმარს ნამუსი შეუნახა და აღარავის გაჰყოლია ცოლად. მოეწყო სამსახურში და გახდა ოჯახის მარჩენალი.

თუმცა კი ეს ამბავი, ანუ ახლობელთა გარდაცვალება, უფრო ადრე, მისი დაბადებიდან დაიწყო. დედა მის მშობიარობას გადაჰყვა, დედინაცვალი ყელში გაჩხერილმა თევზის ფხამ

იმსხვერპლა, ხოლო მამა კი სადღაც თათრებში გადაიხვეწა და იქიდან აღარც დაბრუნებულა. ამაზე მეტი თითქოს რაღაც უნდა გასჭირვებოდა, მაგრამ არც ამის მერე დაინდო განგებამ. ათ წლამდე მოხუცი ბებია და ერთიც წრელი ძროხა ზრდიდნენ და კვებავდნენ, მაგრამ ერთ მშვენიერ დღესაც, ბებია გადატრიალდა და მოკვდა, ხოლო ძროხა დათვმა დატორა. ასე დარჩა სრულიად მარტო და რომ არა კეთილი ხალხი, ალბათ, ვერც ის გაატანდა დიდხანს. სოფელმა შეიკედლა და იშვილა. ეხმარებოდა ყველა, ვისაც რითი შეეძლო და არც უფალმა განირა. ერთი თუ ჭადებს უცხოობდა, მეორე ბოსტანს უმარგლავდა, ხოლო მესამე სალოცავში სანთელს უნთებდა. ასე გაატარა მთელი ერთი ცივი ზამთარი, მზიანი გაზაფხული, ხვატი ზაფხული და დაღვინებულ შემოდგომაზე კი საზღვარგარეთიდან ჩამოსულმა უფროსმა დებმა ჩამოაკითხეს. გადაეხვივნენ და დაუკოცნეს ნატანჯი ხელისგულები. ჩააცვეს ახლად შეკერილი კობლებიანი ჩითის კაბა და ქალაქში წაიყვანეს. მის მერე ბევრმა წყალმა იდინა, მაგრამ ეტყობა, უფალმა მრავალ განსაცდელთან ერთად, თავისი წილი მაღლი და დღეგრძელობაც არგუნა. ძალიან დიდხანს იცხოვრა და იმდენად მხნედ, რომ შვიდ შვილთაშვილს მოესწრო და შვიდივეს უამბო თავისი ცხოვრების ამბავი: მახსოვს, ბებიაჩემი მეუბნებოდა, თეთრები რომ შემოვიდნენ, შენ უკვე ფეხზე დადიოდი და მეც კარადაში დაგმალეო...

მერე კი იყო სიკვდილი. ორკვირიანი და სულისმხუთავი. დამაუძღურებელი. თითქოს ამბავის დასასრული მოახლოვდაო და მასაც სიბერემ შეუტია. ლოგინად ჩავარდა და წარსულის აჩრდილნიც უმალ ამოძრავდნენ. ჯერ უცნობი დედა ეახლა და მერე კი დები. ნასიცხარმა ბოდვას უმატა და თვალები ჩაუცვივდა. ოჯახმა ჩუმად მღვდელი მოუყვანა საზიარებლად. ის კი იჯდა სავარძელზე ამაყი და სიკვდილის მოლოდინით ცხვირდაგრძელებული. დინჯად უსმენდა მოძღვარს და დასტურის ნიშნად ოდნავ შესამჩნევად ტუჩებს ამოძრავებდა „ამინ“-ო. თავზე ხახხასა წითელი ფერის საბურავი ეკეთა და მისი შემხედვარე, ალბათ, სიკვდილს სიკვდილი რომ არ რქმეოდა, სიცოცხლეს დავარქმევდი.

მისი ამქვეყნად ყოფნის ბოლოს ზაფხული იდგა და ჰაერი საშინლად დახუთულიყო. ოთახში აშკარად იმაზე მეტი ხალხი იყო, ვიდრე ჩვენ ვხედავდით. მომაკვდავი კი სულს ლაფავდა და თავისი მარადისობაში გამჭოლი მზერით, ძალიან ჰგავდა კაცობრიობას. ბებერს, მანკიერს, მოტეხილს, მაგრამ მაინც რაღაცნაირად ლამაზს, ამაყსა და სახიერს. იგი ზიარებიდან მეორე დღეს გარდაიცვალა და მახსოვს, როდესაც მივედი და ბებიაჩემს შუბლზე ვემთხვიე, ის ჯერ კიდევ თბილი იყო და ნოტიო. მესიამოვნა...

ასეთი სავსე და შთამბეჭდავი წინა, რეინკარნაციამდელი ცხოვრების შემდეგ, საკუთარი ყოფა რაღაცნაირად ჩამქრალი და უღიმღამო ეჩვენებოდა. ის მუშაობდა რომელიღაც მუსიკალურ სკოლა-ინტერნატში მზარეულად. ეზიდებოდა იქიდან მცირეოდენ სასუსნავს თავისი მცირეწლოვანი ქალ-ვაჟისთვის და ყოველწაი-

რად ცდილობდა უკეთესი მომავალი შეექმნა თავისი შვილებისთვის. მეუღლე ხელს უწყობდაო, არ ითქმის, რადგან დილიდან საღამომდე მისი ძირითადი საზრუნავი იყო, სად დაეღია. ამიტომაც, სულ სხვადასხვა "თანამებოთლეები" მოათრევდნენ სახლში „გალელეტიბულს“ და ისიც გაგულისებულნი ამ პატივისცემით, ხან ერთ მეზობელს აგინებდა და ხანაც — მეორეს. რაღას იზამდა საწყალი ქალი, უხდიდა ბოდიშს ყველას და ყველაფერს, იდგამდა წელზე“ ფეხს და ზრდიდა წვრილშვილს. მზე რომ ამოიწვერებოდა, მას უკვე ბოსტანი და სახლის საქმე მოლელული ჰქონდა. მერე აიკიდებდა პატარებს და მიაჩვენებდა სკოლა-ბაღში. ამათ რომ დააბინავებდა, შემდეგ ქალაქის ავტობუსის გაჩერებისკენ გარბოდა, რათა საკუთარ შვილებზე უფრო უპატრონოებს გამასპინძლებოდა სახელმწიფო ნუგბარით. ბოლოს, მოსალამოებულზე ძლივს მიათრევდა დასიებულ ფეხებს სახლისკენ და თან გზადაგზა კრეფდა ნათესაობაში ჩამორიგებულ შვილებს. უფროსი მაზლის ცოლს გამოჰყავდა სკოლიდან, ხოლო უმცროსი ბაღის დამლაგებელ გარე ბიძაშვილს. მერე როგორც იქნა, მიატანდა მთელი დღის მონატრებულ სახლ-კარს და იქ კიდევ ნასვამი მეუღლე ხვდებოდა. ინყებოდა ჩხუბი და ერთი აყალ-მაყალი. უმსგავსო ქმარი უმონყალოდ სცემდა, როგორც ცოლს, ასევე ბავშვებს და თუკი საიდანმე გამშველებელი გამოჩნდებოდა, არც მას სწყალობდა დიდად. ეს სცენა კი იმდენად განუყოფელი ნაწილი იყო მათი ყოველდღიური ცხოვრებისა, რომ პირველი თეფშის გატეხვის ხმაზევე, დამფრთხალი ბავშვები ინსტინქტურად, ეგრევე კარადისაკენ გარბოდნენ თავშესაფარებლად. ასე გადიოდა დრო. გარბოდნენ დღეები, თვეები და წლები. ბავშვები იზრდებოდნენ, ქმარი დღითიდღე კვდებოდა, სოფელი ცარიელდებოდა, მინა იფიტებოდა, ძროხას რძე უშრებოდა და ერთადერთი, რაც უცვლელი რჩებოდა, ეს მისი მოგონებები იყო. მოგონებები წინარე ცხოვრებისა.

***

მატარებელში სამხედროები ამოვიდნენ. ხნიერ კაცს მათკენ გაექცა თვალი და ეტყობა, მეხსიერებას დაუნყო ჩხიკინი, ვით მინაცრებულ კოცონს. მომსუქნო ქალმა კარგად მენახეთო და აიკრიფა თავისი გუდა-ნაბადი. მძიმე ნაბიჯით წავიდა გასასვლელისკენ და ვაგონიდან ჩასვლისას ერთი წამით შედგა. შენიშნა, რომ ტამბურში ვიღაც გოგო და ბიჭი ერთმანეთს ეხვეოდნენ და ტუჩებში კოცნიდნენ. „უი ქა, ჩვენს დროში(წინარეში), ქმარი ისე გავისტუმრე საიქიოს, რომ ტუჩებში არ მიკოცნია და ნეტა, ეს ახალგაზრდები რა სიმოვნებას ხედავენ ამ ლოშნაობაში.“ ჩაილაპარაკა და ჩავიდა, ისე რომ არც მისამართი დაუტოვებია და ტელეფონი კიდევ საერთოდ არ ჰქონდა სოფელში. უცნაური ქალი კი სდუმდა. წაეგო პაექრობა და მარცხსაც ღირსეულად ხვდებოდა. მერე მატარებელმა რომელიღაც გაჩერებაზე ერთი, უფრო დიდი შესვენება გააკეთა. ხალხი აჩოჩქოლდა და დაიწყო ჩანთების

ატან-ჩამოტანა. ზუსტად დაძვრის წინ კი ეს უცნაური ქალი წამოიჭრა, თითქოს რაღაც ძალზე მნიშვნელოვანი გაახსენდაო და გასასვლელისკენ გაქანდა. მატარებელმა სიგნალი მისცა და დაიძრა. ქალი დაძრული ვაგონიდან ჩახტა და მუხლებზე დაეცა. თმა გაეშალა და „თრახუნა“ ფეხსაცმელი გასძვრა. რატომღაც მომღიმარი სახით წამოდგა და ასკინკილით მივიდა ფეხსაცმლის ასაღებად. მერე კი უცებ შემობრუნდა და ფანჯარასთან მდგომ ხნიერ კაცს ხელი დაუქნია. იმან პასუხად კბილები გამოაჩინა. ქალმა მუხლისთავეები გაიფერთხა და სოფლიკენ აიღო გეზი. კაცმა რაღაც „ჩაიბოყინა“ და თავის ადგილს დაუბრუნდა. ცოლ-ქმარი გაანჩხლებულ ბავშვს ართობდა, რადგან ამ უკანასკნელს, რაც კი რამ სასუსნავი ეგულებოდა, შეესანსლა და ახლა სეირნობას ითხოვდა. აჯაგრული მშობლებიც დაქროდნენ ვაგონში წინ და უკან. ხნიერი კაცი კიდევ დიდხანს იჯდა თავის ადგილზე და ბოლოს, როცა მისმა გაჩერებამაც მოატანა, რაღაც ჩაილაპარაკა და ჩავიდა. ქმარს მოესმა სიტყვა „სექტანტებიო“ და სანამ მეუღლესთან გადაამონმებდა, იმან დაასწრო და სამას სამოცდამეხუთეჯერ ჰკითხა, მალე ჩავალთო? ამან, ჰო და, გაემზადეო. ისიც ასე ბარგასხმულ-ბავშვაკრული კარგა თხუთმეტ წუთს იდგა კართან, სანამ ჩამოქვეითდნენ.

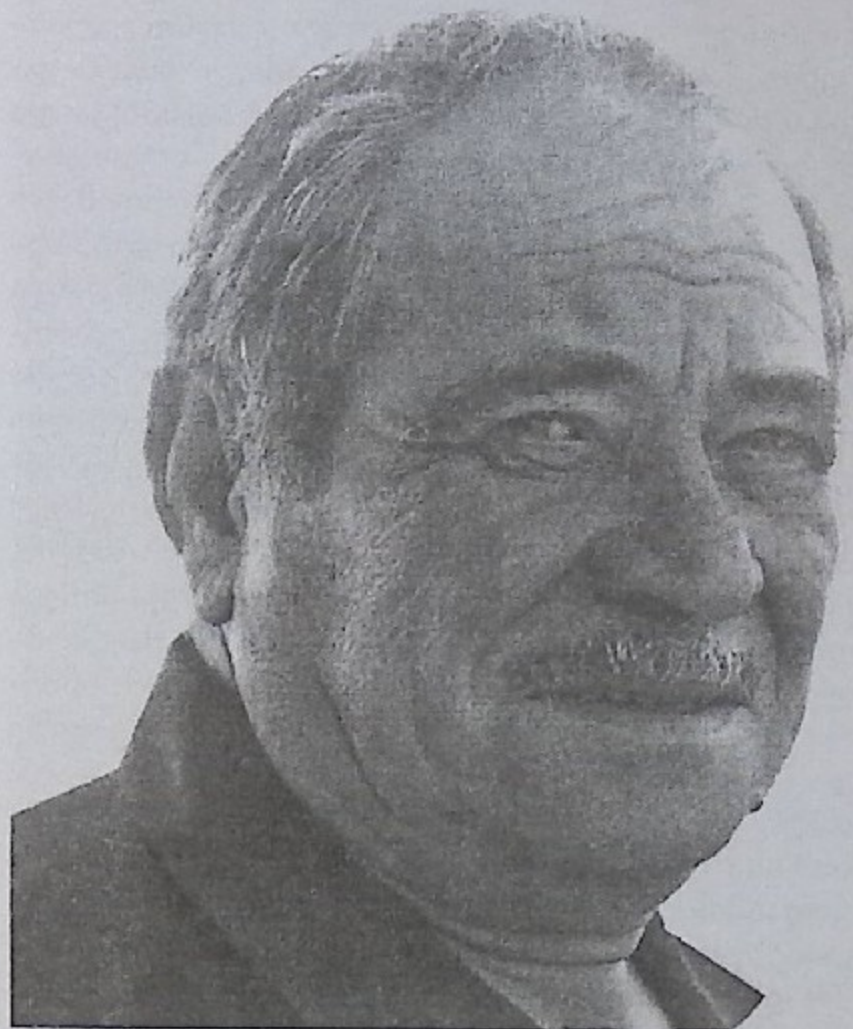
დაღლილმა მატარებელმა კი ერთი ამოახველა და წამოაღებინასავით. ამოყარა მთელი შიგთავსი, მგზავრ-ტვირთი და ბორბლების ზანტი ტრიალით ჩიხისკენ გაემართა, რათა ორიოდ საათი შეესვენა და მერე ისევ, შემდეგ წრეზე წასულიყო. ძალიან მობეზრდა ერთფეროვანი ადამიანები და მათი ყოფისეული საზრუნავი. საერთოდ აღარ სიამოვნებდა თამაში „სხვისი ცხოვრება“, რადგან აღარც მგზავრების მზერა ხიბლავდა და არც მათი ისტორიები, მითუმეტეს, რომ საკუთარი სატკივარიც აურაცხელი ჰქონდა. „კაცო, იაპონიაში მონორელსი გამოიგონეს, აშშ-ში მაგნიტურ ველზე მოარული მატარებელი და ეს ოჯახქორები კიდევ მე მგონი, „კატელნაიას“ ჩადგმას მიპირებენ და ნახშირზე გადაყვანას. რით ვერ მიხვდით ხალხო, რომ დავბერდი და აღარ შემიძლია ეს აღმა-დაღმა სირბილი. მუზეუმში, მუზეუმშია ჩემი ადგილი და არა ამ ოხერტილობაში... თუმცა კი აბა, რა მიკვირს, როცა აგერ საკუთარი თავისთვის ვერ მიგიხედიათ და დადიხართ ფიქრ-აჩონჩხილები. სულიერი ვერჩაგხედავთ თვალებში, ისეთი არეული ცხოვრება გაქვთ. ვინ მოიცლის ჩემთვის? არც არავინ. არა, არა, მენანებით, თორემ კაცმა როგორ უნდა ინატროს მესამე მსოფლიო ომის დაწყება, რომ მერე, იქნებ, მისი დამთავრების პატივსაცემად, ვინმე სხვა გამოუშვან აქ სამუშაოდ. ეჰ, ნწ... ნწ... სულ აღარ გაქვთ ამ ახალგაზრდებს უფროსის პატივისცემა დარიდი, თორემ აბა, ამ რეფორმებისა, თუ რაღაც ჯანდაბის წამონყება იქნებოდა ასაკოვანი ხალხის წინააღმდეგ?! არა, არა. ნწ... ნწ...“ ფიქრობდა, ქანცვამძვრალი მატარებელი და კიდევ კარგი, არავის ესმოდა მისი, თორემ ხომ უმალ მიაძახებდნენ, წადი შენი...

***

შევცქერი ვაჟას პორტრეტს მუქ ფერში,
მის უკან მთელი სამყარო მოჩანს;
ნეტავ, რას ხედავს ღმერთკაცი ჩემში,
ნაიალღარ ხარს, თუ მჭლეს, ოჩანს?
საღ თვალიდანაც ჩამოსდის ცრემლი,
რომ ქვეყნის წყლული დღესაც არ მორჩა.

***

„ვერ იქამს წუთისოფელი
ფეხებზე დამიკიდოსა“.
ტარიელ ხარხელაური

შოთა

სოკოხიძე

ქალი ლოცულობს

პოეტ ანა ერისთავს

შემოველ შენდა ტაძარს შინა
მადლით მოცულო,
დედაო ღვთისავ, შენს წინაშე
ქალი ლოცულობს:
გავედრებს ქვეყნის სიმშვიდეს და
ერის დიდებას,
ციმციმებს უფლის სანთელიც და
ალიც იზრდება;
ნათდება ნათლით სამლოცველო,
გარეთ ქრის ქარი...
მაგრამ ის სხეულს ვედარა გრძნობს,
ის ღმერთთან არის...

ყველა კუნჭული ამოავსო
გზებმა დარდებით...
არა გჩვევია, მაგრამ ჩუმი
ცრემლი გასველებს
და თუ დრო გექნა სასთუმალზე
თავის დადების,
იქაც სიზმრები, არეული
არ მოგასვენებს...
იქნებ ნალველიც შეერიოს
გრანიტ სტრიქონებს,
ნისლი მოედოს ჰორიზონტზე
დაშვებულ ფარდას,
მაგრამ მაგ სულის ხვეულებში
ქარი იქროლებს
და მოძმის სიტბოს შემოგიტანს
ტკივილის გარდა.
მთის იალაღებს შეჰფენია
თეთრი ფარები,
დგას მწყემსი-ლექსი, არმოშიში
დროთა ქარ-წვიმის...
დღეს ტკივილს ძველი ნაბადივით
აეფარები
და ისევ ცათა ლაყვარლებში
იფრენს არწივი...

ბაზაფხული მთიებში

ჩავსაფრებივარ საცქერლად ჯიხვებს,
ამ სილამაზეს ვერ ვესვრი ტყვიას;
მთები ნაზამთრალს ბალახით იხვევს
და მწვანე ფერი ზეცაში მიაქვს.
ხევი აწვალებს მოვარდნილ ღვართქაფს,
ხოლო ღრუბელს კი ტყეში ჩარჩენილს,
ნიავი ფიჭვის ტოტებზე ართავს
და იქსოვება კლდეზე ჩანჩქერი.

მრავალძლის ცის ქვეშ

(სიმონ სხირტლაძის კიდევ ერთი გახსენება)

დგას ხალხი ფეხზე, სადღეგრძელოს
სიმონი ამბობს
და მრევლში სიტყვებს ისე გზავნის,
ვით ციურ ამბორს.
ლომკაცის სულის სახსენებელს
ამბობს თვით ლომი:
— მოუმზადებლად წააგოო
სიკვდილთან ომი.
ფეხზე მდგარს როგორ წააქცევდა
სერგოს, ბატონო,
მაგრამ ღრმა ძილში მოჰპარვია
ის უპატრონო...
ჭირისუფალს კი ღანვზე ცრემლი
დასდის მირონის
და თავზე ადგათ მრავალძლის ცა, —
ცა საფირონის.

ქალი

გაჩენის დღიდან მოდიხარ ასე:
ატარებ გრძნობებს ფარულს, გამხელილს,
კაცობრიობას სიცოცხლით ავსებ,
გადგას გვირგვინად დედის სახელი.
ხარ სილამაზე ზეცისმიერი
და სურნელება ქართლის ბაღების,
ქალურ სისუსტით შენ ხარ ძლიერი,
ნებისმიერი ციხის ამღები.
შენს ძნელ გზას —
სხვა გზას ვერ შევადარებ,
გზა რთული გაქვს და უცხოდ ხვეული...
ღვთაებრივი ხარ, რომ დაატარებ,
ლამაზ სიცოცხლეს ლამაზ სხეულით.

პაატას საფლავთან

შვილო, იქნებ მოინატრე მამაშენი,
კისერზე ხმალს გაზომებდა შახი როცა...
და „მარტყოფი“, — საქართველოს გადამრჩენი,
ამ დროს იდგა გმირისა და უფლის ლოცვად...

არ მასვენებს შადიმანთა დრო უხეში
და მის შემდეგ ქართლის ზეცა თვალსველია...
ერთანმინდის ეკლესიის ერთ კუთხეში,
საქართველოს სიყვარული ასვენია.

მუქი ჩამოდის ბარადა

„სიცოცხლე უნდა ქარიშხალს ჰგავდეს“,
ტარიელ ხარხელაური

მადლობას გიხდით, სვანებო:
მესტიელსა თუ მულახელს,
ძირძველ ქართულთან ქვეყანას
რა განძიც შემოუნახეთ.
ქარიშხალს გიგავთ სიცოცხლე,
დგახართ სამშობლოს ფარადა
და მთის კალთებზე გვარებით,
სწერიხართ როგორც ბალადა.
თქვენი „ლილეოს“ სიმღერით
შუქი ჩამოდის ბარადა.

უთქმელი მხოლოდ ის დარჩეს

(მეგობარ პოეტს)

ზაფხულში მზეს მოგიჩრდილავ,
სიცხემ არ დაგაზიანოს.
ზამთარში მხოლოდ იქ დაგსვამ,
სადაც ბუხარი მზიანობს.
ლექს დავნერთ, ჩემსას არა და,
შენსას გავიტან საჯაროდ;
რომ გულმა შვება შეიგრძნოს,
შური და მტრობა ვაჯავროთ.
ჭირი და ლხინი გავიყოთ,
დარდი არ გვქონდეს მალული;
უთქმელი მხოლოდ ის დარჩეს,
ვის უფრო გვიყვარს მამული!

ერთი სტრიქონიც მიყოფა

მეცვა და ახლაც მაცვია
გლეხის და მუშის ხალათი,
სოფელი უფრო ლალია,
სუნთქვას კრავს დიდი ქალაქი,
სახლი მაქვს მუდამ კარლია,
ეზოში მწვანე ბალახი.
გზებზე მრავალჯერ შემომხვდნენ
მგელნი, ტურანი, მელანი,
ქვევრში ღვინო არ ჩამიშრა,
კალამში კიდევ მელანი,
ერთი სტრიქონიც მეყოფა,
რომ ვიგრძნო გულის ძგერანი.
თვალს ძველებურად ალაღებს,
ცაში ქორნი და ძერანი,
ყველას თავის გზით წაიყვანს,
საკუთარ ბედისწერანი;
იქნებ ჩვენც გამოგვიქროლდეს,
ოდესმე ტატოს მერანი.

ნათია
გოგუცოძე

სივ ლეს დაღვდა ხასი...

„ძვირფასო, უკვე აღარ მახსოვს მერამდენედ გნერ. ასე შორს მყოფიც გრძნობ მგონია, სიტყვებს შორის მოქცეული ლოდინის სევდას. მე არც მინდოდა ეს ბარათები წაგეკითხა. მე სიტყვებს მიღმა მიჩქმალული ოცნებებით, სანოლს მიჯაჭვული ქალის ოცნებებით მინდოდა მომეწუნუსხე. ამ სევდას თვალი ვერ დაინახავს, ყური ვერ მოისმენს, ამისთვის სულია საჭირო, ზეცადამიანის სული, ჰოდა, მეც გნერ, გნერ ასე დაუსრულებლად... მგონია კითხულობ, გრძნობ და განიცდი დაწერისთანავე დახეული ბარათების წასევდარ – ნაოცნებარს“... ქალს გამხდარი ხელი აუთრთოლდა, ფარატინა ბარათი თითებშუა მოიქცია და დააფანტელა... თეთრ პეპლებად აფარფატდა ნაბარათალი...

... იმ აზრცავებულმა კაცმა ოფლით გახვითქული შუბლი კოტიტა თითებით ჩამოინმინდა, ფართო სავარძელში ქოშინით გადანვა და სარკმლიდან შემოჭრილ მზეს ხვნეშით შეაპარა: ეჰ, ცივ ლუდს დაღვდა კაცი, ეს ოხერი საქმე რომ არა!...

„ძვირფასო, ძვირფასო, თენდება. ალიონს ნებდება ბნელი და... თენდება. ნანვიმარ ხეებ-

ზე ცახცახებენ ფოთლები, მე შევიფოთლები ტკივილის სუდარით... დღე დგება, ვერ ვხედავ, ვიღვიძებ მუდარით. არ მესმის ყივილი ყლურტულა ჩიტების. ვერ ვხედავ ფერებს და ცრემლს ნამად დაფენილს ბალახზე... დავბრმავდი, დავყრუვდი და დავრეტყიანდი, ოხრად და ტიალად რამდენი ვიარე?! ვოხრავ და ვტრიალებ სამყაროს ფერხულში და მტკივა ყოველი შეხება ბალახთან, ცასთან და... შენ სად ხარ... სევდას და ტკივილს რომ გამყარო? ეჰ... გახსოვს ლექსებს რომ გიკითხავდი და ვცრემლობდი? ნეტავ თუ ამჩნევდი მაშინ ჩემს ცრემლებს? ან ის ლექსები გესმოდა კი? . . ძვირფასო, ახლა რომ მოხვიდე კომბლით ხელში და თეთრი გვირილების ბლუჯით, მაშინვე გაპატიებ ამ ლოდინს, ამ ცრემლს, ამ მონატრებას, ამ არ გაგონილ, ქარში დაღვრილ სტრიქონებს...“ სიფრიფანა თითებმა თეთრი მტრედით მოიქცია მუჭში ბარათი და ცრემლით დააღტო...

... კაცს მკერდქვეშ დაუმძიმდა. წამით, მხოლოდ წამით ექცა მოგონება ტკივილად: იფ, რა ქალი იყო, რომ მოდიოდა, ათობდა ქუჩას, ნეტავ ძალიან დააუშნოვა ავადმყოფობამ? უჰ, რა ჩამოცხა, ცივ ლუდს დაღვდა კაცი!

„ძვირფასო, დღეს ჩემს ოთახში ჩემივე კაბები გამოვფინე კედლებზე. მერე, ყველა კაბა შესაფერი ქუდით მოვრთე და მიმზერენ ახლა ფერგალეულს ფერადები, მოშრიალენი, მომძივულნი, არშიაშემზულნი, მზით გაჯერებულნი... ეჰ, თუმცა შენ რას გაიგებ ამას? შენ კი არა, ბევრი ქალიც ვერ გაიგებს... ძვირფასო, ჩვენი მთის გვირილები აფეთქდნენ? ახლა რომ მანახა თოთო, თხელ კაბებში გამონყობილი გვირილები... გეფიცები, დავძლევდი სიკვდილს. წამით ჩამთვლემს და ვხედავ: აღარ ხარ დიდი კაცი. აღარ ზიხარ მაგ ჩახუთულ კაბინეტში, საიდანაც არ ჩანს მზე... ვხედავ, რომ მოდიხარ, ცალ ხელში კომბლით, მეორეში ახლად დაკრეფილი, დაცვარული, ლორთქო გვირილებით... ძვირფასო, თენდება... ცაზე ვეებერთელა სინათლედ იფეთქა მზემ და მე ვერ ვხედავ. მოდი რა, გაათენე...“

... კაცმა ფანჯრიდან შემოფეთებულ მზეს გახედა... პატარა ჩანდა მზე ამ ფართო სავარძლიდან... რაღაც ენიშნა და ფიქრებმა წარსულში გადაისროლა. ასე უსიტყვოდ წამოსვლის ნება რომ არ მოეცა, რომ ეკივლა, ემუდარა, ყელზე ჩამომკიდებოდა, ახლა დიდი კაცის ცოლი იქნებოდა.

„ძვირფასო, ისევ მარტო ვარ და გელი... ოლონდ, იმიტომ არ გელი, რომ მარტო ვარ... რატომ მომეცი უფლება, მარტოს მეტვირთა მთელი ცხოვრება?! ეგებ, არც მქონდეს უფლება, თავგანწირვა მოგთხოვო? საერთოდაც, როცა რაიმეს თხოვნაა საჭირო, იქ ყველაფერი ღირებული დაკარგულია. გნერ ამ ბარათებს და ელვად ანათებს ცრემლებით დაბინდულ თვალებში იმედი...“

... კაცი კედელზე თვალსაჩინოდ გაკრულ ღირსების ორდენს მზერით მიეფერა და სარკმლიდან შემოფეთებულ მზეს გაუნყრა: უჰ, რა ჩამოცხა ეს ოხერი! ეჰ, ცივ ლუდს დაღვდა კაცი!...

კორიკა
ხობე

ეს გაუმარჯოს!

შენდამი რწმენით ვკურნავ იარებს,
სევდით გაუღენთილს ვაქრობ პაპიროსს,
თქვენ რომ გეგონათ დავაგვიანე,
მე ახლა უნდა გავიაპრილო.
იმედის სხივით ვმოსავ მოლოდინს,
მავანი ისევ დგას და ვამპირობს,
ამოძახილით, თუნდაც ბოლოთი,
მე მაინც უნდა გავიაპრილო!
ჯავრი მომადგა კვლავაც ჯარად და
სევდით აღსავსე ვაქრობ პაპიროსს,
გეგონათ ჯავრმა გამაჩანაგა?
არა! მე სწორედ ახლა ვაპრილობ.
ის აღარ ვიცი ხვალ რა მომელის...
ცა საპატარძლოდ მორთვას აპირობს,
ეს გაუმარჯოს იმ კაცს, რომელიც
ცივ ზამთარშიაც დგას და აპრილობს.

შენა

ავდრობს ცა და ავდრობს მიწა,
დაშოლტაობს ცივი ქარი,
შემომხვდი და ველარ გიცან,
როგორ იქეც ღმერთად ქალი.
დროს ნასუსხი ნლები მიაქვს,
შენც გამხდარხარ უფრო უნდო,
აედევნე კრძალვით ნიავს
და გამწირე აგრე უღვთოდ.
ისე მთოშავს ზამთრის ღამე,
დაშოლტაობს თითქოს ქარი,
წყლული რად არ დამიამე,
აგრე უღვთოდ რად მომკალი? . .
შენს სიყვარულს ზეცა მათოვს
და სადარდელს ვფანტავ ქარში,
შენზე დარდი მომკლავს მარტოს,
ტიალ ზღვაში აფრააშლილს.

კვლავაც

მენამულისფრად იღვრება ზეცა,
ეულად ყოფნა ო, როგორ მიჭირს,
წუხელის სევდის პერანგი მეცვა,
მე უშენობით კვლავ სიკვდილმისჯილს.
მძიმე ხვედრია სიცარიელე,
თავს მოხვეული მხურვალ ვნებებით,
მოვა სიკვდილი და გაიღვებს,
მწველი, ალური გახსენებებით.
დაიფერფლება სული ლადარზე,
სადარდელს კვლავაც ვიკლავ სასმურით,
დღეს განწირული, უნდა გადავრჩე
და სიკვდილისგან ვიხსნა წარსული.
ცაზე იშალნენ თეთრი ღრუბლები,
ჩამომცქერს ზეცა უხმო, მდუმარი,
კვლავაც შენდამი ტრფობით ვბრუვდები,
მე შენი გულის დიდი სტუმარი.

ისევ

ო, როგორ მწვავენ ტრფობის ალები,
გზა ჩაუხერგავთ ყველგან სამანებს,
ვიცი, ჩვეული იდუმალებით
მოხვალ და უხმოდ დამასამარებ.
ისევ სავსეა სევდით აპრილი,
რარიგ გავუძლო მითხარ ამ წვიმებს,
შენ ხომ მზესა და ტრფიას დამპირდი,
ასე უღმერთოდ რალად გამწირე.
უკუნ ღამეში ვეძებ ნაკვალევს,
სულს ისევ მირბევს ქარი ავსული,
შენი ლოდინის ტანჯვა მაკმარე,
ბოლოს ლოდინსაც ხომ აქვს სასრული.
ჩამომეწყრილა ყველა ბილიკი,
თავს მადგას ბედი შეუნიღბავი...
და შემომწყრალი, ჩუმი ქილიკით
ისევ შორიდან მიმზერს იღბალი.

***

კვლავ უშენობის ზარმა მამცნო
შენი სიშორე და
საახალწლო სუფრის თავში
ასვენია ჩემი ოცნება.
ვგლოვობ...
რას ვგლოვობ?...
იმ დროს, როცა,
აღარასდროს მომენატრები.

უშენოდ

კვლავ უშენობის რეკენ ზარები
და დგას სიჩუმე მკრთალი ლანდივით,
აშლილ ოცნებებს შევეფარები
გულდასევედილი ამ სინამდვილით.
ზეცა ბინდდება შეშლილ იერით,
უბედო ყამი უნდოდ ტრიალებს...
და გრიგალებთან სულით ძლიერით
შევრჩი ოცნებით მოხეტიალე.
ეს მერამდენედ ხვდა გულს ლახვარი
და არც ეს არის ბოლო, ვიცი მე,
დღეს განვიცადე ჯვარცმა ახალი —
უშენოდ ყოფნის მწველი სიმძიმე.

უნდა იცოდე

ჩემო ძვირფასო, მე რომ ვიცი
და ვერ მაშინებს შენი ავდარი,
უნდა იცოდე, ჩემი სიცილი
ბევრჯერ რომ არის მკვდრეთით აღმდგარი.
ისევ ლამდება შენზე ოცნებით
და მარბევს ფიქრი, ფიქრი დამღლეული,
მოვედი შენთან როგორც მლოცველი,
რომ გავიქარვო ყველა ნაღველი.
გთხოვ, შეისმინე ის რაც ვინატრე
უნმინდეს გრძნობით სავსე მარტოდენ,
როცა მალირსებ მზეს და სინათლეს,
მაშინლა მაინც ნულარ დამტოვებ.

ტრფიალით

თოვლი თოვს და სულშიც ცივა,
გადათოშულს გითბობ ხელებს,
ხვავრიელად ცრემლი სცვივით
თვალეებს სევდით განახელებს...
მოვა გაზაფხული თრთოლვით,
გაიმზევებს ზეცა რუხი,
სული სავსე მდნარი თოვლით
გაიქარვებს დარდს და ნუხილს.
ავამზევებ შენთვის ლოცვებს,
ვენამები როგორც ქრისტე...
და ტრფიალით განაოცებს
ქროლვით გაგიტაცებ ცისკენ.

და მიმზერს...

რა ვქნა, თქვენს ტრფიალს ვერ დავემონე,
გულს მანვეს ისევ ძველი ნაღველი,
თქვენ ჩემში ეძებთ იმ ბრიყვ ფენომენს,
რომელიც ჩემთვის არის დამღლეული.
მე ქარებს მივდეგ უცხოს... ზმანებად...
მივიბილიკებ სევდით უღრანებს
და სამუდამო დასავანებლად
ქარში მზეს ვეძებ ჩემებრ მწუხარეს.
შორს მოჩანს სადღაც სხივთა არილი,
იღვრება მწუხრი სულში ჰანგებად...
და მიმზერს შორით, ნაღვერდალივით,
ის მზე, ჩემთვის რომ სურდა განგებას.

ვიცი

მე გადამღალეს თქვენთან ომებმა,
გულს სიმძიმელი აწევს ლოდინით.
ვიცი, აქ აღარ დამედგომება
და ველი სიკვდილს მწველი ლოდინით...
მე მივეტრფოდი მზიან ამინდებს,
ლამეს ნრფელსა და მთვარეს ხალიანს,
ახლა ჯვარცმული ვისთან ნავიდე?
სულში კვლავ თქვენი ცეცხლის ალია...
მე გადამღალეს თქვენთან ომებმა,
შემოვრჩი ისევ სევდას ეული,
მინაზედ აღარ დამედგომება
და ცასაც არ ვარ ჯერ შეჩვეული.

რა მიშავს

ცა გალუმბულა მწველი ცრემლებით,
მიარბევს ქარი ზეცის საუფლოს,
მე კი ლოდინით განახელები
შენს სიზმარეულ ლანდთან ვსაუბრობ.
დგას სულში ისევ მკაცრი ზამთარი,
ვარ შერჩენილი მთოშავ სიცივეს
და თოვლი ცხარე ცრემლად დამდნარი
ამ გაზაფხულზე ისევ იწვიმებს.
ვიცი, ამაოდ ვებრძვი ქარიშხალს,
დანამქრულ ცეცხლსაც ველარ ავანთებ,
დავრჩე ეულად? — ვამბობ რა მიშავს...
და უგზო ქარებს ვატან ბარათებს.

შორია

ისევ შორია შენამდე ჩემო,
შენამდე გზები ისევ შორია,
სიშორე მართმევს შენს თავს და გჩემობს,
თითქოს უშენოდ არც უცხოვრია...
ხარ ისევ ჩემი სულის სადარდო,
კვლავ შენით ვირჩენ ამ გულს, ნატყვიარს
და დღეს ძვირფასო, როგორც არასდროს
სულს უშენობის ცრემლი აყრია...
სიშორე მართმევს შენს თავს და გჩემობს...
შენამდე გზები ისევ შორია...

ვლადიმერ სოლოუხინი

პუშკინის შესახებ (მკვლევლობის ვერსია)

პუშკინი პირველად უკვე საკმაოდ მოზრდილმა ვნახე. ნლების სიზუსტეს ვერ დავიჩემებ, რადგან ბავშვობიდანვე უთავბოლო და აბდაუბდა ვიყავი და თარიღები სულ მეშლებოდა. აი, როგორ შევხვდი მას. საშობაო დღესასწაულზე პეტერბურგში ნათესავეებთან სტუმრად ვიმყოფებოდი. მართალია, მე და მამაჩემი ნვეულებებზე და მეჯლისებზე არ დავდიოდით, მაგრამ ყოველ საღამოს მრავალრიცხოვან ნათესავეებსა და ნაცნობებს ვსტუმრობდით და მალალ საზოგადოებაშიც ვტრიალებდით. ერთ დღეს, მამამ რუსულ თეატრში წამიყვანა. როდესაც დარბაზში შევედით, წარმოდგენა უკვე დაწყებული იყო. ადგილები მეორე რიგში გვექონდა. ჩვენს წინ, პირველ რიგში მჯდომი მამაკაცი შემობრუნდა და ყურადღება მოგვაქცია. მას მუქი ფერის ხვე-

ული თმა და ულამაზო, მაგრამ არაჩვეულებრივად მეტყველი სახე ჰქონდა. იგი მამაჩემს გულითადად და კეთილმოსურნედ მიესალმა, კვლავ სცენისაკენ მიტრიალდა და ისეთი ყურადღებითა და გულმოდგინებით განაგრძო სპექტაკლის ყურება, როგორც მხოლოდ იმ ადამიანებს სჩვევიათ, თვითონაც რომ თხზვენ. ფრანგები ამ შემთხვევაში იტყვიან ხოლმე „Les gens du metier“. „ეს პუშკინია“ — ჩამჩურჩულა მამამ. მოულოდნელობისაგან გავხევდი. გასაკვირი არაფერი იყო. მთელი ჩვენი ხალხი აღმერთებდა თავის უდიდეს მწერალს. მისი მაგიური სახელი თითოეული ადამიანისა და განსაკუთრებით ახალგაზრდების წარმოდგენაში შარავანდედით იყო მოსილი. თანამედროვენი მას მიაწერდნენ ოლიმპიურ მიუწვდომლობასა და მიუკარებლობას. ეს შეფასება მთლად საფუძველმოკლებული არ უნდა ყოფილიყო, მაგრამ როცა ფარდა დაეშვა და მამამ პოეტს ჩემი თავი წარუდგინა, მან უდიდესი ადამიანური სითბო გამოიჩინა ჩემს მიმართ. მამაჩემმა მოახსენა, ჩემს ვაჟს მწერლობა აინტერესებს და წაწარმოებებსაც კი წერსო. პუშკინმა გამამხნევებელი და წამახალისებელი სიტყვები არ დაიშურა და თან გაიხსენა, რომ თურმე პატარაობისას ვუნახივარ მარკიზის ტანსაცმელში გამონწყობილი როგორ ვუკრავდი ვიოლინოზე, შემდეგ კი მითხრა, არ მომრიდებოდა და, როცა სურვილი მექნებოდა, შემევლო კიდეც მასთან. აღტაცებულსა და აღფრთოვანებულს აღარ ვიცოდი თავი როგორ გამომეჩინა. ვფიქრობდი, რაიმე ჭკვიანური მეთქვა, რათა მისთვის დამემტკიცებინა, რომ მე მთლად ისეთი პატარა ბიჭუნა აღარ ვიყავი, როგორადაც მან ჩამთვალა, მიუხედავად მისი თავაზიანობისა და გულისხმიერებისა. აქვე მინდა ვთქვა, რომ იმ დღეს, დაახლოებით შუა დღის სამ საათზე, მანამ თეატრში წამოსვლას გადავწყვეტდით, მე და მამაჩემი ნევის პროსპექტზე ვინმე, ნაცნობ ბატონ X-ს შევხვდით. მაშინ იგი საკმაოდ მოდურ მწერლად ითვლებოდა და გაბლენძილი ქედმაღლობდა და ყოყობდა. მამაჩემი მას კარგად იცნობდა და მეც გამაცნო. ახლადგაცნობილმა ცკეთილგანწყობა გამოიჩინა ჩემს მიმართ და იმავე საღამოს თავისთან დაგვპატიჟა. „დღეს ოთხშაბათია“, — წარმოსთქვა მან ამპარტავნულად, — „ყოველ ოთხშაბათს ჩემთან იკრიბებიან ნიჭიერი, ცნობილი და გამოჩენილი ადამიანები. მობრძანდით, გვესტუმრეთ, ძვირფასო ახალგაზრდა ვ. ვფიქრობ, თქვენთვისაც საინტერესო და სასიამოვნო იქნება ჩვენს საზოგადოებაში ყოფნა“. მე დიდი მადლობა გადავუხადე და, რა თქმა უნდა, გადავწყვიტე სპექტაკლის შემდეგ აუ-

ცილებლად წავსულიყავი მასთან. პუშკინი მეორე მოქმედებასაც ისეთივე გულიწყურითა და ინტერესით ადევნებდა თვალს. მე კი მოწინებითა და მოკრძალებით შევყურებდი სავარძელში წინ გადახრილ ჩვენს სათაყვანებელ პოეტს და თან ვფიქრობდი, „რა თქმა უნდა, შეუძლებელია პუშკინი არ იყოს იმ წვეულებაზე, სადაც მწერლები, მხატვრები, მუსიკოსები და სხვა უამრავი ცნობილი ადამიანი იყრის თავს-მეთქი“. სპექტაკლი დამთავრდა, ფარდა დაეშვა, იგი კვლავ მობრუნდა ჩვენსკენ, მე დრო ვიხელთე და დავიწყე: — „ალექსანდრე სერგეის ძე, დღეს ოთხშაბათია და ალბათ კვლავ მექნება ბედნიერება კიდევ ერთხელ შეგხვდეთ ბატონ X-თან“, — ვთქვი და ვცდილობდი თან სიმშვიდე და გულგრილობა გამომემჟღავნებინა, ვითომცდა, აი, რა წარჩინებულ ხალხთან მივდივართ სტუმრად და ასეთ მაღალ საზოგადოებაში ტრიალი ჩვენთვის ჩვეულებრივი მოვლენაა — მეთქი.

პუშკინმა იმ თავისი განუმეორებელი ღიმილით შემომხედა, რომელშიც გესლიანი დაცინვა საოცრად ერწყმოდა კეთილმოსურნე და გულითად გამომეტყველებას. „არა, არა“, — ნაწყვეტ-ნაწყვეტ ამოილაპარაკა მან, — „რაც დავქორწინდი, ასეთ წვეულებებზე აღარ დავდივარ“. შევცბი, თითქოს ცივი წყალი გადამასხეს, უხერხულად რაღაც ნავილულულულე და მამაჩემის ზურგს უკან გავუჩინარდი. ამის გამო მამას გულიანად გაეცინა, იგი მშვენივრად მიხვდა, რომ დიდი პოეტის წინაშე თავის მოწონება მინდოდა და იმედი გამიცრუვდა. მართლაც, მანამდე, მთელი სპექტაკლის განმავლობაში გეგმებს ვაწყობდი, თუ როგორ დავბრუნდებოდი საუნივერსიტეტო ქალაქ დერპტში, როგორ მოვუყვებოდი ყველას ბატონ X-ის სახლში გამართულ მეჯლისის შესახებ, სადაც თავმოყრილნი იყვნენ პეტერბურგის ყველაზე ნიჭიერი, გამორჩეული და ცნობილი ადამიანები, ხოლო სტუმრებს შორის თვით პუშკინიც კი იყომეთქი. ეს აზრები მიტრიალებდა თავში. და აი, ასეთი მოულოდნელობა... რა თქმა უნდა, იმ წვეულებაზე მეც არ წავედი, თუმცა მშვენიერ გუნებაზე მყოფი მამაჩემი სიცილითა და ხალისიანი განწყობით დაჟინებით მთხოვდა წავყოლოდი. მეორე დღეს მამაჩემმა პუშკინთან წამიყვანა. იგი სახლში არ ბრძანდებოდა და მასპინძლობას გვინევდა მისი მეუღლე, უმშვენიერესი ნატალია ნიკოლოზის ასული. მანამდეც ბევრი ლამაზი ქალი შემხვედრია, უფრო მეტად მოხდენილი და მომხიბვლელიც კი, ვიდრე პუშკინის ცოლი იყო, მაგრამ კლასიკური სახის ნაკვეთებისა და უზადო ტანის ასეთი სრულყოფილი შერწყმა არასოდეს მინახავს.

მაღალსა და ტანწერწეტს ნატიფი მხრები და თვალისმომჭრელი ბროლის გულ-მკერდი ამშვენიებდა. პანია კოხტა ყურებით, შესანიშნავი კბილებითა და დამატყვევებელი თვალებით შემკული კოპნია თავი მის თეთრ-ყირმიზ ყელსა და კისერზე ისეთი სინაზითა და გრაციოზულობით ირხეოდა, როგორც ნაზყუნნიანი შროშანი. მისი მსგავსი საუცხოო და ზღაპრული პროფილი კი მართლაც იშვიათობას წარმოადგენდა.

ღიახ! იგი მართლაც რომ მშვენიერებისა და სინარნარის განსახიერება იყო. ალბათ, ამიტომ, მისი გამორჩენისთანავე ყველაზე წარმოსადეგი ქალბატონების მიმზიდველობაც კი იჩრდილებოდა და იბინდებოდა. ეს სიტყვაძუნნი, თავშეკავებითა და თავდაჭერილობით სავსე მანდილოსანი ყოველთვის ცოტას ლაპარაკობდა და გულცივი ადამიანის შთაბეჭდილებას ტოვებდა. იგი გამუდმებით ტრიალებდა საზოგადოების მაღალ წრეებში და თვით მეფის კარზეც კი. ეს ქალბატონი არა მხოლოდ თავისი შეუდარებელი და იშვიათი გარეგნობით ბრწყინავდა, არამედ იმითაც იყო გამორჩეული, რომ მისი მეუღლე უდიდესი პოეტი და ცნობილი ადამიანი გახლდათ.

პირველი ნახვისთანავე იგი თავდავიწყებით შემეყვარდა. უნდა ითქვას, რომ იმდროინდელ პეტერბურგში თითქმის ყველა ახალგაზრდა მამაკაცი, ფარულად პუშკინის ცოლს ეტრფოდა. პუშკინის მაგიურ სახელთან შერწყმული, მისი თვალისმომჭრელი და შუქმფენი სილამაზე ყველას თავგზას უბნევდა და ატყვევებდა. ბევრი ახალგაზრდა კაცი ვიცოდი, მთელი სერიოზულობით, პუშკინის ცოლის მოტრფიალედ რომ მიიჩნევდა თავს. იყვნენ შეყვარებულნი, თუმცა მას წესიერად არც იცნობდნენ და ხშირ შემთხვევაში ნანახიც კი არ ჰყავდათ. მთელი სიცხადით ჩამრჩა გონებაში ერთი სასაცილო ეპიზოდი, რომელსაც ადგილი ჰქონდა ბუტურლინების ოჯახში გამართულ წვეულებაზე და, რომლის მოწმეც გახლდით. თუ არ ვცდები, ეს იყო 1835 თუ 1836 წლის ზამთარი. იმ დროს მე უკვე დამთავრებული მქონდა უნივერსიტეტი. ოჯახის თავკაცი ბუტურლინი ერთ-ერთი ცნობილი მდიდარი ადამიანი მიხაილ კამბურლეს ქალიშვილზე, ელიზავეტა მიხეილის ასულზე იყო დაქორწინებული. მათ ჰყავდათ ორი შვილი, ქალიშვილი ანა და ვაჟი პეტრე. ქალიშვილი მოგვიანებით გრაფ პაველ სერგეის ძე სტროგანოვის ცოლი გახდა. პეტია ბუტურლინი მაშინ 13-ოდე წლისა თუ იქნებოდა. მას ჯერ კიდევ მოკლე ქურთუკი ეცვა და საცხით ზედმინევნით იპრიალებდა თმას. ვინაიდან იმ დროისათვის მეჯლისები

გაცილებით ადრე იწყებოდა, ვიდრე ახლა, მშობლებმა პეტინკა ბუტურლინს ნება დართეს სამეფლისო მაზურკამდე სტუმრებთან დარჩენილიყო. მაშინდელი წეს-ჩვეულების მიხედვით მას მთელი ოჯახი უზომოდ ანებივრებდა, იგი ამით სარგებლობდა, საცეკვაო დარბაზში სტუმრებს შორის მოზრდილივით დასეირნობდა. მე კი იმ საღამოს მაზურკა უნდა მეცეკვა პუშკინის ცოლთან. როგორც კი ორკესტრმა რიტურნელი შეასრულა, მე ჩემი პარტნიორის მოსაძებნად გავეშურე. იგი ფანჯარასთან იჯდა, დაკეცილი მარაო პირთან მიეტანა და შეუმჩნევლად ილიმებოდა. უკან კი სილრმეში, პეტინკა ბუტურლინი იყო და აგზნებულ-ალენილი სახითა და ენის ბორძიკით გაცხარებული მას რალაცას ელაპარაკებოდა. ნატალია ნიკოლოზის ასულმა დამინახათუ არა, იქვე ახლოს მდგარ სკამზე მარაოთი მიმითითა და თან მომმართა: "დაბრძანდით, ცოტა ხანს გავჩერდეთ, აქ საგრძნობლად გრილა". მე თავი დავეუკარი და ჩამოვჯექი, "დიახ, დიახ, ნატალია ნიკოლოზის ასულს, გთხოვთ, მომისმინოთ და შეურაცხყოფად არ მიიღოთ: მინდა გითხრათ, მე თქვენ მიყვარხართ". ელაპარაკებოდა ქალს პეტინკა და იმდენად დაბნეული და აღელვებული ჩანდა, რომ ვერც კი შენიშნა, როგორ მივუახლოვდი და სკამზე ჩამოვჯექი. „ეს აუცილებლად უნდა მეთქვა თქვენთვის“, — განაგრძო მან, — "იმიტომ, რომ მალე 12 საათი გახდება და დასაძინებლად წამიყვანენ". თავი ძლივს შევიკავე, რომ სიცილი არ დამეწყო. მანდილოსანი ტუჩებს იკვნეტდა და ისიც ცდილობდა არ გასცინებოდა. მართლაც, რამდენიმე წუთში პეტინკა შეუბრალებლად მოაცილეს იქაურობას და დასაძინებლად წამიყვანეს.

ბედმა მარგუნა ვყოფილიყავი თვითმხილველიცა და ერთ-ერთი მოქმედი პირიც იმ ტრაგიკული დრამისა, რომელიც გენიოსი პოეტის სიკვდილით დამთავრდა. უკვე მოგახსენეთ, რომ მე და პუშკინს კარგი ურთიერთობა გვქონდა, ჩემს პირველ ლიტერატურულ ნაბიჯებს დიდი გაგებით ეკიდებოდა. როგორც ახალგაზრდა, დამწყებ ლიტერატორს წამახალისებდა ხოლმე და კეთილ, საქმიან რჩევასაც არ იშურებდა. მიუხედავად ჩვენი განსხვავებული ასაკისა, თავის ლექსებსაც მიკითხავდა და ჩემს მიმართ განსაკუთრებული კეთილგანწყობით გამოირჩეოდა. თითქმის ყოველდღე ერთად დავდიოდით ბაზრობაზე, პურის კვერებს ვყიდულობდით, შემდეგ ნევის პროსპექტზე ვბრუნდებოდით და კვერით ვუმასპინძლებოდით მალალი წრის გამოპრანჭულ კობტაპრუნებს, რომლებიც ტყვიანაკრავებივით გაგვირბოდნენ. საღამოობით

კი ერთმანეთს ვხვდებოდით კარამზინებთან, ვიაზემსკებთან, თავადიშვილ ოდოევსკისთან და სხვა წვეულებებზე. ჩემს თავს ვერ ვაპატიებ, რომ არ ვინერდი და არ ვიმახსოვრებდი ყოველივეს, რაც პუშკინისაგან მესმოდა. მისი და დანტესის ურთიერთობა უკვე საკმაოდ დაძაბული იყო. ერთხელ, თავადიშვილ ვიაზემსკის ოჯახში გამართულ წვეულებაზე პუშკინმა სთქვა, რომ დანტესი მაიმუნის გამოსახულებიან ბეჭედს ატარებსო. დანტესი მაშინ ლეგიტიმისტი იყო და ხელზე ჰენრიხ V-ის გამოსახულება ეკეთა. "აბა, შეხედეთ ამ გამოსახულების სახის ნაკვეთებს, განა ისინი ბატონ პუშკინს მოგაგონებთ?" — წამოიყვირა მაშინვე დანტესმა.

კიდევ კარგი, რომ ეს უდიერი და მოურიდელებელი შეკამათება მშვიდობიანად დამთავრდა. პუშკინი ნაწყვეტ-ნაწყვეტად და მწვავედ ლაპარაკობდა. მახსოვს, უცებ შეთხზავდა გესლიან ეპიგრამას და მჟღერი ხმით ბავშვური გულუბრყვილობით გულიანად გაიცინებდა, თან თეთრ-ქათქათა არაბულ კბილებს გამოაჩენდა ხოლმე.

არსებითად, პუშკინი უკიდურესად უბედური ადამიანი იყო, რადგან იგი პეტერბურგში ცხოვრობდა და იმ მალალ საზოგადოებაში ტრიალებდა, რომელმაც ბოლო მოუღო კიდევ. მისი უდიდესი უპირატესობა ამ საზოგადოების მიმართ უტყუარი იყო, თუმცა კი იგივე გარემოცვაში თავისი ქონებრივი შესაძლებლობებისა და დანიშნულების მიხედვით თავს ყოველთვის დამცირებულად გრძნობდა. მიუხედავად ყოველივე ამისა, არისტოკრატული წრეების მიმართ ის ყოველთვის სრულიად გაუგებარ მიდრეკილებასა და ლტოლვას ავლენდა. ჩვენი საზოგადოება ჯერ კიდევ ისეთია, რომ ოფიციალურ გარემოცვაში უდიდესი ხელოვანიც კი ჩინისა და ხარისხის გარეშე თითქმის უკანასკნელი მდაბიო გადამწერლის როლში გვევლინება. წვეულებების დამთავრების შემდეგ, სტუმრების გაცილების ჟამს ისმოდა ხოლმე შეძახილები: "პუშკინის კარეტა, პუშკინის კარეტა"-ო: "რომელი პუშკინია, რომელი პუშკინი?" "მწერლუკა პუშკინი, მწერლუკა", — პასუხობდნენ ხმამაღლა. პოეტს სწყინდა არა ის სახელი, რასაც უძახდნენ, არამედ ის უპატივცემლობა და აბუჩად აგდება, როგორითაც ამ სახელს მოიხსენიებდნენ. ალბათ, სწორედ ამიტომაც, ისიც თავის მხრივ უგულვებელყოფდა და პატივს არ სცემდა მალალ საზოგადოებაში გამეფებულ წეს-ჩვეულებებს. მოდას არ მისდევდა, წვეულება-მეფლისებზე შავიჰალსტუხით, ორბორტიანი ჟილეტითა და გაუხამებელი, ასანევი საყელოთი დადიოდა, რითიც შესაძლოა ბაი-

რონისეულ ჯენტლმენობას ბაძავდა. მაღალ წრეებში დამკვიდრებულ სხვა დანარჩენ წესჩვეულებებს კი ხანდახან თითქოს ემორჩილებოდა. დიდი პოეტის მეუღლე ყველა თავყრილობის მშვენიება იყო, ამის გამო მისი ასაკის ქალები შურითა და ბოლმით შეჰყურებდნენ. პუშკინს კამერ-იუნკერობა უბოძეს, რომ ეს მშვენიერი ქალბატონი მეჯლისებზე ყოველთვის მიწვეული ყოფილიყო. თავისუფლების მომღერალი და მლალადებელი, სამეფო კარის მუნდირში გამოწყობლი, ულამაზესი ცოლის თანმხლებად, გამყოლად ქცეული პოეტი — უბადრუკის, თითქმის სასაცილო როლს ასრულებდა.

პუშკინი, უკვე პუშკინი კი არა, მხოლოდ ქმარი და ჯარისკაცი იყო. ამას იგი მთელი სიგრძე-სიგანით აცნობიერებდა. ამავე დროს, მაღალი წრის ცხოვრების სტილი დიდ ხარჯებს მოითხოვდა, რისი საშუალებაც მას არ გააჩნდა. სურდა, სახსრები გამოენახა და აზარტულ თამაშებსაც კი მიჰყო ხელი, მაგრამ მუდამ წაგებაში იყო, ყველა იმ ადამიანით, ვისაც ძალიან სჭირდება მოგება. დაბოლოს, ლიტერატურულ წრეებში მას უამრავი მტერი ჰყავდა, რომლებიც მოსვენებას არ აძლევდნენ. ეს ვაჟბატონები უსინდისოდ და მათთვის დამახასიათებელი თვითდაჯერებულობით საქვეყნოდ აცხადებდნენ, რომ თითქოს პუშკინმა ამოწურა თავისი შესაძლებლობები და როგორც შემოქმედი დასუსტდა; მიუხედავად იმისა, რომ ყველაფერი მტკნარ სიცრუეს წარმოადგენდა, ეს მაინც უზომოდ შეურაცხყოფელი იყო. პუშკინი, მისთვის დამახასიათებელ-გამანადგურებელ და მწვავე წინააღმდეგობას უწევდა ყველას, მაგრამ მაინც ვერასდროს ახერხებდა გამოეჩინა ის გულგრილობა და სიმშვიდე, რაც ყოველი მწერლისათვის საჭიროა — დამამცირებელი პუბლიკაციების საპასუხოდ. პუშკინის ჟურნალ "სოვრემენიკ"-ზე მოთხოვნილება არ იყო. იგი ხომ ჟურნალისტად არ დაბადებულა. საზოგადოებას არ უყვარდა, ყველას ეშინოდა მისი ეპიგრამებისა, უამრავს რომ წერდა და, რომელთა გამოც მან არა მარტო ოჯახები, არამედ პარტიებშიც კი მრავლად გაიჩინა შეურიგებელი მტერი.

პირად ცხოვრებასა და ოჯახში ბედნიერი იყო, რამდენადაც შეიძლება ბედნიერი იყოს პოეტი, რომელიც ოჯახური ცხოვრებისათვის არ არის გაჩენილი. მას მეუღლე ძლიერ უყვარდა, თაყვანს სცემდა, ამაყობდა მისი შეუდარებელი სილამაზით, ენდობოდა და სჯეროდა მისი. ეჭვიანობდა მეუღლეზე არა იმიტომ, რომ ჰქონდა ამის მიზეზი, არამედ იმიტომ, რომ მაღალ საზოგადოებაში გავ-

რცელებული ხმების ეშინოდა, ეშინოდა კიდევ უფრო მეტად არ დაეცინათ მისთვის. ეს შიში გახდა მისი სიკვდილის მიზეზი და არა დანტესი. დანტესი სულაც არ წარმოადგენდა მისთვის საშიშროებას. პუშკინი თავს იცავდა არა პატივისა და ღირსების შელახვისაგან, რასაც ადგილი არ ჰქონია, არამედ ჭორებისა და გავრცელებული ხმებისგან; იგი დანტესში ხედავდა არა სერიოზულ მეტოქეს, ანდა ჭეშმარიტი პატიოსნებისა და ღირსების ხელმოყოფს, არამედ მხოლოდ სახელის შემბლაღვს. ესეც ძნელი გამოდგა მისთვის და ვერ აიტანა.

იმხანად ჩემს დეიდასთან, ა. ი. ვასილჩიკოვასთან ვცხოვრობდი. 1836 წ. ნოემბრის პირველი რიცხვები იდგა. ერთ დღეს, მან თავისთან მიხმო და მაუწყა:

— წარმოიდგინე რა უცნაურობაა! დღეს ჩემს სახელზე საფოსტო გზავნილი მოვიდა. კონვერტი გავხსენი და შიგ კიდევ სხვა წერილი აღმოჩნდა, რომლის ადრესატიც პუშკინია.

ეს თქვა და წერილი გამომიწოდა, რომელზეც უსწორმასწოროდ და, როგორც ჩანს, ლაქიის ხელით პუშკინის გვარი და სახელი ეწერა. მე თავში გამიელვა, რომ ალბათ, ეს წერილი ჩემი და პუშკინის ადრინდელ ურთიერთობას ეხება-მეთქი. რა თქმა უნდა, გზავნილის გახსნის უფლება არ მქონდა, მაგრამ მისი გადაგდებაც არ შეიძლებოდა. მაშინვე პუშკინისკენ გავეშურე და ბარათი გადავეცი, თან აზრადაც არ მომსვლია თუ ეს წერილი ბინძურ და საზიზღარ პასკვილს წარმოადგენდა. მან გახსნა თუ არა კონვერტი, მაშინვე მითხრა:

— უკვე ვიცი, ეს რაც არის. დღეს მე თვითონაც მივიღე მსგავსი გზავნილი ელისავეტა მიხაილოვნა ხიტროვასგან. ეს სისაძაგლე და სიბინძურეა ჩემი ცოლის მიმართ. თუმცაღა, ალბათ, გასაგებია, რომ ანონიმური წერილი არ უნდა მალეღვებდეს და არც შეურაცხყოფილად უნდა ვგრძობდე თავს. თუკი ვინმე ზურგის მხრიდან ჩემს ტანსაცმელს მიაფურთხებს, მისი განმენდა — გასუფთავება კამერდინერის საქმეა და არა ჩემი. ჩემი ცოლი ციური ანგელოზია, არავითარი ეჭვი და ცილისწამება მას არ შეეხება. მომისმინეთ, რას ვწერ ამის თაობაზე ხიტროვას.

მან მაშინვე წამიკითხა ბარათი, რომელიც მისი სიტყვების სრული დადასტურება იყო. ხოლო მისთვის გაგზავნილი, საყოველთაოდ ცნობილი სიგელ-წერილის ავტორ-შემდგენლად ერთი ქალბატონი მიაჩნდა და იგი დამისახელა კიდევც. პუშკინი ლაპარაკობდა წყნარად, აუღელვებლად და თან საკუთარი

ღირსების სრული შეგრძნებით, თითქოს ყველაფრის უყურადღებოდ დატოვება სურდა. მხოლოდ ორი კვირის შემდეგ გავიგე, რომ თურმე მას იმავე დღეს კავალერგარდის პორუჩიკ დანტესისათვის წერილი გაუგზავნია და მისი დუელში გამონვევა გადაუწყვეტია. ყველამ იცოდა, რომ დანტესი იყო ჰოლანდიის დესპანის ბარონ გეკერნის შვილობილი. შემდეგომ მე და პუშკინი ხშირად ვსეირნობდით ხოლმე ერთად, მაგრამ მისთვის არავითარი ცვლილება არ შემიმჩნევია. ერთხელ ისიც კი ვკითხე, ხომ არ გაიგო ვინ აგზავნიდა ამ უსახელო ბარათებს. ზუსტად ასეთივე გზავნილები მიუღია კარამზინის ვინრო წრის ყველა წევრს, რომლებსაც ეს ნაჯღაბნები გაუნადგურებიათ. პუშკინმა მიპასუხა, რომ არ იცის, მაგრამ ეჭვი აქვს ერთ ადამიანზე. „S'il vous faut un tzoisiem, ou un second, — ვუთხარი მას, — disposez de moi¹“. ამ სიტყვებმა პუშკინი გულის სიღრმემდე ააღელვა და ისეთი სასიამოვნო და საქებარი სიტყვები მითხრა, რომ მერიდება კიდევ გამეორება, მაგრამ ისინი საამურ და ბედნიერ მოგონებად დამრჩა მთელი ჩემი ლიტერატურული მოღვაწეობის მანძილზე. შემდგომში, ჟურნალისტების მხრიდან ჩემი სახელიც მრავალჯერ გამხდარა დაცინვისა და ლანძღვის საგანი, რაც ცილისწამებამდეც კი მიდიოდა. წუთიერ ჯავრსა და წყენას იმით ვიშოშმინებდი, რომ მუდამ ვიმეორებდი მთელი რუსული მწერლობის თავკაცისა და წინამძღოლის მიერ დარიგებასავით ჩემთვის ნათქვამ სიტყვებს, რომ რუსულ ლიტერატურაში ჩემი მოკრძალებული საქმიანობის დროს საკმაო სიმტკიცე დამჭირდებოდა, რათა ღირსეულად ამეტანა ხშირად გაუგებარი, მოუფიქრებელი და შემთხვევითი პუბლიკაციები, დაუმსახურებელი შეურაცხყოფა. ჩემთვის ასეთი სასიამოვნო შეფასების შემდეგ პუშკინმა დასძინა:

— არავითარი დუელი არ შედგება, მაგრამ შესაძლოა გთხოვოთ, ჩემთან ერთად წამოხვიდეთ ერთ ახსნა-განმარტებით შეხვედრაზე, სადაც მაღალი წრის ადამიანის დასწრება ჩემთვის სასურველი იქნება. გთხოვთ, საჭიროების შემთხვევაში სათანადო განმარტება გააკეთოთ. (კვლავ ეს მაღალი წრის ადამიანი...)

მან ეს ყველაფერი ფრანგულად წარმოთქვა. შემდეგ შევიარეთ მესაჭურვლესთან. პუშკინმა პისტოლეტის ფასი იკითხა, მაგრამ ფულის უქონლობის გამო ვერაფერი იყიდა. მალე სმირდინის სავაჭრო დუქნისაკენ გავეშურეთ. პუშკინმა კუკოლნიკს პატარა ბარათი

თი დაუტოვა, სადაც ფულს სთხოვდა მას. გარეთ ვიცდიდი და ეპიგრამას ვთხზავდი:

Коль ты к Смирдину войдешь
Ничего там не найдешь,
Ничего ты там не купишь,
Лишь Сенковского Толкнешь.²

პოეტმა მოისმინა ჩემი ეპიგრამა და მაშინვე მკვირცხლად დაუმატა:

„Иль в Булгарина наступишь“.

თითქმის დავწყნარდი და ანონიმური წერილების შედეგები აღარც მალეღვებდა, თუმცა რამდენიმე დღეში სრულიად შემეცვალა აზრი... კარამზინები უფროსი ვაჟის დაბადების დღეს აღნიშნავდნენ. სადილობისას მე პუშკინის გვერდით ვიჯექი. მხიარულებისას იგი ჩემსკენ გადმოიხარა და სხაპასხუპით მითხრა:

— წადით ხვალ დ' არშიაკთან. შეუთანხმდით დუელის მხოლოდ მატერიალურ მხარეზე, რაც მეტი სისხლი დაიღვრება, მით უკეთესი. სხვა ახსნა-განმარტება საჭირო არ არის.

ამის შემდეგ გააგრძელა საერთო საუბარი და ხუმრობა, თითქოს არაფერი მომხდარიყო. მე გავშეშდი, მაგრამ სიტყვის შებრუნება ვერ გავბედე, რადგან მის ხმაში ისეთი სიმტკიცე და შეუვალობა იგრძნობოდა, რომ წინააღმდეგობის განწევას აზრი აღარ ჰქონდა.

იმავე საღამოს, ავსტრიის დესპან ფიკელმონთან დიდი რაუტმეჯლისი ენყობოდა. იქ მეც უნდა ვყოფილიყავი. რაუტზე მოწვეული ქალბატონები კარლ V-ის გარდაცვალების გამო შავ სამოსში იყვნენ გამოწყობილნი. მხოლოდ ნატალია ნიკოლოზის ასულის დას — ეკატერინას ეცვა თეთრი კაბა. (ნატალია ნიკოლოზის ასული იმ დღეს წვეულებაზე არ იყო). ეკატერინას განსაკუთრებული თავაზიანობით ექცეოდა დანტეს-გეკერნი.

პუშკინი მოგვიანებით შემოგვიერთდა, ძალზე აღელვებული სჩანდა. ცოლისდას დანტესთან ლაპარაკი აუკრძალა, ხოლო თვითონ მას კი უაღრესად უსიამოვნო და უკმეხი სიტყვებით მიმართა. იქვე, ახლოს იმყოფებოდა საფრანგეთის საელჩოს მდივანი, ფრიად მოხდენილი ახალგაზრდა კაცი, გვარად დ' არშიაკი. ჩვენ ორაზროვნად გადავხედეთ ერთმანეთს, მაგრამ რადგან ახლო ნაცნობობა არ გვქონდა, იქაურობას უსიტყვოდ გავეცალეთ. შემდეგ დანტესი გავიხმე განზე, მაინტერესებდა რას ფიქრობდა, რა ადამიანი იყო. „მე პატიოსანი ადამიანი ვარ და იმედი მაქვს,

¹ მეორე ან მესამე სეკუნდანტი თუ გჭირდებათ, მზად ვარ გემსახუროთ.

² რუსი ლიტერატორები მიიჩნევენ, რომ ეპიგრამა პუშკინს ეკუთვნის.

ამას მალე დავამტკიცებ“, — მითხრა მან და თან ახსნა-განმარტება დამინყო იმის თაობაზე, რომ ვერ გაუგია რა უნდა მისგან პუშკინს, და რომ მას, დანტესს, არავითარი უკმაყოფილება, ჩხუბი და აყალ-მაყალი არ სურს, მაგრამ თუკი აიძულებენ, რა თქმა უნდა, მიიღებს დუელში გამონჯევას.

მეორე დღეს საშინელი ქარ-ბუქი იყო; ჯერ მამაჩემთან წავედი, რომელიც “მოიკაზე“ ცხოვრობდა, იქიდან კი პუშკინთან შევიარე, რომელიც მიმეორებდა, რომ მე მევალებოდა მომავალი უღმობელი ორთაბრძოლის მხოლოდ მატერიალური მხარის მოგვარება. შემდეგ, გულის კანკალით გავეშურე დ' არშიაკისაკენ, რომელმაც ჩემდა განსაცვიფრებლად მაუწყა, რომ განიცდიდა, მოსვენებას ვერ პოულობდა, თან გულის ტკივილით აღნიშნა, “მართალია მე რუსი არა ვარ, მაგრამ მშვენივრად მესმის, რას წარმოადგენს პუშკინი მთელი რუსი ხალხისათვის“. შემდეგ დასძინა, რომ აუცილებელი იყო ყველა იმ მასალის გადახედვა, რაც ჩვენთვის მონდობილ საქმეს ეხებოდა. ამასთან, მან შემდეგი დოკუმენტები მაჩვენა:

- 1) პუშკინის სახელზე გაგზავნილი ანონიმური სიგელ-ბარათის ეგზემპლარი;
- 2) სიგელის მიღებისთანავე პუშკინის მიერ დანტესის დუელში გამონჯევის გზავნილი;
- 3) ჰოლანდიის დესპანის, ბარონ გეკერნის წერილი, რომელშიც იგი სთხოვდა პუშკინს დუელის ორი კვირით გადადებას;
- 4) პუშკინის ხელით დანერგილი ბარათი, სადაც იგი იუწყებოდა, რომ გამონჯევას უკან იღებდა იმ გავრცელებული ხმების გამო, თითქოს დანტესი ცოლად ირთავდა მის ცოლისდას — კატერინა ნიკოლოზის ასულს.

ჩემს გაკვირვებას საზღვარი არ ჰქონდა. თითქოს ზეციდან ჩამოვფრინდი. ამ ქორწინების შესახებ არაფერი ვიცოდი და მხოლოდ ახლა მივხვდი ორთაბრძოლის ორი კვირით გადადების მიზეზს და, იმასაც, თუ გუშინ კატერინა ნიკოლოზის ასულს რატომ ეცვა თეთრი კაბადა, როგორი გულმოდგინებითა და თავაზიანობით ტრიალებდამისირგვლივ დანტესი. ყველას უნდოდა პუშკინის დაშოშმინება, თავად კი სურვილიც არ გააჩნდა. მისი მოთმინების ფიალა აივსო. სინდისზე ხელაღებულ არამზადას მიერ გამოგზავნილი ანონიმური სიგელ-ბარათის მიღებისთანავე, პუშკინმა მაშინვე მიმართა დანტესს, რომელიც ძალიან ხშირად ცეკვავდა ნატალიანიკოლოზის ასულ-

თან და სწორედ ის იყო ამ საზიზღარი ხუმრობების მიზეზი. დუელში გამონჯევის დღეც კი უდავოდ ამტკიცებს იმას, რომ სხვა მიზეზი არ არსებობდა. ვინც პუშკინს იცნობდა, ყველას ესმოდა, რომ არა მხოლოდ უაღრესად დიდი შეურაცხყოფის შემთხვევაში, არამედ უმნიშვნელო ეჭვიანობის ნიადაგზეც კი იგი არდაელოდებოდა უგვანოდ გამოგზავნილ წერილებს. ალბათ, მარტო ღმერთმა იცის, რას განიცდიდა პოეტი მთელი ამ დროის განმავლობაში, წარმოიდგენდა რა საკუთარ თავს გამასხარავებულად და დამცირებულად იმ მაღალ საზოგადოებაში, მოსვენებას რომ არ აძლევდა გაუთავებელი წვრილმანი შეურაცხყოფითა და დაცინვით. დანტესის სახით იგი ეძებდა ან სიკვდილს, ანდა მთელი მაღალი წრის საზოგადოებასთან ანგარიშსწორებას. დარწმუნებული ვარ, სობოლევსკი რომ ყოფილიყო მაშინ პეტერბურგში, იგი აუცილებლად გადააფიქრებინებდა პუშკინს ამ საშინელ გადანჯვეტილებას. სხვებმა კი ეს ვერ შესძლეს.

— აი, როგორია საქმის ვითარება, — სთქვა დ' არშიაკმა. — გუშინ ამოინურა ორკვირიანი ვადა, და გუშინვე პუშკინთან ვიყავი იმის მოსახსენებლად, რომ ჩემი მეგობარი დანტესი მზად არის სამსახური გაუწიოს მას. ალბათ გესმით, რომ დანტესს სურს იქორწინოს, მაგრამ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ პუშკინი უარს იტყვის დუელზე, და თანაც, აუცილებლად მიუთითებს ქალაქში გავრცელებული ქორების უსაფუძვლობაზე. ბატონი დანტესი არ დაუშვებს, რომ მასზე სთქვან, თითქოს იგი აიძულეს, რომ დაქორწინებულიყო და იქორწინა დუელის თავიდან აცილების მიზნით. როგორმე დაითანხმეთ ბატონი პუშკინი უარი თქვას დუელზე, ყოველგვარი პირობის გარეშე. სიტყვას გაძლევთ, დანტესი აუცილებლად დაქორწინდება ეკატერინა ნიკოლოზის ასულზე და ჩვენ შევძლებთ თავიდან ავიცილოთ უდიდესი უბედურება.

დ' არშიაკი არაჩვეულებრივად სიმპატიური პიროვნება იყო. ამ ამბების შემდეგ იგი დაილუპა, ნადირობის დროს მკვლელობის მსხვერპლი გახდა. მე უკიდურესად უსიამოვნო მდგომარეობაში აღმოვჩნდი, მხოლოდ ახლა ვერკვეოდი საქმის ვითარებაში. საქმის ისეთ ბრწყინვალე დაგვირგვინებაზე იყო ლაპარაკი, რომ არც კი ველოდი. თუმცა, თვითონაც ამას მოვითხოვდი, მაგრამ მოსალაპარაკებლად უფლებამოსილება არ გამაჩნდა. დ' არშიაკთან საუბრის შემდეგ ჩვენ შევთანხმდით სამ საათზე დანტესთან წავსულიყავით. იქ იგივე წინადადება წამოიჭრა, თუმცა თვით დანტესი არ ესწრებოდა და ყველაფრის მოგვარება სეკუნდანტს ევალებოდა. ასეთი თავსატეხი ცხოვრებაში არ მქონია. ბოლოს

ქალღმერთი მოვიტხოვე და პუშკინს წერილი მივწერე ფრანგულად:

„თქვენი სურვილის მიხედვით, შევათანხმე დუელის მატერიალური მხარე, 10 ნაბიჯის ბარიერით იგი დანიშნულია 21 ნოემბერს, დღის 8 საათზე პარგოლოვოს მიმართულე-ბით. ამავე დროს, მინდა გაუწყოთ, რომ დან-ტესი თქვენს ცოლისდაზე აპირებს დაქორ-წინებას, თუკი თქვენ აღიარებთ, რომ იგი ამ საქმეში მოიქცა როგორც პატიოსანი ადა-მიანი. ბატონი დ' არშიაკი და მე ვუდგებით თავდებად და გატყობინებთ, რომ ქორწინება შედგება. მთელი თქვენი ოჯახის ბედნიერე-ბისათვის, გთხოვთ, ყოველგვარ პირობაზე დათანხმდეთ“. და ა.შ.

რა თქმა უნდა, ის წერილი სიტყვა-სიტყვით არ მახსოვს, შინაარსი კი ზუსტად ასეთი იყო. 21 რიცხვი კარგად დამამახსოვრდა, რადგან 20-ში მამაჩემის დაბადების დღე იყო და, სა-შინლად არ მინდოდა, ამ თარიღის აღნიშვნას სისხლისღვრა დამთხვეოდა. დ' არშიაკმა ჩემი ნაწერი წაიკითხა, მაგრამ მიუხედავად ჩემი დაჟინებული მოთხოვნისა, დანტესისათვის არ უჩვენებია, ისევ მე გადმომცა და მითხრა:

— თანახმა ვარ, გაუგზავნეთ!

ჩემს მეეტლეს დავუძახე, გადავეცი წერი-ლი და ვთხოვე „მოიკაზე“ წაეღო. იქ, სადაც დღეს დილით ვიყავი. მეეტლეს შეეშალა და პუშკინის მაგივრად მამაჩემისკენ გასწია, რომელიც აგრეთვე „მოიკაზე“ ცხოვრობდა, იმ დილით იქაც ვიყავი. მამაჩემს ჩემი ხელ-წერა უცვნიდა და როდესაც დუელის შესახებ გაუგია, უსაზღვროდ შეშფოთებულა და მე-ეტლეს პუშკინთან გაუგზავნია. ჩვენ კი მოგვი-ტანეს პასუხი, რომელიც დაახლოებით ასეთი შინაარსისა იყო: „ვთხოვ, ბატონ სეკუნდან-ტებს ჩემი წინადადება დუელში გამოწვევა-ზე გაუქმებულად ჩათვალონ, რადგან ქალაქ-ში გავრცელებულ ხმებს თუ დავუჯერებთ, დანტესი ცოლად ირთავს ჩემს ცოლისდას. საერთოდ კი უნდა ვაღიარო, რომ ამჯერად ის სწორედ ისე მოიქცა, როგორც პატიოსან ადამიანს შეეფერება“.

— სრულიად საკმარისია, — წარმოსთქვა დ' არშიაკმა, პუშკინის საპასუხო წერილი მის-თვის არ უჩვენებია, თუმცა კი ქორწინება მი-ულოცა.

შემდეგ დანტესი მომიბრუნდა და მითხრა:

— ნადით პუშკინთან და მადლობა გადაე-ცით იმისთვის, რომ თანახმაა დამთავრდეს ჩვენს შორის უთანხმოება. იმედი მაქვს ისეთი ურთიერთობა გვექნება როგორც ძმებს.

მეც მივულოცე დანტესს და დ' არშიაკს შევთავაზე ერთად წავსულიყავით პუშკინ-თან, რომ მისთვის პირადად ეთქვა დანტესის

სიტყვები. დ' არშიაკი დათანხმდა, როცა მივე-დით, პუშკინი სადილობდა. მალე გამოვიდა ჩვენთან და მოგვესალმა. საკმაოდ ფერმიხე-დილი ჩანდა. დ' არშიაკმა მადლობა გადაუხა-და ყველაფრისათვის.

— მე კი, ჩემი მხრივ მინდა დავამატო, რომ იმედია, თქვენს ქვისლთან საუკეთესო დამო-კიდებულებაზე იქნებით, — უცებ წარმოვ-თქვი მე.

— ტყუილია ეს ყველაფერი, — ცხარედ წა-მოიძახა პუშკინმა, — ეს არასოდეს მოხდება, პუშკინისა და დანტესის ოჯახებს შორის სა-ერთო არ შეიძლება იყოს.

შენუხებულმა დ' არშიაკმა და მე ერთმა-ნეთს ნალვლიანად გადავხედეთ. მალე პუშკი-ნი ცოტა დაწყნარდა.

— თუმცაღა, — დაუმატა მან, — ვაღიარე და კიდევ მინდა ვაღიარო, რომ დანტესი პატი-ოსნად მოიქცა.

— მეტი არაფრის თქმა არ არის საჭირო, — მხარი დაუჭირა დ' არშიაკმა და აჩქარებით გა-ვიდა ოთახიდან.

იმავე დღეს, საღამოს, სალტიკოვებთან გამართულ წვეულებაზე დანტესის ქორწინე-ბის შესახებ ყველამ შეიტყო. პუშკინი კვლავ არ მისალმებია და არ გამოლაპარაკებია დან-ტესს. იგი ჩემზეც გაბრაზებული იყო, რომ მიუხედავად მისი კატეგორიული თხოვნისა, მოლაპარაკებაში მაინც ჩავერთე. დანტესის ქორწინებისა კვლავ არ სჯეროდა.

— მგონი, მას გული აწუხებს, — საცაა აღ-ბათ საზღვარგარეთ გაემგზავრება. თუ გინ-დათაგენიძლავებით, რომ ქორწინი არ შედ-გება. აი, თქვენ მშვენიერი ხელჯოხი გაქვთ, ქალივით მიტაცებს ასეთი ნივთები. ხოდა, ამ ჯოხზე დავნიძლავდეთ.

— მე კი მთელ თქვენს ნაწარმოებებზე და-გენიძლავებით, თანახმა ხართ?

— კარგით, კარგით (იმ დღეს განსაკუთრე-ბული ღვარძლშერეული — მხიარული გან-წყობა დაუფლებოდა მას).

— მომისმინეთ, — მითხრა მან რამდენიმე დღის შემდეგ, — თქვენ, მგონი, დანტესის სე-კუნდანტი მეტად იყავით, ვიდრე ჩემი, თუმცა თქვენს დაუკითხავად მაინც არაფერს მოვი-მოქმედებ. აბა, ჩემს კაბინეტში შევიდეთ.

მან კარები ჩაკეტა და მითხრა: „ახლა წა-გიკითხავთ მოხუცი გეკერნისადმი მიწერილ ჩემს ბარათს. ვაჟიშვილთან ყველაფერი გარ-კვეულია, ახლა კი მოხუცებულის ჯერია“.

ამ სიტყვების შემდეგ პუშკინმა წამიკითხა ჰოლანდიის დესპანისადმი გაგზავნილი, სა-ყოველთაოდ ცნობილი წერილი. ტურები აუ-კანკალდა, თვალებში სისხლი მოაწვა. ისეთი აღშფოთებული ჩანდა, რომ მხოლოდ მაშინ

მან

!

დავრწმუნდი მის აფრიკულ წარმოშობაში. რა ღონე უნდა მეხმარა და როგორ უნდა დამეშოშმინებინა ეს ბობოქარი და მძვინვარე ძალა? იძულებული ვიყავი გავჩუმდი. რადგან შაბათი დღე იყო, იქიდან თავადიშვილ ოდო-ევსკისთან გავეშურე. იქ ყუკოვსკი დამხვდა, რომელსაც მოვუყევი ყველაფერი, რაც ვნახე და რაც მოვისმინე. იგი შეშფოთდა და შემპირდა, რომ როგორმე შეაჩერებდა წერილის გაგზავნას. მან ეს მართლაც შესძლო. რამდენიმე დღეში, კარამზინების წვეულებაზე მაუწყა, რომ საქმე მოაგვარა და წერილი აღარ გაეგზავნებოდა გეკერნს. მართალია, პუშკინმა ბარათი აღარ გააგზავნა, მაგრამ ყოველი შემთხვევისათვის მაინც შემოინახა.

დეკემბრის დასაწყისში, ხარკოვში, გრაფ სტროგონაფთან მიმავლინეს. შემდეგ კი მოსკოვში მომიხდა წასვლა. იქ ავად გავხდი და ორი თვე ლოგინში ვინექი, მაგრამ მივლინებაში წასვლამდე დ'არშიაკთან შევიარე გამოსამშვიდობებლად. მან მაჩვენა უაზრო და უცნაური წოდებების სახუმარო სიგელებიანი დაბეჭდილი ბლანკები.

შემდეგ მომიყვა, რომ ვენის წრეში მთელი ზამთარი თავს იქცევდნენ იმით, რომ ავრცელებდნენ მსგავს მისტიფიკაციებსო. მათში ისეთი ბეჭდიანი სიგელ-ბარათის ნიმუშებიც იყო, როგორიც პუშკინმა მიიღო.

ამრიგად, ბილნმა და ბინძურმა მასხარამ, რომელმაც სიკვდილამდე მიიყვანა პუშკინი, ისიც კი ვერ მოახერხა, რომ საკუთარი გამოეგონებინა. მან რომელიღაცა დიპლომატიური კორპუსის წევრისათვის განკუთვნილი ნიმუში აიღო და ის გადაბეჭდა. ვინ იყო ყოველივე ამაში დამნაშავე, მაშინ ჯერ კიდევ იდუმალეებით იყო მოცული. ჩემი გამგზავრების შემდეგ დანტესი დაქორწინდა და კარგი ქმარიც გამოდგა. ცოლის გარდაცვალების შემდეგ შვილების მოყვარულ და ერთგულ მამად დარჩა. ეჭვი არ არის, იგი დაქორწინდა რათა თავიდან აეცილებინა ორთაბრძოლა. მაგრამ, როგორც ქარაფშუტა და თავქარიანი ადამიანი, ქორწინების შემდეგაც წვეულებებსა და მეჯლისებზე ნატალია ნიკოლოზის ასულთან მიდიოდა და სალდაფონური მოურიდელობით ელაზღანდარავებოდა. გრაფ ვორონცოვის ოჯახში გამართულ წვეულებაზე დანტესმა ჰკითხა ნატალიას, კმაყოფილი დარჩა თუ არა კოჟრების სპეციალისტით, რომელიც მისმა ცოლმა გაუგზავნა. ბოლოს დასძინა, „სპეციალისტი ირწმუნება, რომ თქვენი კოჟრი სჯობია ჩემი ცოლისას“³.

ამ უშვერი კალამბურის შემდეგ, რა თქმა უნდა, პუშკინის განრისხება გარდაუვალი იყო. გეკერნისადმი მიწერილ ბარათშიც კი გადაკვრით არის მოხსენიებული ეს კალამბური. ბარათი თითქმის იგივე იყო, როგორიც ორი თვის წინ მაჩვენა, ბევრ ადგილას ძველი შინაარსიც ამოვიცანი. თუმცა, რაც არ უნდა დაუჯერებლად მოგეჩვენოთ, ძველი წერილი უფრო დიდი და უფრო შეურაცხმყოფელი იყო.

მომდევნო, 1837 წლის 29 იანვარს პუშკინი დაიღუპა. უდიდესმა დანაკარგმა შესძრა მთელი რუსეთის ინტელიგენცია. მივხვდი, რომ პუშკინმა ველარ გაუძლო ყველაფერს და მოხუცებულ გეკერნს ის ბარათი მაინც გაუგზავნა. იმასაც მივხვდი, რომ მას შეეშინდა კვლავ ახალი შემრიგებლებისა და სეკუნდანტი თითქმის, უკვე დუელის ადგილზე აირჩია. როგორც ჩანს, თვით განგებას სურდა პუშკინი დაღუპულიყო. იგი თითქოს ზებუნებრივი ძალით იყო საგანგებოდ შეპყრობილი და სიკვდილისაკენ ილტვოდა.

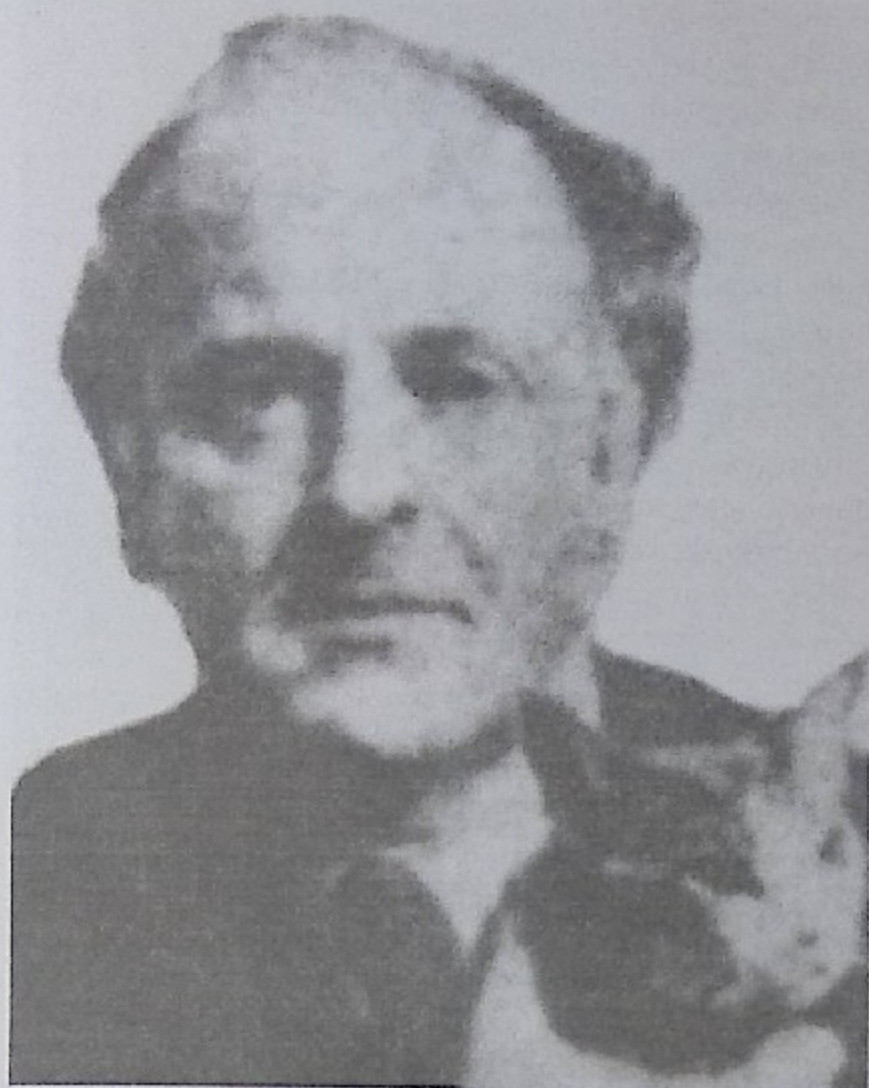
25 წლის შემდეგ პარიზში შემხვდა დანტეს-გეკერნი, რომელიც საფრანგეთში სენატორი გამხდარიყო. გაოცებულმა მკითხა: “ნუთუ ეს თქვენა ხართ?” “დიახ, დიახ, მე გახლავართ”. “იცით, რა უნდა გითხრათ, — განაგრძო მან — როცა შიკრიკმა საზღვრამდე მიმაცილა, ხელმწიფისაგან დაბეჭდილი პაკეტი გადმომცა, რომელშიც ჩემი ბედკრული ისტორიის ამსახველი დოკუმენტები იყო. დღევანდლამდე ეს პაკეტი გაუხსნელი მიდევს უჯრაში. გამბედაობა არ მყოფნიდა, რომ გამეხსნა და ნამეკითხა”.

ამრიგად, პუშკინის სიკვდილის ამსახველი დოკუმენტები ხელუხლებლად არის შენახული პარიზში. ყველაფერთან ერთად უნდა იყოს სიგელ-ბარათიც, გადაკეთებული და გაყალბებული ხელწერით. თუ ექსპერტები შესძლებენ ხელწერის ამოცნობას, მაშინ ცბობილი გახდება პუშკინის ნამდვილი მკვლელის სახელი, რომელიც სამუდამოდ დაწყევლილი და შერისხულია რუსი ხალხის მიერ. ეს სახელი ენის წვერზე მიტრიალებს, მაგრამ, დე, ზენაარის მართლმსაჯულებამ და არა მინიერმა მართლმსაჯულებამ განსაჯოს.

1865წ.

თარგმნა ნანა ნოზაძე-ჯულაშვილმა

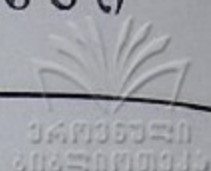
³ (ფრანგული სიტყვების თამაში) cor -კოჟრი და corps-ტანი (სხეული).

თონივ
პრინცი

ლილი ელიზა ჯონ დონს

ჩასძინებია ჯონ დონსა და ყველაფერს სძინავს.
 სძინავს იატაკს, ჭერს, სარეცელს, კედლებს, სურათებს.
 სძინავს მაგიდას, ფარდას, სანთლებს, ჩარჩოებს, მინას,
 გარდერობს, ბუფეტს — ველარაფერს მიაყურადებ.
 სძინავს ყველაფერს: ბოთლებს, ჭიქებს, ურდულებს, კაკვებს,
 პურს, პურის დანას, ბროლს, ფაიფურს, ჭურჭლეულს, მერქანს.
 სძინავს თეთრეულს, ტაშტებს, საათს — ამ სახლში, აქვე,
 სძინავს კარადას, კარს, კიბეს და ღამეა ყველგან.
 და ღამე ადევს ყველა კუთხეს, თვალებს, თეთრეულს,
 წარმოსათქმელად გამზადებულ სიტყვას და მისვე
 ფრაზებს და შეშას, მაშას, ნახშირს, მჩინარს კეთრივით,
 და ჩამქრალ ბუხარს, სადაც ცეცხლის სიმღერას ვისმენთ...
 და ღამე ადევს კამზოლსა და წინდებს, ბათინკებს,
 ლანდებს, სარკეებს, სანოლებს და ზურგიან სკამებს
 და ჯვარცმის ხატს და ზეწრებსა და ხვეტივით დატეხილ
 ცოცხს და ფეხსაცმელებს — ყველაფერზე გართხმულა ღამე.
 და სძინავთ ფანჯრებს — თოვლიანი შუშების თასებს,
 სახურავების ყველა ქანობს და ყველა გორაკს
 მათი სუფრისებრ კეხებისა... და სძინავს მასივს,
 ფანჯრის ჩარჩოთი უმოწყალოდ გაყოფილს ორად...
 და სძინავთ თალებს, სძინავთ კედლებს, ძილშია ყველა.
 სძინავთ რიყის ქვებს, ქვაფენილებს, ყვავილნარს, ცხაურს.
 არსად ბორბალი არ წრიალებს, არც შუქი ელავს,
 სძინავთ ლობეებს, სამკაულებს, სიჩუმეს, ხმაურს.
 სძინავთ კარებს და სახელურებს, კაუჭებს, რგოლებს,
 ბოქლომ-კლიტეებს და საკეტებს, ურდულებს, რაზებს,
 არსად გაისმის ხმა ჩურჩულის, შრიალის, ქროლის,
 თოვლილა კენესს და ჯერ აისი არა ჩანს ცაზეც...
 სძინავთ ციხეებს და გალავნებს, სასწორებს, დუქნებს,
 დუქნებში თევზებს, დაკლულ ღორებს და ყველა ნაკლავს,
 სახლებს, უკანა ეზოებს და იქ დაბმულ ძუკნებს,
 სარდაფში კატებს და ყველაფერს მაღლა და დაბლა.

ადამიანებს, თავებებსა და მთელ ლონდონს სძინავს,
 პორტში — იალქანს, იალქანზე, ვეება ფაშვით,
 ძილშია წყალი, თოვლთან ერთად, და ტკბილად ფშვინავს
 და უერთდება შორს მძინარს ცას მძინარე ზღვაში.
 ჩასძინებია ჯონ დონსა და ზღვას მასთან ერთად.
 ჩასძინებია ხმელეთს, თოვლით თეთრად გაპენტილს.
 კუნძულს კი, თითქოს, მთელი ძილი ჩაუკრავს მკერდთან,
 ჩაკეტილია ბალიც ძილის სამმაგ საკეტიტ.
 სძინავთ ნეკერჩხლებს, ფიჭვებს, სოჭებს, ნაძვებს, ცხრაფეხებს,
 სძინავთ ფერდობებს, ფერდობებზე — რუებს, ბილიკებს,
 მგლებს და მელიებს, დათვის ძილს კი რა შეაფერხებს! . .
 თოვლი სოროთა ღიობს გმანავს და აქილიკებს.
 ჩიტებსაც სძინავთ, აღარ ისმის მათი გალობაც,
 არც ყორნის როშვა, არც სიცილი ბუსი თუ ჭოტის,
 მთელ დაბლობ ინგლისს ფლობს სიჩუმე — ძილის წყალობა,
 თავი სიზმარში ნაქურდალით ცხადიდან მოდის.
 სძინავს ყველაფერს. საფლავებში დარღვეულ, დაშლილ
 მკვდრებს სძინავთ, ხოლო საწოლებზე წვანან ცოცხლები
 და მშვიდად სძინავთ თავთავიანთ პერანგთა ზღვაში,
 ზოგს ცალკე, ზოგსაც — სიყვარულის ძველი მოძღვრებით. . .
 სძინავს ყველაფერს: ველებს, ტყეებს, მთებს, მდინარეებს,
 მხეცებს, ფრინველებს და სამყაროს — მკვდარსაც, ცოცხალსაც,
 თოვლიდა მოფრენს ღამის ციდან, ფარავს მძინარეთ
 და ცაშიც სძინავთ მათ, ვინც ცისქვეშ ჯერ ვერ მობრძანდა.
 ანგელოზებსაც სძინავთ. მთელი სამყარო წმინდანთ
 ძილით მოცულა და უწმინდეს სირცხვილით მათით. . .
 სძინავს ჯოჯოხეთს, სამოთხესაც ძილისა ბინდავს
 დრო და შინიდან კარში ახლა არავინ გადის. . .
 სძინავს ღმერთსაც და — დედამინა სხვაფერობს ახლა. . .
 ბრმაა ყველასი თვალი, ყურიც ვერაფერს ისმენს,
 ეშმაც ძილშია, მასთან ერთად, ომებით დაღლილ
 მტრობასაც სძინავს თოვლის ველზე ინგლისურ ცისქვეშ.
 მთავარანგელოზს სძინავს ბუკით, სძინავთ მხედრებსაც,
 ცხენებიც ნარნარ რხევით გრძნობენ ძილისას გემოს,
 ქერუბიმებიც, ჩახვეულნი, მძინარ ვედრებად
 მოსჩანან პავლეს ეკლესიის თაღების ქვემოთ.
 ჩასძინებია ჯონ დონსა და ყველა ლექსს სძინავს,
 ყველა ხატსახეს, ყველა რითმას — კარგსა და მდარეს
 ვერც კი გაარჩევ. . . და ყველანი, ქცეულნი სპლინად,
 სილაბურ ლექსში წვანან, როგორც ღრუბლებში მთვარე.
 ყოველი ლექსი ყველა ლექსთან ძმასავით არი,
 თუმცა ჩანვეის თხოვნით ერთურთს უვსებენ უბეს,
 მაგრამ ყველასგან შორს ისეა სამოთხის კარი
 და ისე ჩანან — მათში ნაღდად ერთობა სუფევს.
 ყველა სტროფს სძინავს, ყველა კრებულს მკაცრი იამბის,
 სძინავთ ქორეებს, როგორც მცველებს, მარცხნივ და მარჯვნივ
 და მათში სძინავს ლეთის აჩრდილს დიდის ამბით და
 მათ უკან სძინავს დიდებასაც დაჭმუჭვნილ ფარჩით.
 სძინავს ყოველგვარ ბედშავობას, წამებას, გლოვას,
 ყველა ნაკლს სძინავს, ჩახვევია სიავეს მაღლიც. . .
 სძინავთ მისნებსაც, მხოლოდ თოვა, მოთეთრო თოვა
 სივრცეში ეძებს შავ ლაქათა უმცირეს ადგილს.
 მკვდარივით სძინავს წიგნთა გროვას მართალ აზრებთან,
 მდინარე ფრაზებს დავინყების ყინული ფარავს,
 სიტყვასაც სძინავს, გამზადებულს წარმოსათქმელად,
 სძინავს ჯაჭვს, მხოლოდ რგოლებს რეკავს მომაკვდავ ზარად.
 ღრმად სძინავს ღმერთს და ეშმაკსა და წმინდანთა დასებს
 და მათ მსახურებს, მათ მეგობრებს, მათ ყველა ნაგრამს,
 მხოლოდღა თოვლი შარიშურობს ღამეულ გზაზე,
 თოვლის ხმის გარდა ყოველი ხმა თითქოსდა, გაქრა.
 მაგრამ სუ! გესმის?! ეს რა ხმაა გაყინულ ბნელში! —

იქ ვილაც ტირის, იქ ვილაცა ბუტბუტებს თრთოლვით.
წარმოუდგინეს იქ ვილაცა ზამთარს და შეშლილს
ჰგავს ის და ტირის, სადაც ღამეს ანათებს თოვლი.
ისე წვრილია ის ხმა, როგორც ნემსია წვრილი.
როგორც უძაფო ნემსი, ის ხმა მარტოა ახლა,
გარშემო არის სიბნელე და ყინვა და ძილი,
ის კი აკერებს ღამეს აისს — ისეა მაღლა.

„იქ ვინა ტირის? ანგელოზო, შენა ხარ ნუთუ!
ნუთუ შენ გინდა, სიყვარული დაბრუნდეს ჩემი!
ნუთუ შენ მიხვალ შინისკენ და მიფანტავ დუდუნს!“ —
ეს ვკითხე, მაგრამ არ მოცურავს პასუხის გემი.
„ქერუბიმებო, თქვენ იქნებით! მაშ თქვენი მღერა
რად მომაგონა ამ ცრემლთა ხმამ?! თქვენ, ალბათ, გნადით
დატოვოთ ჩემი ტაძარი და მომწყვიტოთ მზერა
მე სამუდამოდ!“ — არ მოისმის პასუხიც მათი.
„შენა ხარ, პავლე? მართალია, ხმა უკვე, მკაცრი
სიტყვების თქმაში, გაგხდომია უხეში მეტად. . .
შენ არ დაგხრია განა თავი ბნელაში განცდით,
რათა მიტირო?!“ — დუმილს ვისმენ, სიჩუმეს ვხედავ.
„განა შენ მზერას არ იფარავ იმავე ხელით,
რომელიც მოჩანს აქ ყოველთვის და გვიმკობს იერს?! —
შენა ხარ, ღმერთო? დე ეს აზრი ველურად წრფელი
იყოს, კი, მაგრამ ხმა ხომ ტირის მაღალი ძლიერ?!“ —
კვლავ სიჩუმეა. „ანდა იქნებ შენ ხარ, გაბრიელ!
იქნებ შენ უკრავ ბუკს თუ ვილაც ხმამაღლა გაჰყეფს!
სხვა არვინაა, თვალი მხოლოდ მე გავახილე,
მხედრები ცხენებს კაზმავენ და მალავენ სახეს.
ყველაფერს სძინავს. ეხვევიან სიბნელეს ძილში.
მეძებრები კი ზეცისაკენ მირბიან ხროვად.
გაბრიელ, შენ ხარ? ამ ზამთარში ძილს რატომ მიშლი?
განა საყვირით ჩემზე შენი არაა გლოვა!“

„არა, ეს მე ვარ, ჯონ დონ, შენი ტანჯული სული.
მე აქ, ცის ქედზე მწუხარებით მათზე ვირთვები,
რომ საკუთარი გარჯით შევქმენ ჯაჭვივით წნული
ეს — უმძიმესი გრძნობისა და აზრის ტვირთები.
ასეთი ტვირთით შენ შეგეძლო ცაში აფრენა,
ვნებათა შორის, ცოდვებს შორის და მათზე მაღლა.
ჩიტი იყავ და შენი ხალხი ნახე აქედან,
დასცქერდი სახლებს, ხეებს — ზეცა მიგაჩნდა სახლად.
ყველა ზღვა ნახე, შორეული მხარე ყოველი,
ჭვრეტდი ჯოჯოხეთს, ჯერ შენშივე, მერე კი — ცხადად.
ნახე სამოთხეც, უუცხადეს შუქთა მთოველი,
ჩარჩოში, რომლის სევდას სევდა ვერ მეტობს ცათა.
ნახე ცხოვრება, რაც ჩანს, როგორც კუნძული შენი,
შეხვდი ამნაირ ოკეანეს, რაც ყოველ მხრიდან
დაფარულია უბნელესი ტალღების ქშენით. . .
ღმერთთან მიხველ და დაბრუნება სიამეს გგვრიდა.
აღარ გაგიშვებს შენ ეს ტვირთი ამაზე მაღლა,
საიდანაც ჩანს ეს სამყარო — კოშკების წნულად
და მდინარეთა გრძელ ლენტებად — მათ როცა ნახავ,
დღე განკითხვისა საშინელი არაა სულაც.
იქ ჰაერს არ აქვს ძვრა და ვერსად შეხვდება ბუქი.
იქ ყველაფერი სიზმარივით მოთენთვას გაღვრის.
იქიდანაა ღმერთი, ვინაც ჩანს, როგორც შუქი,
ნისლიან ღამით, ფანჯარაში მთლად ბოლო სახლის.
იქ მინდვრებია, მაგრამ არ ხნავს გუთანი მაგათ.
არც წლები ხნავენ. საუკუნეც არ შრომობს გუთნით.
მხოლოდ ტყეები ჰგვანან კედლებს, სუნთქავენ ლალად
და მხოლოდ წვიმა, ცეკვა-ცეკვით, ბალახებს ფუთნის.

და ის პირველი ტყის მკაფავი, ვინაც ჯაგლაგით
ენვია იმ ტყეს და დაიბნა უღრანის შიშით,
ფიჭვზე აძვრება და ნახავს რომ ცეცხლი ლაპლაპებს
თავის დაბლობზე, რაც შორს წევს და აგრძელებს შიშინს.
შორსაა ყველა. ეს მხარე კი, ბუნდოვნად კრთება.
აქედან ხვდება სახურავებს იქ მზერა მშვიდი.
აქ სინათლეა და ძაღლების არ ისმის ყეფა
და ზარის რეკვაც არ ისმის და არც უამი მიდის.
და ის ხვდება, რომ ყველაფერი იქ უნდა იდოს. . .
და მოაბრუნებს ცხენს ტყის პირად და ავლენს რისხვას
და მყის: სადავე, მარხილი და ღამე და თვითონ
და ცხენი — ყველა გადიქცევა ბიბლიურ სიზმრად.

და, აი, ვტირი, ვქვითინებ და არაა სხვა გზა.
ჩემი ხვედრია, შევეგუო აქაურ ლოდებს. . .
არ შეიძლება მიუვიდე იქ სხეულს არსად.
მკვდარი თუ მივალ იმ შორეთში. . . და ამას ვგოდებ.
და რომ დაგტოვე სველ მიწაზე, სინათლევ თვალის,
სამარადისოდ დაგივიწყებ — სტუმარი ცათა.
ბერნი სურვილით, ტანჯვის კვალად, მივცურავ მწყრალი,
ჩემი სხეულის განშორება შევეკერო რათა.
ჩუმად! აქედან ვაფრთხოებ შენგან ამ ღამის თევას,
ხოლო იქ თოვლი თერძია და დუმს წყალი ტემზის.
ჩვენს განშორებას კერავს თოვლი, კერავს და მძლევად
ფრენს წინაუკმო მაღალი ხმის ტირილის ნემსით.
მე არ ვქვითინებ, არა, ჯონ დონ, ეს — შენ ტირიხარ.
წევხარ მარტო და კარადაში ჭურჭლეულს სძინავს.
თოვლი ჯერ მძინარ სახლისაკენ მიფრენს ირიბად,
აქედან მიფრენს თოვლი ბნელში უთეთრეს უინად“.

ფრინველთა სადარს, სძინავს თავის ბუდეში ისევ.
და განვლილ გზას და უკეთესი ცხოვრების სურვილს
ანდობს იმ ვარსკვლავს სამუდამოდ, რომელიც მზისებრ
ბრწყინავს, ახლა კი ვერა ვხედავთ ღრუბლებით ბურვილს.
ფრინველთა სადარს, სული თეთრი აქვს, განა შავი.
და თუმც ცხოვრება ცისქვეშ არის ცოდვებით სავსე,
მაინც უფროა ბუნებრივი ის, ვიდრე ყვავის
ბუდე შოშიის ცარიელი საბუდრის თავზე. . .
ფრინველთა სადარს, ეღვიძება, დღე ცისქვეშ თუა.
ახლა ღამეა და საბნის ქვეშ აღარც კი იძვრის,
ვიდრე სულის და მიძინებულ სხეულის შუა
შეკერილია მთელი სივრცე თოვლით და სიზმრით.
სძინავს ყველაფერს, მაგრამ ზოგ ლექსს წინ აქვს დღეობა
და დაფჩენილი პირით ყველა კარგ ფინალს ელის. . .
მგოსანი — ქალის სიყვარულს თვლის მოვალეობად,
ხოლო სულიერ სიყვარულთან — ვალშია მღვდელი. . .
ვისი წისქვილის ბორბალზეც არ ვასხამდეთ წყალს ჩვენ,
ერთ და იგივეს დაფქვავს მაინც პურეულს ის და. . .
თუ შეგვიძლია სხვას სიცოცხლე გავუყოთ მარჯვედ,
ჩვენი სიკვდილის გასაყოფად მივიდეთ ვისთან?!
დარჩილულ ქსოვილს, ვისაც უნდა, ადვილად დახევეს.
ყოველი მხრიდან დახევეს, წავა და მოვა კვლავაც.
კიდევ ჩამოხევეს! და კარს მხოლოდ ცარგვალი აღებს
ზოგჯერ ბნელში და მის საკერად ნემსს იღებს თავად.
იძინე, ჯონ დონ, სიცოცხლისთვის ნუ დალლი თვალებს.
გაცვდა ქურთუკი და ჰკიდია მოწყენის მგვრელი. . .
აღბათ გამოვა ღრუბლებიდან ვარსკვლავი მალე,
რაც შენს სამყაროს იფარავდა ამდენი წელი. . .

იუბა ევგენიძე

ჰაჟას

პოეტური „ანახაჩი“

გამომცემლობა „უნივერსალმა“ ორ ტომად გამოსცა ლია მუქერიას წიგნი სათაურით „ანარეკლი“, რომელშიც წარმოდგენილია გენიალური ქართველი პოეტის, ვაჟა-ფშაველას პოემათა რუსული თარგმანების შეპირისპირებითი ანალიზი.

როგორ მკვიდრდება ვაჟა-ფშაველას ქართული სამყარო უცხოენოვან სივრცეში? – ეს კითხვა დაისვა ჯერ კიდევ მგოსნის სიცოცხლეში და აქტუალურია დღესაც, როცა დიდმა პოეტმა კარგა ხანია გადალახა ლოკალური და დროის ჯებირები და უკვე კაცობრიობის

სულიერი საგანძურის მნიშვნელოვან ნაწილად იქცა.

ვაჟა-ფშაველა რომ განსაკუთრებული, უბადლო ლიტერატურაში, უცხოელებმა მის სიცოცხლეშივე შენიშნეს. გერმანელმა ა. ლანისტმა მას „ქართული ხელოვნების სულის განმასახიერებელი გენიოსი“ უწოდა და თქვა, რომ ვაჟა „უძლიერესი მოვლენაა ქართულ კულტურაში“. ამ აზრმა მოგვიანებით, XX საუკუნეში, საყოველთაო აღიარება მოიპოვა, მაგრამ ვაჟას შემოქმედების სიდიადის უცხოენოვან მკითხველამდე მიტანა გართულდა. გართულდა იმიტომ, რომ ვაჟას სამყარო სრულიად უნიკალური, თავისებური, განუმეორებელი აღმოჩნდა და მისი თარგმნა ვერ ჩაეცია ვერც ერთ ტრადიციულ სისტემაში, არადა, ვაჟას გარეშე ქართული კლასიკური ლიტერატურა მსოფლიოს წინაშე ნაკლულად, არასრულად და არაეფექტურად ჩანდა. ამ სიცარიელის ამოსავსებად ყველაზე მეტი რუსმა თარგმნელებმა გააკეთეს, რომელთა თარგმანებიც ერთგვარ პირველწყაროდ იქცა ვაჟას ნაწარმოებთა ევროპულ და აზიურ ენებზე სათარგმნელად.

და გაჩნდა სრულიად კანონზომიერი კითხვა: რას წარმოადგენენ თვით ეს რუსული თარგმანები? რამდენად სრულყოფილად ასახავენ ქართველი პოეტის პოეტური სიტყვის აზრობრივ, ემოციურ, მხატვრულ ძალასა და ხიბლს? ეს კითხვა განსაკუთრებით აქტუალური გახდა დღეს.

ღია მუქერიამ სერიოზული ამოცანა დაისახა – ვაჟა-ფშაველას ფენომენის გათვალისწინებით თავი უნდა მოეყარა გენიალური პოეტის ხუთი პოემის – კერძოდ, რუსულ სინამდვილეში დღემდე შესრულებული თარგმანებისათვის და აღენუსხა იმ თარგმანთა ღირსება-ნაკლოვანებები.

ლ. მუქერიამ გულდასმით შეისწავლა მთელი ლიტერატურა, რაც აღნიშნულ პოემათა თარგმანების შესახებ არსებობს და ამ ანალიზის საფუძველზე შემოგვთავაზა როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული თვალსაზრისით ანგარიშგასაწევი მოსაზრებები.

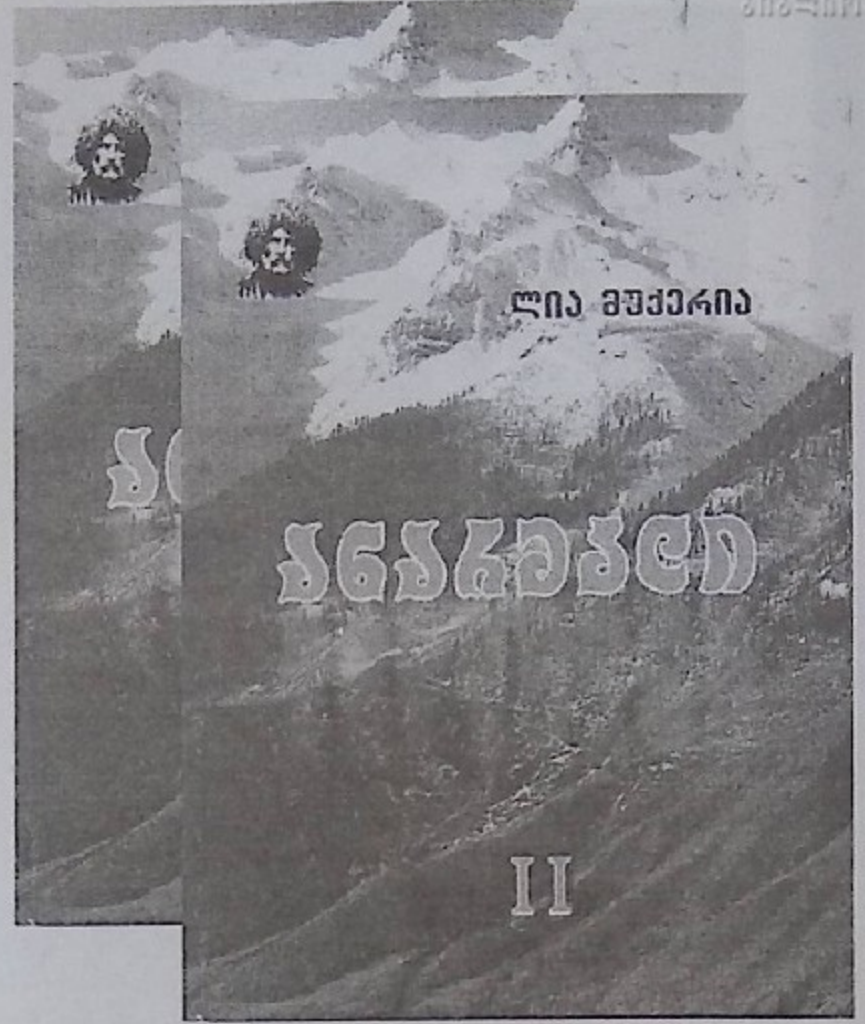
ვაჟა-ფშაველას ეპიკური პოემები ქართული ეროვნული სულის გამოვლენაა. გაჟღერდა თუ არა ეს სული თარგმანებში? დაინახა რუსმა (და არა მხოლოდ რუსმა) მკითხველმა ქართველი ადამიანის ეთნომენტალური სამყარო? წარმოჩნდა თუ ვერა დიდი ხელოვანი, რომელმაც ეს სამყარო უდიდეს ხელოვნებად აქცია და მსოფლიო შედეგებს გაუტოლა?

ჯერ კიდევ გოეთე ურჩევდა ახალგაზრდობას, დაუფლებოდნენ ენებს, რათა გასცნობოდნენ სხვადასხვა ხალხთა ლიტერატურაში დაგროვილ „სულიერ კაპიტალს“. მითუმე-

ტეს, აქტუალურია ეს პრობლემა სადღეისოდ, კულტურული გლობალიზაციის ხანაში, როცა უმაღლეს განვითარებას აღწევს ხალხთა სიახლოვე ეროვნებათაშორისი კულტურული კონტაქტებისა და თარგმანების საშუალებით, ინტერნეტის გასაოცარი შესაძლებლობებით. ამ პირობებში, რუსულ-ევროპული ლიტერატურის კვალდაკვალ, ქართულ სინამდვილეშიც განსაკუთრებული მისია ეკისრება თარგმანის მეოხებით ქართული ლიტერატურის გატანას და ჩართვას „მსოფლიო ლიტერატურის“ კონტექსტში. მაგრამ აქ ჩნდება დიდი პრობლემა, როგორი უნდა იყოს თარგმანი, რომ მან ღირსეულად წარმოაჩინოს დედანი? რა მოეთხოვება მთარგმნელს საზოგადოდ და კონკრეტულად ვაჟას უკვდავ პოემათა მთარგმნელებს? არადა ეს ანუხებდა დიდ პოეტსაც, რომელიც თავის დროზე წერდა: „ნუთუ სხვა ქვეყნის შვილი ისე დატკბება „ვეფხისტყაოსნით“ და ისე გაიგებს მას, რაც უნდა კარგი თარგმანი წაიკითხოს... როგორც თვით ქართველი?“ – ეს პრობლემა მარადიულია და ცხადია, ვერც ლ.მუქერია აუვლიდა გვერდს, როცა ის საკუთრივ ვაჟა-ფშაველას ნაწარმოების თარგმანთა გარჩევას ჰკიდებდა ხელს. ამიტომაც მკვლევრის გამბედაობად გვესახება მისი არჩევანი: მონოგრაფიულად, აკადემიურ დონეზე გაიაზროს სათქმელი და გარკვეულ მიზანდასახულობას დაუქვემდებაროს ვაჟა-ფშაველას თხზულებათა თარგმანების ღირსება-ნაკლოვანებების კვლევა. მიღწევებს და წარმატებებს, რასაკვირველია, შენარჩუნება და დაფასება სჭირდება, მაგრამ ასევე აუცილებელია არსებულ უზუსტობათა აღნუსხვა და გასწორება. ამას მოითხოვს მრავალსაუკუნოვანი ქართული ლიტერატურის ინტერესები და პრესტიჟი.

სწორად მოიქცა ლია მუქერია, როდესაც თარგმანების ავკარგიანობის განხილვას ნაუმძღვარა ვაჟას ეპიკურ პოემათა გაგების, ინტერპრეტაციის საკითხის განხილვა, რაც მეტწილად დაკავშირებულია ვაჟას შემოქმედების უბადლო მცოდნის, გრიგოლ კიკნაძის ნაშრომებთან. მაგრამ ეს არ არის გრ.კიკნაძის აზრების უბრალო გამეორება – ლ.მუქერიამ თავისი საკუთარი დაკვირვებებიც წარმოგვიდგინა და ამით შექმნა თარგმანების შეფასების საიმედო და მყარი საფუძველი.

ლ.მუქერიას წიგნებში განხილულია პოემები: „გოგოთურ და აფშინა“, „ალუდა ქეთელაური“, „ბახტრიონი“, „სტუმარ-მასპინძელი“, „ძალლიკა ხიმიკაური“ და მათი ყველა რუსული თარგმანი (ასეთები კი ბევრია), რომლებიც შესრულებულია ისეთი გამოჩენილი პოეტების მიერ, როგორებიცაა: ო.მანდელშტამი, მ.ცვეტაევა, ნ.ზაბოლოცკი, მ.დერჟავინი, რ.ივნიევი, ს.სპასკი.

ავტორი თავის მიმართებას ამყარებს ვაჟა-ფშაველას მხატვრული სამყაროს ისეთ აღიარებულ მკვლევართა ნააზრევთან, როგორებიცაა: ივ.ვართაგავა, გ.ქიქოძე, ა.განერელია, გრ.კიკნაძე, თ.ჩხენკელი, რ.სირაძე, დ.რეიფილდი თუ სხვა. მაგრამ ამ მხრივ ლ.მუქერიას წიგნი განსაკუთრებითაა დავალებული დიდი ქართველი მეცნიერის, ვაჟა-ფშაველას შემოქმედების უბრწყინვალესი მკვლევრის, პროფ. გრიგოლ კიკნაძის ნაშრომებისაგან. განსაკუთრებით ეს იგრძნობა „ბუნების თემის“ განხილვისას ვაჟა-ფშაველას ეპიკურ პოემებში. აქ, ადრე მოპოვებულ დაკვირვებებზე დაყრდნობით, ავტორი ერთგვარად ამზადებს ნიადაგს, რათა სათანადოდ იქნეს შეფასებული ბუნების ასახვა რუსულ თარგმანებში. ამ მხრივ, როგორც ჩანს, წიგნის მოცულობის შემცირების საჭიროებამ გამოიწვია, ალბათ, რომ მას შესაძლებლობა არ მიეცა თავისი დამოკიდებულება ღიად გამოეხატინა რუსულ ენაზე ვაჟას პოემათა თარგმანების ისეთ მაღალკვალიფიციურ ლიტერატორთა შეფასებებისადმი, როგორებიცაა ზ.არსენიშვილი, ნ.აბესაძე, ლ.ავალიანი, ლ.გრიგოლაშვილი, ნ.კონტრიძე, მ.კარბელაშვილი და სხვა.

საერთოდ, უნდა აღინიშნოს, რომ, ლ.მუქერიას ჩატარებული აქვს სკრუპულოზური ანალიზი. თარგმანები შედარებულია როგორც დედანთან, ასევე ერთი ნაწარმოების რამდენიმე თარგმანი ურთიერთთან. ვფიქრობთ, სამართლიანია ლ.მუქერიას აზრი, რომ რაც არ უნდა კარგი პნკარედი არსებობდეს, იგი ვერ უზრუნველყოფს თარგმანის მაღალ დონეს, თუ მთარგმნელი სიღრმისეულად არ იცნობს

დედნის (ამ შემთხვევაში ქართულ) სამყაროს და თავისი შემოქმედებითი ინტერესებითაც გარკვეული ასპექტით მაინც არ ენათესავება ვაჟა-ფშაველას მხატვრულ ხედვას. მიუხედავად იმისა, რომ თარგმანთა შეფასებებში ნიგნის ავტორი სამართლიანია, ზოგჯერ კატეგორიული და მკაცრიცაა, რაც, ალბათ, დიდი პოეტის უცხო სამყარომდე სათანადოდ მიტანის სურვილითაა განპირობებული.

მართლაც, მონოგრაფიაში მოხმობილი ყველა ავტორი მაღალი ესთეტიკური გემოვნებისა და კულტურის შემოქმედია. მაგრამ, მათი მიდგომა ცალკეულ შემთხვევაში გარკვეულ შესწორებას საჭიროებს და ეს ასეც ხდება.

ლ.მუქერიას ნაშრომში მონოდებულია მრავალი საგულისხმო დაკვირვება, რომელსაც უსათუოდ უნდა გაუწიონ ანგარიში გენიალური მგოსნის უკვდავ პოემათა მომავალმა მთარგმნელებმა. აქ აღძრულ საკითხთა წრე ერთდროულად მოიცავს პრობლემის ისტორიულ, თეორიულ და პრაქტიკულ ასპექტებს. ამიტომაც მას აქვს როგორც წმინდა სასწავლო და მეცნიერულ-თეორიული, ასევე მთარგმნელთათვის პრაქტიკული ღირებულება.

ნიგნის რედაქტორია გამოჩენილი ქართველი მეცნიერი და მთარგმნელი, პროფესორი გიორგი ნიბახაშვილი. ამ საინტერესო გამოცემას ეფექტურ იერსახეს აძლევს ფოტოალბომი, რომელიც ვაჟას ფენომენით დაინტერესებულ მკითხველს შთამბეჭდავად უთვალსაჩინოებს გენიოსი პოეტის საარსებო გარემოს, რომელიც მის შედეგრთა შექმნის წყაროცაა და ნიადაგიც.

რა დაადგინა ლ.მუქერიამ თარგმანების საკმაოდ დეტალური ანალიზის შედეგად? ნიგნის ავტორის სასახელოდ აქვე უნდა ითქვას, რომ თარგმანების კრიტიკული განხილვა სრულიად თავისუფალია უმადურობის ინტონაციისაგან. პირიქით – იგი მრავალჯერ მაღლიერების გრძნობით აღნიშნავს რუსული ლექსის დიდოსტატების დიდ შრომას, მათ ნიჭსა და მონდომებას ვაჟას რუსულად ამეტყველების საქმეში. მაგრამ, ფაქტი ფაქტია – მთარგმნელები ვერ მოერივნენ ტვირთს, ეტყობა, სიღრმემდე ვერ ჩასწვდნენ ქართველი პოეტის მიერ შექმნილ სამყაროს, ქართულ მითოლოგიას, ვაჟასეული ქართული სიტყვის განუმეორებელ „უიკუიკს“, პოემაში რეალობად ქცეული მითოლოგიის მუხტსა და ხიბლს. მოკლედ – „უკეთესად ვერა ქმნეს“. დიდი მაღლობა იმაზეც, რაც გააკეთეს.

1. მთარგმნელები, მიუხედავად მათი ღრმა ერუდიციისა, მოუმზადებლები აღმოჩნდნენ ვაჟას დონის მოაზროვნესთან შესახვედრად,

ქართველი რედაქტორები და კონსულტანტები კი მათ სათანადოდ ვერ დაეხმარნენ.

2. მთარგმნელები მუშაობდნენ ჰნკარედებით, რომელთა ინფორმაციული დონეც, ეტყობა, იმდენად დაბალი იყო, რომ მხოლოდ პრიმიტიულ შინაარსს თუ შეიცავდა ყოველგვარი ვერსიფიკაციული დახასიათებების გარეშე.

3. თარგმანებში, რა თქმა უნდა, გვხვდება ცალკეული ბრწყინვალედ შესრულებული პასაჟები, მაგრამ მთლიანობაში დედნების მართლა „ანარეკლი“ თუა, რომელიც, ალბათ ქართული კლასიკური ლიტერატურის სავიზიტო ბარათად ვერ იქცევა.

შექმნილ სიტუაციაში რეალისტურად გვეჩვენება ღია მუქერიას ნიგნში გამოთქმული მოსაზრება: უცხოენოვანი ლიტერატორები რომ სერიოზულად დაინტერესდნენ, საჭიროა მათ მივანოდოთ ვაჟას ნაწარმოებთა ზუსტად და ყოველმხრივ კომენტირებული პროზაული თარგმანები (ან პნკარედები), რომლებსაც დაერთვება ნაწარმოების შინაარსის, ფოლკლორთან ურთიერთობის, პოეტური თავისებურების, ვერსიფიკაციის და სხვა მახასიათებლების სათანადოდ გააზრებული ნუსხა, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში, მსოფლიო ლიტერატურის ნიმუშებთან შედარება. შრომატევადი საქმეა, მაგრამ ვაჟას ფენომენი იმსახურებს ასეთ გარჯას ანუ, როგორც ჰენრიხ IV ამბობდა – „პარიზი ღირს ღამისთევად“.

და ეს უნდა გაკეთდეს, ალბათ ორ ენაზე – რუსულად და ინგლისურად.

ვაჟა და მისი მეუღლე თამარი

ნინო

მამარდაშვილი

ილიას ხვევა
ბიძაძეა...

ქართულმა მართლმადიდებელმა ეკლესიამ ილია ჭავჭავაძე მე-20 საუკუნის მიწურულს წმიდანად შერაცხა და მას ილია მართალი უწოდა.

მხოლოდ ღმერთის ნება შეიძლება ყოფილიყო, რომ სულიერად გატეხილ და განადგურებულ საქართველოს 1837 წელს ილია ჭავჭავაძე მოვლენოდა.

მე-19 საუკუნის დასაწყისიდან ყველა ცდა ქართველი ხალხისა, თავი დაეღწია უსამართლობისა და ძალადობის მარწმუნებებიდან, უშედეგოდ დასრულდა. ამას მოწმობს 1804 წლის მთიულეთის, 1812 წლის კახეთის, 1821 წლის იმერეთის აჯანყებები და 1832 წლის შეთქმულება, რომელმაც საბოლოოდ დაუსვა წერტილი თავისუფლებისაკენ სწრაფვას. ქვეყანამ მიიძინა — „არსაიდან ხმა, არსით ძახილი“. სწორედ ასეთ საქართველოში ბრუნდება ილია ჭავჭავაძე პეტერბურგიდან. და იწყება ურთულე-

სი გზა, გზა ერის ხსნისა და გადარჩენისთვის ბრძოლისა. „ერის წყლული მაჩნდეს წყლულად, მეწვოდეს მის ტანჯვით გული, მის ბედით და უბედობით დამედაგოს მტკიცე გული“, „ჩვენი საქმე საქართველოს ხალხის ცხოვრებაა, მისი გამჯობინება ჩვენი პირველი და უკანასკნელი სურვილიაო“ — ამბობდა ილია და მთელი თავისი მოღვაწეობა სწორედ ამ მიზნის განხორციელებას მიუძღვნა. მან ჩამოაყალიბა ერის ხსნისა და გადარჩენის მწყობრი სისტემა, შექმნა პროგრამა, რომელიც მიზნად ისახავდა „ქართველის ეროვნული ცნობიერების, ეროვნული სულის გაღვივებას, ჩვენის დაცემულის ვინაობის აღდგენას და დაცვას ყოველი მოსალოდნელი ფათერაკისაგან“. ილიამ მთელი თავისი შემდგომი ცხოვრება ამ პროგრამის განხორციელებას მიუძღვნა. მე-19 საუკუნის მე-2 ნახევრიდან არ მომხდარა საქართველოში რაიმე მნიშვნელოვანი მოვლენა, რომელიც ილიას სახელთან არ იყოს დაკავშირებული. მისი მოღვაწეობის არეალი არის უსაზღვროდ დიდი და უმნიშვნელოვანესი ქართველი ერის შემდგომი განვითარებისათვის. არჩილ ჯორჯაძე წერდა — „ილია ჭავჭავაძე სინტეზია ეპოქისა, რადგან მე-19 საუკუნე იყო ის ხანა, როდესაც ქართველთათვის მეორედ შობა მოხდა და საქართველომ სცნო და იპოვნა თავისი დაკარგული სახე. ილია იყო ამ დაკარგული სახის მაძიებელ აღმადგენელი...“

ილია ჭავჭავაძის ღვაწლზე საუბარი დაუსრულებლად შეიძლება, არა ერთი სამეცნიერო ნაშრომი მიუძღვნეს ქართველმა მეცნიერებმა მისი ცხოვრებისა და შემოქმედების შესწავლას, მაგრამ სამწუხაროდ საქართველოში არ მოგვეპოვება ილია ჭავჭავაძის პერსონალური ენციკლოპედია.

ილია ჭავჭავაძის პერსონალური ენციკლოპედიის მომზადებაზე ზრუნვა ჯერ კიდევ პოეტიკადემიკოსის, ირაკლი აბაშიძის სიცოცხლეში დაიწყო, მაგრამ საქართველოში განვითარებულმა მოვლენებმა ხელი შეუშალა ამ იდეის ხორცშესხმას.

გამოჩენილ მწერალთა პერსონალური ენციკლოპედიების გამოცემას ხანგრძლივი ტრადიცია მოეპოვება — ფართოდ არის ცნობილი მაღალსამეცნიეროდონეზემომზადებულიდანტეს, შექსპირის, გოეთეს, შილერის, ბერნსისა და დიკენსის პერსონალური ენციკლოპედიები, რომლებიც იტალიაში, გერმანიასა და ინგლისშია გამოცემული; ცნობილია რუსეთსა და უკრაინაში გამოცემული ლერმონტოვის პერსონალური ენციკლოპედია და შევჩენკოს ენციკლოპედიური ცნობარი, რომლებიც შეესატყვისებიან მეცნიერების თანამედროვე მოთხოვნებს.

საქართველოში მხოლოდ ერთი პერსონალური ენციკლოპედიაა გამოცემული, — ივანე ჯავახიშვილის ენციკლოპედიური ლექსიკონი,

რომლის მომზადებაზე მუშაობა გასული საუკუნის დამლევს წამოიწყო „ქართულმა ენციკლოპედია“ და რომელიც შემდგომ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის თანამშრომლებმა დაასრულეს აკადემიკოს, როინ მეტრეველის ხელმძღვანელობით.

„ილია ჭავჭავაძის პერსონალური ენციკლოპედია“ ამ ტიპის ენციკლოპედიების შექმნის მსოფლიო გამოცდილების გათვალისწინებით მომზადდება.

„ილია ჭავჭავაძის პერსონალური ენციკლოპედია“ მიზნად ისახავს მკითხველ საზოგადოებას მაქსიმალურად სრული და დეტალური ინფორმაცია მიანოდოს ილიას ცხოვრების და შემოქმედებითი მემკვიდრეობის ყოველი სფეროს შესახებ. იგი შეაჯამებს იმ მდიდარ ცოდნას, რომელიც მეცნიერებამ ილია ჭავჭავაძის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის კვლევის თითქმის საუკუნენახევრის მანძილზე დააგროვა. ენციკლოპედიაში ცალკე სტატია მიეძღვნება ილია ჭავჭავაძის ყოველ მხატვრულ თხზულებას — პოეტურს თუ პროზაულს, ორიგინალურსა თუ თარგმნილს.

„ილია ჭავჭავაძის პერსონალური ენციკლოპედიის“ შექმნის აუცილებლობა საგანგებო დასაბუთებას არ საჭიროებს. როგორც ენციკლოპედიის მთავარი რედაქტორი, გიორგი აბაშიძე აღნიშნავს, ილია ჭავჭავაძისადმი მიძღვნილ სამეცნიერო ნაშრომთა დიდი უმეტესობა საბჭოთა ეპოქაშია შექმნილი და თუმცა მათ შორის არა ერთი და ორია მაღალ სამეცნიერო დონეზე დამუშავებული და უაღრესად საყურადღებო, მაგრამ არსებობდა რიგი საკითხებისა, რომელთა ობიექტური გაშუქება საბჭოური მეთოდოლოგიის ბატონობის ხანაში შეუძლებელი იყო: ასე, მაგალითად, თანახმად „ბრძნული მარქსისტულ-ლენინური მოძღვრებისა“, რომელსაც, თავისთავად ცხადია, ნებისმიერი სამეცნიერო ნაშრომი უნდა დამყარებოდა, ყოველი მოღვაწე უთუოდ, გარკვეული კლასის თუ საზოგადოების სოციალური ფენის ინტერესების გამომხატველად უნდა დასახულიყო და ილიას მოღვაწეობა და ნააზრევიც, რაღა თქმა უნდა, აღნიშნული იდეოლოგიური დოგმისთვის უნდა ყოფილიყო მისადაგებული. შესატყვისად ამ საბჭოური პროკრუსტეს სარეცლისა, ილია ჭავჭავაძე, პოლიტიკური კონიუნქტურის ცვალებადობის კვალდაკვალ ხან თავადაზნაურობის, ხან ბურჟუაზიის, ხან კი გლეხობის იდეოლოგიად ცხადდებოდა: მოხსენიებული იდეოლოგიური დოგმა გამორიცხავდა იმ ფაქტის კონსტატაციის შესაძლებლობას, რომ ილია მთელი ქართველი ხალხის ინტერესების გამომხატველი იყო, რომ იგი იყო „წარმომადგენელი მთელი საქართველოს ერისა, მისი იდეოლოგი“ (ვაჟა-ფშაველა), და არა რომელიმე კლასისა თუ ფენისა (სხვა-

დასხვა კლასებსა და ფენებს ილია ქართველი ერის განუყოფელ შემადგენელ ნაწილად აღიქვამდა და ცდილობდა მათთვისაც შეეგონებინა ეს ჭეშმარიტება: ყველა წოდებამო, წერდა ილია, „ყველამ ერთად და თვითეულმა ცალკე, უნდა იცოდნენ, რომ იგი განუყოფელი ნაწილია მთელის ერისა და ამიტომაც თავის კეთილდღეობას უნდა ეძებდეს მარტო მთელის ერის კეთილდღეობაში და არა ცალკე“). საბჭოური რეჟიმის ზეობის ჟამს აკრძალულ თემას წარმოადგენდა ილიას დამოკიდებულება რელიგიასთან, — იგნორირებული იყო მისი წერილები ქართველი ერის ისტორიაში ქრისტიანული სარწმუნოების განმსაზღვრელი როლის შესახებ, გვერდავლილი იყო მისი დაუცხრომელი ბრძოლა და რუდუნება ქართული ეკლესიის ავტოკეფალიის აღსადგენად.

საბჭოურ ეპოქაში, ათეული წლების მანძილზე, არც იმ ფაქტის აღიარება შეიძლებოდა, რომ უმთავრესი ილიასათვის ეროვნული პრობლემა იყო, და სინამდვილის საწინააღმდეგოდ, აუცილებელი იყო მტკიცება, რომ სოციალურ და ეროვნულ პრობლემებს ილია ერთიანობაში განიხილავდა და რომ მათ გადაჭრას თანაბარ მნიშვნელონას ანიჭებდა, — მაშინ, როცა მიღწევა იმისა, რომ „ჩვენი თავი ჩვენადვე გვეყუდნეს“, მიღწევა იმისა, რომ ნაწილობრივ მაინც აღდგენილიყო ქართული სახელმწიფოებრიობა და რუსეთის იმპერიაში საქართველოს პოლიტიკური ავტონომია მოეპოვებინა, ილიას მთელი თავისი შეგნებული ცხოვრების უპირველეს ამოცანად ესახებოდა.

ილია ჭავჭავაძე

ილია ჭავჭავაძის ფოტო

დაბოლოს, საბჭოთა ეპოქაში არც ილიას სიცოცხლის უკანასკნელი წლების ობიექტური გაშუქება იყო შესაძლებელი, რადგან ეს წლები — ილიას პოლიტიკური აქტივობის მხრივ ყველაზე ინტენსიური ხანა — ილიას წინააღმდეგ ანტიეროვნული ძალების — ქართველი სოციალ-დემოკრატების („ესდეკების“) გააფთრებული ბრძოლის პერიოდია, ბრძოლისა, რომელიც წინამურის ტრაგედიით დაგვირგვინდა, და ბუნებრივია, რომ ქართველი კომუნისტები — „ესდეკების“ პირდაპირი შთამომავალნი — ცდილობდნენ არ დაეშვათ თავისი საამაყო წინაპრების ამ სამარცხვინო ბრძოლის რეალური, შეულამაზებელი სურათის სააშკარაოზე გამოტანა.

განსაკუთრებით უნდა აღვნიშნოთ, რომ ქართული ეკლესია, განსხვავებით საერო ხელისუფლებისაგან, ყოველთვის უდიდეს შეფასებას აძლევდა ილიას მოღვაწეობას და ხელს უწყობდა მისი იდეების ხორცშესხმას.

კეთილშობილური სურვილი შესაძლებელია ბევრ ადამიანს ჰქონდეს, მაგრამ მეორეა შესაძლებლობა ამ სურვილის განხორციელებისა. საბედნიეროდ, საქართველოში გვყავს ილია ჭავჭავაძის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ისეთი სერიოზული მკვლევარი, როგორიც არის ბატონი გიორგი აბაშიძე. მას ილია ჭავჭავაძის ცხოვრებისა და შემოქმედების მეცნიერული შესწავლის მდიდარი გამოცდილება აქვს: გიორგი აბაშიძე ილია ჭავჭავაძის თხზულებათა აკადემიური გამოცემის სარედაქციო კოლეგიის წევრია, ამ გამოცემის პირველი ტომის (ილიას პოეზია)

და მეხუთე ტომის (ილიას ლიტერატურულ-კრიტიკული წერილები) რედაქტორი და ამავე გამოცემის შესავალი წერილის თანაავტორია. იგი ილიას თხზულებათა პარიზული გამოცემის (ექვსტომეული, 1989 წ.) შესავალი წერილის თანაავტორიცაა და პირველი ტომის რედაქტორიც; გიორგი აბაშიძე ერთ-ერთი შემდგენელ-რედაქტორია 1977-1978 წლებში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიერ გამოცემული ორტომეულისა — „ილია ჭავჭავაძე ლიტერატურისა და ხელოვნების შესახებ“. მისი წერილი ილია ჭავჭავაძეზე დაბეჭდილია „ქართულ ენციკლოპედიაში“; გიორგი აბაშიძის ნარკვევი — „ილია ჭავჭავაძე (კრიტიკულ-ბიოგრაფიული ნარკვევი) ილიას დაბადების 150 წლისთავთან დაკავშირებით ბროშურად გამოქვეყნდა ინგლისურ, გერმანულ, ფრანგულ და რუსულ ენებზე; დაბოლოს, გიორგი აბაშიძის წიგნს — „ილია ჭავჭავაძე — ცხოვრება და ღვაწლი“ 2006 წელს მიენიჭა ლიტერატურული პრემია „საბა“ კრიტიკისა და ესეისტიკის ნომინაციაში.

სწორედ ბატონი გიორგი აბაშიძის ინიციატივით შეიკრიბა მკვლევართა ჯგუფი, რომლის შემადგენლობაშიც შედიან ქართული ლიტერატურის ისტორიკოსები, ფილოლოგიის მეცნიერებათა კანდიდატები, რომელთაც XIX საუკუნის ქართული ლიტერატურისა და საზოგადოებრივი აზროვნების საკითხებზე არაერთი ნაშრომი აქვთ გამოქვეყნებული. ესენი არიან: ლეილა სულხანიშვილი, ნათელა საღირაშვილი, მანანა ბარათაშვილი, მანანა ყიფიანი, მათა წერეთელი, ზეინაბ ლომჯარია, თამარ მიქაძე, ნანა ზღულაძე, მაკა კუჭუხიძე, გურამ ჭოხონელიძე, მათ შორის მეც მერგო პატივი, ვიყო ამ პროექტის კოორდინატორი.

საქართველოს ინტელექტუალური საკუთრების ეროვნულმა ცენტრმა მოგვანიჭა „ილია ჭავჭავაძის პერსონალური ენციკლოპედიის“ საავტორო უფლება. პროექტი არის მეტად საპასუხისმგებლო და შრომატევადი. ბუნებრივია, მკვლევართა მცირერიცხოვანი ჯგუფი მას ვერ განახორციელებს. ჩვენ ვითანამშრომლებთ ყველა იმ მეცნიერთან, ვისაც შეუძლია მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანოს „ილია ჭავჭავაძის პერსონალური ენციკლოპედიის“ შექმნაში.

პროექტის განსახორციელებლად საჭიროა მინიმუმ სამი წელიწადი. პროექტს სერიოზული ფინანსური უზრუნველყოფა სჭირდებოდა. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ განუზომელია ილიას წვლილი საქართველოში საბანკო სისტემის ჩამოყალიბებისა და განვითარების საქმეში.

ბატონყმობის გაუქმების შემდეგ იმპერატორ ალექსანდრე მეორის ბრძანებით თავადაზნაურობას თითოეული განთავისუფლებული მამაკაცი გლეხის ფასად 25 მანეთი ეძლეოდა, ხოლო მათ, ვისაც 21 ყმაზე ნაკლები ჰყავდათ, თანხა

უორმაგდებოდა. თავადაზნაურობას საკმაოდ სოლიდური თანხა ერგო (აღმოსავლეთ საქართველოს თავადებს ორი მილიონი მანეთი მისცეს, (აქედან 160 ათასი მანეთი ბანკის დასაარსებლად).

ბანკის დაარსება იყო საშუალება თავადაზნაურთა კეთილდღეობის გადარჩენისა. ეს იდეა ეკუთვნოდა დიდ ეროვნულ მოღვაწეს, დიმიტრი ყიფიანს. მან ხუთი პროექტი წარმოადგინა ბანკის წესდებისა, მაგრამ ბანკის დაარსება ვერ მოხერხდა. შემდგომ რევაზ ანდრონიკაშვილი აირჩიეს ბანკის პროექტის შემმუშავებელი კომისიის თავმჯდომარედ. შედეგი ვერც ამან გამოიღო. ქართული საზოგადოებრიობის გადაწყვეტილებით სათავადაზნაურო-საადგილმამულო ბანკის დაარსება და მეთაურობა ილია ჭავჭავაძეს დაევალა. მან ამ დავალებას ბრწყინვალედ გაართვა თავი, თუმცა ამისთვის დიდი ძალისხმევა დასჭირდა. 1875 წლის იანვარ-თებერვალში თბილისის სათავადაზნაურო-საადგილმამულო ბანკმა არსებობა დაიწყო. წინააღმდეგობებით იყო სავსე ილიას მოღვაწეობა ბანკში, მაგრამ ილიას ხასიათის სიმტკიცემ და უკომპრომისობამ შესაძლებელი გახდა ბანკის წარმატებული მუშაობა.

სათავადაზნაურო-საადგილმამულო ბანკი იქცა ქართულ ეროვნულ ბანკად, რომელიც უდიდეს ფინანსურ დახმარებას უწევდა საქართველოს ყველა ძირითად კულტურულ-საზოგადოებრივ და საგანმანათლებლო დაწესებულებას: „ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებას“, ქართულ თეატრს, ქართულ გიმნაზიას და სხვა.

ნიშანდობლივია, რომ სწორედ 21-ე საუკუნის ბანკირებმა გამოიჩინეს დიდი გულისხმიერება მეცნიერთა ამ ჯგუფის წამოწყების განსახორციელებლად. „ვი თი ბი ჯორჯიას“ ხელმძღვანელობამ კარგად დაინახა „ილია ჭავჭავაძის პერსონალური ენციკლოპედიის“ შექმნის აუცილებლობა და სიამოვნებით იტვირთა პროექტის გენერალური სპონსორობა. მხოლოდ მათი თანადგომით გახდა შესაძლებელი, რომ საქართველოში პირველად გამოიცეს გამოჩენილი მწერლის პერსონალური ენციკლოპედია და ამით ჩვენც ჩავდგეთ მოწინავე ქვეყნების რიგში, რომლებსაც გამოჩენილ მწერალთა პერსონალური ენციკლოპედიების გამოცემის საკმაოდ ხანგრძლივი ტრადიცია მოეპოვებათ.

რამდენადაც ჩვენთვის არის ცნობილი, ეს არის პირველი პრეცედენტი, როდესაც ბიზნესმენები აფინანსებენ პროექტს, რომლის შედეგიც მხოლოდ წლების შემდეგ იქნება წარმოდგენილი. ამ ნდობისთვის მათ ვუხდით მადლობას.

ჩვენ გამბედაობა შეგვმატა „ილია ჭავჭავაძის პერსონალური ენციკლოპედიის“ პროექტის დაფინანსებამ, გამოვლენილმა გულისხმიერე-

ბამ, საკითხის მნიშვნელობის სწორად წვდომამ ბიზნესმენების მხრიდან და დავაარსეთ „ილია ჭავჭავაძის კვლევის ცენტრი“. ცენტრის ძირითადი მიზანია აწარმოოს მეცნიერული მუშაობა ილია ჭავჭავაძის ცხოვრებისა და შემოქმედებითი მემკვიდრეობის შესასწავლად; შექმნას „ილია ჭავჭავაძის პერსონალური ენციკლოპედია“; ხელი შეუწყოს ილია ჭავჭავაძის მოღვაწეობის ამსახველი მასალების პოპულარიზაციას; გამოსაცემად მოამზადოს ილია ჭავჭავაძის შემოქმედებასთან დაკავშირებული სამეცნიერო ნაშრომები; იკვლიოს ქართული ლიტერატურის ისტორიის საკითხები.

ყველაზე მნიშვნელოვან რესურსად „ილია ჭავჭავაძის კვლევის ცენტრისა“ ჩვენ მიგვაჩნია აქ მოღვაწე ქართველი ლიტერატორები, რომლებიც მრავალი წლის მანძილზე ბატონი გიორგი აბაშიძის ხელმძღვანელობით მუშაობდნენ საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის შოთა რუსთაველის სახელობის ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის მე-19 საუკუნის ქართული ლიტერატურის განყოფილებაში, დიდი გამოცდილება აქვთ მეცნიერული კვლევისა, არიან არა ერთი სამეცნიერო ნაშრომისა და მონოგრაფიის ავტორები.

სამწუხაროდ, ლიტერატურის ინსტიტუტში ჩატარებული რეორგანიზაციის შედეგად გაუქმდა მე-19 საუკუნის ქართული ლიტერატურის განყოფილება. ამიტომაც გახდა უფრო აქტუალური ამგვარი სამეცნიერო ცენტრის დაარსება.

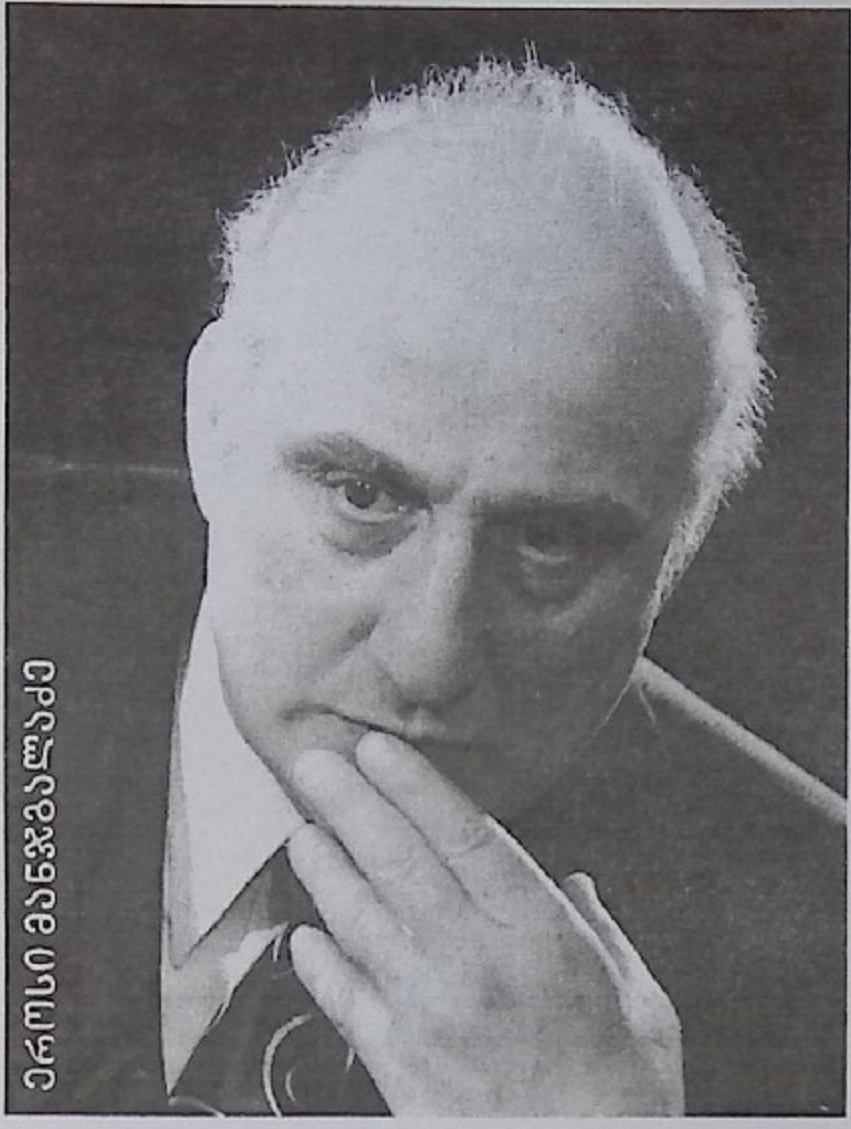
სიმბოლურად გვესახება, რომ „ილია ჭავჭავაძის კვლევის ცენტრმა“ ბინა დაიდო წმინდა ექვთიმე ღვთისკაცი თაყაიშვილის მემორიალურ ოთახ-სამლოცველოში (ვაშლოვანის ქ.6).

ცენტრს დახმარებას უწევს „ექვთიმე თაყაიშვილის სახელობის საქველმოქმედო ფონდი“, რომლის დამაარსებელია „ვი თი ბი ჯორჯიას“ სამეთვალყურეო საბჭოს თავმჯდომარე, ზაზა სიორიძე.

სამომავლოდ „ილია ჭავჭავაძის კვლევის ცენტრი“ ქართველ ბიზნესმენებს შესთავაზებს სწორედ ისეთ ეროვნულ პროექტებს, რომლის თანადგომაც მათთვის იქნება სასიქადულო და საამაყო.

ჩვენი თანამშრომლობა იქნება ორმხრივი. მეცნიერები და ბიზნესმენები ერთობლივად შევეცდებით ვემსახუროთ იმ საქმეს, რომელიც მნიშვნელოვან როლს შეასრულებს ქართული ეროვნული კულტურისა და სულიერების განმტკიცებაში.

ჩვენ ქართული საზოგადოებრიობის მხარდაჭერის დიდი იმედი გვაქვს, მაგრამ უწინარეს ყოვლისა კი გვნამს, რომ ამ კეთილი მიზნების განხორციელებაში თვით წმიდა ილია მართალი დაგვეხმარება — „წმიდაო ილია მართალო, ევედრე ქრისტესა ღმერთსა ძმათა შენთათვის, შეწყალებად სულთა ჩვენთათვის!“.

ეროსი მანჯგალაძე

ნათელა
ურუშაძე

ხსოვნის სახეში

ეროსი მანჯგალაძე

ვიხსენებ ნახევარ საუკუნეზე მეტი ხნის წინანდელ ამბავს, იმიტომ, რომ იმ 1945 წელს თეატრალური ინსტიტუტის სამსახიობო ფაკულტეტის მეოთხე კურსის სადიპლომო წარმოდგენაში (მ. გორკის „მდაბიონი“) დაიბადა მსახიობი ეროსი მანჯგალაძე.

უჩვეულოდ დაიწყო მისი ცხოვრება ხელოვნებაში — არა როგორც პროფესიას დაუფლებული მსახიობისა თეატრის სცენაზე, არამედ სასწავლო წარმოდგენაში. სადიპლომო სპექტაკლმა წლების განმავლობაში შესწავლილის შედეგი უნდა წარმოაჩინოს. სტუდენტი სპეციალობის პედაგოგთა მიერ უნდა შეფასდეს, ეროსი კი მსახიობად დაიბადა — ის აღიარა მაცურებელმა. ახლა ისიც გავიხსენო, ვინ იყო იმ ჩვენი სტუდენტური წარმოდგენის მაცურ-

რებელი, რომელსაც ინსტიტუტის თავკაცი აკაკი ხორავა ინვევდა ხოლმე — მწერლები, თეატრის ხელმძღვანელები, რეჟისორები, მსახიობები, მხატვრები, მუსიკოსები, ყველა უმაღლესი რანგის. ამას აღმზრდელობითი დანიშნულება ჰქონდა — მსახიობობის მოსურნეთა შემოწმება ასეთ მაცურებელთან შეხვედრით ხდებოდა. ჰკითხეთ ნებისმიერ მსახიობს — რას ნიშნავს მისთვის ასეთი მაცურებელი!

ამგვარად, ეროსი მანჯგალაძე მსახიობად უმაღლესი დონის მაცურებელმა აღიარა. რა დაინახა მასში? დიდად ნიჭიერი და პროფესიას დაუფლებული ახალგაზრდა. ნიჭი ღმერთის ნყალობაა. პროფესია? — მისი შესწავლის შედეგი. სად მიიღო მან ეს ცოდნა? შოთა რუსთაველის სახელობის საქართველოს სახელმწიფო თეატრალურ ინსტიტუტში. მსახიობის ხელოვნების მისი მასწავლებლები იყვნენ დიმიტრი ალექსიძე და გიორგი ტოვსტონოგოვი.

მეც ამ ჯგუფში ვიყავი. აქ გავიცანი ეროსი, აქ ვსწავლობდით ერთად, რაც დილიდან საღამომდე ერთად ყოფნას ნიშნავდა. რა თქმა უნდა, ერთმანეთს ყველა კარგად ვიცნობდით, რადგან მსახიობი გუნდური შემოქმედების ხელოვანია და პროფესიის შესწავლა ცერთობლივად მიმდინარეობდა.

სად? რანაირ გარემოში? რუსთაველის გამზირზე მდებარე ულამაზესი შენობის — რუსთაველის სახელობის თეატრის ბოლო სართულზე. არაჩვეულებრივ შენობაში. ეს იმას ნიშნავდა, რომ ყოველ დილას ჩვენი ჩვეულებრივი სახლებიდან მივდიოდით არაჩვეულებრივში. მისი მაღლივ მიმართული თეთრი მარმარილოს კიბე უკვე იყო ზღვარი ჩვეულებრივსა და არაჩვეულებრივს შორის. მშვენიერებისკენ მიმავალი გზა იყო ეს კიბე ჩვენთვის. მისი დასასრულიდან იწყებოდა აუდიტორიები — დიდი, მაღალჭერიანი, ლამაზი ფანჯრებით რუსთაველის მშვენიერი გამზირისკენ. ამ აუდიტორიებიდან მოისმოდა მეტყველების სავარჯიშოთა წარმომთქმელის ხმა, მომღერლის ხმა, საცეკვაო მუსიკის ხმა...

ვინ გვასწავლიდა? სასცენო მეტყველებას ქალბატონი მალიკო მრევლიშვილი, მსახიობის ოსტატობას დიმიტრი ალექსიძე და გიორგი ტოვსტონოგოვი, ევროპულ ცეკვებს ვალენტინა გამსახურდია, ქართულ ცეკვებს ჯანო ბაგრატიონი. სასცენო მოძრაობას — კონსტანტინე ბადრიძე. ქართულ ენას ბატონები — არნოლდ ჩიქოვაძე და ივანე გიგინეიშვილი. ქართულ ლიტერატურას პროფ. გრიგოლ კიკნაძე, თეატრის ისტორიას აკაკი ფალავა და დიმიტრი ჯანელიძე, სახვითი ხელოვნების ისტორიას ვახტანგ ბერიძე, ფსიქოლოგიას რევაზ ნათაძე... ნამდვილად ბედნიერები ვიყავით.

„გვადი ბიგვა“

რა მახსოვს იმ დროიდან ეროსის შესახებ: პირველ ყოვლისა, რა თქმა უნდა, მისი გარეგნული იერი — ახოვანი. მის მუდამ სადა სამოსელს რაღაც პენი მაინც დაჰკრავდა. ძალიან მორიდებული, სიტყვაძვირი, თუ ხმას ამოიღებდა, ეს ხმა თითქოს შორი სიღრმიდან მოედინებოდა და შენ სმენას ეალერსებოდა, ასე გეალერსებოდა მისი ლიმილიც. იუმორიც კეთილი ჰქონდა, მართალი კაცი იყო, მუშაკაცი. უყვარდა სათავგადასავლო ლიტერატურა. მის სიახლეებს მუდამ ახვედრებდა ხოლმე ჩვენი ინსტიტუტის არაჩვეულებრივი ბიბლიოთეკის დამაარსებელი და გამგებელი, თვითონაც არაჩვეულებრივი ქალბატონი რუსუდან მიქელაძე. ამავე დროს, ის რუსულ ენასაც გვასწავლიდა პუშკინისა და ბლოკის პოეზიის მოშველიებით... დედისა და და-ძმის სიყვარულში ეროსის ვერც ერთი ვერ შევედრებოდით... ეს თვისებები, რა თქმა უნდა, თავისებურად, მაგრამ მაინც თავს იჩენდა სტუდენტურ წლებში შექმნილ მის სცენურ სახეებში.

შემდეგ, უკვე რუსთაველის თეატრის სცენაზე, ეროსი, ცხადია, ისევ საკუთარი პიროვნული თვისებების მქონე თავისი არსებით შექმნის სცენურ სახეებს. ისიც ცხადია, რომ თვით მის არსებაშიც ახალი თვისებები იჩენს თავს. გარემოც სულ სხვაა — აკადემიური თეატრი, დიდი მასშტაბები, შემოქმედებითი მიზნები და ამოცანები უკვე არა სასწავლო დანიშნულების, ცხოვრებისეული გარემოცომის შემდგომი: საღამოს განათება აღარაა ლურჯი ფერის, რადიოინფორმაციები აღარაა შემამფოთებელი. ახლობელთა და მეგობართა წრეც გაფართოვდა. ამაზე თვითონ არ უზრუნია — ადამიანები თავისით ცდილობდნენ მასთან დაახლოებას. არავის გაურბოდა, ყველასთვის ჰქონდა დროც, ყურადღებაც, გულის სიტბოც... და მაინც, მარტოკაცი იყო. ამას ვამჩნევდი, რადგან კარგად ვიცნობდი. ეტყობა, სხვებსაც ჰქონდათ ეს შენიშნული, რადგან შემდეგ, როცა ეროსი წავა ჩვენთან, მის შესახებ გამოქვეყნებულ მოგონებებში არაერთხელ შეგვხვდება სიტყვა მარტოკაცი. მისგან მიწერილი წერილიც ვერავინ მოიხმო. მაშასადამე, სხვისთვის არ წერდა. ვიფიქრე, — მარტო რომ რჩებოდა, თავისთვის მაინც წერდა-მეთქი, ალბათ, იმის შესახებ, რაც ანუხებდა, წერა კი ნამდვილად შეეძლო, თანაც კარგად. ამის საბუთად საკმარისია მისი წერილი „გამომშვიდობება აკაკი ხორავასთან“ —

„კიდევ ათიოდე წუთი და მშობლიური თეატრის კედლებს დასტოვებს სცენის მშვენება, სცენის რაინდი, სცენის ლომი. დატოვებს მშობლიური თეატრის კედლებს და შეუდგება აღმართს მთანმინდისაკენ, რომლის წმინდა სავანეში განისვენებენ დიდებულნი შვილნი და რომელთა შორის ყოფნა მან თავისი დიდი საქმით დაიმსახურა.

ლიტერატურისა და ხელოვნების ყოველ დარგს თავისი გმირი ჰყავს, თავისი პირველი კაცი. ეს ის კაცია, რომელიც ჩვენს საუკუნეში ყველა დანარჩენზე მეტად პირველი ეზიარა ტრაგედიის თვალუწვდენ მწვერვლებს და ამ უმაღლეს ხელოვნებას აზიარა თავისი ერი, თავისი ქვეყანა. ეს ის კაცია, რომელმაც, ჩვენს საუკუნეში პირველმა, რესპუბლიკის გარეთ, შორს გასტყორცნა ერის თეატრალური ნიჭი, ერის თვითმყოფადობა და ეს დიდება მთელი ქვეყნის უკიდუგანო სივრცეებს მოჰფინა.

ეს ის კაცია, რომელმაც აგერ უკვე რამდენი წელია ფეხი ჩამოდგა თავისი საყვარელი თეატრის სცენიდან, მაგრამ მისი შეცვლა ვერავინ შეძლო. ვერავინ გაბედა. დგას სავარძელი დაობლებული, ცარიელი და ალბათ, კიდევ დიდხანს დარჩება მემკვიდრის გარეშე.

ეს ის კაცია, რომელიც მარტო არ მიდის საუკუნო განსასვენებლად. მას ამ შორეულ გზაზე გვერდს უმშვენებენ მშობლიურ სცენაზე ბრწყინვალედ გაცოცხლებულ გმირთა უკვდავი სახეები. ამიტომ თამამად, ძვირფასო ამაგდარო! შენი საშვი მთანმინდისაკენ შენი საქმენია, შენი ნათელი გონება.

მშვიდობით, ანზორ, მშვიდობით, გიორგი, მშვიდობით, ოძელაშვილო, მშვიდობით, კარლ მოორ, მშვიდობით დიდო ხელმწიფე, მშვიდობით, ოიდიპოს, მშვიდობით, გმირო ოტელო, მშვიდობით, პირველო არტისტო!“ (კრებ. ეროსი მანჯგალაძე. საქართველოს თეატრალური საზოგადოება. თბ. 1985. გვ. 231).

„ჭინჭრაქა“

დათვი — ეროსი, მგელი — გოგი გეგეჭკორი

ეს პატარა წერილი კალმის მფლობელის დაწერილია — როგორაა სათქმელი ჩამოყალიბებული, რა ზუსტია ყოველი სიტყვა და მიზანმიმართული დასასრულის ბოლო სიტყვისაკენ! ვისაც შეუძლია ასე წერა, შეუძლებელია არ წერდეს. ამიტომ ვფიქრობ, რომ ის წერდა. წერდა იმას, რასაც არ ამბობდა, რადგან მეტიმეტად მტკივნეული იყო მისთვის. შემდეგ კი თვითონ გაანადგურა. სხვანაირად შეიძლება, რომ მის სახლში არც ერთი მისი ხელნაწერი არ აღმოჩნდეს? იმდენად მონესრიგებული კაცის სახლში, რომელსაც ცხოვრების ყოველი დღე დაგეგმილი ჰქონდა? რატომ მოსპო? რატომ? რატომ?... ეს კითხვა უპასუხოა...

ისევ უნდა დავბრუნდეთ თეატრალურ ინსტიტუტში, რადგან სცენური სახის შექმნის ხელოვნებას ეროსი აქ ეუფლებოდა. აქ მიიღო შემოქმედებითი რწმენა და სამუდამოდ იყო მისი ერთგული.

მსახიობის ხელოვნება ანსამბლური შემოქმედება — ყველა მსახიობი სპექტაკლში მხოლოდ ერთ მოქმედ პირს ასახიერებს, მაშასადამე, მუდამ მხოლოდ ნაწილია მისი. სხვებთან ერთად ქმნის იგი პიესის გმირთა ცხოვრებას სცენაზე. ჩვენც ასე გვასწავლიდნენ — პიესის სიტყვიერი ზედაპირიდან ყველა ერთად მივემართებოდით მისი სიღრმეებისკენ მოქმედ პირთა ცხოვრებაში მომხდარ მოვლენათა ამოხსნის გზით. ყოველი ეს მოვლენა უნდა გაგვეცნობიერებინა და განგვეხილა იმდენი ასპექტით, რამდენი მოქმედი პირიც იყო მასში ჩართული. ჩვენ როლზე და პიესაზე მუშაობას ასე ვსწავლობდით. ამ მიზნით დანერგვით განვიხილავდით მიმდინარე მოვლენაში ჩართული ყოველი მოქმედი პირის სურვილს, მიზანს, ამწუთიერ გუნება-განწყობილებას და სხვა მოქმედი პირებისადმი მის დამოკიდებულებას. უთუოდ ისიც უნდა გვხსომებოდა, რომ ადამიანი თავის დროის ნიშან-თვისებებს აუცილებლად მოიცავს. ამიტომ ავტორის თავისებურების მწვდომი ხელოვანი (სცენის ხელოვანი კი ასეთია, რადგან მწერლის ნაწარმოებია მისი ქმნილების საძირკველი), იმასაც უნდა გრძნობდეს — რა არის ამ ავტორის ნაწარმოებში ისეთი, რაც დღესაა საინტერესო იმათთვის, ვინც ქმნის მის საფუძველზე

აშენებულ ცოცხალ სცენურ ნაგებობას და იმათთვისაც, ვისთვისაც იგი ქმნის. ვფიქრობ, ამგვარი პრობლემებით დაინტერესება და მათი კონკრეტული გადაჭრის მცდელობა, უკვე სცილდებოდა სასწავლო მუშაობას და ამ ბოლო ეტაპზე სამომავლო შემოქმედებითი ცხოვრების შემამზადებელი იყო. ამიტომაც ხშირად შეგვახსენებდნენ ხოლმე იმასაც, რომ უმდიდრესი შემოქმედებითი ფანტაზიის მქონე ხელოვანსაც კი, ცნობიერი მოქალაქეობრივი მიზნის გარეშე, მხატვრულად ღირებული ნაწარმოების შექმნა არ შეუძლია. შემოქმედმა უნდა იცოდეს რისთვის ქმნის იგი, რას ეუბნება ადამიანებს, რას ამტკიცებს, რის გულისთვის. ეს ყოველივე ძალიან ახლოს იყო ეროსის ბუნების ადამიანისთვის და შემოქმედისთვის.

ასეთი იყო იგი, როდესაც დაამთავრა თეატრალური ინსტიტუტი და ყველასათვის მოულოდნელად, სამუშაოდ წავიდა სტალინირის (ასე ერქვა მაშინ ცხინვალს) თეატრში. დღესაც არ მესმის რატომ. ვერ გაძლო და 1948 წელს ის უკვე რუსთაველის თეატრშია. ამ დროს ცხადდება რადიოში კონკურსი. გაიმარჯვა ეროსიმ.

და გაისმა ეროსის ხმა სრულიად საქართველოში! მაშინ ხომ მხოლოდ რადიო იყო ნებისმიერი ინფორმაციის სწრაფი მომწოდებელი. გვატყობინებდა ყველაფერს. მათ შორის ისეთსაც, რაც დანერგილი ტექსტის სახით დიქტორს არ მიეწოდებოდა — ფეხბურთის მატჩის მიმდინარეობას! ეროსი გახდა სახელოვანი კომენტატორი — უცქერდა თამაშს და აქვე პოულობდა იმ სიტყვებს, რომელთა ძალითაც ჩვენ, მსმენელები ლამის ვხედავდით კიდევ იმას, რასაც ეროსი თავის სიტყვებით გვეუბნებოდა. თქმა არ უნდა, მისი ნიჭის ამგვარმა გამოვლინებამაც ნამდვილად შეუნყო ხელი ეროსის პოპულარობას, ერთგული იყო თეატრისაც და ფეხბურთისაც.

როგორი იყო იმ დროის რუსთაველის თეატრი. სწორედ იმ 1951 წელს, როდესაც ეროსი, რადიოსთან ერთად იწყებს მუშაობას რუსთაველის თეატრში, მიხეილ თუმანიშვილმა, რომელიც ამ დროს უკვე რუსთაველის თეატრის რეჟისორია, გადაწყვიტა ახლა თეატრში დაედგა იულიუს ფუჩიკის „ადამიანებო, იყავით ფხიზლად“ (მანამდე ინსტიტუტში ჰქონდა დადგმული). ინსცენირება მ. თუმანიშვილისა და კ. მახარაძის, მხატვარი ფ. ლაპიაშვილი, კომპოზიტორი ალ. მაჭავარიანი.

შემსრულებელთა ძირითადი ბირთვი ახალგაზრდული იყო. შემოქმედებითად ძლიერი და უკვე საკმაოდ გამოცდილი. თითქმის ყველა იმავე ინსტიტუტის აღზრდილი, რომელიც ეროსიმ დაამთავრა. ასე რომ, საერთო ენა

უცებ გამოინახა. ამ ახალგაზრდებმა ირწმუნეს მ. თუმანიშვილისა და გაჰყვნენ მას. იულიუს ფუჩიკი მათ სათაყვანებელ გმირად იქცა, მის შესახებ წარმოდგენის შექმნა კი — ოცნებად. მიზანი მოგვიანებით ზუსტად გაგვაცნო მ. თუმანიშვილმა თავის წიგნში „რეჟისორი თეატრიდან წავიდა“:

„არავითარი თეატრალური სილამაზე არ გვინდა, პირიქით, სილამაზე უნდა ვეძიოთ უხეშში, ყოფაში, არათეატრალურში. არათეატრალურის თეატრალურობა გვინდა... გვინდა გავიგოთ, რა ხდება ადამიანის სულში მაინცდამაინც მაშინ, როდესაც მას ყველაზე მეტად უჭირს... ვცდილობდით აღმოგვეჩინა რაღაც ახალი, სხვების ნამუშევრებისაგან განსხვავებული... ჩვენ ჩვენი სიტყვა ჩვენებურად უნდა გვეთქვა... გვეთქვა ის, რასაც თვითონ ვფიქრობდით, რადგან მანამდე მხოლოდ იმას ვიმეორებდით, რასაც გვკარნახობდნენ. ჩვენ ვცდილობდით მიგვეღწია თეატრალური თამაშის პირობითობისა და ადამიანურის, ფსიქოლოგიურის, ცხოვრებისეულის სინთეზისათვის... ჩვენთვის ეს პირველი სპექტაკლი თეატრში ახალი ცხოვრების დაწყებას ნიშნავდა“ (საქართველოს თეატრის მოღვაწეთა კავშირი. თბ. 1989. გვ. 48, 62).

„პეპო“.

ზიმზიმოვი — ეროსი, ფეფულა — მედეა ჩახავა.

ეს წარმოდგენა რუსთაველის თეატრის ახალგაზრდობის აშკარა განაცხადი იყო — ის პრინციპულად დაუპირისპირდა გმირულ-რომანტიკული თეატრის ამ დროისათვის საგრძობლად დაუძღვრებულ ტრადიციას.

ასეთ წარმოდგენაში დაიბადა ეროსი მანჯგალაძის მასწავლებელი იოზეფ პეშეკი — ახალი თეატრალური იდეის ერთ-ერთი მხატვრულად წარმომჩენი. მის შესახებ მ. თუმანიშვილი ასე წერს:

„ჩვენი თეატრალური „მანიფესტი“ ფუჩიკის მიხედვით! ჩვენ მაშინ ჩვენი თაობის ახალ საქმეს ვიწყებდით. ვცდილობდით ჩვენებურად გამოგვეხატა დრო. ეროსი მასწავლებელ იოზეფ პეშეკის როლს ასრულებდა. ეს იყო მისი ყველაზე ლირიკული გმირი. არაჩვეულებრივი ადამიანური სითბო იფრქვეოდა მისგან სიკვდილმისჯილთა საკანში. ალერსიანი მზრუნველობით ევლებოდა თავს ფუჩიკს — კოტე მახარაძეს. ჭაღარა, სასაცილო სერთუკითა და ბაფთით, მაღალი და გამხდარი, ცარიელი თვალებილია, მაგრამ ამ თვალეში რა სიყვარული, სათნოება და რწმენა გამოსჭვივის!“ (კრებ. ეროსი მანჯგალაძე. 1985. გვ. 80-81).

ალბათ, არაა ძნელი წარმოსადგენი, როგორ უნდა გართულებულიყო ამის შემდეგ რუსთაველის თეატრში „მამათა“ და „შვილთა“ ურთიერთობა. და სწორედ ამ დროს იხმო აკაკი ხორავამ მიხეილ თუმანიშვილი და უთხრა: ვიცი, გინდა ჯ. ფლექჩერის „ესპანელი მღვდლის“ დადგმა. ხვალ მომიტანე როლების განაწილება და დაიწყე მუშაობა.

საოცარი ადამიანი იყო აკაკი ხორავა, ძნელად ამოსაცნობი, აი, ახლაც — როდის სთავაზობს ახალგაზრდა რეჟისორს უცხოელი კლასიკოსის პიესის დადგმას? გავიხსენოთ ის წლები — ეს ხომ ე.წ. ყინულთლღვობის ხანაა, როდესაც ი. სტალინის გარდაცვალების შემდეგ, კომუნისტური პარტიის მეოცე ყრილობაზე მხილებულ იქნა მისეული დიქტატორული რეჟიმი. გაჩნდა იმედი იმისა, რომ ყოველი ადამიანი იქნება დაფასებული, რომ დასრულდა შიშისა და უნდობლობის ხანა, მაგრამ ორმოციანი წლების დასასრულს დაწყებული ბრძოლა კოსმოპოლიტიზმთან ჯერ კიდევ მძვინვარებდა. გარე სამყაროსთან თეატრის კავშირები საბჭოეთში ფაქტობრივად არ არსებობდა. შემოქმედებით კონტაქტებზე უარის თქმა კარგს არაფერს უქადდა საკუთარ საცხოვრებელში ჩაკეტილ თეატრს. ამ საცხოვრებელში კი მხოლოდ კარგის დანახვა იყო ნებადართული. მაშასადამე, საძირკველი ეცლებოდა კონფლიქტს, ბრძოლას, დრამატურგიისა და თეატრის ფუძესა და მთავარ მასაზრდოებელს. უკონფლიქტობის იმ დროს ცნობილმა თეორიამ, ნებადართულმა ბრძოლამ კარგსა და უმჯობესს შორის თავისთავად

ვად მოსპო პროტესტის აღმოცენების, ანუ არსებულთან შებრძოლების შესაძლებლობა. მაგრამ თეატრი ცოცხალია, მასასადამე, იბრძვის საკუთარი იარაღით — სცენაზე გაცოცხლებული დრამატურგიით.

ჯ. ფლეტჩერის „ესპანელი მღვდელი“ 1854 წლის 27 ნოემბერს დაიბადა. მისი თავისებურებისა და მხატვრული დონის შესახებ ყველაზე უკეთ უფროსი თაობის ცნობილმა მსახიობმა შალვა ლამბაშიძემ თქვა გაზ. „ლიტერატურულ საქართველოში“: „ამ წარმოდგენაში ჩვენ ვხედავთ იმ დღესასწაულებრივ განწყობილებას, რომლის შექმნისათვის მოგვიწოდებდა კოტე მარჯანიშვილი. რეჟისორის, მსახიობების, მხატვრისა და კომპოზიტორის ხმაშენწყობილმა მუშაობამ ყოველმხრივ გამართული სპექტაკლი მოგვცა“.

ამ რამდენიმე სტრიქონით ითქვა უმთავრესი — კოტე მარჯანიშვილის ხსენება უახლოეს წარსულთან განუწყვეტელ კავშირზე მიგვითითებს, ხოლო წარმოდგენის მონაწილეთა ხმაშენწყობილი არსებობა ანსამბლური, გუნდური შემოქმედების პრინციპის მართებულებასა და მისთვის მხარდაჭერაზე. „ესპანელი მღვდლის“ ასეთი წარმატება „შვიდკაცას“ შემოქმედებითი მრწამსის გამარჯვებას ნიშნავდა. ასეთ სპექტაკლში ბრწყინავდა ეროსი მანჯგალაძის ესპანელი მღვდელი ლოპესი, რომელიც შემდგომ მის შემოქმედებით მიღწევათა სიაში აუცილებლად მოიხსენიება ხოლმე.

ასეთი იყო ეროსის მონაწილეობა რუსთაველის თეატრის შემოქმედებით ფერისცვალებაში. საკუთრივ მისი შემოქმედებითი ინდივიდუალობაც ასეთ თეატრში ჩამოყალიბდება.

რადგან მსახიობი თავის სცენურ ქმნილებას საკუთარი პიროვნებით აცოცხლებს, ყოველ ამ ქმნილებაში, ცხადია, თვითონაც არსებობს, რა თქმა უნდა, განსხვავებულად — გააჩნია, რომელი მისი თვისება გამოადგება მის ამა თუ იმ კონკრეტულ სცენურ გმირს! მაგრამ ყველა შემთხვევაში, წარმოდგენაში მონაწილეობისათვის ეროსის მზადება ერთი აუცილებელი, მის მიერ დადგენილი თავისებური რიტუალით მიმდინარეობდა. ამ რიტუალს ყველა ხედავდა: წარმოდგენის დაწყებამდე ყველაზე ადრე თეატრში ის მოდიოდა. უხმოდ თვალს გადაავლებდა თეატრს, მის კედლებს, მაყურებელთა ფოიეს, ბოლოს სცენას და თუ ყველაფერი მზად იყო მაყურებელთან შესახვედრად, მშვიდად შევიდოდა თავის საკაზმულოში და შეუდგებოდა საკუთარი გარეგნობის სახეცვლას. შემდეგ შეამონებდა სცენის ტექნიკურ მზაობას. თუ იქაც სრული წესრიგი იყო, მშვიდად ელოდებოდა ფარდის გახსნას.

ყველა თავისი სცენური გმირისათვის ახლებური სხეული და მისთვის დამახასიათებელი პლასტიკა ჰქონდა მოძებნილი. ამას ფოტოსურათები გვიჩვენებენ.

მისი პარტნიორობა ადვილი არ იყო — მეტყველ მხატვრულ საშუალებათა გამომგონებლობის დიდოსტატი რას მოიფიქრებდა წარმოდგენის მსვლელობის რომელიღაც წუთში, თვითონაც არ იცოდა — დაუოკებელი მისი ფანტაზია თვითონ მუშაობდა და თხზავდა.

რეპეტიციაზე მისი დაგვიანების შემთხვევას ვერც ერთ სარეპეტიციო დღეში ვერ აღმოაჩინებ. თუ რეპეტიცია უკვე სცენაზე მიმდინარეობდა, ეროსი ამ როლისათვის შესაბამის სამუშაო ტანსაცმლით მოსილი მუშაობდა, თუ როლი სახის შეცვლას მოითხოვდა, გრიმიორს აუცილებლად აუხსნიდა თავისი მომავალი სცენური გმირის ვინაობას, მის ხასიათს და ასე იწყებოდა მსახიობისა და გრიმის ოსტატის ერთობლივი ძიებები.

უდიდესი ყურადღებით ამონებდა გმირის სამოსელსა და სახმარ ნივთებს.

მწერლის სიტყვის მნიშვნელობა და ფასი იცოდა, მისი ნაწარმოების ენობრივ ქსოვილს დიდი გულისყურით შეისწავლიდა. ეს საოცრება მისეული მხატვრული სიტყვისა, მაღლობა ღმერთს, რადიომ და კინომ შემოგვინახა. ყველა მისი სცენური და ეკრანული გმირი თავისებურად მეტყველებდა, იუმორიც თითქმის ყველას ჰქონდა და ყველას თავისებური. მხოლოდ დადებით გმირებს არ ასახიერებდა, მაგრამ მაყურებელში არც ერთის მიმართ ზიზლის გრძნობა არ აღუძრავს — რალაცას კარგს ყველას მოუნახავდა.

ახალგაზრდა უყვარდა განსაკუთრებით პარტნიორთა შორისაც და ცხოვრებაშიც. უძეობის გამო? არც უმაგისობა იყო, ალბათ.

და კიდევ უყვარდა ძალიან მაყურებელი. ყველა ასაკის. უნდა საკუთარი თვალთ გენახათ სპექტაკლის დასასრულს როგორი თვალთ შესცქეროდა მაღლობის ნიშნად მის წინ ფეხზე მდგარ მაყურებელს, როგორ უღიმოდა — ახლა ეროსი, მსახიობი იყო მათი მაყურებელი. მათ უყვარდათ ერთმანეთი. არ მინახავს ეროსის მონაწილეობით ისეთი სპექტაკლი, სადაც დასასრულს ასეთი თვალსაჩინო არ ყოფილიყო მათი ურთიერთსიყვარული.

ასე იყო ეს მისი შემოქმედებითი ცხოვრების განმავლობაში, მიუხედავად იმისა, რომ მუდამ მიმდინარე და მუდამ ცვალებადი დრო თეატრსაც შეეხო. ყველა მის შემოქმედს, მსახიობებსაც. რალა თქმა უნდა, ეროსისაც. ამის შესახებ გულახდილად დაწერს მისი კოლეგა და მეგობარი, თვითონაც მსახიობი გოგი გეგეჭკორი:

„... მოხდა ისე, რომ ბოლო წლებში ეროსის რუსთაველის თეატრის რეპერტუარში არ ჰქონდა ახალი და საინტერესო სამუ-

შაო. ამას მრავალი მიზეზი განაპირობებდა. პირველი ის, რომ ჩვენი თაობის მსახიობები (მხედველობაში მყავს მედეა ჩახავა, სალომე ყანჩელი, გურამ სალარაძე, კარლო საკანდელიძე, რამაზ ჩხიკვაძე, ბადრი კობახიძე, ზინა კვერენჩხილაძე, ედიშერ მაღალაშვილი, ეროსი მანჯგალაძე — რუსთაველის თეატრის წამყვანი ბირთვი) ულტიმოდ დავრჩით. თეატრიდან წავიდა მიხეილ თუმანიშვილი, ამის გამო ჩვენში თავი იჩინა ცალ-ცალკე გამოჩენის სურვილმა, სულსწრაფობამ... ჩვენი თაობის ძირითადი პრინციპის — „ყველა ერთისათვის, ერთი — ყველასათვის“ — თანდათანობითმა უგულვებლყოფამ; ამ პოზიციის დათმობამ დიდი გავლენა იქონია ჩვენს მომავალზე... ზოგი დაიბნა და ვერ გაერკვია მდგომარეობაში, ზოგი შეეგუა, ზოგი შეებრძოლა და დღესაც იბრძვის... დღეს თურმე ისე თამაში, როგორც ადრე შეეძლოთ, არავის სჭირდება, ახალი მეთოდი გაჩნდა. არაა საჭირო განცდა, გარდასახვა! შენს მაგივრად ოსტატური მონტაჟი, კოსტიუმი, პლასტიკა და, რაც მთავარია, მუსიკა იმუშავებს... შენ, მსახიობმა, მხოლოდ კეთილსინდისიერად და ოდნავი მინიშნებით იარსებე, დანარჩენს მე, დამდგმელი შევქმნი“ (დასახლებული კრებულის გვ. 145).

ეროსის აქტიორული სვე-ბედი ამჯერადაც უჩვეულო აღმოჩნდა — 1968 წლის 17 ივნისს რუსთაველის თეატრის მცირე სცენაზე ჟან ანუის „ანტიგონე“ — მ. თუმანიშვილის იმ დროის შემოქმედების მწვერვალი დაიბადა. იმავე წლის 1 ოქტომბერს, იმავე თეატრის დიდ სცენაზე ავქ. ცაგარელის „ხანუმა“, დადგმა რ. სტურუასი, თავისი ახალი, მისი წინარე თეატრალური ესთეტიკის უარყოფელი ესთეტიკით. ეს აღარ იყო ავტორის თეატრი თუნდაც იმით, რომ ამ ხაზგასმით მუსიკალურ სპექტაკლში, რომლის სათაურიც ავტორის ნებით მთავარი მოქმედი პირი ქალის სახელია ხანუმა, ამ მთავარი გმირის განმასახიერებელი მსახიობი საერთოდ არ მღეროდა, მღეროდნენ სხვები. რაც შეეხება ავტორისეულ ტექსტს, მის მიმართ სცენაზე იყო დემონსტრაცია მსახიობთა სრული თვითნებობისა იმპროვიზაციის ნიღბის ქვეშ.

ეროსის, რასაკვირველია, ესმოდა, ის ხედავდა, რომ ეს ახალი ესთეტიკა ავტორის თეატრის დამანგრეველია და მასთან ერთად, დრამატულ თეატრში მსახიობის პირველმნიშვნელობისაც, ანუ იმ ორი ნიშანდობლიობისა, რომლებიც განაპირობებენ თეატრის, როგორც ხელოვნების გარკვეული სახეობის არსებობას.

„ხანუმა“

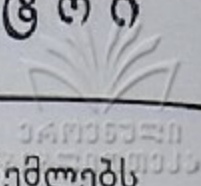
თავადი ვანო — ეროსი, აკოფა — რამაზ ჩხიკვაძე.

მის შემოქმედებით ცხოვრებაში კი რა ხდება? მან ხომ, სხვებთან ერთად, რუსთაველის თეატრში დაამკვიდრა ავტორისა და მსახიობთა ანსამბლის თეატრის პრინციპები და ახლა ის საკუთარი აშენებულის დამანგრეველთა შორის აღმოჩნდა! განა რამაზ ჩხიკვაძემ არ დაწერა — „მახსენდება „ხანუმა“. ა. ცაგარელს სულ ერთ გვერდზე აქვს გადმოცემული ფანტიაშვილის და აკოფას შეხვედრა, ჩვენ კი 20 წუთს მიგვყავდა ეს სცენა“ (დასახლებული კრებულის გვ. 205).

ამას ისიც დაემატა, რაც მოხდა თეატრის გერმანიაში გასტროლების დროს, სადაც „კავკასიური ცარცის წრის“ წარმოდგენაში რიგობით მონაწილეობისათვის აზდაკის როლში რამაზ ჩხიკვაძესთან ერთად, წაიყვანეს და არ ათამაშეს. მაშინ ეროსი ჩაიკეტა სასტუმროს ოთახში და თბილისში დაბრუნებამდე არ გამოსულა. ჩამოვიდა თუ არა, მაშინვე დაწერა განცხადება თეატრიდან წასვლის შესახებ. ის განიცდიდა არა მარტო პირად შეურაცხყოფას, არამედ საერთოდ მსახიობისადმი, დრამატულ თეატრში მისი მნიშვნელობისადმი ამგვარი დამოკიდებულების შესაძლებლობას.

იმას კი არ განიცდიდა, რომ ამაში თვითონაც აღმოჩნდა ჩართული, თანაც ისეთი გატაცებით, რომლითაც ვანო ფანტიაშვილს წარმოადგენდა? შეუძლებელია. მაგრამ რაც ძალიან ანუხებდა ხოლმე, რაც ძალიან სტკიოდა, იმაზე ხომ მუდამ დუმდა. მაშასადამე, მარტო იტანჯებოდა და თვითონ იყო თავის მსაჯული. ახლაც განაჩენი საკუთარ თავს თვითონ გამოუტანა — რუსთაველის თეატრიდან კინომსახიობთა თეატრში წავიდა მ. თუმანიშვილთან და თან მიიტანა „ჭინჭრაქას“ ფარდა! რის მაუნყებელი იყო ეს ფარდა?

ურთულესი იყო ეს ცვლილებები, რომელთა გადატანაც მოუხდა ეროსის. უცვლელი იყო მისდამი მაყურებლის სიყვარული. ვისაც როგორ შეეძლო, ისე გამოხატავდა ამ ულამაზეს გრძნობას. ერთხელ მასთან ერთად უნდა გაგველო ქუჩაში, რომ დაგენახა როგორ შესცქეროდნენ მას. ეროსი კი სირცხვილისაგან თვალებს მაღავდა, თუმცა, რა თქმა უნდა,

უხაროდა. როცა ის დაგვარგეთ, მაყურებლის სიყვარული პოეზიამაც გვაუნყა. სანიმუშოდ მხოლოდ ერთი — შოთა ნიშნიანიძის:

გამოთხოვება

ცუდი კაცი ვარ
და ნამდვილად ღირსი ვარ კიცხვის,
ცოცხალი როცა აღარა ხარ,
ლექსს მაშინ გიძღვნი.

განათლულია შენი ნიჭი ქართულ ემბაზით,
ქართული სულის მეჩუქურთმევ,
მჭედელ-ხარატო,
რა უნდა გითხრა სხვის

გაგება-ერთგულებაზე,
როცა კაცს, თურმე, საკუთარი
გულიც გღალატობს.

თხემით ტერფამდე შენ იყავი
მართლა ქართველი
და მაინც დარჩი ავთანდილი უშერმადინო.
არ მინდა გითხრა, სხვებისათვის
რაც მაქვს სათქმელი,
ვაითუ, ახლაც, სიკვდილშიაც
გული გატკინო.

ჯერ ადრე იყო... და სიკვდილის ვინ
მოგცა ნება,
უკანასკნელი ეს ვინ მოგცა
სიკვდილის როლი?
სულაც არ მიკვირს, თუ უბრალო
მოკვდავი ცდება,
ზოგჯერ სამყაროს რეჟისორიც
არ არის სწორი!

ეიფელის კოშკს შენ გერჩია ჯვარი და გრემი,
უცხოთა „ბრავოს“ — აღტაცების
ქართული ცრემლი,
დიდებისათვის არ წასულხარ
არსად სალაშქროდ,
ამერ-იმერში მაინც ქუხდი გაღმა-გამოღმა...
სიკვდილის როლსაც რა უღმერთო
ძალით თამაშობ...

ო, მაგ როლიდან ვერასოდეს
ველარ გამოხვალ...

იძინე, ჩვენო სიამაყევ, იძინე მშვიდად,
შენია ერის ყველა ჯილდო, ყველა ტიტული.
გემშვიდობებით, გეთხოვებით
რაინდს და წმინდანს,
გემშვიდობებით, გეთხოვებით,
თავჩაქინდრული...

დაეშვა ფარდა... წინაპრებმა
ყიჟინით გიხმეს,
ჟრიალი გააქვთ ხის შუბებს და
მუყაოს ფარებს...

ადექ, მაესტრო!
და ჩვენს ქართულ ეროვნულ ნიღბებს
მარადისობის კულისებში წარუძებს ბარემ!..

რამ დაბადა ამქვეყნიური ცხოვრების ასეთი დასასრული? თურმე როგორ ჰყვარებია მაყურებელს! — ადამიანთა ის ნიაღვარი, უსასრულოდ რომ მოედინებოდა იმ დღეებში და ავსებდა მის უბრალო საცხოვრებელს, რო-

მელიც ვერც ყვავილებს და ვერც ცრემლებს ველარ იტევდა, ეს ხომ მისი მაყურებელი იყო! ამიტომაც ისინი თანაგრძნობას უცხადებდნენ არა მხოლოდ ოჯახის წევრებსა და ნათესავებს, არამედ რუსთაველის თეატრის მსახიობებს.

31 იანვარს, 12 საათიდან ყველასთვის გაიხსნა რუსთაველის თეატრის კარი. მდუმარე ხალხი კი დილიდან იდგა რუსთაველის გამზირის მთელ სიგრძეზე. ისინი დინჯად მოდიოდნენ. გაივლიდნენ სცენას, სადაც შემალღებულზე ესვენა ყვავილებში ჩაფლული მსახიობი ეროსი მანჯგალაძე, რომელსაც ეთხოვებოდნენ. ჩადიოდნენ დარბაზში და იქ სხდებოდნენ. ვისთვისაც ადგილი აღარ დარჩა, ისინი ქუჩაში იდგნენ. ამითაც იყო ნათქვამი ძალზე მნიშვნელოვანი — შენი მაყურებლები ახლაც შენთან ვართ და არ გვეყოფნის დარბაზის 850 ადგილი...

შემდეგ შენობიდან გასვლა სთხოვეს ყველას და დაინყო ეროსის ამქვეყნიური ცხოვრების უკანასკნელ გზაზე სვლა... მწუხარე, საოცრად თავშეკავებული ხალხი თავაზიანად იპობოდა შუაში, რათა გზა მიეცა იმათთვის, ვინც მას მოასვენებდა. ასე, დროდადრო შენაცვლებით, ახლა უკვე მაყურებელი მიასვენებდა საყვარელ მსახიობს იმ გრძელ გზაზე, რომელიც რუსთაველის თეატრიდან დიდუბის მწერალთა და საზოგადო მოღვაწეთა პანთეონამდეა გასავლელი...

ცოტა ხნით შეყოვნდნენ კინოსტუდია „ქართული ფილმის“ ძველი შენობის შესასვლელთან, სადაც კინომსახიობთა თეატრია. დიდი შავი ფარდა ოდნავ ირხეოდა. ფოტოსურათზე ეროსი ილიმებოდა. შორით კი ზარის ხმა მოისმოდა, ხმადაბალი, ტკივილით აღსავსე გულის ზარის ხმა...

ახლა ეროსის სასახლეს ამ თეატრის ახალგაზრდებმა შეუდგეს მხარი. მათ მიჰყვებოდა მაყურებელთა ზღვა — მისი სამშობლოს ყველა კუთხიდან მოსული მოხუცები, ხანდაზმულები, ახალგაზრდები, მოზარდები, პატარა ბავშვებიც კი, რომლებიც უფროსებს რატომღაც წამოეყვანათ... წესრიგის დამცველებს საქმე არ გასჩენიათ — დღევანდელი ხალხმრავლობა არ იყო ბრბო. აქ არც ცნობის-მოყვარენი იყვნენ. აქ იყო მაყურებელი. რამდენიმე თაობის თეატრალური მაყურებელი, რომელიც მსახიობისადმი თავის სიყვარულს გამოხატავდა იმის სამაგიეროდ, რაც მას ამ მსახიობის შემოქმედებით განუცდია, და გახდა იგი გამომხატველი არა მხოლოდ ეროსის პირადი სიდიადისა, არამედ საერთოდ სასცენო ხელოვნების სიდიადისა!

ამქვეყნიდან მიმავალმა ეროსი მანჯგალაძემ კიდევ ერთხელ თქვა უმთავრესი თავის სათქმელი — რა ძალაა დრამატული თეატრი, როგორ სჭირდება იგი ხალხს და როგორ უყვარს!

ნათია

ამირეჯიბი

ქართული ხინო ოხმოსდაათიან ნაებში

კინოხელოვნება საბჭოთა სინამდვილეში ყოველთვის დამოკიდებული იყო პოლიტიკის მიმოქცევაზე და განასახიერებდა მთავრობის ოფიციალურ ბრძანებებს. იმჟამინდელი ეკრანი კი წარმოაჩენდა დადგენილებათა იმ ნუსხას, რომელიც ხალხის რეალურ ცხოვრებას უფრო ხშირად არ ესადაგებოდა. ზოგიერთ შემთხვევაში კი, სინამდვილის სრულ დასახიჩრებად აღიქმებოდა.

ოციანი წლების კინოხელოვნება ძველი საზოგადოებრივი წყობის უვარგისობასა და ახლის პროგრესულობას ამტკიცებდა. ეკრანზე ძველი ყოფა, ანუ ფეოდალური, თუ ბურჟუაზიული — ბოროტ ძალად, ხოლო, ყოველგვარი ახალი კომუნისტურ-სოციალისტური — სიკეთედ აისახა. ქართულ კინოში ამგვარად იქმნებოდა სქემატური დაპირისპირება.

ოცდაათიანი წლების კინოხელოვნება კოლექტივიზაციის იდეის ქადაგად იქცა, მას დაემატა მავნებლობის თემა, რაც მაშინ ერთობ გავრცელებული გამოთქმის — „ხალხის მტრის“ ბოროტ იდეას ნიშნავდა, რაც ეკრანზე გამოჩენილი მავნებელი ხალხის დარწმუნებისთვის იყო პროპაგანდირებული და აგრეთვე, მასობრივი რეპრესიების გასამართლებლად. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ოცდაათიანი წლების კინოეკრანზე „ხალხის მტრის“ ვერც ერთი მხატვრულად მნიშვნელოვანი სახე ვერ შეიქმნა. თავისთავად ცხადია, რომ იმ წლების ადამიანთა საყოველთაო დახვრეტა ეკრანზე არ წარმოჩენილა... ათეული მილიონობით უდანაშაულო ადამიანის ყლექტასა და სისხლისღვრას ცენზურისგან დაშინებული და „კრიჭაშეკრული“ ეკრანი ვერ გამოთქვამდა, სინამდვილეში კი მასობრივი რეპრესიები მიმდინარეობდა და პოლიტიკურ პატიმართა რიცხვი მილიონობით იზრდებოდა.

სტალინიზმის ჟამთა სიავემ იმდროინდელი თაობის წარმომადგენლებზე ტრაგიკული კვალი დატოვა. ვინც ფიზიკურად გადარჩა, ის მორალურად დაძაბუნდა... წლების მანძილზე დაპატიმრების ყოველდღიური მოლოდინი, რაც აგრეთვე, სიკვდილის მოლოდინს ნიშნავდა, ყოველი ადამიანის სულში ღრმა მოუშუშებელ ჭრილობად დარჩა. ქუჩიდან გაგონილი მანქანის ღრჭიალი, მხედრული ნაბიჯები, კარზე ბრახუნის, თუ სხვა უცნობი ხმაური სიკვდილის მაუნყებელი იყო. „1937 წლის დატუსაღებამ და დახვრეტამ იმდენად მასობრივი ხასიათი მიიღო, რომ თბილისის სამეული და მისი აგენტები ხშირად თავს აღარ იწუხებდნენ სიების შედგენისა და ჩხრეკის ჩატარებით: მრუდე და მართალი ერთად ისჯებოდა ძველი, წმინდა ინკვიზიციის წესის მიხედვით, მათი გარჩევა მამალმერთს ჰქონდა მინდობილი“ — წერდა გერონტი ქიქოძე თავის მოგონებებში (ჯერ კიდევ სტალინის სიცოცხლის დროს, XX ყრილობამდე).

სიკვდილის შიშმა მოიცვა ციხეების გარეთ დარჩენილი ადამიანები, რომლებსაც ამ საზარელ ვითარებაში სანინაალმდეგო გრძნობების, სვესვიანობის, ზარზეიმის, საამური ცხოვრების, მადლიერების გამოხატვა ყალბად დაეკისრა. სასიკვდილოდ განწირულნი ბედნიერებაზე „გალობდნენ“, ზოგი მკვლელს ხოტბას ასხამდა, ზოგს ბელადის „სიმართლის“ სჯეროდა, ზოგი ფარისეველთა ფერხულში არ ებმებოდა და ჩუმად იყო. პიროვნების ამგვარი ტრაგიკული გაორება ხელოვანის გადაგვარებას და აქედან გამომდინარე — მისი შემოქმედების გადაჯიშებას იწვევდა.

განსაკუთრებული აგიტაციური მნიშვნელობა კინოხელოვნებას ომის პერიოდში მიენიჭა. სახელდახელოდ შექმნილი კინონოვე-

ზნეობას, ხასიათებს — წარმოებაში ეშვებოდა. ქართველი კინომუშაკები მორჩილად შეპყრებდნენ და ისმენდნენ მოსკოვის სახკინოს მითითებებს, შეძლებისდაგვარად ასრულებდნენ მათ შენიშვნებს, რადგან მოსკოველ ცენზორებზე იყო დამოკიდებული ქართული კინოხელოვნების ბედ-იღბალი.

მაგალითად, ერთ-ერთმა პარტიულმა თავკაცმა — ბოლშინცევმა რევაზ ჯაფარიძის სცენარი — „ხევის პატარძალი“ — დააბრუნა მინაწერით — „მანკიერია, არ აკმაყოფილებს პარტიის ცეკას სექტემბრის პლენუმის დადგენილებათა მოთხოვნებს“.

ამავე დროს, ბოლშინცევს თბილისის კინოსტუდიაში საკუთარი სცენარი — „უმცროსი ქალიშვილი“ წარმოუდგენია დასადგმელად, რომელშიც აუსახავს ქართული სოფლის ყოფაზე რა დადებით ზეგავლენას ახდენს კოლმეურნეობა პიროვნების ჩამოყალიბებაში... სულ მოკლე ხანში ბოლშინცევის გვარს ვხედავთ ფილმის — „ისინი ჩამოვიდნენ მთიდან“ — თავსართში, როგორც სცენარის ერთ-ერთი ავტორისას.

კინოსტუდიის ხელმძღვანელობა, აგრეთვე, ყურადღებით ადევნებდა თვალს მოსკოვის ფილმწარმოებას. „ცოტაფილმიანობის“ პერიოდში კინოსტუდია „მოსფილმში“ დაიდგა „თქმულება ციმბირის მიწაზე“, თბილისის კინოსტუდიაშიც წარმოიშვა მისი გადამღერების სურვილი. თემატურ გეგმაში ვხედავთ ფილმის ამგვარ დასახელებას — „აყვავებული ჩემი ქალაქი“.

მოსკოვში იდგმებოდა ფილმ-კონცერტები, თბილისშიც გადაიღეს — „ქართული ბალეტის ოსტატები“, რომლის სცენარს სამხატვრო საბჭო შვიდი წლის განმავლობაში იხილავდა.

მოსკოვში ეკრანებზე გამოჩნდა ფილმი — „მიჩურინი“ და თბილისშიც წარმოიშვა კინონაწარმოების შექმნის აზრი, ჯერ ნორჩი მიჩურინელების საქმიანობაზე (სცენარის ავტორი მოსკოველი ვ. კაზანსკაია იყო), შემდგომ კი, კინოსტუდიის თემატურ გეგმაში ვხედავთ გრ. აბაშიძის სცენარს — „განახლებულ მიწაზე“, რომლის დედააზრი მოსკოვის ნაკარნახები იყო.

1953 წლის 16 თებერვალს იგი თბილისის კინოსტუდიის სამხატვრო საბჭომ განიხილა და ხანგრძლივი პაექრობისას ერთ-ერთმა მოკამათემ ავტორს სცენარში ახალი პასაჟის დამატება ურჩია: „მიდის აგრონომი მიჩურინთან და არსებითად მან უნდა უთხრას მიჩურინს, რომ საქართველოში ვერავინ გაიგო რაშია საქმე... მიჩურინმა ურჩია: გასინჯეთ ნიადაგი, თუ რა ელემენტი აკლია მასო... ამას მეტი დასაბუთება უნდა, მაგალითად, უთხრას ამხანაგმა ბერიამ ნადი მიჩურინთანო, ეს სხვა ამბავია...“

ცხადია, იმხანად მოსკოვის უმაღლეს ინსტანციაში ბერიას მახვილი ყური მისდამი მიძღვნილ პასაჟს თბილისიდან ვერ გაიგონებდა, მაგრამ მაინც ითქვა, რადგან ქვეშევრდომული ფარისევლობა ჩვევად იქცა.

„ბერიას ინიციატივით მოხდა, რომ მლიქვნელების სულით თითქმის მთელი ქართული მწერლობა, პლასტიკური ხელოვნება და ნაწილობრივ მუსიკა გაიჟღინთა. ქართველმა პანეგირისტებმა სტალინი იმ სიმაღლეზე აიყვანეს, რომელზეც არასოდეს არც ერთი ეგვიპტელი ფარაონი, ან რომაელების და ბიზანტიელების იმპერატორია უყვანიათ. საქართველოს ისტორიული წარსული, თვით ჩვენი პლანეტის გეოლოგიური ეპოქები, ბოლოს თვით კოსმოსის განვითარება, სტალინის ცხოვრების პრელუდიად იქნა გამოცხადებული“ — წერდა გერონტი ქიქოძე.

არც ქართველი კინოხელოვანი — მიხეილ ჭიაურელი, ჩამორჩა სხვა პანეგირისტებს. იმ დროს „მასშტაბურად“ და ხელოვნების ეტალონებად აღიარებულ მის ფილმებში („ფიცი“, „ბერლინის დაცემა“, „დაუვინყარი 1919 წელი“ და სხვ.) სტალინიზმის ეპოქისთვის ერთობ დამახასიათებელი პომპეზურობა წარმოისახა. ქანდაკებად ქცეული, ლოზუნგებით მოლაპარაკე ბელადი და მისი თანმხლებნი ტონს აძლევდნენ იმდროინდელი კინოხელოვნების სტილურ და იდეოლოგიურ მიმართულებას. შემუშავდა ამაღლებული და ზეანეული მანერა „პიედესტალზე“ შემდგარი ბელადი და კინოგმირები თითქოს მიწას აღარ ეხებოდნენ... მხატვრული სახის ფსიქოლოგიური ნიჟანსირება ადამიანური ყოფა თუ ურთიერთობა გარემოსთან და საზოგადოებასთან უგულვებელყოფილი იქნა. ეკრანზე ადამიანმა დაკარგა შინაურული და ჩვეული სახე, იგი საგარეოდ მიმართული საზოგადოებრივი დაწესებულებების, საწარმოს თუ კოლმეურნეობის ყალბ კუთვნილებად იქცა...

თბილისის კინოსტუდიის სამხატვრო საბჭოს ერთ-ერთ სხდომაზე, სადაც მარიკა ბარათაშვილის „მარინეს“ (შემდგომ „ჭრიჭინად“ ნოდებულ) სცენარს იხილავდნენ, ერთ-ერთი რეჟისორი ამგვარად გამოთქვამს თავის აზრს: „ინყება სცენა და ექსპოზიცია, როდესაც ქალი ხეზე ზის და თუთას ჭამს, თუთის ხე საქართველოში წარმოუდგენიათ, როგორც აბრეშუმის საკვები და არა ხილი. აქ კი ხილის ხე ისეა წარმოდგენილი... რატომ ვაქცევ ამას ყურადღებას? იმიტომ, რომ ეს ქალი ხდება გმირი შემდეგ. მე მგონია, თუკი ავტორმა გადაწყვიტა რომ გმირი უნდა გახდეს მებარეშუმე, როგორი იქნება ექსპოზიცია დაიწყოს თუთის ჭამიდან“. (სტენოგრაფიული ჩანაწერი ზუსტია).

ე.ი. ჭამა, ადამიანური ყოფის ერთ-ერთი აუცილებელი ატრიბუტი მაშინაც კი არ შეიძლება, როცა თუთის ნაყოფი მარინეს პირთან ახლოს ეკიდა. მაშინდელი კინემატოგრაფიული „კანონების“ მიხედვით მთავარი იყო თუთის ფოთლის ტექნოლოგია, მისი წარმოებაში დანერგვა, ზეგეგმური აბრეშუმის გამოყვანა და სოციალისტური შრომის გმირის წოდების მიღება. ამგვარად, ამ შრომით-საზოგადოებრივ პროცესში მარინეს თუთით ყელი ერთხელაც არ უნდა ჩაეკოკლოზინებინა...

ამგვარი მიდგომა სინამდვილისა და ყოფისადმი საყოველთაოდ გავრცელდა ომის შემდგომ პერიოდში და გამონაკლისს მაგალითად ნუ წარმოვიდგენთ. სამხატვრო საბჭოს წევრმა წინდახედულება გამოიჩინა; მან იცოდა, რომ ამდაგვარი ხასიათის მითითებას მოსკოვის რედაქტორებისგან მიიღებდა და ფილმის ბედი სავალალოდ გადაწყდებოდა...

ამგვარად მიმდინარეობდა მხატვრული აზრის უნიფიკაცია, ყოფის ამოძირკვა ეკრანიდან ნიშნავდა თვითმყოფადობის დაკარგვას, რაც იმ დროს აქტიურად მოქმედი უკონფლიქტობის თეორიისგან იყო განპირობებული. ეს სავალდებულო სქემები ხელოვნურად მოპირკეთებულ, გარემოსგან განყენებული ადამიანის ყალბ პათეტიკას ითვალისწინებდა. ამგვარი კანონების მიხედვით მხატვრულ ნაწარმოებში შეუძლებელი იყო ადამიანის უარყოფითი თვისებების ასახვა, პირიქით, ყველა მოქმედი გმირი ლამაზი და კეთილი უნდა ყოფილიყო: თანამედროვეობის ამსახველ ფილმებში ბოროტება-სიკეთის დაპირისპირება აიკრძალა, დაკანონდა მხოლოდ კარგისა და ძალიან კარგი გმირების ურთიერთობა, ანუ, ერთობ შელამაზებული და მოფერებული „კონფლიქტი“.

ომის შემდგომი პერიოდის თანამედროვეობის ამსახველი ქართული ფილმის ყოველი გმირი ერთმანეთს ჰგავდა, ისინი კი თავის მხრივ, ჰგავდნენ უკრაინულ, რუსულ და აგრეთვე, საბჭოთა სხვა რესპუბლიკების კინონაწარმოებთა მოქმედ პირებს. გავრცელდა ერთი ცენტრის მითითებებით შექმნილი ფილმების სტანდარტი, რაც ეროვნულ კულტურათა ინდივიდუალობისა და თავისებური კოლორიტის მიჩქმალვას, ამრიგად, კულტურის მრავალსახეობის და მრავალფეროვნების ერთ ფერში წარმოჩენას ნიშნავდა.

კაცობრიობის კულტურის ესთეტიკური ფენომენი კი უზარმაზარ ორკესტრს ჰგავს, სადაც ყოველ საკრავს თავისებური ჟღერადობა გააჩნია და სწორედ ეს თავისებურებაა ერის თვითმყოფადობის გამომხატველი, რომელიც გულისხმობს ისტორიულ სვე-ბედს, სოციალურ-პოლიტიკურ ვითარებას, გეოგრაფიულ მდებარეობას, ეთნიკურ სახეს...

ამ ვითარებაში გამოჩნდნენ კინემატოგ-

დავით
რონდელი

რაფიულ ასპარეზზე ახალგაზრდები — თენგიზ აბულაძე და რეზო ჩხეიძე; ძველებურად მომართულ კინოხელმძღვანელობასთან და სამხატვრო საბჭოზე სცენარის („მაგდანას ლურჯა“), ხოლო შემდგომ ფილმის განხორციელებისას მათ დაბრკოლებები ელოებოდათ, მაგრამ მაინც თავისი უფლებამოსილების დამტკიცება ჭაბუკური შეუპოვრობით შეძლეს. გამბედაობა, ნიჭი, სურვილი საკუთარი ჩანაფიქრის განხორციელებისა აღმოჩნდა მათი შემოქმედებითი გამარჯვების საწინდარი. მათი ურჩობა წყრომით იყო აღნიშნული ხელმძღვანელობის მიერ სხვადასხვა კინემატოგრაფიულ თავყრილობებზე, მაგრამ „მალიდან“ მიღებულ შენიშვნებს ახალგაზრდებმა ყური არ ათხოვეს და ძველი მარწუხები გაარღვიეს. დროც გამოიცვალა სტალინის სიკვდილის შემდეგ, ხრუშჩოვის პერიოდის მოკლევადიანი თავისუფლებაც მათ მხარეს აღმოჩნდა...

ხრუშჩოვის მმართველობის პერიოდში, როცა კომუნისტური პარტიის XX ყრილობაზე გამოააშკარავეს სტალინის სისხლიანი პოლიტიკა და იგი „პიროვნების კულტად“ იქნა წოდებული, პირველ ხანებში მილიონობით პოლიტიკური პატიმარი გაათავისუფლეს ე.წ. „ხრუშჩოვკებში“ ათასობით უბინაო დასახლდა, მცირე დროით თავისუფლების სიომ დაბერა, რაც „ოტეპელის“, ანუ გალლობის სა-

ხელითაა ცნობილი, მაგრამ ხრუშჩოვის მმართველობისას, ე.წ. თავისუფლება დროებითი აღმოჩნდა.

სულ ცოტა ხანში — „მანეჟში“ მხატვრებმა აბსტრაქციონისტული ნახატები გამოფინეს, თურმე „ნონასნობიდან გამოსული ხრუშჩოვი ფეხებს უბაკუნებდა მხატვრებს, ახალგაზრდა პოეტებს და თავს ესხმოდა ხელოვნებას, ამავე დროს კულტურას“.

ხრუშჩოვს მიმბაძველები გამოუჩნდა: ისინი წამხედურობით, ანგარიშსწორებითა თუ კარიერისტული მიზნებით სდევნიდნენ ყოველივე „მემარცხენულს“ და პირადად შეურაცხყოფდნენ ხელოვანთ; მაგალითად, კინორეჟისორ მიხეილ რომს „პროვოკატორს“ უწოდებდნენ, მემარცხენე მხატვრებს და ახალგაზრდა პოეტებს — ბანდიტებს. მათ პოეტი ბროდსკი — უსაქმურად გამოაცხადეს და ხუთი წლით პატიმრობა მიუსაჯეს — (შემდგომ ამერიკაში გახიზნული და ნობელის პრემიის ლაურეატი). ამავე ხანებში აიკრძალა მარლენ ხუციევის ფილმი — „მე ოცი წლისა ვარ“. ოფიციალურ პრესაში პასტერნაკის შეჩვენება და მისი მოღალატედ გამოცხადება დაიწყეს, პოეტი აიძულეს ნობელის პრემიაზე უარი ეთქვა... ხრუშჩოვი სტალინიზმის სახელმწიფო მართვის პოლიტიკას დაუბრუნდა, იმ განსხვავებით, რომ ფიზიკური სიკვდილით არ უსწორდებოდა. იგინტელიგენციას სულიერად სპობდა, მძიმე მორალურ ტრამვას აყენებდა. 1963 წლის მარტში იგი თავის მოხსენებაში აღნიშნავდა: „ამას წინათ ვნახეთ ერნსტ ნეიზვესტნის გულისამრევი ნათითხნი და აღვშფოთდით იმის გამო, რომ ეს ადამიანი, რომელსაც, როგორც ჩანს, საბჭოთა უმაღლესი სასწავლებელი დაუმთავრებია, ასე უდიერად უხდის სამაგიეროს ხალხს“.

ერნსტ ნეიზვესტნი, მსოფლიოში ცნობილი მოქანდაკე იძულებული შეიქმნა ამერიკაში გადასახლებულიყო. პარადოქსულია, რომ ქანდაკება „ნოვოდევჩის“ სასაფლაოზე მას ხრუშჩოვის ქალიშვილმა შეუკვეთა და ნეიზვესტნი იძულებული იყო მისი ბიუსტი აღემართა. „ეს კაცი არც სიცოცხლეში მასვენებდა და არც სიკვდილის შემდეგ“ — უთქვამს ნეიზვესტნის.

ხრუშჩოვმა იკისრა ლიტერატურისა და ხელოვნების მცოდნის მისია, მიუხედავად იმისა, რომ განათლებაში მოიკოჭლებდა. მიხეილ რომი წერს — „იგი ცდილობდა აეხსნა თუ როგორი სახის ხელოვნებაა კარგი და სამაგალითოდ მოიყვანა ისეთი უვარგისი ლექსები, რომ გაგიკვირდებოდათ... როგორც ჩანს, ახალგაზრდობაში დაუმახსოვრებია, მას აქეთ კი სხვა ლექსი არ წაუკითხავს — მაღაროს მუშამ დაწერაო, მართალია, მემალაროელი წერა-კითხვის უცოდინარია, მაგრამ კარგი შინაარსიაო.

ვითარება გაუარესდა და ქანჩების მოჭერა დაიწყეს, პრესაში ათავსებდნენ წერილებს, განმარტებულ სტატიებს. მოკლედ, დაიწყო დარბევა“.

ცენტრის ამ ქარტეხილმა, რასაკვირველია, საქართველოშიც მოაღწია. ტოტალიტარული სახელმწიფოს ე.წ. „რესპუბლიკა“ იმავეს იმეორებდა. ეს მორალური დარბევა არ ასცდა სამოციანელ რეჟისორებსაც, მაგრამ მათ სხვა გამოსავალი მონახეს: იგავის ჟანრს, აგრეთვე, ეკრანიზაციებს მიმართეს. მოკლევადიანმა თავისუფლებამ მაინც იმძლავრა და ცენზურის მარწუხებმა მთლიანად ველარ დაჯაბნა ხელოვნება...

თენგიზ აბულაძის შემოქმედება მანამდე არსებული, კერძოდ, ომის შემდგომი და ორმოცდაათიანი წლების დასაწყისის დამახასიათებელი კინემატოგრაფიული ვითარების უკუმოვლენად დასაწინააღმდეგოდ გამოიხატა. იგინებსით თუ უნებლიეთ, არღვევდა ბელადებზე, მხედარმთავრებზე, სახელგანთქმული პიროვნების სიმბოლურ სტერეოტიპს, როცა საეკრანო თვალსაწიერიდან ჩვეულებრივი ადამიანი თავისი ავკარგიანობით სრულიად დაიკარგა, როცა იყო კერპი — ლიდერი და მორჩილი ბრბო... ლიდერს არაადამიანური, პიედესტალზე წამოჭიმული ქანდაკების მნიშვნელობა ჰქონდა მინიჭებული, ხალხს, აგრეთვე — არაადამიანური, ანუ „ჭანჭიკისებური“... ორივე შემთხვევაში — ადამიანის ბუნებრივი თვისებები, ანუ ავკარგიანობა უგულებელყოფილი იყო.

ფილმში — „მაგდანას ლურჯა“ (1955 წ. რეჟ. თ. აბულაძე და რ. ჩხეიძე) წარმოისახა ჩვეულებრივი ადამიანი. რეჟისორებმა ამ გზით ფილმის თვითმყოფადობაც გამოაშუქეს. მათ ადამიანი ყურადღების ცენტრში მოაქციეს, ფსიქოლოგიურად „გაშიფრეს“ და, რაც მთავარია, ეროვნული თვითმყოფადობა წარმოაჩინეს...

„მაგდანას ლურჯა“

ირმა გიგანი

მუსიკა

კოკონიშვილი

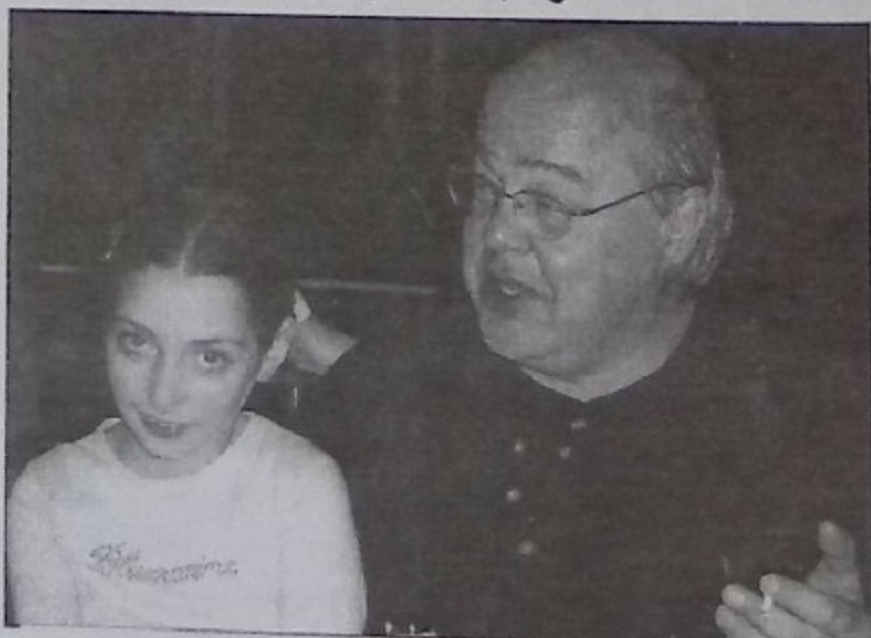
„მოცარტის პატარა და“

ძვირფასო მკითხველო, ჩემს პატარა წერილში მინდა ერთ უნიკალურ ფენომენზე მოგითხროთ. ირმა გიგანი — ქ. ბოლონიის პიანისტთა საერთაშორისო კონკურსის „გრანპრის“ — მფლობელი, ვლადიმერ სპივაკოვის ფონდისა და ტელეარხ „კულტურის“, თბილისის პიანისტთა საერთაშორისო კონკურსის ლაურეატი და ა. შ. და ა. შ. უნიკალურობა კი სწორედ იმაშია, რომ ჯერ მხოლოდ 10 წლისაა. „ირმა გიგანი — ირმა გიგანტია“, „მოცარტის პატარა და“, „საქართველოს სიტბო და მზე“, „ფენომენი“, „ვუნდერკინდი“ და სხვა. ეს ჩემი შეფასებები არ არის. ყოველი კონცერტისათუ გამოსვლის შემდეგ ასეთ ბრწყინვალე ეპითეტებს გულუხვად იყენებენ მისი შესრულებით აღტაცებული შემფასებლები.

ჩვენთვის აღსანიშნავია ისიც, რომ ირმა გიგანი პირველი ქართველი ბავშვია, რომელსაც ცნობილმა ტელეკომპანია CNN-მა ვრცელი სიუჟეტი მიუძღვნა. პირველი ქართველი ბავშვია, რომელსაც მოსკოვის დიდი თეატრის ორკესტრთან ერთად კონცერტი ჰქონდა პ. ჩაიკოვსკის სახელობის მოსკოვის კონსერვატორიის დიდ დარბაზში. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ სცენაზე მოხვედრა მსოფლიოში მხოლოდ რჩეულთა ხვედრია.

მისთვის განსაკუთრებით ახლობელია მოცარტი და შოპენი. ვინც ერთხელ მოისმენს ირმას მიერ შესრულებულ ნებისმიერ ნაწარმოებს, გაოცდება ინტერპრეტაციის სიღრმით, ფრაზირებით, ემოციურობით. იგი თავისუფლად ფლობს ტექნიკურ სირთულეებს, ნაწარმოების რთულ დრამატურგიულ ქარგას, და, რაც მთავარია, გრძნობს კომპოზიტორს, მის სტილსა და ცდილობს ყოველივე ეს მსმენელამდე ზუსტად მიიტანოს. არ შეიძლება მღელვარების გარეშე მოისმინო მის მიერ შესრულებული ბახი, მოცარტი, შოპენი, სკარლატი, ჰაიდნი და სხვა კომპოზიტორების უამრავი ნაწარმოები. აი, როგორ აფასებს ირმას ზაქარია ფალიაშვილის სახ. მუსიკალური გიმნაზიის დირექტორი ნინო მამრაცხე: „მე მანცვიფრებს ამ ბავშვში, ვირტუოზულობასთან ერთად, ფორმის განსაკუთრებული შეგრძნება, რაც, რა თქმა უნდა, მხოლოდ დიდ მუსიკოსებს ახასიათებთ“.

ირმას საოცარი ნიჭი და უნარი აქვს ნაწარმოების აღქმისა. პირადად შევესწრებივარ მის მიერ ნაწარმოების გარჩევას. ეს არ არის ბავშვის მიერ „ფურცლიდან კითხვის“ ჩვეულებრივი პროცესი, არამედ მას თავიდანვე გააზრებული აქვს ნაწარმოების ფორმა, იგი დიდი სიზუსტით სწავლობს ტექსტს და ორჯერ დაკვრის შემდეგ ზეპირად იცის.

ირმა გიგანი ლევან თორაძესთან ერთად

ირმა გიგანი ბორჯომის ფესტივალზე

ირმა გიგანს დიდი წარმატება ხვდა წილად ქ. ნიცაში (საფრანგეთი), სადაც მონაწილეობა მიიღო ქ. ბესლანის ტრაგედიისადმი მიძღვნილ საქველმოქმედო კონცერტში. ასევე აღფრთოვანებული დარჩა ქალაქი ანკარა, სადაც 9 წლის ირმამ პრეზიდენტის სახელობის ორკესტრთან ერთად შეასრულა მოცარტის საფორტეპიანო კონცერტი.

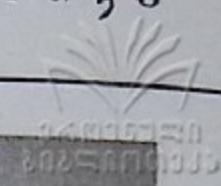
2005 წელს საერთაშორისო ფესტივალზე „ხელოვნების ზეიმი“, რომელსაც დიდი მუსიკოსი, მევიოლინე ლიანა ისაკაძე მართავს, ირმა გიგანი მონაწილეობდა პროგრამით კონცერტში, სადაც მინვეულნი იყვნენ ორი ფრანგი მევიოლინე რუდინი, რევიჩი და ერთი ქართველი პიანისტი ირმა გიგანი. კონცერტის სახელწოდება იყო „ნიჭიერი ბავშვები მსოფლიოდან“. კონცერტის შემდეგ ქალბატონმა ლიანამ აღფრთოვანება ვერ დამალა, ბავშვის საოცარი და უნიკალური ნიჭის გამო.

2006 წლის აპრილში კი თბილისის კონსერვატორიის დიდ საკონცერტო დარბაზში ევგენი მიქელაძის სახელობის ეროვნულ სიმფონიურ ორკესტრთან ერთად მან ასევე შეასრულა მოცარტის საფორტეპიანო კონცერტი. ორკესტრს შვეიცარიელი დირიჟორი — ნიკოლას რაუსი ხელმძღვანელობდა. პირველივე რეპეტიციაზე დირიჟორმა ირმაზე იხუმრა: „ფენომენალურია, მე რომ ასე ვუკრავდე, დღესვე დავანებებდი დირიჟორობას თავსო“. კონცერტი კი ირმა გიგანის ნიჭის დემონსტრირების ნამდვილი აპოთეოზი იყო. მოცარტის კონცერტი 23 ფორტეპიანოსა და ორკესტრისათვის შესრულების დიდ ოსტატობას მოითხოვს, როგორც ტექნიკურად, ასევე მუსიკალური ფრაზირების თვალსაზრისით ირმამ საოცარი ოსტატობით გადმოსცა კონცერტის დრამატურგიული ქარგა. ის ბოლომდე ჩასწვდა მოცარტის ფაქიზსა და, ამავე დროს, რთულ კონცეფციას, რაც მაქსიმალური სიზუსტითა და სიღრმით მოიტანა მსმენელამდე. განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ირმა გიგანის ნაწარმოების გააზრების თავისებური მანერა, ინტერპრეტაციის ორიგინალური და ღრმა უნარი, ანსამბლის საოცარი შეგრძნება. იგი უკვე ჩამოყალიბებული ხელოვანია, რომელსაც დაუსრულებლად შეიძლება უსმინო. ასეთი გრანდიოზული კონცერტის შემდეგ, კიდევ უფრო გაკვირვებას იწვევს მის მიერ ბისზე შესრულებული შოპენის ნოქტიურნი 19. ირმამ ზუსტად გახსნა ნაწარმოების უფაქიზესი შინაარსი, ეპოქალური განსხვავება მოცარტსა და შოპენს შორის მკაფიოდ და გააზრებულად წარმოაჩინა.

მინდა, ამონარიდის სახით მოგაწოდოთ კონცერტის შემდეგ ირმა გიგანის შესახებ მუსიკალური საზოგადოების წარმომადგენლთა შთაბეჭდილებები:

ირმა გიგანი ანკარის ფესტივალზე

ირმა გიგანი ლიანა ისაკაძესთან და ჯანსუღ ჩარკვიანთან ერთად

ნიკა მემანიშვილი (კომპოზიტორი, ეროვნული მუსიკალური ცენტრის ხელმძღვანელი): „ირმა გიგანი გამორჩეული ბავშვია. ჩემი ვალია, ირმას მოემსახუროს ჩვენი ეროვნული ცენტრი. დირიჟორი მოხიბლულია ირმითი, მას სამომავლო წინადადებებიც შესთავაზა. ირმას გვერდით ჰყავს ისეთი ადამიანები, რომლებიც სწორად და გონივრულად აყალიბებენ მის შემოქმედებით ზრდას, მასში ავითარებენ სიღრმესა და მოწინებას თავისი პროფესიისადმი. დიდი იმედი მაქვს, რომ ირმა გამოჩენილი მუსიკოსი იქნება, და დარწმუნებული ვარ, იგი დიდ სიხარულს მოუტანს თავის ქვეყანას“.

ედგარ დავლიანიძე (პროფესორი): „შესანიშნავი ბავშვია, ნიჭიერი, მუსიკის არაჩვეულებრივი შეგრძნება აქვს. დიდი ხანია ვაკვირდები ირმას და ძალიან მახარებს მისი წინსვლა, შემოქმედებითი მიღწევები, მისი პროფესიული დაოსტატება სწორ გზაზეა. მე მჯერა, რომ მას ძალიან დიდი მომავალი აქვს“.

დოდო გოგუა (მუსიკისმცოდნე, პროფესორი): „ირმა ნამდვილი ვუნდერკინდია, მას უჩვეულოდ მომწიფებული აზროვნება აქვს, საოცრად მუსიკალურია, მისთვის ტექნიკური სიძნელეები არ არსებობს. მას აქვს უნარი ნაწარმოების მთლიანი დანახვისა, რაც მისი ბუნებრივი ნიჭია, ინტელექტია, სულიერებაა და ტემპერამენტი, რომელიც ყოველთვის იგრძნობა მის შესრულებაში. ირმას სახით ჩვენ გვყავს მომავალი დიდი მუსიკოსი, რომელიც

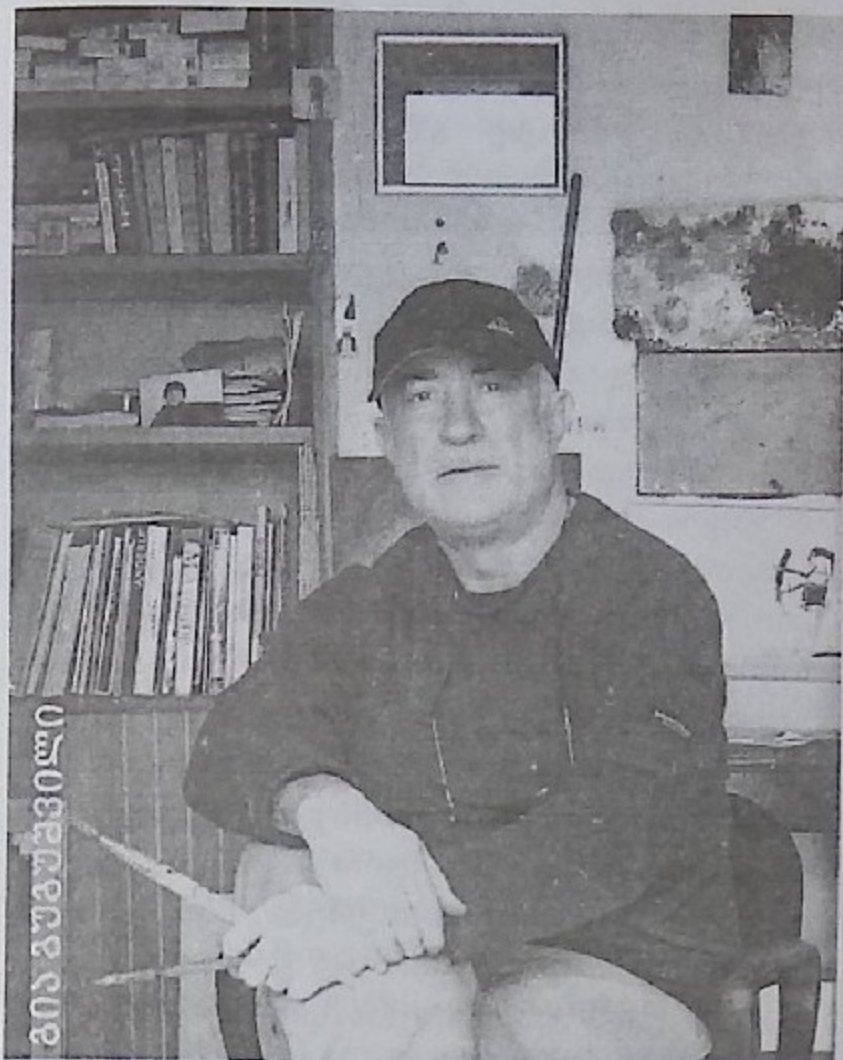
ასახელებს ქართულ საფორტეპიანო სკოლას და შორს გაიტანს თავისი ქვეყნის სახელს“.

ამას წინათ, კონსერვატორიაში მასტერკლასებს ცნობილი ქართველი პიანისტი ეთერ ანჯაფარიძე ატარებდა (როგორც ცნობილია, ქალბატონი ეთერი ამჟამად ამერიკის შეერთებულ შტატებში მოღვაწეობს). ერთ-ერთი ასეთი ღია გაკვეთილისთვის მან ირმა აირჩია. უნდა ითქვას, რომ ქალბატონმა ეთერიმ ვერ დამალა აღფრთოვანება ბავშვის უნიკალური ნიჭის გამო, რაც გაკვეთილის მიმდინარეობის დროსაც ნათლად ჩანდა.

მაისის თვეში ირმა სოლო კონცერტით წარსდგება თბილისელი მაყურებლის წინაშე. ივნისის თვეში კი იგი მიწვეულია მოცარტის ფესტივალზე ქალაქ ვენაში. ეს ჯერ-ჯერობით ...

ვუსურვებ ირმა გიგანს შემდგომ დიდ წარმატებებს. ამაში ნამდვილად ეჭვი არ მეპარება, რადგან მის გვერდით, ოჯახთან ერთად, ისეთი პედაგოგი და მუსიკოსი დგას, როგორც მაია ნარიმანიძეა. დაბოლოს, ეს წერილი მოცარტის სიტყვებით მინდა დავამთავრო, რომელსაც თავისუფლად შეიძლება აწერდეს ხელს ირმა გიგანი:

„არ შემიძლია ჩემი გრძნობებისა და ემოციების გამოხატვა ფერებსა თუ ლექსებში, რადგან მე არც პოეტი და არც მხატვარი ვარ. მაგრამ ეს შემიძლია ბგერების დახმარებით, იმიტომ, რომ მუსიკოსი ვარ“.

ქრისტინე

დარჩია

ფეხნახის აქიზია

სხვადასხვა მხატვრულ ეპოქაში სხვადასხვა დეფინიციას აძლევენ ხელოვნებას, მაგრამ თითქმის ყოველთვის რჩება რაიმე უთქმელი, ბოლომდე ვერტქმული ან საერთოდ სიტყვებს შორის დაკარგული. და მარადიული კითხვა „რა არის ხელოვნება“ კვლავაც უპასუხოდ რჩება. ერთ-ერთი ასეთი, ნაკლებინტელექტუალური თუ მეტად თავისუფლადინტერპრეტირებული განსაზღვრებით, ხელოვნება ამ სამყაროს საზღვრებს იქით არსებული რეალობის გადმოცემაა. ამ წარმოდგენის მიხედვით, ხელოვანი ჩვენი სინამდვილის – ხილული სამყაროსა და მის მიღმა არსებული, უბრალო მოკვდავთათვის უხილავი ზერეალობის ზღვარზე მდგომი, განსაკუთრებული მგრძნობელობით დაჯილდოებული ადამიანია, რომელსაც პრომეთეს მოპარული ცეცხლივით მოაქვს ჩვენამდე რაღაც რთულად მისაწვდომ-მოსაპოვებელი. ეს თავისებური მისტერიალური აქტია, რომლის

მთავარი ალქიმია ც უხილავის მხატვრულ ენაზე „გადათარგმნა“, მისთვის იმ ერთადერთი, შესაფერისი მხატვრული ფორმის პოვნაა, რომელიც მთავარ იდეას დაიტევს. მაგრამ ამისათვის განსაკუთრებული სენსუალობის ავტორია საჭირო, მედიუმი, რომელიც ჭეშმარიტების უკეთ ასამეტყველებლად საკუთარი პიროვნული „მეს“ მდუმარებაზე, უსახელო მორჩილებაზეა თანახმა.

უკანასკნელი რვა საუკუნეა ხელოვანი ამ უთქმელ პირობას აღარ არის ყაბუღს, საკუთარი პიროვნული „მე“ გაცილებით მეტად ეძვირფასება, ვიდრე ხილულის მიღმა არსებული ჭეშმარიტება, ხელოვანი საკუთარ რეალობას ამკვიდრებს და პასუხისმგებელიც მხოლოდ მასზეა, საკუთარი შემოქმედებისათვის მთავარი რესურსი სწორედაც თავად ავტორია. ჩვენს, სუბიექტივიზმით გაჯერებულ, პოსტსტრუქტურალისტურ ეპოქაში ამგვარი მიდგომა ხელოვანის პოზიციადაა ქცეული. ამიტომაც, რომ შემოქმედებაზე საუბრისას ფოკუსში სწორედ ავტორი ექცევა. რა მიმართულებითაც არ უნდა წავიკითხოთ მის მიერ შექმნილი „კულტურული ტექსტი“ — მხატვრისგან შემოქმედებისაკენ თუ პირიქით — ჩვენ მაინც ავტორს „ვკითხულობთ“ პირველრიგში. დეშიფრირების მთავარი მიზანი და, წარმატების შემთხვევაში, მაქსიმალური შედეგი კონკრეტული სუბიექტური სინამდვილის დადგენა, უკეთ გაცნობა, დაბოლოს, გაზიარება-არგაზიარება შეიძლება იყოს. სამაგიეროდ, თავად ეს პროცესი უდაოდ სასიამოვნო, ხშირად, აზარტულიც კია.

ამჯერადაც სწორედ ასეა; ჩემს ფოკუსში მხატვარი გია გუგუშვილი და მისი მხატვრული სამყაროა. საკმაოდ ხანგრძლივი შემოქმედებითი გზის განმავლობაში, გია გუგუშვილის შემოქმედებამ განვითარების სხვადასხვა ეტაპი გაიარა და რამდენჯერმე იცვალა სახე. მხატვრულ ეტაპებს შორის არის მსგავსება, გაცილებით მეტი კი განსხვავებაა. თუმცა შემოქმედების ყველა ეტაპზე წარჩინდება ერთი თვისება — წამყვანი ფერწერული სანყისი და ფერწერის ტრადიციის კარგი ცოდნით მიღწეული ოსტატობა. უკანასკნელი პერიოდის მრავალშრიანი, მრავალფენიანი ფერწერული ტილოები სახვითი საშუალებების მინიმალური გამოყენებით შექმნილი, ნახევრად აბსტრაქტული კომპოზიციებით, განსაკუთრებული არტიზტიზმით გამოირჩევა და ძალიან თანამედროვედ გამოიყურება. მაგრამ ამ ფერწერული სამყაროს ისტორია სხვაგვარად დაიწყო.

გია გუგუშვილის ადრეული ხანის, 1980-იანი წლების დასაწყისით დათარიღებული ნამუშევრები გამოსახულებისადმი მეტი მორჩილებით გამოირჩევა. მოზრდილი ზომის კომპოზიციებში ნარატიულობისადმი მიდრეკილება აშკარად იკითხება. რამდენიმე ფიგურა სცენებში, ჩვეულებრივ, მისტიკური ელფერის მატარებელი მოქმედებაა გაშლილი, უცნაურად გარინდებული, მდუმარე პერსონაჟები თითქოს მისტერიალური აქტის მონაწილეები იყვნენ, შეთქმულებივით მხოლოდ უხილავ, გარეშე პირისათვის კი (ამ შემთხვევაში, მნახველისათვის) ცხადად შესაგრძნობ შინაგან კავშირს ამყარებენ ერთმანეთთან. მჟღერი, ცოტათი კონტრასტული ფერებით მხატვარი დრამატული ფლერადობის შემოტანასაც არ ერიდება, თუმცა ზღვარგადასულ დაძაბულობამდე არასოდეს მიჰყავს საქმე. იგივე პერსონაჟები კიდევ უფრო მეტ გამომსახველობას იძენენ ერთფიგურიან კომპოზიციებში, სადაც ყველასა და ყველაფერს მიღმა მიჰყრობილი მზერა, საკუთარ თავში ღრმად წასული ქალის ფიგურები იდუმალების განცდას უტოვებენ მნახველს. ნამუშევარში „ფეხმძიმე ჩიტებზე მონადირე“ ამას სიუჟეტით შემოტანილი ახალი კონტექსტი ემატება. მუცელზე ხელებდანიყობილი ქალი, სადღაც შიგნით ჩაძირული მზერითა და თავზე შედგმული გალიით, ორსულობის საოცარი ფენომენის პერსონიფიკაციას ჰგავს. ჩიტებზე მონადირეობა სულზე მონადირეობის სიმბოლოდ გადაიქცევა და ჩიტის ბუდეში ჩანყობილი კვერცხების გამოსახულებასთან ერთად, დამატებით ქვეტექსტს სძენს ნამუშე-

ვარს. ფიგურატიულობა, სიმბოლიზმი, თხრობითობა, კომპოზიციის მისტიკური ელფერი თუ კონტექსტი გია გუგუშვილის ამ ხანის შემოქმედებას 80-იანი წლების ქართული, ნეორომანტიზმის ნიშნების მატარებელი თემატური მხატვრობისადმი კუთვნილებაზე საუბრის უფლებას გვაძლევს.

80-იანი წლების ბოლოს, გია გუგუშვილის ფერწერული გამა უფრო თავშეკავებული, შეიძლება ითქვას, მონოქრომულიც კი ხდება. სამაგიეროდ, წინა პლანზე მოდის ფაქტურა. ფაქტურისადმი გამძაფრებული ინტერესი აშკარად ჩანს შემდეგი პერიოდის ნამუშევრებშიც. ერთი ან ორი ფერის გრადაციით, რთული მონასმებითა და თითქოს ბავშვური, გაუნაფავი ნახატით შესრულებული კომპოზიციები ცალკე ეტაპს ქმნის გია გუგუშვილის შემოქმედებაში. კლასიკური გაგებით გამოსახულება თანდათანობით ქრება, მას ბავშვის „ნაჯღაბნის“ ტიპის, ხშირად გაუგებარი გამოსახულებები ენაცვლება. ქრება ფორმები, სამაგიეროდ, მკვიდრდება თემა, ნამუშევრის ორიგინალურ სახელწოდებაში ჩატეული სიუჟეტი. ავტორის მიერ მსუბუქი იუმორით მონოდებული სათაურები გულწრფელ ღიმილს ჰგვრის მაყურებელს და ერთიორად ზრდის მის სიმპათიას სურათის მიმართ. ნამუშევართა სერია „მატარებელზე დაგვიანებული მგზავრის სიზმარი“, სადაც სხვადასვა ფაქტურულ ფონზე, ბავშვური ნაკანრის სახით, მხოლოდ მარტივად მინიშნებულ ლიანდაგს ხედავს მნახველი, ყველაზე მეტად სწორედ სახელწოდების ორიგინალობითა და ამ სახით,

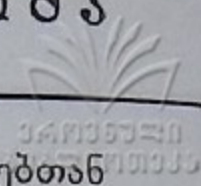
ავტორის მიერ მაყურებელთან გაბმული ენაკვიმატი „დიალოგით“ ტოვებს შთაბეჭდილებას. ამდენად, მოცემულ ეტაპზე გია გუგუშვილის შემოქმედებაში შემოდის ე.წ. თამაშის ელემენტი, მხატვრის მიერ ნამუშევრის სახელწოდებით, როგორც მაყურებლისათვის ნასროლი რეპლიკა-რე-მარკით თამაშის მომენტი. ფერწერის ტრადიციის კარგი მცოდნე მხატვარი, უფრო მეტიც, ფერმწერი, თანამედროვე არტისტად გარდაისახება, იგი თემებითა და სახელწოდებებით იწყებს თამაშს.

დღესდღეობით გია გუგუშვილის მხატვრობა მეტი ლაკონიზმისა და მინიმალიზმისკენ ისწრაფვის. გამომსახველობითი საშუალებების მაქსიმალურად შემცირება და ფორმის სიმარტივე გია გუგუშვილის ფერწერის ძირითადი მახასიათებლებია. ნათელი ფერის საღებავით მთლიანად დაფარული, დიდი ზომის ტილოები ფერწერული წერის საექსპერიმენტო დაზგას ჰგავს. ერთი შეხედვით, მარტივად, ერთ სქელ ფენად დადებული საღებავის ქვეშ მთელი წყება ფერწერული ფენაა. მნახველისათვის ხილული ფერის წარმოებაში ძალიან ბევრი, მისთვის სარჩულად დადებული ფერი იღებს მონანილეობას. აქედან იკრებს ფერი ძალას და განსაკუთრებული სისავსისა და სიღრმის განცდას ტოვებს მაყურებელში. გამოსახულება კი გრაფიკული მანერით, სწრაფ-სწრაფი, უწესრიგო შტრიხებით, ნაკანრებითა და ფერადოვანი ლაქებით იქმნება. ამ მხატვრული მეთოდებით შექმნილ ნამუშევართა სერიაში განსაკუთრებით გამოირჩევა ფლეიტისტის თემა. ფლეიტისტის თემა ერთ-ერთი უადრესია მხატვრისათვის, იგი

სხვადასხვა დროს სხვადასხვა ინტენსივობით გვხვდება გია გუგუშვილის შემოქმედებაში, ამჯერად კი, როგორც ჩანს, ერთპიროვნულ გამარჯვებულად გვევლინება. თავად მხატვრის ერთ-ერთი ბოლო დიდი წარმატება კი, 2007 წლის დუბაის „არტ სიმპოზიუმში“ მიღებული ჯილდო — ფერწერის დარგში აღებული I პრიზია. ვფიქრობ, სავსებით კანონზომიერია, რომ I პრიზი ფერწერაში ერგო მხატვარს, რომლის შემოქმედებითი CREDO სწორედ ფერწერის მთავარი საწყისების მაქსიმალურად გამოვლენაა.

კოა

კუკუშვილი

უშვენიესი ლაზიხინთი

არ ვიცი, უნდა მოგიყვებოდა თუ არა, რას განიცდის მხატვარი, როცა მასზე წერენ, აინტერესებთ, უყვართ ან ნახატს იძენენ (ყიდულობენ).

არ ვიცი, უნდა მოგიყვებოდა თუ არა, სახელოსნოს ცარიელი კედლები წარმატებაზე მეტყველებს თუ მონატრებაზე.....არ ვიცი...

ჩემი შემოქმედებითი ცხოვრება „ნატურმორტით“ დაიწყო: სკამზე დაფენილი რუხი ფონი, თეფში, კიტრი და ხახვი... 1967 წელია(!) ეს ნახატი კედელზე კიდია—დრო გაჩერებულია!

ბოლო ნამუშევარი „საქსაფონისტის შავთეთრი ჯაზია“ 2007წ.

პირველი ოცნება: ნამდვილ მხატვრებთან ერთად ნახატი გამომეფინა გალერეაში. (იმხანად ერთადერთი გალერეა რუსთაველზე იყო). ეხლა კი ვფიქრობ, ჯერ ვენაში წავიდე თუ თბილისში გავაკეთო გამოფენა(?)

მინიმალიზმით გატაცება: ცოტა გამიგრძელდა, თუმცა ამბობენ, ადამიანი ასაკში ძალიან იცვლება, ბრძენდება(?) და ფილოსოფიურ ჭვრეტას იწყებს —ემოციის ფრქვევა უფრო გამიზნულია, სიჩუმე-გარინდებაა-გრძნობათა „სიძუნწე“, ჩემთვის ესაა მინიმალიზმი!

რალაც უცნაური პერიოდიც მქონდა: პალიტრაზე ყვითელი ფერი საერთოდ არ მესხა(!) ანუ ნაცრისფერი პერიოდი... 2-3 წელი გაგრძელდა.

შემდეგ კი 1983 წელი ოქროსფერის შემოსვლა (შეიძლება ყვითელიც კი) ძლიერი, აქტიური იმპულსები—მინიატურებით და აღმოსავლური მხატვრობით გატაცება და ჩემი მეგობრები... დღეს მთელ ქვეყანაში ცნობილი მხატვრები, უფროსები და უმცროსები, 80-იანელები და 50-იანელები...

პირველი სამსახური მხატვრის სახლში! დრო სწრაფად გადის!

ეხლა მხატვრები კარჩაკეტილები გახდნენ — თუ მიაღწიეს სიმარტოვეს? მაგრამ ჩვენ მაინც ერთად ვართ! დაბოლოს: შემოქმედება უმშვენიერესილაბირინთია, საიდანაცარასოდეს არ ღირს გამოსვლა!...

19146.

სტრასნ

სტრასნი

ჩვეულებები და პოეზია

ამ წერილის საგანი არ არის გამოირკვიოს, თუ რა დამოკიდებულება არსებობს ხელოვნებასა და რევოლუციას შორის; არც ის, თუ როგორ მოქმედებს ხელოვნებაზე რევოლუციის პროცესი, არც მისი შედეგების აღნიშვნა. ეს საგანი წინათაც და განსაკუთრებით ახლა დიდ ყურადღებას იქცევს და მოკლე დროში ამის შესახებ მთელი მონოგრაფიებიც დაიბეჭდა. არასდროს ამ საკითხს არ მისცემია მეტი გამწვავება და არასდროს ის არ ყოფილა ისე გადაჭრით დაყენებული, როგორც დღეს. რუსეთის რევოლუცია ამ საკითხის გადაჭრისთვის დიდ მასალას იძლევა და უფრო მეტს კიდევ შემდეგში მისცემს თავისი პრაქტიკით და გამოცდილებით. ამ წერილის საგანია აღნიშნოს, როგორ დამოკიდებულებაში იყვნენ საზოგადოდ პოეტები რევოლუციასთან, შეიძლება

ამ საგნისთვის ჯერ განსაკუთრებით მარჯვნივ მიექციოს ყურადღება, ყოველ შემთხვევაში ის წიგნები, რომელნიც მე აქამდე წამიკითხავს, არ აღნიშნავენ ამას. არ იქნება სრული პარადოქსი იმის მტკიცება, რომ ყოველი დროისა და ყველა ქვეყნის პოეტები ყოველთვის იდგნენ რევოლუციის მხარეზე და ბევრი პოეტიც სამუდამოდ ყოფილა შთაგონებული რევოლუციის ცეცხლით, და რომ ამ რევოლუციის ქარიშხალი მათი პოეტური სტიქიისთვის დიდი სტიმული ყოფილა. თავი რომ დავანებოთ ანტიკურ ქვეყანას, რომელმაც არ იცის რევოლუციის მაგალითი თანამედროვე გეგმით, იქაც შევამჩნევთ ერთ ტენდენციას, რომელიც შემდეგში უფრო გარკვეულ ხასიათს მიიღებს და ადასტურებს ჩვენს მიერ წარმოდგენილ თეზისს.

ანტიკური ქვეყნის პოეტები ოპოზიციასში უდგნენ თანამედროვე საზოგადოებას და მთავრობას და მთელი თავისი შეგნებით ცდილობდნენ არსებული ყოფის ფორმების გარდაქმნას. ეს ტენდენცია კი, როგორც შემდეგში დავინახავთ, გაიხსნება რევოლუციაში. ამიტომ ეს პოეტები ყოფილან დევნილნი როგორც ფილისტერი საზოგადოებისაგან, ისე მთავრობისგან. უმთავრესად ამის მაგალითს იძლევიან რომის პოეტები. მე არ ვიცი, თანამედროვე რევოლუციის რომელი პოეტი გაუძღვება იუვენალის შხამიან სატირას და მის აღშფოთებულ სარკაზმს. ამიტომ არის, რომ ბევრ უცხო ანთოლოგიებში, რომელშიც მოქცეული არიან მებრძოლი პოეტები, იუვენალს ყოველთვის დიდი ადგილი უჭირავს.

უფრო უახლოეს დროშიც შეიძლება ამის დამტკიცება ისეთი დიდი პოეტების მაგალითით, როგორიც არიან დანტე და ბაირონი. დანტე, რომლის გაჭედვითა ლექსმა გაუძლო ამდენ საუკუნეს, დევნილი იყო თავისი სამშობლოდან და უცხოელთა კარზე ხეტიალში ლევდა თავის სიცოცხლეს; ამიტომ არის, რომ ასე გასაოცარი გულწრფელობით გამოიტირა მან ემიგრანტების სიმწუხარე. მისი იდეალი კაცობრობისა ვერ ურიგდებოდა თანამედროვეთა ვიწრო ეგოისტურ შეგნებას. უფრო მეტის დამამტკიცებელია ლორდ ბაირონის ცხოვრება და პოეზია. ბაირონი წარსულ საუკუნეში ბაირონი იყო რევოლუციისა და ამბოხების, მასაც წილად ხვდა სამშობლოდან განდევნა, — ინგლისი ვერ ურიგდებოდა მის მებრძოლ ტემპერამენტს. დიდხანს დარჩება უკეთილშობილეს ლეგენდად ბაირონის სიკვდილი ბერძენ ინსურირგენტებში, რომელთაც ააფრიალეს აჯანყების დროშა დესპოტური ოსმალეთის წინააღმდეგ. თითქმის ბაირონივით მღელვარედ გაატარა თავისი ცხოვრება მისმა თანამედროვემ და ინგლისის უზენაესმა პოეტმა პერსი ბიში შელიმ: ისიც განდევნილი იქნა ინგლისიდან, როგორც პროტესტანტი და ემიგრანტობაში შესწყდა უდროოდ მისი სიცოცხლე. შელის „განთავისუფლებული პრომეთე“ და „ირლანდიისადმი“ დიდხანს დარჩება მებრძოლი პოეზიის შედევრად.

საქართველოს მწერალთა სასახლის ბაღში. მარცხნიდან მარჯვნივ: ლეო ქიაჩელი, პაოლო იაშვილი, ტიცვიან ტაბიძე, ვალერიან რუხაძე, უცნობი, კოტე მარჯანიშვილი

განა მარტო ბაირონი და შელი, ან შილერი, რომელიც აგრეთვე ცნობილია გერმანიის მწერლობის სახელოვანი პერიოდის „შტურმ უნდ დრანგის“ დამწყებად, — ისეთმა კონსერვატორმა პოეტმაც, როგორც არის გოეთე, თავისი „მეტამორფოზებით“ პირველმა ჩაუყარა საფუძველი ევოლუციონიზმს, რომელიც შემდეგში ეპოქის მამოძრავებელი შეიქნა. შექსპირი ცხოვრობდა დედოფლის სასახლეში და თითქო მონარქისტი უნდა ყოფილიყო, მაგრამ თავის ნაწარმოებებში იძლევა საწინააღმდეგო შეგნებას და ლიტერატურის ბევრი ევროპიელი მეისტორიე იმ აზრისა არის, რომ შექსპირის იდეალი ადამიანისა და მისი ჰუმანიზმი უსწორია მსოფლიო ლიტერატურაში. და განა ჰიპერბოლა იქნება იმის თქმა, რომ სერვანტესი თავისი „დონ კიხოტით“ უფრო რევოლუციურია, ვინემ ყველა ესპანელი ბომბისტი ანარქისტი ერთად შეკრებილი? ვოლტერი ერთ დროს დროშა იყო სკეპტიციზმისა და ათეიზმის ... უკანასკნელ დროს, როცა რევოლუცია თავის თანამედროვე სახით გვევლინება, განა ფრანგი პოეტები არ იბრძოდნენ ბარიკადებზე? ბარიკადებზე იბრძოდა შარლ ბოდლერი, უდიდესი ინდივიდუალისტი და დამწყები სიმბოლიზმის სკოლისა; ბოდლერივე სცემდა გაზეთ „ბარიკადს“ რევოლუციისას ყველაზე უფრო საგმირო დროს; პარიზის კომუნის დროს კომუნარებთან ერთად იბრძოდა რემბო და ვერლენი; რემბოს „დასახლებული პარიზი“ შედეგურია რევოლუციური პათოსის და რემბოს იქით ხომ ჯერ არ წასულა პოეზია. და როგორც გვირგვინი ამ რევოლუციის პოეზიისა, როგორც უზარ-

მაზარი გოტიური ტაძრის ზარი, რევოლუციის დაფდაფს სცემს ვიქტორ ჰიუგო, ეს ყველაზე დიდი და ყველაზე ნაციონალური პოეტი საფრანგეთისა. უახლოეს დროს ემილ ვერჰარნი თუჯის ლექსში აქანდაკებს ქალაქს. მისი პოეზია გამართლება რევოლუციისა და აჯანყებისა. საფრანგეთის რევოლუციის პოეტმა და კომუნარმა ეჟენ პოტიემ შექმნა „ინტერნაციონალი“.

რუსეთის მწერლობა ყველაზე უფრო დამამტკიცებელია ამ თეზისის. რუსეთის ახალი მწერლობა თითქმის რადიშჩევიდან იწყება და, რადიშჩევიდან დაწყებული, ყველა რუსი პოეტი ამტკიცებს თავის მეზრძოლ ტემპერამენტს.

პუშკინი ამბობდა: „Вслед за Радищевым прославил я свободу“.

პუშკინის ცხოვრება ერთი გამწევი ოპოზიციაა ნიკოლოზ პირველის ოფიციალური მეშჩანობისა და ბეკენდორფის ჟანდარმერიის წინააღმდეგ. ამას მოსდევს მცირე რიგი უკეთილშობილესი რუსი ინტელიგენციისა და პოეტი დეკაბრისტებისა, რომელთა წყებას ამთავრებს პოეტი რილეევი და უდიდესი მოაზროვნე პ. ჩაადაევი. ყველასთვის ცნობილია აგრეთვე მ. ლერმონტოვის ხანმოკლე, მაგრამ მშფოთვარე პოეზია, რომელიც ბრძოლისათვის ამზადებდა მთელ თაობებს. ლერმონტოვს მოსდევს რისხვიანი და შურისმაძიებელი ნეკრასოვი, რომელმაც რუსული მტანჯველობით გამოიტირა რუსი ხალხის ბედი; შემდეგ პოლონსკი, რომლის ერთი საუკეთესო ლექსია „სოფია პეროვსკაია“.

პაოლო იაშვილი, ბორის პასტერნაკი და ტიცვიან ტაბიძე

რუსული პოეზიის ლიბერალიზმი ისეთ კუროზამდე მივიდა, რომ ლიბერალობდა დიდი მთავარი კონსტანტინე კონსტანტინეს ძე რომანოვი, მხოლოდ იმიტომ, რომ იყო პოეტიკ-რი.; თუ ეს მებრძოლი პოეზია რუსეთის პოეზიის ტრადიცია იყო მეოცე საუკუნემდე, თვით უკიდურესი დეკადენტები და ინდივიდუალისტებიც ჩვენი დროისა — ბლოკი და ბრიუსოვი აგრძელებენ ამ ტრადიციას. ვალერი ბრიუსოვის „ხანჯალში“ არის ისეთი სტრიქონები, რომელიც შეიძლება ეპიგრაფად დაენეროს საზოგადოდ პოეზიას:

Он вырван из ножен и блещет вам в глаза,
Как и в былые дни, отточенный, острый;
Поэзия — с людьми, когда шумит гроза,
И песня — с бурей — вечно сёстры.

თებერვლის რევოლუციის დროს მოსკოვის რუსულ გაზეთებში პირველი მანიფესტით — ლექსით გამოვიდა ვ. ბრიუსოვი. დეპეშებს პეტერბურგში მომხდარი ამბოხების შესახებ წინ უსწრებს ლექსები. ვალერი ბრიუსოვი დღესაც ითვლება მთელი საბჭოთა რუსეთის „ლიტოს“ გამგედ. ამავე სკოლის პოეტმა ალ. ბლოკმა დასწერა თავისი „თორმეტნი“ და „სკვიტები“ — ეს უკანასკნელი რუსეთის რევოლუციის აპოლოგიაა. ყველაზე უფრო მემარცხენე ჯგუფი თანამედროვე პოეზიისა — ფუტურისტები, მაიაკოვსკის მეთაურობით დგანან რევოლუციის ფრონტზე, მაიაკოვსკი დღეს უკეთესი პოეტია რუსეთში და მისი შემოქმედება თითქმის სულ შეენირა რევოლუციას.

საქართველოშიც სრულ ანალოგიებს ვხედავთ. ქართული მწერლობა თითქმის რუსთაველიდან იწყება და რუსთაველი დღემდე ინახავს ჰუმანიზმის სახეს. მის იდეებს თანასწორობისა და შრომის შესახებ დღესაც ისევე იყენებენ საქართველოში, როგორც სახარების ტექსტს. რუსთაველიც ვერ გადაურჩა თანამედროვეთა დევნას, კლერიკალებმა დასწვეს მისი ნიგნი. და, გადმოცემით, მანაც იძულებითს ემიგრანტობაში დალია სული.

რუსთაველის მსოფლმხედველობა ამართლებს როგორც პოეზიის პრინციპებს, ისე იმ თეზისს, რომელიც ამ წერილშია წამოყენებული. რუსთაველის შემდეგ პოეტებად გამოდიან მეფეები; ამ პოეტებზე შეიძლება ითქვას ის, რასაც ამბობდნენ ლუდოვიკ ბავარიელზე: ისინი იყვნენ თავისი თავის ოპოზიცია. მეცხრამეტე საუკუნეში პოეზია აკაკიმ და ილიამ ეროვნული და სოციალური თავისუფლებისათვის ბრძოლის იარაღად აქციეს. თითქმის საყოველთაოდ მიღებულია ისეთი აზრი, რომ მათ პოეზია მსხვერპლად მიუტანეს ამ მიზანს. აკაკის ხალხურობა დამტკიცებულია ყველასთვის.

მე-19 საუკუნეში ილია ჭავჭავაძემ შექმნა მთელი იდეოლოგია შრომის განთავისუფლების პრინციპის. ისტორიისთვის დაუფასებელია აგრეთვე მისი ლექსი „კომუნის დამარცხება“. აქ არის გადმოცემული თანამედროვის მთელი აღმფოთება კომუნის თავგანწირული გმირების დამარცხების გამო. ქართული პოეზია რომ აგრძელებს ბრძოლის ტრადიციას, ეს აშკარაა, ქართველი პოეტები ასე ფიქრობენ: ეროვნული თავისუფლება დამოკიდებულია სოციალურ განთავისუფლებაზე, და რევოლუციის დაცვა ერის, ეროვნული იდეის დაცვაა, რადგან შრომის განთავისუფლებასთან ერთად განთავისუფლება ერიც.

გიორგი ლეონიძე, გერონტი ქიქოძე და ტიცვიან ტაბიძე

ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ, როცა პირველი ცდა ხდება სოციალური გარდაქმნის, და ამას აქვს ოთხი წლის ისტორია, შეიქმნა სრულიად ახალი — „პროლეტარული პოეზია“.

უნდა ითქვას, რომ პროლეტარული დიქტატურის დროს იქმნება კულტურის ახალი პერიოდი. რა სახეს მიიღებს შემდეგში ეს კულტურა ან რით განსხვავდება წარსული კულტურისგან, ამაზე შეიძლება მხოლოდ რამდენიმე ხნის შემდეგ ლაპარაკი. დღეს ეს მხოლოდ შემოქმედების პროცესშია. ალბათ სხვა დროს ეს ახალი კვლევის საგანი იქნება.

1921 წლის 20 ოქტომბერი, თბილისი.

გურამ

გურგულაძე

ორი რუსთაველი

წუხელ, სიზმარეთში ბებერ ალავერდთან,
ხალხის სახელი და სახე,
მზეთა პოეზიის ერთი მამაღმერთი
ორი რუსთაველი ვნახე.
უცებ... სპა მოსდგამდა დაფს და ნალარასა
სრულიად სააქაოს მხრიდან.
ერთგან ტახტს მითმობდა ბრძენი როსტევეანი,
ერთგან — ტახტის გამო მღრღნიდა.
უცებ საქართველო უფრო დიდი იყო,
მაგრამ იმდენადვე მცირე,
ერთგან ვეფხვს ჰკოცნიდა შმაგი ტარიელი,
ერთგან მიდენიდა ვირებს.
უცებ... საქართველო უფრო უხვი იყო,
მაგრამ იმდენადვე ხარბი,
ერთგან ავთანდილი ხელჭუჭყს მიღნაოდა,
ერთგან ამღერებდა ბარბითს.
უცებ... საქართველო უფრო მეტი იყო,
და მამაძალლობაც მეტი,
სულ ფეხზე ეკიდა მულღანზანზაროელს
შენი გულანშაროს ბედი.

ალარც უცხო მოყმის ძებნა რაინდული,
ალარც ცხრა მთას იქით წასვლა,
ფატმანს უღრიჯოდა შენი ავთანდილი
ქაჯთა დაცალენვის ნაცვლად.
მტერი მიდიოდა... მტერი მოდიოდა,
ყოვლით და ყოველი მხრიდან,
იგი, მეორე შოთა რუსთაველი,
პირველს ძიძგნიდა და თხრიდა.
უცებ გამეღვიძა... შიშის სასთუმალზე
ცრემლის ცხელი კონა დავდე,
ღმერთმა დაგვიფაროს, ღმერთმა,
საქართველოს
ორი რუსთაველი ჰყავდეს!

ქველი გაკვეთილები

რომ მსახურებ, — ვის მსახურებ,
ვის ტახტს ვარცხნი,
ვის სოფელში წვები...
უპირველეს! —
უნდილაძე გაიხსენე,
უნდილაძის უპატრონო ძვლები.
ჩანგის მეფე გაიხსენე!
ჩალმის ფარფლი თავსამკაულს ზედან,
სპარსის ენით გაბანგულმა და მღერალობა,
და... ისპაჰანს დაგლეჯილი დედა.
მოურავიც გაიხსენე!
გულმძვინვარე ხმალ-ხაფი და კვერთხი,
დაცამხობილ ტახტებსა და სატახტოებს,
შაჰს და ხონთქარს რომ უფენდა ფერხით.
გაიხსენე! —
მაშრიყიდან მალრიბამდე
ახვეტილი ალაფიც და ლალაც,
ზურგში დანა, ყმობასა და ერთგულებას,
შვილის თავი, — უზენაეს ლალატს.
ყველაფერი ამოყარეს...
პატივის და პატიების ღირსი,
მაცოდინე! — რომელ ქართველს დაუფასდა
უღელი და სამსახური სხვისი.
მტრისას! მტრისას! რაც წაჰკიდეს,
რაც დამართეს! — ძმავ, შვილო და მამავ,
სხვის თეოზე აყეფებულ მგელ-ქოფაკებს,
სხვის ყოფაზე აყივლებულ მამალს.
სადროშოებს,
სამრეკლოებს,
საფიხვნოებს,
სისხლს აკლია! — ლხინად ვარ თუ მიჭირს,
სხვის ღორძინს და ძლიერებას გადაკლული,
შვილთა ჩვენთა სახსარიც და ნიჭიც.
კარგად გაისიგრძეგანე! —
შენი გმირიც, შენი ურჩიც, მხდალიც...
რას ეტყვიან თავმომწონე თაობები
ერთ ჩექმაში დაბერებულ სტალინს.
რალა დროის...
დამტვრევიათ რქები ხარებს,
სხვის უღელში და გუთანში ნაბამთ
უპირველეს! — შენს ქვეყანას მოუარე,
დამბადებელს ემსახურე, ბაბა!

***

მშვიდობით!..

დიდხანს ვერაფერს მოგწერ,
კარდაკარ ვივლი ხმაგაკმენდილი,
გავხდები ბევრი ავ-კარგის მოწმე,
და დროს შევხედავ შემცბარ ღმერთივით.
ვივლი, ბიბლიურ სამოსით ვივლი,
გავწევ კახაბრულ
გლეხის შეგნებით, —
და ღვთის სასწორზე შეგდებულ
გვირგვინს შემიმკობს შენი ეჭვის ეკლები.
ამაოებას ვერაფერს ალგვის,
ღმერთის პირმშოა ყველა
ღვიძილი, დავდევ ბახჩაში შეპარულ თაგვებს
და კატა სხვენში კვდება სიცილით.
არ ვიცი საით, ოცნების ნავი,
ამდენი ვაზიც ჯვარზე
დანწული, სულში დაღლილი მუსიკა ყვავის თუ
კედლებს მიღმა ტირის ქალწული?
არ ვიცი!..

მე კი ვერაფერს ვყვედრი,
ლახვრებს განკითხვის უამად
მოღერილს, მღვრიე ფოთლებად
გუბდება მღედრი
და ცხელ ნესტოებს ხეთქავს ოხერი.
მშვიდობით!..

დიდხანს ვერაფერს მოგწერ, ვივლი,
ბიბლიურ სამოსით
ვივლი და შენ გახდები პირველი მოწმე,
სამშობლო
როგორ დამადგამს გვირგვინს.

ბათუმს

მიმოზებების ბილიკებით
ზღვისკენ გამადევარო,
ცისფერო და ვარდისფერო,
ჩვენო ოქროს მტევანო,
ცით ქართულო, მზით ქართულო,
ხმლით და სისხლით ქართულო,
უძველესო, უახლესო, უმაღლესო ბათუმო.

ოჰ, რამდენჯერ დაგაობლეს,
ცა წაგართვეს მზიანი,
მოგაშორეს დედის კალთას
ღამით სამასწლიანით,
ან ვერაფერს შემოგბედოს,
ან ვერაფერს დაგძალოს,
ზღვათა ქვეყნის დედოფალო,
მგალობელო ტაძარო.

მიმოზებების ბილიკებით
ზღვისკენ გამადევარო,
ცისფერო და ვარდისფერო,
ჩვენო ოქროს მტევანო...

შემოდგომის სერენადა

ვინ რა იცის, ეს ასაკი
რა სასწაულს მომიტანს,
ღმერთო ჩემო!
დედავ ღმერთო!
სიყვარული მომინდა.
გამოვშორდი გაზაფხულებს,
მადლიანს თუ ცოდვიანს,
შემოდგომას
სხვანაირი
აყვავება
სცოდნია...

სხვანაირად ზეობს იგი,
სხვა ბანგით და ტკობითა,
და მეც!.. შემოდგომისფერი
აყვავება მომინდა.
სულში, რაღაც...
შორეული შუქი გადაფოფინდა,
კაი ქალი მომენატრა, — ისე,
ჩემთვის, იჩქითად,
ლამაზი და ხოშფანდურა აგერ,
რამდენიც გინდა...

არ გამოდის არაფერი
ამ ამღვრეულ თრობიდან,
მოკამკამე ღვინისფერი
სიყვარული მომინდა!..
არც არავინ არ ბრუნდება
ერთგულების ომიდან,
დალახვრული ციხისფერი
სიყვარული მომინდა!

დალახვრული, დანაღმული,
ისე, ჩემთვის, იჩქითად,
თორემ ქვექვევ წმაქანშუქი აგერ,
რამდენიც გინდა.
ვაი, სულო! ბრმა ვნებები
გამიკეთილშობილდა,
სულ სხვის სანთელს ვეჩურჩულე,
შენს ვარსკვლავზე
შობილმა.

განმგებელმა სასთუმალთან,
სულ სხვა ტაბლა მომიდგა,
სიყვარულით გამწარება! —
გამგზავრება მომინდა.
ნეტავ ვინ ხარ! ვინაც ხვალე,
ამ დიდებას მომიტან,
ღმერთო ჩემო!
სასიკვდილე
სიყვარული მომინდა!
გამოვშორდი გაზაფხულებს
მადლიანს თუ ცოდვიანს,
შემოდგომას
სხვანაირი
აყვავება სცოდნია.

საქართველოს მწერალთა კავშირი 90 წლისაა!

საქართველოს მწერალთა კავშირის პირველი თავმჯდომარე კოტე მაცაშვილი და მისი მეუღლე თამარი

ყურადღება!

ჟურნალ „ლიტერატურა და ხელოვნების“ გამოწერა შეიძლება „სახალხო ბანკის“ ნებისმიერ ფილიალში საქართველოს მასშტაბით; ხოლო თბილისში რუსთაველის №31, „სახალხო ბანკი“, მთაწმინდა №2 სერვის-ცენტრი.

3 თვით 9ლ.
6 თვით 18ლ.

ჟურნალის გამოწერა ასევე შესაძლებელია სს „მაცნეს“ პუნქტებში.

„ლიტერატურა და ხელოვნების“ წინა ნომრების შეძენა შეგიძლიათ რედაქციაში.

რედაქციაში შემოსული მასალები ავტორებს არ უბრუნდებათ.

კომპიუტერული უზრუნველყოფა:
ამირან ჭანტურია

რედაქციის მისამართი:
რუსთაველის გამზ. 42
ტელ.: (+995 32) 93 18 69; (+995 99) 25 60 14.
E-mail: vajao@mail.ru Web: www.litandart.com.ge

ხიდი

ფაეტონი

სანაპირო

6118/18

